

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Kun. Andrius ŠIDLAUSKAS MIC

**LIETUVOS MARIJONŲ IDENTITETO RAIŠKA
PASTORACINĖJE VEIKLOJE 1940–1993 METAIS**

Mokslo daktaro disertacija
Humanitariniai mokslai, teologija (02 H)

Kaunas, 2017

UDK 27-789(474.5)(091)

Ši-16

Disertacija rengta 2012–2016 metais Vytauto Didžiojo universitete.

Mokslinis vadovas:

Kan. prof. dr. (hp) **Kęstutis ŽEMAITIS** (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, teologija – 02 H).

ISBN 978-609-467-273-6

TURINYS

SANTRUMPOS.....	5
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ IR TERMINŲ ŽODYNAS.....	6
ĮVADAS.....	7
1. PAGRINDINIAI MARIJONŲ IDENTITETO BRUOŽAI.....	19
1.1. Įsteigėjo prioritetai formuojant Marijonų vienuolijos charakterį.....	20
1.2. Vienuolijos koncepcijos raida XVIII amžiuje.....	25
1.3. Palaimintojo Jurgio Matulaičio atnaujinta vienuolija.....	29
1.4. Vatikano II Susirinkimo nutarimų įgyvendinimas marijonų teisėje.....	37
2. LIETUVOS MARIJONŲ PASTORACIJOS RAIDA PIRMOSIOS SOVIETŲ SĄJUNGOS IR NACISTINĖS VOKIETIJOS OKUPACIJŲ METU.....	46
2.1. Bolševikų valdžios politika marijonų atžvilgiu pirmosios sovietinės okupacijos metais.....	47
2.2. Marijonų sielovada pirmosios sovietinės okupacijos metais.....	51
2.3. Nacių okupacijos įtaka Marijonų vienuolijai.....	54
2.4. Marijonų sielovadinė veikla nacistinės okupacijos laikotarpiu.....	55
3. LIETUVOS MARIJONŲ VEIKLA ANKSTYVOSIOS REOKUPACIJOS IR TREMTIES LAIKOTARPIU.....	60
3.1. Marijonų vienuolijos pastoracinės veiklos sąlygos ankstyvosios reokupacijos laikotarpiu.....	61
3.2. Marijonų pastoracinė veikla antrosios sovietinės okupacijos pradžioje.....	63
3.3. Marijonai tremtyje.....	70
4. LIETUVOS MARIJONŲ IDENTITETO LIUDIJIMAS SOVIETŲ OKUPUOTOJE LIETUVOJE 1953–1985 METAIS.....	75
4.1. Marijonų veikla sovietinio atšilimo laikotarpiu.....	76
4.2. Marijonų sielovados bruožai sovietinės stagnacijos laikotarpiu.....	82
4.3. Marijonų veikla oficialiojoje ir pagrindinėje seminarijose.....	88
4.3.1. Administracinis darbas ir dėstymas Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje.....	88
4.3.2. Pagrindinės marijonų seminarijos veikla ir jos auklėtiniai.....	92
4.4. Marijonų veikla oficialiojoje ir pagrindinėje spaudoje.....	97
4.4.1. Liturginių tekstų bei KKŽ leidyba.....	97
4.4.2. Bendradarbiavimas kuriant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ ir „Aušrą“.....	100

5. LIETUVOS MARIJONŲ PASTORACIJA XX AMŽIAUS	
9 DEŠIMTMEČIO VIDURYJE – 10 DEŠIMTMEČIO PRADŽIOJE	104
5.1. Kunigų marijonų veikla Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio pradžioje	105
5.2. Lietuvos marijonų provincijos bei jų pastoracinės veiklos atsinaujinimas Lietuvos nepriklausomybės 1990–1993 metais	113
6. LIETUVOS MARIJONŲ TAPATYBĖS RAIŠKOS SIELOVADOJE OKUPACIJOS LAIKOTARPIU (1940–1993 M.) EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	129
6.1. Empirinio tyrimo „Lietuvos marijonų tapatybės raiškos vertinimas sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.)“ metodologija ir metodika	129
6.1.1. Tyrimo metodologija	129
6.1.2. Tyrimo metodika	130
6.2. Empirinio tyrimo „Lietuvos marijonų tapatybės raiška sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.)“ rezultatai ir jų analizė	134
IŠVADOS	145
REKOMENDACIJOS	149
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS IR LITERATŪRA	150
PRIEDAI	161

SANTRUMPOS

Ap – aprašas.

B – byla.

C – Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. 1988.

D – Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Nurodymai. 1988.

F – fondas.

GS – Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes*. 1965.

LG – Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen gentium*. 1964.

LKB – Lietuvos Katalikų Bažnyčia.

LKMA – Lietuvių katalikų mokslų akademija.

LYA – Lietuvos Ypatingasis archyvas.

LVCA – Lietuvos valstybinis centrinis archyvas.

KKŽ – *Katalikų kalendorius-žinynas*.

MKK – J. Matulaičio MIC atnaujinta marijonų konstitucija *Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. 1930.

MIC – Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos Kunigų Marijonų vienuolija *Mariani Immaculatae Conceptionis*.

NV – pirmoji marijonų regula, parašyta įsteigėjo S. Papčincio, *Norma vitae*. 1694–1698.

SJ – Jėzuitų Draugija *Societas Jesu*.

VC – Posinodinė apaštališkoji adhortacija *Vita consecrata*. 1996.

VU – Vilniaus universitetas.

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ IR TERMINŲ ŽODYNAS

Charizma – (gr.) ypatinga Dievo malonė, talentas ar dovana, teikiama individui arba grupei, turinti išganingo tarnavimo aspektą. Šiame darbe ši sąvoka vartojama vienuolinės bendruomenės atžvilgiu.

Dominicantes – (lot.) katalikai, lankantys pamaldas kiekvieną sekmadienį.

Generolas – vyriausiasis vienuolijos vadovas.

Identitetas – (lot. *identitas* buvimas) tapatybė, žmogaus arba daikto savybių visuma, pagal kurią jis yra atpažįstamas, atskiriamas nuo kitų.

Įgaliotinis religiniais klausimais – sovietinis pareigūnas, atsakingas už Bažnyčios veiklos apribojimą, besiremiantis numatytais tarybiniais įstatymais.

KGB – (rus. *КГБ, Комитет Государственной Безопасности*), *Valstybės saugumo komitetas* (prie SSRS Ministrų Tarybos) – Sovietų Sąjungos specialioji tarnyba, įkurta 1954 m. kovo 13 d. dekretu, pagal kurį perėmė atitinkamas Vidaus reikalų ministerijos tarnybas.

Marijonai – vienuolinė bendruomenė, įsteigta šv. S. Papčinsio, atnaujinta palaimintojo J. Matulaičio.

Pastoracija – rūpinimasis žmogų ar jų grupę patraukti prie Dievo; Bažnyčios veikla, siejanti visuomenę ir jos narius su liturginiu, dvasiniu gyvenimu.

Provincija – juridinis vienuolinės bendruomenės struktūros vienetas, apimantis tam tikrą teritoriją.

Provincijolas – provincijos vadovas.

Regula – (lot.) krikščionių vienuolių elgsenos normos, kurias nustatė jų ordino įsteigėjas, o Bažnyčios vadovybė patvirtino. Vienuolinėse kongregacijose regula laikoma konstitucija arba įstatai.

IVADAS

Temos aktualumas

Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų vienuolija (toliau – Marijonų vienuolija, Vienuolija) prieš tris šimtmečius įkurta Lenkijoje. XVIII amžiaus viduryje marijonai įsikūrė ir Lietuvoje. Carinės priespaudos metais vienintelis jų vienuolynas veikė Marijampolėje. 1910 m. palaimintasis Jurgis Matulaitis Vienuoliją atnaujino slapta nuo carinės valdžios, jos Konstituciją pritaikydamas naujoms sudėtingoms gyvenimo bei darbo sąlygoms. 1937 m. Marijonų Lietuvos provincija vienijo 165 narius. Marijampolėje marijonai buvo įsteigę savo gimnaziją, spaustuvę, vieną didžiausių Lietuvoje bibliotekų, sodininkystės, daržininkystės bei įvairių amatų įmonių. Kaune jie aptarnavo Šv. Gertrūdės bažnyčią, laikė pasauliečių ir savo auklėtinių bendrabučius. Marijonai taip pat buvo įsikūrę Ukmergėje, Žemaičių Kalvarijoje ir Panevėžyje, kur 1937 m. buvo atidarytas antras vienuolynas ir provincijos naujokynas.

Tačiau, prasidėjus pirmajai sovietų okupacijai, oficiali vienuolynų veikla Lietuvoje buvo nutraukta. Marijonams 1940–1993 metais teko patirti labai įvairias gyvenimo ir darbo sąlygas, kuriomis reikėjo saugoti marijonišką dvasingumą ir savimone, puoselėti savitą sielovadą. Sistemingai naikinti Marijonų vienuoliją Lietuvoje imta 1948 m.: buvo uždaryti visi vienuolynai bei jų administruotos neparapinės bažnyčios, suimta daug kunigų. Likę Lietuvoje marijonai privalėjo įsilieti į diecezinių kunigų gretas ir slėpti savo vienuolinę priklausomybę. Po Stalino mirties ir iš kalėjimų bei lagerių grįžus veiklesniems kunigams kilo klausimai: kokių būdu tęsti marijonams būdingą vienuolinį gyvenimą, kaip prisitaikyti prie esamos padėties ir neprarasti identiteto? Aštuntajame dešimtmetyje aukščiausi Vienuolijos vadovai prabilo apie marijonų tapatybės krizę. Perestrojkos ir Sąjūdžio laikais atsirado daugiau ryšių su užsienio marijonais, atsivėrė nauja perspektyva įvertinti savo pašaukimą. Nors Lietuva *de jure* paskelbė Nepriklausomybės atkūrimą 1990 m. kovo 11 d., *de facto* atgavo tik po sovietų kariuomenės išvedimo 1993 m. rugpjūčio 31 dieną. Politinės santvarkos pasikeitimas sudarė galimybę legalizuotis vienuolinėms struktūroms, atkurti bendruomeninį gyvenimą. Tačiau iškilo išėjimo iš Vienuolijos ir dvasininkų marijonų perėjimo į diecezas problema. Nors keli Lietuvos Bažnyčios hierarchai galėjo save laikyti marijonais, tačiau pagal Bažnyčios kanonų teisę jie buvo nepriklausomi, rūpinosi vyskupijomis nesiedami savo veiklos su marijonais. Galima daryti prielaidą, kad okupacijų laikotarpis patirties ir identiteto įgyvendinimo aspektais buvo ne tik sunkus, bet ir labai svarbus Lietuvos marijonams.

Iki šiol stinga tyrimais pagrįstų susistemintų žinių apie Lietuvos marijonų veiklą 1940–1993 metais. Sistemingas marijonų pastoracinės veiklos tyrimas laikotarpio, kuris buvo beveik nenagrinėtas dėl susiklosčiusios politinės ideologinės padėties sovietmečiu, leistų identifikuoti esminius marijonų pastoracijos bruožus ir jų įtaką Lietuvos Katalikų Bažnyčiai.

Tyrimo problema: nėra sukurtas mokslinio tyrimo instrumentas, kad būtų galima susisteminti šaltinius, išanalizuoti Lietuvos marijonų pastoraciją, vykdytą okupacijų bei tremties sąlygomis, ir todėl neatskleista jos sąveika su identiteto raiška.

Probleminiai klausimai:

1. Kaip susiformavo Lietuvos marijonų identitetas ir kas nulemia jo raiškos būdus?
2. Kokiomis sąlygomis gyveno ir kokia pastoracine veikla užsiėmė Lietuvos marijonai 1940–1993 metais?
3. Kaip kito marijoniško identiteto suvokimas ir jo raiškos būdai pastoracijoje okupacijos ir tremties sąlygomis?

Tyrimo objektas: Lietuvos marijonų identiteto raiška pastoracijoje 1940–1993 metais.

Tyrimo tikslas: įvertinti Lietuvos marijonų identiteto raišką pastoracijoje Lietuvoje ir tremtyje 1940–1993 metais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti marijonų identitetą ir jo charakteristikas.
2. Nustatyti Lietuvos marijonų Šv. Jurgio provincijos narių pastangas išsaugoti marijonišką tapatybę pirmosios sovietų ir nacių okupacijų metu.
3. Atskleisti Lietuvos marijonų dvasingumo bei veiklos reikšmę ankstyvaisiais reokupacijos metais.
4. Išryškinti Lietuvos marijonų dvasingumo bei veiklos reikšmę sovietų okupuotoje Lietuvoje atšilimo ir stagnacijos metais.
5. Nustatyti Lietuvos marijonų dvasingumo bei veiklos reikšmę Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ir Nepriklausomybės pradžioje.
6. Nustatyti Lietuvos marijonų nuomonę apie jų tapatybės raišką 1940–1993 metais.

Tyrimo metodologijos pagrindą sudaro:

1. *Dvasingumo teologija.* Vadovaujantis pagrindinėmis Katalikų Bažnyčios dvasingumo teologijos nuostatomis, išryškinti ir susisteminti pagrindiniai marijonų charizmos bruožai.
2. *Pašvęstojo gyvenimo teologija.* Analizuojama marijonų charizma bei kiti šios vienuolijos saviti pašvęstojo gyvenimo elementai.
3. *Kristologija.* Parodoma Kristaus asmens svarba marijonų charizmoje ir veikloje.

4. *Marijologija*. Nurodomas marijonų pamaldumo į Švč. Mergelę Mariją tipas, įvertinamas Jos kulto sklaidos savitumas Vienuolijos veikloje.
5. *Eschatologija*. Aptariama ne tik viena iš marijonų tradicijai būdingų maldingumo už mirusiųjų praktika, bet ir paruošimas mirčiais, ligonių sielovada, rekolekcijos ir pamokslai apie galutinius dalykus.
6. *Vienuolinio gyvenimo teisinės nuostatos*. Leido išryškinti marijonų reguloje, konstitucijose, nurodymuose ir kituose Vienuolijos dokumentuose konstitutyvinius elementus, charakteringus marijonų tapatybei.
7. *Bažnyčios istorija*. Apibūdintos istorinės aplinkybės, veikusios Katalikų Bažnyčią Lietuvoje 1940–1993 metais, bei Lietuvos marijonų vienuolijos istorinė padėtis ir kaita, įvardyti saviti istoriniai tarpiniai.
8. *Pastoracinė teologija*. Analizuojama marijonų sielovada išskiriant pagrindinius jos bruožus skirtingais laikotarpiais.
9. *Dialogika*. Atliekamas tarpdisciplinis tyrimas, leidžiantis įvertinti Lietuvos marijonų identiteto raišką pastoracijoje Lietuvoje ir tremtyje 1940–1993 metais.

Kuriant tyrimo metodologiją įvardijami pagrindiniai marijonų charizmos bruožai. Naudojantis šios Vienuolijos konstitucijomis, įstatais ir nurodymais bei pagalbine medžiaga, išryškinaamas jos savitumas. Vėliau pagal pagrindinius identiteto bruožus sudaromi kriterijai, kuriais remiantis šaltinių tyrimo metu galima nustatyti marijonų savitumą pastoracijoje. Kuriamas mokslinis tyrimo instrumentas sudaro sąlygas pažvelgti į Lietuvos marijonų identiteto raišką kaip į daugiaspektį reiškinį bei 1940–1993 metų pastoracijoje įvardyti pagrindinius identiteto bruožus. Empirinis tyrimas papildo teorinę dalį ir padeda sužinoti pačių marijonų, gyvų liudininkų, nuomonę, kokie esminiai elementai yra būdingi marijonų tapatybei, bei jų reikšmę sielovadai. Dėl riboto išlikusių liudininkų skaičiaus pasirinktas kokybinis tyrimas, kurio metodologija atskirai aptarta šeštame skyriuje.

Tyrimo metodai

Dokumentų analizė. Atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas yra svarbus duomenų rinkimo (gavimo) metodas. Rinktinių duomenų šaltiniai yra publikuoti ir nepublikuoti dokumentai, susiję su marijonų tapatybe ir jos raiška Lietuvos bei užsienio archyvuose; teologinė, istorinė mokslinė literatūra; spaudos leidiniai; oficialūs Bažnyčios ir Vienuolijos dokumentai; publikuoti ir nepublikuoti atsiminimai.

Empirinio kokybinio tyrimo duomenų rinkimas. Buvo atlikti *pusiau struktūruoti interviu*: kalbintiems asmenims buvo užduoti iš anksto numatyti būtini ir galimi klausimai, tačiau interviu

procedūra ir klausimai standartizuoti tik iš dalies, sudarant galimybę apklausiamam asmeniui užduoti papildomus patikslinančius klausimus. Interviu metu pokalbiai įrašyti skaitmeniniu garso įrašų formatu, kuris vėliau apdorotas, ir duomenys suvesti į kompiuterinę programą.

Struktūrinė analizė padeda giliau ir išsamiau detalizuoti marijonų pastoracinės veiklos elementus. Pastoracinę veiklą grindžiantys duomenys papildomai analizuojami **istoriniu-kritiniu metodu**, leidžiančiu įsigilinti į konkretaus laikotarpio Bažnyčios sielovadines normas, veiklos galimybes bei problemas.

Kontekstinė analizė tiriant identiteto raišką, atskiros pastoracijos formos ir jų požymiai analizuojami atsižvelgiant į kontekstą (aplinkybes, laikotarpį), kuriam priklauso konkreti veikla. Šis tyrimo tipas padeda nustatyti identiteto suvokimo bruožus, kuriuos atspindi tam tikros pastoracinės veiklos formos.

Empirinės analizės duomenų apdorojimo metodas. Tyrimo duomenys buvo apdoroti taikant teksto turinio (*content*) analizės metodą, kuris leido analizuojant interviu turinį diagnozuoti, kaip marijonų tapatybę ir jos raišką suvokia apklaustieji, koks skirtumas tarp teorinio tiriamojo fenomeno apibūdinimo ir jo gyvenimiškos realybės raiškos percepcijos¹. Turinio (*content*) analizė buvo atliekama nuosekliais žingsniais²: 1) daugkartinis teksto skaitymas; 2) manifestinių kategorijų – požymių skyrimas, remiantis pagrindinėmis sąvokomis; 3) kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas; 4) kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas teksto teiginiais. Su teiktais duomenimis atitinkamas vertes, buvo gauta ne tik kiekybinė, bet ir vaizdinė rezultatų įvertinimo išraiška.

Sintezės metodas³ yra taikomas teologinei, istorinei, socialinei ir kitai į tyrimo temą panašiai literatūrai apibendrinti, kaupiant informaciją apie marijonų veiklą, ieškant šią veiklą vienijančių bendrų krypčių, formų ir tikslų, kurie liudija apie veikiančiųjų nuostatas ir prioritetus. Tai leidžia kompleksiskai pažvelgti į tiriamąjį objektą – lietuvių marijonų identiteto raišką sielovadoje – ir išryškinti svarbiausius dalykus, kurti apibendrinimus.

Lyginamasis istorinis metodas⁴ pasitelkiamas lyginant lietuvių marijonų veiklą chronologiniais etapais įvairiais politiniais laikotarpiais, socialinėmis ir kultūrinėmis sąlygomis Lietuvoje ir tremties vietose. Ši tyrimo sistema pritaikyta lietuvių marijonų identiteto bruožams nagrinėti, išsiaiškinti, kaip, prisitaikant prie naujų veiklos sąlygų, marijonams pavyko įgyvendinti savo pašaukimą.

¹ Žydžiūnaitė V. Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimų metodologija. Kaunas. 2005. P. 160.

² Žydžiūnaitė V., Jonušaitė S. Socialinio pedagogo profesinė adaptacija mokyklos bendruomenėje: kokybės diagnostikos rezultatai // Specialusis ugdymas. Šiauliai. 2005.

³ Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Vilnius. 2003. P. 435–436.

⁴ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas. 1997. P. 82.

Darbo naujumas ir mokslinis reikšmingumas

Archyvinių dokumentų, leidžiančių pagrįsti žinias apie Lietuvos marijonų veiklą 1940–1993 metais ir jų identiteto sampratą bei raišką, surinkimas ir įvertinimas. Lietuvos marijonų tapatybės tyrimo modelio, leidžiančio susisteminti šaltinių medžiagą ir padedančio kategorizuoti marijonų identiteto bruožus, sukūrimas. Sistemingas Lietuvos marijonų veiklos sudėtingu okupaciniu ir tremčių laikotarpiu pristatymas bei pastoracijos įtakos Katalikų Bažnyčiai Lietuvoje bei lietuvių tautai pagrindimas. Daugelis numatytų panaudoti šaltinių bus pirmą kartą įtraukti į Lietuvos marijonų veiklos mokslinių tyrimų lauką.

Darbo praktinis reikšmingumas

Numatomas darbo praktinis rezultatas – Lietuvos marijonų tapatybės tyrimo modelio pritaikymas Lietuvos marijonų sielovados skirtingomis politinėmis sąlygomis požymių analizei bei jų įvertinimui pagal atitiktį Vienuolijos identiteto bruožams. Pagalba Lietuvos marijonų bendruomenei įvardyti savo tapatybės bruožus, įvertinti jų raišką okupacijos laikotarpiu. Rekomendacijų atsakingoms Lietuvos Katalikų Bažnyčios ir mokslo institucijoms pateikimas.

Ginamieji teiginiai

1. Marijonų tapatybei būdingi trys pagrindiniai bruožai:
  - Marijinis charakteris, akcentuojant Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą, vėlesniu laiku išplėstas Mergelės Marijos dorybių sekimu bei marijiniu pamaldumu.
  - Eschatologinis charakteris, ypač akcentuojant pagalbą skaistyklėje kenčiančioms sieloms.
  - Apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią: plačiai suprantamas apaštalavimas remiasi šv. Apaštalo Pauliaus meilės samprata ir uolumu.
2. Marijonų identiteto tyrimo modelis yra sudarytas naudojantis minėtais marijonų tapatybės bruožais, kurie kaip kriterijai įvertina marijonų sielovados 1940–1993 metais požymius.
3. Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos marijonams buvo būdingas apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią ir stilių. Šis bruožas pasireiškė labiau nei kiti: marijinis ir eschatologinis, kurie įsiliejo į Lietuvos Bažnyčios dvasininkams būdingą tradicinę sielovadą. Okupacinių valdžių ribojama vienuoliams savita sielovada privertė juos supanašėti su dieceziniams kunigais.
4. Galima teigti, kad Lietuvos marijonams minėti bruožai nebuvo labai svarbūs. Marijonai buvo labiau linkę save tapatinti su „geru kunigu“, kurio veikla pasižymi ne formos išskirtinumu, bet kokybe. Okupacijos aplinkybės bei marijonų tapatybės ypatumai lėmė šios Vienuolijos narių supanašėjimą su dieceziniams kunigais bei identiteto nykimą.

Šaltinių ir tyrinėjimų apžvalga

Lietuvos marijonų veiklos 1940–1993 metais tematikai nagrinėti skirtus šaltinius pagal pobūdį galima suskirstyti į **septynias šaltinių grupes:**

- 1. Archyvinė medžiaga:** 1) Lietuvos marijonų Šv. Jurgio provincijos kurijos ir Marijampolės vienuolyno archyvas Marijampolėje daugiausia sudarytas iš asmeninių vienuolių ir vienuolinių namų bylų. Didžiąją dokumentuose esančios informacijos dalį sudaro duomenys iš laikotarpio po 1991 metų. Todėl tiriamajam darbui reikšmę turėjo palyginti nedidelė jų dalis, apimanti 1991–1993 metus. Archyvas nėra kodifikuotas, dažnai lapų numeracija yra padrika arba jos visiškai nėra. 2) Marijonų generaliniame archyve Romoje saugomi dokumentai susisteminti pagal jų reikšmę ir istorinius laikotarpius. Nėra vienos kodifikacijos ir bendro fondų aprašymo. Vertinga informacija tiriamajam darbui yra saugomame fonde II, skirtame marijonams po J. Matulaičio reformos. Aprašas *C* apima valstybes, kuriose darbavosi marijonai. Medžiaga, susijusi su marijonais Lietuvoje, sudėta į dėžes su žymėjimu *LT*. Iš jų kiekviena pažymėta metais, nurodančiais saugomų dokumentų laikotarpi. Tyrimui svarbios dvi: pirma – 1939–1945 metų, antra – 1946–1993 metų laikotarpių. Jose bylos surūšiuotos pagal tematiką: provincija, namai, asmenys ir t. t. Taip pat peržiūrėti kiti archyve esantys aprašai. Domėtasi aprašais, kurie gali būti susiję su tiriamąja tema ir laikotarpiu. Tai marijonų asmeninių bylų, raštų, generolų oficialių dokumentų aprašai. Didžiausias yra raštų (*scripta*) aprašas. Peržiūrint medžiagą, daugiausia dėmesio skirta dokumentams, susijusiems su lietuviais marijonais. Vysk. Pranciškaus Būčio MIC (1872–1951) bei vysk. Prano Brazio MIC (1918–1967) bylose yra gausu laiškų ir užrašų iš jų gyvenimo Romoje bei kelionių. Tačiau medžiagos apie sovietų okupuotos Lietuvos marijonų veiklą beveik nėra. Taip gali būti dėl tuometinės korespondencijos ir kelionių į Lietuvą apribojimų. Kun. Juozo Vaišnoros MIC (1905–1987), didžiąją gyvenimo dalį dirbusio Romoje, bylose daugiausia rasta duomenų, susijusių su Vatikano radijo sekcijos lietuvių kalba darbu. Todėl vyrauja radijo laidoms skirta medžiaga apie popiežių bei Vatikano veiklą, Romos Katalikų Bažnyčiai aktualius įvykius. Taip pat nemažai informacijos, susijusios su Lietuvos valstybės, lietuvių tautos atgimimu. Kun. Donaldo Petraičio MIC (1937–2012), JAV marijonų provincijolo, generolo bylose vyrauja informacija, susijusi su marijonais Jungtinėse Amerikos Valstijose. Lietuvoje gyvenusiu marijonų bylose yra palyginti mažai dokumentų. Jie dažniausiai kartojasi su esančiais Lietuvos archyvuose. 3) JAV marijonų archyve Stockbridge MA yra saugomas lietuvių marijonų, priklausiusių JAV Šv. Kazimiero provincijai, archyvas, apimantis laikotarpį nuo 1916 m. iki 2010 metų. Archyvas yra tvarkomas, tačiau iki šiol dar nėra susistemintas, todėl neįmanoma nurodyti tikslių parametrų. Planuojama jam skirti specialiai pritaikytas patalpas.

Beveik visi archyve esantys dokumentai yra susiję su marijonų veikla JAV. Yra susirašinėjimų su Lietuvoje gyvenančiais asmenimis, tačiau daugiausia tai asmeninio pobūdžio informacija. Tyrinėjimų metu asmeniniame kun. Donaldo Petraičio MIC fonde pavyko aptikti vertingus kun. Juozo Vaišnoros MIC atsiminimus, kuriuos užrašė vysk. Pranciškus Bučys MIC. Prisiminimuose aprašomos pirmosios sovietų okupacijos aplinkybės bei tuometinė marijonų padėtis Lietuvoje. Tiriamajame darbe taip pat panaudoti kun. Donaldo Petraičio MIC užrašai iš jo, kaip vyriausiojo marijonų vadovo, veiklos. 4) Lietuvos centriniame valstybės archyve Vilniuje yra saugomas *Marijampolės marijonų vienuolyno* fondas (167), kurio bylos apima 1750–1905 m., 1909–1948 m. laikotarpius. Šiam darbui svarbūs buvo 1940–1948 m. dokumentai. Pažymėtina, kad jų yra santykinai nedaug. Didžioji jų dalis yra susijusi su turto nusavinimu ir kitomis patirtomis represijomis. Kitas darbui reikalingas fondas *Religijų reikalų tarybos prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos* (R-181) apima laikotarpį nuo 1944 m. iki 1990 metų. Šiame fonde yra bylų, susijusių ir su Lietuvos marijonais, tačiau dokumentų taip pat negausu. Aptikti įvairūs prašymai, skundai ir pareiškimai, taip pat sovietinių pareigūnų surinkta informacija apie vienuolius. Svarbus tiriamajam darbui yra *Vaclovo Aliulio* fondas (R-945). Jis apima laikotarpį nuo 1934 m. iki 2008 metų. Gana gausų fondą sudaro knygos, apybraižos, straipsniai, pamokslų, kalbų ir interviu tekstai, atsiminimai, autobiografijos, knygų ir straipsnių vertimai, recenzijos, užrašai, asmens, tarnybinės ir visuomeninės veiklos dokumentai, laiškai. 5) Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje yra saugomas *Prano Račiūno* fondas (187), kuris pradėtas kaupti nuo 1980 m., kai P. Račiūnas MIC perdavė pirmuosius dokumentus į tuometinį Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslinės bibliotekos Rankraščių skyrių. Paskutinis rinkinys šį fondą papildė jau po kunigo Prano mirties 2007 m., jį perdavė tuometinis Tabariškių klebonas, marijonas, kun. Ričardas Repšys. Nemažą fondo dalį sudaro įvairios spausdintos ir savilaidos knygos, daugiausia religine, istorine tematika. Dalis yra vyskupo Liudviko Povilonio MIC asmeninio archyvo, kuriam turėtų būti skirtas atskiras tyrimas. Dabartiniam darbui svarbią reikšmę turėjo P. Račiūno MIC atsiminimai, laiškai, kurių dalis atspausdinta V. Aliulio redaguotoje knygoje „Vienuolis ne-nuorama“, ir keletas kun. Prano rašytų veikalų. Kai kurie iš jų pradėti su dideliu užmojumi, daug žadantys, tačiau nebaigti ir mažos vertės. Pavyzdžiui, veikalas „Marijonai. Vienuolijos istorija“ būtų labai vertingas todėl, kad autorius ketino aprašyti ir vėliausią XX a. antrosios pusės marijonų istoriją. Visgi buvo apsiribota tik keliais sakiniais ir Karagandos administratoriaus vyskupo Jan Lengo MIC interviu apie veiklą Kazachstane. 6) Lietuvos Ypatingajame archyve saugomi dokumentai sovietiniais laikais buvo slapti. Ne visi jie yra viešai prieinami iki šiol. Nėra galimybės susipažinti su nepaviešintų KGB agentų ar bendradarbių bylomis.

Darbe panaudotos kai kurių nuteistų marijonų baudžiamosios bylos iš aprašo Nr. 58, prieinamos Lietuvos TSR valstybės saugumo komitetas fonde (K-1). 7) Asmeniniame autoriaus archyve yra saugomi interviu, kuriuos autorius įrašė skaitmeniniu garso įrašų formatu, o vėliau panaudojo mokslo darbo reikmėms. Vienas iš respondentų jau yra miręs, todėl jo pateikta informacija įgavo ypatingesnę vertę.

2. **Oficialūs dokumentai:** 1) Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų regulos, konstitucijos, įstatai, nurodymai, instrukcijos⁵ – svarbiausi šaltiniai nagrinėjant marijonų tapatybę. 2) J. Matulaitis. „Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų Vedamoji mintis ir dvasia“. Marijampolė. 1929. Nors tai tik priedas prie instrukcijų, tačiau turintis didelę reikšmę marijonų tradicijoje.
3. **Raštai:** Marijonų vienuolijos įsteigėjo šv. Stanislovo Papčinskio ir Atnaujintojo palaimintojo Jurgio Matulaičio publikuoti serijoje *Fontes Historiae Marianorum*⁶.
4. **Atsiminimai:** 1) V. Aliulis. „Vieno žąsiaganio istorija“. Vilnius. 2011. Autorius, be savo asmeninių išgyvenimų ir veiklos, užsimena ir apie kitų marijonų asmenis ir veiklą. 2) „Vienuo-

---

⁵ Constitutiones Apostolicae Ordinis Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae Clericorum Regularium Marianorum. Romae. 1787; Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Romae. 1930; Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Marianorum 1702–1999. (Ed. Makoš W.). Puszcza Mariańska. 2001 (druk powiel.); Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Petropoli. 1910; Instructiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Romae. 1959; Konstytucje Apostolskie dla Zakonu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Kleryków Regularnych Marianów. Wilno. 1791; Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Warszawa. 1991; Konstytucje Zgromadzenia Księży Marianów pod wez. Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny, Kraków 1933; Norma vitae religiosae Congregationis B. V. Mariae sine labe conceptae [...]. Romae. 1694–1698. Regula Ordinis Beatae Virginis Mariae. Varsaviae. 1723; Marijonų Kongregacijos Konstitucija. *Constitutiones Congregationis Clericorum regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. Marijampolė. 1937; Regula Zakonu Księży Marianów pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Błogosławionej Panny Maryi o naśladowaniu dziesięciu cnót Jej upodobanych. Wilno 1791; Statuta Patrum Marianorum Ordinis B.M.V. sub titulo Immaculatae Conceptionis. Varsaviae 1723; Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. Roma. 1988, Kaunas. 1999; Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Nurodymai. Roma. 1988, Kaunas. 1999.

⁶ Seriją sudaro 23 pozicijos, leidžiamos *Institutum Historiae Spiritualitatisque Marianorum*: 1. Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910 (dokumenty). Warszawa. 1995; 2. Stolica Apostolska a biskup Jerzy Matulewicz. Warszawa 1995; 3. Wspomnienia o bł. Jerzym Matulewiczu. Warszawa. 1996; 4. *Matulaitis J.* Užrašai. Vilnius. 1998; 5. *Papczyński S.* Templum Dei Mysticum. Varsaviae. 1998; 6. *Papczyński S.* Orator Crucifixus. Varsaviae 1998; 7. *Papczyński S.* Christus Patiens. Varsaviae. 1998; 8. *Papczyński S.* Scripta Historica. Varsaviae. 1999; 9. *Papczyński S.* Inspectio Cordis. Varsaviae. 2000; 10. *Papczyński S.* Norma Vitae et alia scripta. Varsaviae. 2000; 11. *Papczyński S.* Prodromus Reginae Artium. Varsaviae. 2000; 12. *Podziawo T.* Wspomnienia. Puszcza Mariańska. 2001; 13. *Matulewicz G.* Scripta Academica. Warszawa. 2002; 14. *Matulewicz J.* Konferencje ascetyczne. Warszawa. 2003; 15. *Jarzębowski J.* Rekolekcje Magnifikatu. Puszcza Mariańska. 2004; 16. *Górski T.* Prowincja św. Stanisława Kostki Zgromadzenia Księży Marianów (Dokumenty z komentarzem). Warszawa. 2003; 17. *Matulaitis-Matulewicz J.* Journal. Stockbridge. 2003; 18. Dokumenty mariańskie XVII I XVIII wieku. Puszcza Mariańska. 2004; 19. *Sydry S., Totoraitis J.,* Zgromadzenie Księży Marianów od założenia do odnowienia, Puszcza Mariańska. 2004; 20. *Matulewicz J.* Dzienniki. Licheń Stary. 2009; 21. *Matulewicz J.* Listy polskie. Licheń Stary. 2012; 22. *Matulewicz J.* Listy litewskie. Licheń Stary. 2015; 23. *Matulaitis J., Būčys P. P.* Laiškų dialogas. Vilnius. 2016.

lis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų švie-soje“. Parengė V. Aliulis. Kaunas. 2015. Spausdinami P. Račiūno MIC autobiografiniai duo-menys ir atsiminimai iš *P. Račiūno* fondo, saugomo VU Bibliotekos Rankraščių skyriuje, taip pat kitų autorių atsiminimai apie šį asmenį ir jo veiklą.

5. **Periodika:** 1) „Kristui ir Bažnyčiai!“. Lietuvos marijonų provincijos leidinys, pasirodęs 1993 metais. Išleisti 4 numeriai. Pateikiama informacija apie Lietuvos marijonus, straipsniai istorine, dvasine tamatika, sveikinimai ir aplinkraščiai. 2) „Katalikų kalendorius-žinynas“. Vienintelis sovietmečiu leistas katalikiškas periodinis leidinys nuo 1982 metų. Pateikiama informacija apie Lietuvos Katalikų Bažnyčią, dvasininkus, nekrologai, pamokslai, kita reli-ginio pobūdžio medžiaga. 3) „Katalikų pasaulis“. Pirmas sovietmečiu nuo 1989 m. pradėtas leisti periodinis katalikiškas žurnalas. Vyriausiaisiais redaktoriais buvo marijonai Vaclovas Aliulis, Aušvydas Belickas. Darbe paminėti keli šiame žurnale išspausdinti šių autorių straipsniai religine tematika.
6. **Pogrindiniai leidiniai:** 1) „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“. Leista slapta Lietuvoje 1972–1989 m. Pateikiama informacija apie katalikų persekiojimus ir diskriminaciją Lietu-voje, tikinčiųjų padėtį kitose sovietinėse respublikose. Paminėti kunigai marijonai, nukentėję nuo sovietinio režimo, pasirašę kunigų peticijas. Informuojama ir apie marijonus, kurie vengė aktyviai priešintis sovietinės valdžios vykdomai politikai. 2) „Aušra“. Leista pogrindinėmis sąlygomis Lietuvoje 1975–1980 m. Kun. P. Račiūnas MIC pirmajam numeriui parašė įžan-ginį straipsnį, taip pat straipsnį apie vyskupą Motiejų Valančių bei Lietuvos blaivinimą.
7. **Interviu:** amžininkų apklausa vykdyta tyrimo metu ir įrašyta skaitmeniniu garso įrašų for-matu. Paminėtini ir keli Vaclovo Aliulio MIC interviu apie Lietuvos marijonų veiklą⁷. Kiti periodinėje spaudoje publikuoti ir internetiniuose portaluose talpinti V. Aliulio interviu ma-žiau susiję su nagrinėjama tema.

Šių šaltinių turinys susijęs su pasirinkta darbo tema, juose yra duomenų apie kunigų marijonų Vienuolijos charizmos sampratą bei jų pastoracinę veiklą nacių ir sovietų okupacijos metais.

Tyrinėjimai: mokslinių monografijų ar straipsnių apie Lietuvos marijonus tiriamuoju lai-kotarpiu yra nepakankamai. Šio darbo autoriaus straipsniai, neseniai pasirodę VDU leidžiamame moksliniame žurnale „Soter“, nagrinėja tiriamąją tematiką⁸, Vaclovas Aliulis MIC yra parašęs

---

⁷ Marijonų vienuolijos disidentinė veikla sovietų Lietuvoje. Apklauskė *Mockus M.* 2013.01.09 // Marijampolės mari-jonų archyvas. Aliulio V. asmeninis rinkinys. Lapai nenumeruoti; Marijonai – vakar ir šiandien. Pokalbis su kun. V. Aliuliu. Kalbėjosi A. Žemaitytė // *Naujasis dienovidis.* 1993.08.27. (Nr. 32). P. 6; *Aliulis V.* Esu marijonų eilinis. Pokalbis su kun. V. Aliuliu. Kalbėjosi A. Kačerauskienė // *Apžvalga.* 1999. Spalis. Nr. 10. P. 21.

⁸ *Šidlauskas A.* Marijonų sielovadinė veikla Lietuvoje pirmosios sovietinės ir nacių okupacijų metais // *Soter* 52 (80). 2014. P. 31–45; Lietuvos marijonų pastoracinė veikla ankstyvosios reokupacijos ir tremties laikotarpiu // *Soter* 55 (83). 2015. P. 39–53.

keletą apybraižų apie marijonus daugiausia populiariajia forma⁹. Vertingi yra jo pamąstymai, kuriais pasidalijo su šio darbo autoriumi. Keli istoriniai veikalai yra bendro pobūdžio ir aptaria Marijonų vienuoliją iš dalies (pvz.: R. Laukaitytė. „Lietuvos vienuolijos“. Vilnius. 1997; A. Streikus. „Iš sovietinės patirties į laisvės erdvę: vienuolijos Lietuvoje XX a. antroje pusėje“. Vilnius. 2015; P. Subačius. „Dvidešimt penkeri religinės laisvės metai“. 1988–2013. Vilnius. 2015). Istorikai daugiausia yra nagrinėję Vienuolijos veiklą iki 1940 metų. Paminėtinos studijos: kunigo Jono Totoraičio MIC „Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas“. Marijampolė. 1924; „Sūduvos Suvalkijos istorija“, I d. Kaunas. 1938; „Zakon marianów od kasaty do odnowienia“. Warszawa. 2002¹⁰; „Marianie na Suwalszczyźnie“. Stockbridge, Mass. 1966; Stepono Matulio MIC „Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC marijonų gaivintojas 1909–1927“. Nottingham. 1996; Jano Kosmovskio MIC (Jan Kosmowski) „Marinie w latach 1787–1864“. Warszawa-Lublin. 2004; Daliaus Viliūno „Marijampolės Marijonų senovė“, išspausdinta etnokultūros istorijos leidinyje „Suvalkija“ 2 (22). 2000. P. 9–51. Nedidelę išimtį sudaro straipsnių rinkinys: „Marianie 1673–1973“, praca zbiorowa pod redakcją ks. Jana Bukowicza MIC, i Tadeusza Górskiego MIC, Rzym. 1975. Kiti autoriai kreipė dėmesį svarbesnėms Vienuolijos asmenybėms aptarti. Be Vienuolijos įsteigėjo ir Atnaujintojo asmenybių atskleidimo kun. Tadeušo Rogalevskio MIC (Tadeusz Rogalewski) „Żywot Stanisława Papczyńskiego“. Warszawa. 2001; Tadeušo Gurskio MIC (Tadeusz Górski) „Błogosławiony Jerzy Matulewicz“. Warszawa. 2005, monografijose, didelis darbas buvo atliktas kun. Jano Bukovičiaus MIC (Jan Bukowicz), kuris surinko duomenis ir aprašė marijonų, nukentėjusių nuo nacizmo ir komunizmo režimų, biografijas veikale „Świadkowie wiary: Marianie prześladowani przez hitleryzm i komunizm“. Warszawa. 2001.

Marijonų tapatybės bruožus padeda atskleisti Andžejaus Pakulos MIC (Andrzej Pakuła) monografija „Duchowość zakonna według Stanisława Papczyńskiego i wczesnej tradycji marianów“. Roma. 2009; Vitoldo Niecieckio MIC (Witold Nieciecki) veikalas „Główne cechy duchowości Zgromadzenia Księży Marianów w świetle konstytucji mariańskich z 1930 r.“. Roma. 1965; bei to paties autoriaus straipsnių rinkinys „W poszukiwaniu mariańskiej drogi“. Licheń. 2004. Paminėtinas taip pat Janušo Kumalos MIC (Janusz Kumala) bei kelių kitų marijonų indėlis į marijonų dvasingumo studijas, kurių keletas pozicijų yra šiuolaikinio požiūrio į marijonų dvasinį paveldą pavyzdžiai¹¹. Iš pasauliečių daugiausia šioje srityje yra nuveikusi prof. Elžbieta

⁹ *Aliulis V.* Marijonų kongregacijos generalinė kapitula // Apžvalga. 1993.07. 23–29. Nr. 29. P. 4–5; *Aliulis V.* Marijonai // Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius. 2008. P. 291–292; *Aliulis V.* Marijonų darbai // XXI amžius 1993.07. 09. Nr. 52. P. 2; *Aliulis V.* Bažnyčios ir tautų darbininkai – Marijos mylėtojai // Suvalkija 2 (22). 2000. P. 5–8. Populiaria forma taip pat rašė žurnalistiką studijavęs kun. Aušvydas Belickas MIC: Viską Kristuje atnaujinti ir atgaivinti: marijonų vienuolijos istorija // Katalikų pasaulis. 1989. Nr. 13/14. P. 18–20.

¹⁰ Ne visas variantas paskelbtas lietuvių kalba: *Totoraitis J.* Marijonų vienuolija nuo 1864 m. iki atgaivinimui // Tiesos kelias. 1936. Nr. 9. P. 457–469; Nr. 10. P. 525–542; Nr. 11. P. 605–619.

¹¹ *Kumala J.* The Mystery of the Immaculate Conception of the Mother of God as an Inspiration for the Apostolate of the Congregation of Marian Fathers // *Ephemerides Marianorum* 4 (2015). S. 253–264; *Pires B.* Carisma dos

Matulevič (Elżbieta Matulewicz), kuri marijonų charizmą interpretuoja Dieviškojo Gailestingumo kontekste¹².

Marianos da Imaculada Conceição caracterizado pela misericórdia e pela alegria // Ten pat. S. 265–279; *Pisarzak M.* Saint Paul, the Apostle in Marian Spirituality. Study of the Patronage // *Ephemerides Marianorum* 4 (2015). S. 281–298; *Roesch J.* Following the Path of Faith along with Blessed Stanislaus Papczyński (1631–1701) // Ten pat. S. 299–317; *Krzyżanowski C.* Obras de misericórdia nos escritos e na vida do Padre Estanislau Papczyński, fundador dos Marianos // Ten pat. S. 331–354; *Artjomovs D.* Specyfika eschatologicznego wymiaru duchowości w Zgromadzeniu Marianów dzisiaj // Ten pat. S. 355–373. *Pakula A.* Spirituality and A Brief History of the Congregation of Marian Fathers (1673–2011) // *Ephemerides Marianorum* 1 (2012) S. 21–35. Mariański charyzmat niesienia pomocy zmarłym. Materiały XI Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich. Licheń Stary 18–21 maja 2009 r. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; *Kumala J., Makoś W., Pires B. d. A.* Materiały konwentu generalnego Zgromadzenia Księży Marianów na temat charyzmatu mariańskiego. Fatima 3–8 maja 1990 r. Fatima. 1990; Powołanie i misja. Sługa Boży o. Kazimierz Wyszyński (1700–1755). Ed. *Kumala J.* Licheń. 2005; *Rogalewski T.* Niepokalana nasz charyzmat // *Immaculata*. 16 (1979). Nr. 11–12. S. 46–49; *Pisarzak M.* Pomoc zmarłym w charyzmacie Marianów. Referat wygłoszony w Rzymie, 5 XII 2008, podczas Konwentu Generalnego ZKM // *Immaculata*. 16 (2008). Nr. 529. S. 50–78; Animados pelo Amor da Imaculada. Materiais da X Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Licheń Stary, 14–17 de abril de 2008). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Animados pelo Amor da Imaculada. Materiais da X Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Licheń Stary, 14–17 de abril de 2008). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Animated by the love of Mary Immaculate. Proceedings of the 10 International Conference of the Association of Marian Helpers (Licheń, 14–17 April, 2008). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; *Bartecki F.* Rozwój prawa partykularnego Zakonu OO. Marianów w latach 1670–1910, Warszawa. 1967; *Chróściechowski J.* De spiritualitate CC. RR. Marianorum aliquae considerationes. T. 1–3. Romae. 1963; *Chróściechowski J.* Rozważania o duchu zakonnym Księży Marianów. Fawley Court. 1968; *Danilecka L.* Duszy zabić nie mogą. Marianie na Białorusi i w Mandzurii. Warszawa. 2000; Dla Chrystusa i Kościoła. Przesłanie Założyciela i Odnowiciela. Materiały Międzynarodowych Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Licheń Stary, 7–11 V 2006–Mariampol, 22–26 IV 2007). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Droga życia. Konferencje duchowe w 20. rocznicę zatwierdzenia odnowionych Konstytucji i Dyrektorium Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia NMP. *Studia Spiritualitatis Marianorum* 1. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2007; For Christ and the Church. Message of the Founder and the Renovator. Proceedings of the International Conferences of the Association of Marian Helpers (Licheń Stary, May 7–11, 2006 – Marijampole, April 22–26, 2007). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Imaculada. Dom e inspiração. Materiais da Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Fátima, 2003–Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; *Jakimowicz B.* A Cloud of Witnesses. Marians Across The Centuries. Stockbrige 1984; *Kosmowski J.* Mariańska misja obrządku bizantyjsko-słowiańskiego w Harbinie (1928–1948). *Studia Marianorum* 13. Warszawa. 2011; *Kurlandzki S.* Identitas Mariana // *Immaculata* 15 (1978). Nr. 2. S. 8–29; *Kurlandzki S., Danilecka L.* Panie, do kogoż pójdziemy? Marianie na Ukrainie. Warszawa. 2001; *Kurlandzki S., Danilecka L.* Doświadczenie Kazachstanu. Warszawa. 2002; *Kurlandzki S., Danilecka L.* Marianie w Czechach i na Słowacji. Warszawa. 2007; *Kwiatkowski D.* Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny według Stanisława Papczyńskiego (1631–1701). *Studia Marianorum* 8. Warszawa-Lublin. 2004; Marianos da Imaculada Conceição. Celebração jubilar dos 250 anos da sua implantação em Portugal e dos 50 anos do seu regresso. Fátima 2004; Mary Immaculate. The Gift and the Inspiration. Proceedings of the International Conferences of the Association of Marian Helpers (Fatima, 2003–Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Memória–gratidão–fidelidade. Conferências espirituais por ocasião do 100 aniversário da renovação e reforma da Congregação dos Padres Marianos (1909–2009). *No caminho mariano* 1. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2010; Męczennicy z Rosicy. Ks. Jerzy Kaszyra i ks. Antoni Leszczewicz w 50. rocznicę śmierci, Oprac. Bukowicz J. Warszawa. 1993; *Mikus M.* Ewolucja konstytucji Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1910–1930 (studium prawno-historyczne). Lublin. 1990; Niepokalana. Dar i inspiracja. Materiały Międzynarodowych Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Fatima, 2003 – Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; *Orłowski K.* Charyzmat mariański według ks. Witolda Niecieckiego MIC (1925–2003). Licheń Stary. 2009; O suffragio pelos falecidos no carisma dos marianos. Materiais da XI Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Licheń Stary, 18–21 de maio de 2009). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Ożywni miłością Niepokalanej. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Licheń Stary, 14–17 IV 2008 r.). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; Pamięć–wdzięczność–wierność. Konferencje duchowe z okazji 100. rocznicy odnowienia i reformy Zgromadzenia Księży Marianów (1909–2009) (Na mariańskiej drodze, 4). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009; *Perz A.* Congregatio CC. RR. Marianorum... indoles mariana. Romae. 1969; *Pisarzak M.* Z badań nad elementem eschatologicznym w duchowości i apostołacie Marianów // *Studia Plockie* 5 (1977). S. 57–66; *Pisarzak M.* Maryjna specyfika Zgromadzenia Marianów. Aspekt teologiczno-praktyczny // *Częstochowskie Studia Teologiczne*. 9–10 (1981/1982). S. 281–294.

¹² *Matulewicz E.* Miłosierdzie Boże w charyzmacie Zgromadzenia Księży Marianów. Lublin. 2007.

Tyrimo ribotumas

Archyvinių duomenų trūkumas dėl slaptos Vienuolijos veiklos okupacijos periodu, ypač pirmosios sovietinės bei nacių okupacijų laikotarpiu, sąlygoja tyrimo ribotumą. Taip pat kai kurių archyvų praradimas karo metais (pvz., Vilkaviškio vyskupijos) bei vėlesniais laikais (pvz., J. Pa-liūko MIC) sumažino tyrimo aprėptį. Lietuvos marijonų emigracija pirmosios sovietų okupacijos bei karo metais *de facto* atėjo vienuolius nuo Lietuvos provincijos, ir jie greitai įsiliejo į kitas Marijonų vienuolijos struktūras, todėl į tyrimo objektą jų veikla nepatenka. Tyrimo metu atlikti interviu su likusiais gyvais liudininkais taip pat dažnai turi menkesnę vertę dėl respondentų gar-baus amžiaus, silpnos sveikatos ir atminties. Lietuvos vyskupų marijonų statusas pagal Katalikų Bažnyčios Kanonų teisę išskiria juos iš vienuolių gretų, Bažnyčios hierarchai atsidavę vyskupijų sielovadai su vienuolijomis paprastai teturi simbolinę, formalią sąsają. Todėl tyrimas tik iš dalies apėmė Lietuvos vyskupų marijonų veiklą.

Darbo struktūra

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys: pirmojoje aptariami Marijonų vienuolijos identiteto bruožai, antrojoje – Lietuvos marijonų sielovados specifika skirtingais laikotarpiais, kuriuos atspindi skyrių pavadinimai, trečiojoje pateikiami Lietuvos marijonų *pusiau struktūruotų interviu* analizės rezultatai. Prieduose pateikiamos lentelės su Lietuvos marijonų, gyvenusių Lietuvoje ti-riamuoju laikotarpiu, sąrašais pagal sąrašus, kokius pavyko nustatyti iš archyvinių šaltinių.

1. PAGRINDINIAI MARIJONŲ IDENTITETO BRUOŽAI

Vienuolinis gyvenimas, grįstas evangeliniais skaistumo, neturto ir klusnumo patarimais, „[...] yra dieviška dovana, kurią Bažnyčia iš savo Viešpaties priėmė ir jo malone nesiliauja ją puoselėjusi“¹³. Pagrindinis pašvęstojo gyvenimo tikslas, kaip jį apibrėžia Vatikano II Susirinkimo Dogminė konstitucija apie Bažnyčią, yra: „Įžadais arba kitokiais šventaisiais ryšiais, savo pobūdžiu panašiais į įžadus, kuriais įsipareigoja sekti [...] trim evangeliniais patarimais, Kristaus tikintysis visiškai [turi] atiduoti save Dievui, mylimam labiau už visa kita, idant šitaip nauju ir ypatingu pagrindu paskirtų save Dievo tarnybai ir garbei“¹⁴. Paskirti save Dievo tarnybai ir garbei siekė kiekvienas vienuolinės bendruomenės pradininkas ar atsiskyrėlis. Tačiau kiekviena vienuolija turi ypatingus tikslus, per kuriuos atsiskleidžia jos savitumas. Šiuos tikslus įvardija vienuolijų įkūrėjų paliktos regulos, konstitucijos bei kiti dokumentai, kuriuos bažnytinė valdžia tvirtina bei jų vykdymą stropiai prižiūri¹⁵. Per ištikimybę *steigimo charizmai* – Šventosios Dvasios dovanai – ir jos suformuotam dvasiniam kiekvieno instituto paveldui lengviausiai atskleidžiami ir uoliausiai išgyvenami pašvęstojo gyvenimo elementai¹⁶. Vienuolijos charizma nėra statiška, ji kiekvienos vienuolių kartos vystoma atsižvelgiant į laiko iššūkius ir asmenines savybes. Visgi neatsiejamas turėtų išlikti ryšys su Įsteigėju ir ištikimybė pirminiam sumanymui¹⁷. Vienuolijos identitetas – specifika, įgyvendinama ir vystoma autentiška Vienuolijos tradicija pagal jos regulas, konstitucijas ir nuostatas¹⁸.

Pirmajame šio darbo skyriuje bus aptarti Marijonų vienuolijos Įsteigėjo, Atnaujintojo ir konstitucijų iškelti tikslai bei uždaviniai, formuojantys Vienuolijos charakterį, dvasingumą bei veiklą.

---

¹³ LG 43.

¹⁴ LG 44.

¹⁵ LG 43, CIC Kan. 576.

¹⁶ VC 36.

¹⁷ *Hylla B.* Mariniė – skąd przychodziecie i dokąd zdążacie? Drogi interpretacji charyzmatu założycielskiego // *Biogospławiony Stanisław Papczyński. Ojcem i Przewodnikiem mariańskiego powołania. Materiały z Konwentu Generalnego Rzym, 4–8 grudnia 2008.* Ed. *Rokosz J. M.* Warszawa-Rzym. 2009. S. 17. *Pakuła A.* Duchowość zakonna według Stanisława Papczyńskiego i wczesnej tradycji marianów. Roma. 2009. S. 37.

¹⁸ VC 36. Pasaulietinė prasme organizacijos identitetas – tai simbolių, ženklų ir signalų visuma, padedanti atpažinti bei išskirti organizaciją iš kitų ir pasirinktais būdais reprezentuoti ją įvairiems adresatams (pagal: *Šeputienė J.* Įmonės identitetas – įmonės įvaizdžio pagrindas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos.* Šiauliai. 2002; *Žukauskas P., Pikčiūnas A.* Organizacijos identiteto valdymas organizacijų jungimosi metu // *Inžinerinė Ekonomika – Engineering Economics* 4 (30). 2002. P. 73. ir kt.).

1.1. Įsteigėjo prioritetai formuojant Marijonų vienuolijos charakterį

Stanislovas Papčinskis, krikšto vardas Jonas, vienuolinis – Jėzaus Marijos Stanislovas (Jan, Stanislaw od Jezusa Maryi Papczyński), (1631–1701), kurį popiežius Pranciškus 2016 m. birželio 5 d. paskelbė šventuoju, pašaukimą ypatingu būdu pasišvęsti Dievui bendruomenėje priėmė kaip Šventosios Dvasios malonę ir po nelengvų išbandymų įsteigė savito dvasingumo Marijonų vienuoliją¹⁹. Jis paliko pagrindinį dokumentą, skirtą Marijonų vienuolijai, kaip regulą – „Norma vitae“. Pirmasis šio dokumento sakiny apibrėžia jo poreikį: „Kadangi jokia bendruomenė negali egzistuoti be teisinio pagrindo ir netinka, kad kas šiame žemiškajame gyvenime nebūtų saistomas teise, todėl jūs, susibūrę vienoje Draugijoje ir patalpinti mažuose vienuolynuose, vadovaujami vieno Vyresniojo, turite kruopščiai laikytis šių nedaugelio nurodymų jūsų vidinei ramybei ir jūsų sąžinės tikrumui“²⁰. Toliau Įsteigėjas nurodo pagrindinį Vienuolijos tikslą: „Taip, kaip bendras [tikslas] visų švenčiausių Vienuolijų, toks ir jūsų turi būti: didesnė Dievo garbė ir rūpestis savo išganymu su rimtu tobulumo siekimu. „Kokia gi nauda žmogui, nors laimėtų visą pasaulį, o savo sielai pakenktų?“ [Mt 16, 6]“²¹. Taigi, „Norma vitae“ autorius nurodo, kad Marijonų vienuolijos pagrindinis tikslas sutampa su bendru visoms vienuolijoms tikslu: didesnė Dievo garbė ir sielų išganymas.

Savitą Marijonų vienuolijos charakterį išreiškia ypatingi tikslai, skirti nurodyti vienuoliškai tarnystei²². Šiuos tikslus Įsteigėjas įvardija iš karto po pagrindinio tikslo: „Kad jūs nestovėtumėte be darbo Viešpaties vynuogyne, pagal savo išgales turite skleisti Švenčiausiosios Dievo Gimdytojos Mergelės Nekaltojo Prasidėjimo garbę, taip pat iš visų jėgų, su pamaldumu, užsidegimu padėti malda ištikimųjų mirusiųjų sieloms, kenčiančioms skaistyklėje, ypač kariams ir mirusiesiems nuo maro“²³. Verta pažymėti, kad abu ypatingieji Vienuolijos tikslai yra susiję su jos veikla: „kad jūs nestovėtumėte be darbo“. Tačiau pirmasis turi labiau sielovadinį pobūdį – *skleisti*, o kitas – vidinio dvasinio gyvenimo – *melstis*. Be abejo, antrasis Įsteigėjo nurodytas tikslas – *melstis*,

¹⁹ Kumala J. Niepokalane Poczęcie Maryi – dar i zadanie w duchowości i apostołacie marianów // Błogosławiony Stanisław Papczyński. Ojcem i Przewodnikiem mariańskiego powołania. Materiały z Konwentu Generalnego Rzym, 4–8 grudnia 2008. Ed. Rokosz J. M. Warszawa-Rzym. 2009. S. 60.

²⁰ „Cum nulla Communitas absque legume praesidio subsistere queat, nec deceat quenquam in hac mortalitate exlegem esse: proinde vos in una Societate congregate et caenobiolis inclusi, sub unius Propositi regimine (praeter S. Augustini Regulam) haec paucula Statuta pro vestra interna tranquillitate et Securitate conscientiarum vestrarum sedulo contendetis observare“. NV I, 1. (Vertimas autoriaus, jei kitaip nenurodyta).

²¹ „Inprimis finem vestrae Congregationis diligenter et assiduo expendite; qui sicut omnium sanctissimarum Religionum, ita vester communis esse debet: maius incrementum divinae gloriae et cum seria ad perfectionem tendentia propriae salutis cura. „Quid enim prodest homini“, docente Salvatore, „si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur?“ [Mt 16, 26]“. NV I, 2.

²² Kurlandzki S. Identitas Mariana // Immaculata 15 (1978) Nr. 2. S. 8–29.

²³ „Ne tamen otiose stetis in Vinea Domini, cultum Immaculatae Conceptionis electissimae Dei Matris Virginis pro modulo virium vestrarum promovebitis et fidelium defunctorum piacularibus paenis addictorum animabus praecipue militum et peste extinctorum, summon studio, pietate, fervore, suffragabimini“. NV I, 2.

susijęs su liturgija ir iš jos išplaukiančia sielovada. Kaip nurodo Vatikano II Susirinkimas, „Liturgija yra viršūnė, į kurią krypsta Bažnyčios veikla, ir kartu šaltinis, iš kurio plaukia visa jos stiprybė. Juk apaštalavimo darbais siekiama, kad visi, tikėjimu ir krikštu tapę Dievo vaikais, rinkęsi draugėn, Bažnyčioje garbintų Dievą, dalyvautų aukoje ir valgytų Viešpaties Vakariene“²⁴. Įvertindamas šv. Stanislovo Papčinskio nurodymus Marijonų vienuolijai, daug dėmesio skyręs marijonų Įsteigėjo paveldo tyrimams, Vaclovas Makošius MIC (Wacław Makoś) teigia, kad pirmosios dvi Vienuolijos charizmos savybės savo esybe labiau turėjo dvasinį pobūdį, nors ir reikalavo tam tikros išraiškos apaštalavime: tiesos apie Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą supratimas, gynimas ir sklaida, brolių vienuolių ir pasauliečių telkimas maldai už sielas, kenčiančias skaistykloje (pamokslai, pamaldos, Nekaltojo Prasidėjimo brolijos, skirtos padėti skaistykloje kenčiančioms sieloms)²⁵. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad „Norma vitae“ paraginimas *skleisti* Švenčiausiosios Dievo Gimdytojos Mergelės Nekaltojo Prasidėjimo garbę yra sielovadinis paraginimas. Įsteigėjas neapsiriboja nurodymu vienuoliams mylėti, gerbti ir kontempliuoti Nekaltai Pradėtąją Švenčiausiąją Dievo Gimdytoją, bet nurodo *skleisti* Jos Nekaltojo Prasidėjimo garbę. Atsižvelgiant į tolimesnę Vienuolijos raidą, atrodo, yra svarbu pabrėžti pirmojo, ypatingo, Marijonų vienuolijai skirto tikslo sielovadinį pobūdį.

Iškalbingas faktas taip pat yra, kad šv. Stanislovas Papčinskis prieš parašydamas pirmąją marijonų regulą visų pirma pats pasiaukoja Švč. Trejybei ir Nekaltai Pradėtajai Mergelei Marijai iškilmingu aktu Bažnyčios atstovų akivaizdoje²⁶. Šiame pasiaukojimo akte, kurį pasirašo 1670 m. gruodžio 11 d., išpažįsta visa, ką tiki Katalikų Bažnyčia, o ypač kad Švenčiausioji Dievo Motina Mergelė Marija yra pradėta be gimtosios nuodėmės ir pažada, kad skleis ir gins net savo gyvybės kaina Jos garbę²⁷. Vėlgi pasiryžimas skleisti ir ginti Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos garbę yra aiškaus sielovadinio pobūdžio, be to, išreiškia marijonų Įsteigėjo prioritetus. Net naujai steigiamos Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos eremitų vienuolijos pavadinimas parodo, kad Nekaltojo Mergelės Marijos Prasidėjimo garbės sklaida yra jos išskirtinis prioritetas. Iki šv. Stanislovo Papčinskio įsteigtos Vienuolijos Bažnyčioje buvo tik viena tokio pavadinimo uždaro tipo moterų vienuolija ir keletas pasauliečių brolijų²⁸.

Trečiasis Marijonų vienuolijos ypatingas tikslas Įsteigėjo tradiciškai yra įvardijamas kaip

---

²⁴ SC 10.

²⁵ Makoś W. O. Stanisław od Jezusa Maryi Papczyński. Badania i refleksje. Warszawa. 1998. S. 293.

²⁶ Papczyński S. Oblatio 1 // *Błogosławiony Stanisław Papczyński*. Pisma fundacyjne. Ed. Pakula A., Pek K. Warszawa. 2007. S. 120–121. Tačiau reikia pažymėti, kad tarp prieinamų šaltinių neišliko tokių dokumentų, kurie leistų suprasti gilesnį bendruomenės imakulistinio charakterio pasirinkimo pagrindimą, išskyrus bendrą keliskart pakartotą teiginį apie specialiai šv. Stanislovui Papčinskiui suteiktą Įkūrėjo charizmą, apibūdintą „Dieviškąja vizija“, kurią „Dievo Dvasia“ „įrėžė“ marijonų Įkūrėjo sieloje. (Pakula A. Duchowość zakonna... S. 318).

²⁷ Oblatio 4. Galima įžvelgti ryšį su XVII amžiui būdingu marijiškumu ir to laiko kristotipinės marijologijos koncepcija, vis dėlto nepriimant vergovės Marijai praktikos.

²⁸ Makoś W. O. Stanisław... S. 295.

leidimas padėti klebonams sielovadoje: „Nebus vis dėlto uždrausta tiems, kurie yra apdovanoti tokiomis gebėjimais nuolankiai padėti klebonams bažnytiniuose darbuose, jeigu kada nors gavę ordinarų ir vyresniųjų leidimą, būtų pakviesti, nes nėra jums tinkamas toks griežtas kontempliatyvisis gyvenimas, nors ir esate įkurti eremitų luome²⁹“. Šią nuostatą įsteigėjas komentuoja „Norma vitae“ įvade: „Be to, nors ši Vienuolija buvo įsteigta pristatytame eremitų luome, nelieka atsiskyrimo taip toli, kad nelaikytų sau vertu užsiimti kai kada dvasine tarnyste artimui, kiek tai įmanoma be nuostolio kitiems³⁰. Šis aiškinimas ir labai atsargus tonas, ko gero, yra dėl teisinio statuso, kurį Vienuolija gavo 1679 m., patvirtinus ją kaip vyskupo teisių atsiskyrėlių (eremitų) bendruomenę, o vėliau, 1699 m., pagal „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ Pranciškonų regulą – popiežiaus teisių ordiną. Tų laikų Bažnyčios nuostatos neleido naujai kuriamoms vienuolijoms vadovautis naujomis regulomis. Kiekvienai naujai vienuolijai buvo nurodoma laikytis vienos iš jau anksčiau patvirtintų regulų. Marijonams teko marijinė „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ Pranciškonų regula³¹. Nors ir su tam tikru nenoru bei užsimindamas apie šv. Augustino regulą³², Marijonų vienuolijos įsteigėjas turėjo nuolankiai šią tvarką priimti, tikėdamasis, kad laikui bėgant bus patvirtinta ir jo parašyta regula³³. Tyrinėtojai pažymi, kad Marijonų vienuolijos įsteigėjo intencija nebuvo kontempliatyvosios vienuolijos įsteigimas, kad nuo pat pradžių jis mėgino įsteigti apaštalinę bendruomenę³⁴. Tačiau pagal parinktus prioritetus Vienuolijai šis tikslas nėra pirmoje vietoje, apie jį užsimenama kaip galimybę arba labiau kaip priemonę, detaliau neapartiant³⁵. Išimti sudaro šv. Stanislovo Papčinskio nurodymas marijonams kurti ir rūpintis Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos brolijomis, kurios Bažnyčioje gyvuoja popiežiaus Inocento XI privilegijos, išduotos 1681 m. kovo 21 d. pagrindu. Vyresnieji turi skirti šiai brolijai dvasinius asistentus prie

²⁹ „Quonquam non prohibebuntur, qui fuerint eiusmodi talentis dotati, parochos in laboribus ecclesiasticis humiliter adiuuare; si quando praevia facultate Ordinariorum et Superiorum, ab illis fuerint advocate: cum non rigorose adeo contemplative vita vobis conveniat, etsi in statu Eremitarum fundati sitis“ (NV 3).

³⁰ „Caeterum quamvis haec Congregatio in exposito statu Eremitarum sit erecta, non tamen ita solitudini inhaeret, ut non meritorium sibi quandoque ducat, proximorum etiam spiritualibus obsequiis, quantum fas est, absque praeiudicio alieno, occupari“ (NV Praefatio Informatoria 3).

³¹ 1699 m. priimta *Regula decem beneplacitorum BVM* sustiprino marijonų dvasingumo ekleziotipinę marijiškumo dimensiją, nors aiškiai esamą Stanislovo Papčinskio raštuose, vis dėlto neturinčią vienuolinės regulos rango. Dėl to sustiprėjo imitacinis marijonų dvasingumo charakteris, turėjęs reikšmingą įtaką jų propaguojamam pamaldumui Marijai ir su juo susijusioms jo formoms. (Pakula A. Duchowość zakonna... S. 318).

³² NV 1. S. Sydrys teigia, kad šv. Augustino regula marijonų įsteigėjas rėmėsi kaip pagrindu naujai Marijonų vienuolijos regulai kurti, kadangi ji buvo labiausiai tinkama veiklioms vienuolijoms (*Sydrys S. Zgromadzenie księży marianów w XVIII wieku // Sydrys S. M., Totoraitis J. Zgromadzenie księży marianów od założenia do odnowienia. Puszcza Mariańska. 2004. S. 60*).

³³ Plačiau apie juridinę priklausomybę nuo Mažesniųjų brolių observantų žr.: Pisma fundacyjne. S. 55–78; *Kalowski J. Problem zależności jurysdykcyjnej zakonu marianów od braci mniejszych obserwantów // Prawo kanońniczne 1984. 27. 1–2. S. 119–144*.

³⁴ *Makoš W. O. Stanisław... S. 292; Pisma fundacyjne. Ed. Pakula A., Pek K. S. 84. Taip pat žr.: Bartecki F. Rozwój prawa...; Sydrys S. Zgromadzenie księży... ir kt.*

³⁵ Be to, įsteigėjo raštai sutartinai pabrėžia, kad, jei vienuoliai gyvena pagal vienuolijos dvasingumą, įstatų reikalavimus, ir jei jų gyvenimas paremtas tikra Dievo meile, pats vienuolinis gyvenimas jau turi evangelizacinį pobūdį ir yra aiškus dangaus karalystės liudijimas. (Pakula A. Duchowość zakonna... S. 319).

kiekvieno marijonų vienuolinio namo ar bažnyčios. Įsteigėjas rašo: „Kam ši pilna nuopelnų pareiga bus patikėta, tas visais būdais stengsis kuo didesnę uolių ir pamaldžių Nekaltosios Mergelės garbintojų ir mirusiųjų užtarėjų skaičių pritraukti. Tegul vadovauja šiai brolijai išmintingai, kad pasiektų didelę naudą sieloms, kviečiant ir skatinant ypač tuos asmenis, kurie įstojo į šią broliją, kad dažnai ir išganingai priiminėtų Atgailos ir Eucharistijos sakramentus, taip pat gailėstingumo darbams ir nuodėmių vengimui“³⁶. Brolių steigimas ir vadovavimas joms yra aiški sielovadinė veikla. Ši veikla vėliau Vienuolijos istorijoje tapo labai svarbi ir įprasta.

V. Makošius MIC išreiškia nuomonę, kad marijonų Įsteigėjas numatė apaštalinį Vienuolijos charakterį pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią, argumentuodamas tai pasisakymu „Norma vitae“³⁷: „Tautų Apaštalas labai gerai prilygino Dievo tarną, nedegantį tikra meile žvangančiam variui ir skambantiems cimbolams [plg. 1 Kor 13, 1]. Amžinasis gyvenimas ir atpildas už nuopelnus priklauso nuo meilės“³⁸. Visas antras „Norma vitae“ skyrius kalba apie meilę ir jos reikšmę³⁹. Tiesiog teigiama, kad pati meilė yra regula ir dieviškasis įsakymas mylėti Dievą ir artimą viršija visus kitus įsakymus: „Tegul kiekvienas atsimesna, kad jo Instituto siela yra meilė, ir kiek jis nuo jos atitolsta, tiek atitolsta nuo gyvenimo“⁴⁰. Raginama ne tik vienam kitą mylėti, bet ir Išganytojo pavyzdžiu mylėti netgi priešus. Meilė neturi apsiriboti vien savo Vienuolijos nariais, bet turi būti reiškiamą ir nemarijonams: „Be to, neapleiskite jokios atsirandančios galimybės parodyti visokio pobūdžio meilę asmenims už Vienuolijos ribų...“⁴¹. Tokie nurodymai traktuotini ne kaip atskiras ypatingas tikslas, tačiau kaip komplimentarūs bendrojo tikslo patikslinimai. Šv. Apaštalo Pauliaus dvasingumui artimas yra nurodymas nevengti bet kokios progos parodyti meilę įvairiais būdais, neapsiriboti malda ar pasninku. Tokia nuostata yra priemonių universalumo pagrindas, būdingas šv. Apaštalui Pauliui, kuris rūpinosi Dievo žodžio skelbimu, misijomis, naujų bendruomenių kūrimu, šalpa, nevengė ir rankų darbo. Nors „Norma vitae“ nenurodo konkrečių meilės raiškos ar tarnystės būdų ir griežtai neįsako užsiimti charitatyvine ar švietėjiška veikla, tačiau atveria tam galimybes.

³⁶ „Cui munus hoc meriti plenum committetur, modis omnibus in id incumbet, ut quam plurimos clients et cultores immaculatae Virginitatis defunctorumque suffragatores pariat, ferventes ac devotos. Administret hanc confraternitatem prudenter, ut magnum animarum lucrum consequatur, praesertim eas, quae huic confraternitati nomina dederint personas, ad frequentem et salutarem sacramentorum Paenitentiae ac Eucharistiae usum, tum charitatis opera fugamque vitiorum adhortando ac permovendo“ (NV VII, 8).

³⁷ Makoš W. O. Stanisław... S. 316–329.

³⁸ „Optime Doctor Gentium Dei servum vera non ferventem charitate aeri sonanti et cymbalo tinnienti comparative. Vitae namque aeternae consecution meritorumque pretium in charitate situm est. Proinde quilibet vestrum prae bonis omnibus yanc sibi gemmam pretiosissimam, hunc thesaurum in agro absconditum, studeat efficacissime comparare. Licet enim charitas Dei donum sit, orationis tamen et mortificationis assiduitate et obtinetur et conservatur. ‘Omnia’ ergo ‘apud vos in charitate fiant’“ [1 Kor 16, 14] (NV II, 1).

³⁹ Antgamtinės meilės idėja (*charitas*) bendrąja mintimi yra vienijanti iš principo visas vienuolinio gyvenimo sritis ir atliekanti savotiško vienuolinio dvasingumo *principium*: vienuolinio dvasingumo pagrindo, šaltinių, tikslo, taip pat savotiškų priemonių (*Pakula A. Duchowość zakonna... S. 317*).

⁴⁰ „Cogitet quisque animam esse Institutum sui charitatem, a qua quantum recederet, tantum a vita“ (NV II, 4).

⁴¹ „Praeterea externis omni data occasione omnem possibilem charitatem exhibere non negligetis [...]“ (NV II, 5).

Marijonų Įsteigėjas reguloje numatytiems tikslams pasiekti parenka ir priemones. Atskiri „Norma vitae“ skyriai nusako vienuoliškojo gyvenimo normas, kurių vienuoliai turi laikytis „dėl Dievo meilės“⁴²: klusnumas, neturtas, skaistumas, apsimarinimas, vidinis susikaupimas, dienotvarkė, vyresnieji, sakramentų šventimas ir jų priėmimas, būtini susirinkimai. Kai kurios priemonės Įsteigėjo valia siejamos su ypatingais tikslais labiau nei kitos. Svarbi reikšmė skiriama šv. Mišių šventimui: „Kunigai kiekvieną dieną, kiek tik leis teisė, tegul aukoja Mišių auką pagal intenciją, pateiktą zakristijoje, nepamirštant taip pat ir mirusiųjų, ypač likusių be pagalbos (iš artimųjų pusės) [...]“⁴³. Kasdien trečią valandą marijonai turi melstis mišparais už mirusiuosius⁴⁴. Mirusiųjų naudai šv. Stanislovas įsako marijonams aukoti ir plakimąsi: „Bendras plakimas bus pirmadienį, trečiadienį ir penktadienį už jūsų ir svetimas nuodėmes, ypač už mirusiuosius“⁴⁵. Mažąjį Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos brevijorių marijonai turi kalbėti atsikėlę po vidurnakčio, taip pat prijungti pirmąją Rožinio dalį gimtąja kalba atsižvelgdami į brolius koadjutorius⁴⁶. Nekaltai Pradėtosios garbei marijonai turi dėvėti baltą abitą: „Kalbant apie abitą, kad tokios tvarkos laikytųsi: kad apsiliktų tuo būdu ir išvaizda, kaip Jėzus ir jo Motina buvo apvilkti, ir kad sielos pamaldžios pačios iš savęs ir savo abitu tinkami būtų savo sužadėtiniui Kristui ir Mergelei, Jo Motinai. Reikėtų, kad Motina ir Sūnus ryškėtų jų rūbuose, tai reiškia: balta spalva – abite, o raudoni – Nekaltojo Prasidėjimo škaplerio juostoje, ant kurios bus išsiuvinėtas arba išspaustas Dievo Motinos paveikslas, papuoštas žydra spalva. Taip pat nešios matomu būdu dešimt juodų karoliukų, tai yra dešimt „Sveika, Marija“. Dešimties tos pačios tyriausios Mergelės dorybių atminimui“⁴⁷. Rūbų švara taip pat turėjo savo reikšmę: „Visa baltos spalvos baltumu spindinčio Dievo Gimdytojos Prasidėjimo garbei, rūbai turi būti ypatingai švarūs“⁴⁸. Baltas švarus abitas sietinas su nekaltumu, tyrumu. Vienuolių sąžinės tyrumui ir skaistumo įžadui Įsteigėjas skyrė nemažai dėmesio. Tyrumas turėjo išraišką ir maiste: „Mėsos nevalgykite [...]. Įprastu jūsų gėrimu turi būti vanduo, jei turėsite, atsižvelgiant į vyresniojo valią, kokį kitą gėrimą, tai gerkite saikingai, išskyrus degtinę, kuri tebūnie jums uždrausta“⁴⁹. Abito spalva ir blaivumas Įsteigėjui buvo ypač svarbūs. Tai jis pabrėžė savo testamente, nurodydamas jokiais būdais nekeisti: „Jeigu vis dėlto

⁴² „[...] ex amore Dei [...]“ (NV II, 2).

⁴³ „Sacerdotes singulis diebus, Quantum fas erit, sanuotum Missae Sacrificium ad intentionem sacrarii offerent, defunctorum praecipue suffragiis carentium non obliviscentes [...]“ (NV VIII, 2).

⁴⁴ NV VI, 4.

⁴⁵ „Communis flagellation feria secunda, quarta et sexta pro vestris et alienis peccatis, praecipue pro defunctis, fiet“ (NV IV, 6).

⁴⁶ NV VI, 1. Įsteigėjas vienuolius dalijo į dvi dalis: galinčius bendrai melstis kanonine valandų liturgija, ir brolius, nemokančius skaityti lotynų kalba, – darbininkus, kurie, skirtingai nuo pirmųjų, dėvėjo pilką abitą.

⁴⁷ Dešimties Nekaltojo Mergelės Marijos Prasidėjimo dorybių regulos sinopsė.

⁴⁸ „Omnia candidi coloris in honorem candidae Conceptionis Dominae nostrae; in quibus mundities summa procuretur“ (NV IV, 4).

⁴⁹ „Carnes (exceptis infirmis, debilibus, senibus, viatoribus) ne comedatis. [...] Potus vester ordinarius aquae deberet esse latex; alium pro Superioris arbitrio, si habueritis, parce bibetis, except cremato, quod vobis interdictum esto“ (NV IV, 1–2).

Joakimas, sutinkant tėvams, būtų vėl išrinktas kaip koadjutorius, tada įpareigoju jį, gąsdindamas baisiu Dievo teismu, kad man nieko nekeistų abite ir Vienuolijos pavadinime, ir kad nemėgintų bedieviškai paniekinėti Švenčiausiosios Mergelės Marijos garbę, kurią iš dalies netinkamai reiškiame jos didingumui kalbėdami Mažąjį Nekaltojo Prasidėjimo brevijorių ir visą Rožinį. Taip pat, kas susiję su degtinės vartojimu, tegul įsisąmonina, kad ji uždrausta jam ir visiems, kadangi šis gėrimas slėpiniu Dievo gailėstingumu yra svetimas mūsų Vienuolijai⁵⁰. Įsakmus ir griežtas šv. Stanislovo tonas rodo, kokią didelę reikšmę Įsteigėjas skyrė Vienuolijos pavadinimui, marijiniam pamaldumui ir blaivumui.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad šv. Jėzaus ir Marijos Stanislovas Papčinskis, įsteigdamas Marijonų vienuoliją, pagrindiniu tikslu laikė pasišventimą didesnei Dievo garbei bei sielų išganymui. Toks tikslas yra būdingas visiems vienuoliniams institutams Katalikų Bažnyčioje. Saviti Nekaltai Pradėtosios Švenčiausiosios Mergelės Marijos vardu pavadintos vienuolijos iškelti tikslai buvo: 1) Nekaltai Pradėtosios Švenčiausiosios Mergelės Marijos kulto sklaida; 2) malda ir ekspiacija už mirusiuosius, ypač žuvusiuosius karuose ir mirusiuosius nuo maro; 3) kupinas meilės apaštalavimas, padedant klebonams jų sielovadoje. Svarbios priemonės siekiant šių tikslų, be įprastų evangelinių patarimų laikymosi, buvo šv. Mišios bei Liturginės valandos už mirusiuosius, Mažojo Nekaltai Pradėtosios brevijoriaus ir viso Rožinio kalbėjimas, Nekaltojo Prasidėjimo brolių steigimas ir vadovavimas joms, baltas abitas, blaivumas. Kaip šie tikslai ir pasirinktos priemonės Vienuolijos raidos metu vystėsi, aptarta kitame poskyryje.

1.2. Vienuolijos koncepcijos raida XVIII amžiuje

Sunkumai, su kuriais šv. Stanislovas Papčinskis susidūrė steigdamas Vienuoliją, nulėmė šios Vienuolijos pobūdį. Pirmoji bendruomenė, kurią marijonų Įsteigėjas apsiėmė formuoti Korabievo girioje (Puszcza Korabiewska), buvo sudaryta iš kelių vyrų, pripratusių prie savarankiško elgetaujantių atsiskyrėlių gyvenimo⁵¹. Pirmasis bažnytinis bendruomenės patvirtinimas įvyko 1673 m. Jį suteikė Varšuvos oficiolas, Žemaičių vyskupas pagalbininkas Stanislovas Hiacintas Šventickis (Hyacynt Święcicki) (1620–1696) ir nurodė laikytis vizitacijos dekretu ir vienuolinio gyvenimo tvarkos *ad devotionem et poenitentiam ad recollectionem pertinentes*⁵². Taip nauja vienuolinė bendruomenė buvo įvardyta kaip marijinio charakterio atgailaujančių atsiskyrėlių uždara (griežtos

⁵⁰ „Quod si Pater Joachimus iterum de nonsensu Patrum fuerit confirmatus Coadiutor, tunc eum tremendo iudicio Dei astringo ne mihi quidquam innovet, in habitu, titulo Ordinis, nec audeat impie cultum Beatissimae Virginis Mariae quem eius Maietati uti semiindigni per recitationem Officioli Immaculatae Conceptionis et integri Rosarii exhibemus abolere. Idem de usu Cremati introducendi sentiat sisbi et omnibus interdictum, quia hic potus arcana Dei miseratione a Nostro Caetu alienus est“ (*Papczyński S. Testamentum Alterum // Scripta historica. Edidit Krzyzanowski C. Fontes Historiae Marianorum. VIII. Varsaviae. 1999. Fol. 15*).

⁵¹ *Sydry S. Zgromadzenie księży... S. 19.*

⁵² *Navikevičius G. Stanisloao di Gesu Maria Papczyński (1673–1701), Scolopio e fondatore della Congregazione dei PP. Mariani. Roma. 1960. App. 25–27.*

klauzūros) bendruomenė⁵³.

1679 m. Poznanės vyskupas Steponas Viežbovskis (Stefan Wierzbowski) (1620–1687) formaliai patvirtina Marijonų vienuoliją kaip vyskupo teisių „Congregatio Clericorum Recollectorum Beatae Mariae Virginis sine labe Conceptae verbo Marianorum“⁵⁴ vienuoliją. Pavadinime atsispindi rekolekcinis Vienuolijos pobūdis. Vėliau tam tikslui vyskupas paskiria ir pirmąjį marijonų vienuolyną Korabievo girioje, kitus vienuolinius namus atleidžia nuo griežtų vyskupo S. H. Šventickio nurodytų tylos, pasninko ir uždarumo reikalavimų⁵⁵. Leidžia ir ragina aktyviai apaštalausti, padėti sielovadoje klebonams, katechizuoti ypač paprastus, neišsilavinusius kaimo žmones. Nepaisant šio dekreto, marijonai dar ilgą laiką buvo laikomi atgailaujančiais atsiskyrėliais. „Baltųjų“ marijonų vienuoliniam gyvenimui buvo būdinga griežta disciplina ir baumės, pavyzdžiui, žemės bučiavimas, viešas plakimas⁵⁶. Vienuoliai turėjo kasdien po kelis kartus dalyvauti šv. Mišiose, giedoti Marijos valandas, kalbėti brevijorių, Rožinį ir kitas maldas, todėl apaštalavimui laiko trūkdavo.

1699 m. Apaštalų Sosto išleistoje brevėje, patvirtinančioje Marijonų vienuoliją, jai iškeliamas aiškus sielovadinis tikslas, kuris pažymimas ir Vienuolijos pavadinime: „*Ordo Immaculatae Conceptionis B.V.M. Congregationis Polonae in cura animarum fidelium et Coadiutorum Parochorum*“⁵⁷. Vienuolija dar nėra misijinio charakterio, vadinama Lenkijos, bet jau turi rūpintis tikinčiųjų sielomis ir padėti klebonams. Vis dėlto marijonams buvo primesta „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ regula, kurią 1701 m. balandžio 14 d. marijonų kapitula, vadovaujama šv. Stanislovo Papčinskio, priima⁵⁸. Ši regula buvo paprastos struktūros, panašėjo į asketikos veikalą. Dešimt skyrių aptarė dešimt dorybių: skaistumą, išmintingumą, nuolankumą, tikėjimą, pamaldumą, paklusnumą, neturtą, kantrumą, maloningumą, skausmingumą. Vienuoliai turi iš Mergelės Marijos imti pavyzdį mintimis, žodžiais ir darbais⁵⁹. Įvade, kuris pavadintas „Kai kurios Švenčiausiosios Mergelės dorybių sekimo regulos pastabos“, nurodyti Vienuolijos tikslai: „*Pirmiausia*: kad Nekaltojo Mergelės Marijos Prasidėjimo garbė būtų uoliausiai giriama ir platinama ne tik išoriškai šiai paslapčiai išreikšti baltą abitą dėvint, bet ir iš esmės, visa širdimi išpažįstant, net ir savo kraujo praliejimo ar gyvybės kaina. *Antra*: kad tikinčiųjų sielas, esančias skaistyklės kančiose, o ypač karuose ir nuo maro iš šio pasaulio išėjusias, visiškai pasitikint gelbėtų, kasdien už

⁵³ Kosmowski J. Marianie w latach 1787–1864. Warszawa-Lublin. 2004. S. 20.

⁵⁴ Be sutepties Pradėtosios Palaimintosios Mergelės Marijos Kunigų Rekolektantų Kongregacija vadinama Marijonų (lot.). *Sydry S. Zgromadzenie księży...* S. 24, 69.

⁵⁵ *Navikevičius G. Stanislo di Gesu...* App. 36.

⁵⁶ Kosmowski J. Marianie w latach... S. 23.

⁵⁷ Be gimtosios nuodėmės Pradėtosios Palaimintosios Mergelės Marijos Lenkijos Kunigų, besirūpinančių tikinčiųjų sielomis ir padedančių klebonams, Ordinas (lot.). *Kosmowski J. Marianie w latach...* S. 23.

⁵⁸ *Sydry S. Zgromadzenie księży...* S. 31.

⁵⁹ Ten pat. S. 63.

jas *Officium Defunctorum* kalbės, šv. Mišias, Išpažintis, Komunijas, Rožinius, Vainikėlius, apsimarinimus ir kitas pamaldas aukos. Taip pat visus Kristumi tikinčius pamokslais, pamokymais ir asmeniniu pavyzdžiu skatins šią pagalbą teikti. [...]. *Trečia*: kad kunigai klebonams dvasiniuose darbuose padėtų, laikys šv. Mišias ir paprastą liaudį švento tikėjimo tiesų pamokys tiek savo vienuolynų bažnyčiose, tiek ir parapijose, vadovybei leidžiant. *Ketvirta*: jaunimą lavinti tose vietose, kur tik tokia galimybė bus⁶⁰. Ketvirtas tikslas buvo būdingas Apšvietos epochai. Vėliau juo remiantis atsiras galimybė marijonams steigti mokyklas. Tų pačių metų birželio mėnesį marijonų Įsteigėjas padaro įžadus ir deklaruoja ryžtą pagal šią regulą gyventi. Rugsėjo 17 d. miršta. Tik po Įsteigėjo mirties 1722 m. marijonų kapitula nusprendžia dar kartą kreiptis į Apaštalų Sostą ir prašyti patvirtinti regulą „*Norma vitae*“, parašytą paties šv. Stanislovo Papčinskio⁶¹. Ją, papildytą nurodymais, popiežius Inocentas XIII patvirtina 1723 m. Šeštas regulos skyrius buvo skirtas apaštalinei veiklai. Kaip ypatingas tikslas, nurodomas toks: „Kadangi Lenkijos Karalystėje yra gausu paprastos liaudies, nežinančios tikėjimo paslapčių, tėvai marijonai stengsis, kiek tik bus progų, mokyti tuos paprastus žmones ne tik savo bažnyčiose, bet ir parapijose, kaimuose ir ligoninėse“⁶². Tokia formuluotė Vienuolijai atvėrė naujas perspektyvas, leido plėsti parapiinę veiklą, steigti mokyklas. Šią veiklą marijonai ypač suintensyvino vadovaujami generolų Kazimiero Višinskio (Kazimierz Wyszyński) (1700–1755) ir Raimondo Novickio (Raymond Nowicki) (1735–1806). Marijonų vienuolija išplito ir už Lenkijos Karalystės ribų: įkurti nauji vienuolynai Portugalijoje, Čekijoje, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. 1781 m. trylikoje vienuolinių namų gyveno šimtas keturiasdešimt septyni vienuoliai⁶³.

Tuometinė visuomenė reikalavo klauzūrinių vienuolijų reformos. Siekiant labiau vienuolius įtraukti į visuomeninę veiklą, buvo atkreipiamas dėmesys į didelį švietėjiško darbo poreikį. 1782 m. sušauktos marijonų kapitulos tikslas buvo reformuoti tuometinę Vienuolijos konstituciją ir tapti nepriklausomais nuo pranciškonų, kurių įtakoje buvo nuo pranciškoniškos „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ regulos priėmimo. Vyskupas Juozapas Kazimieras Kosakovskis

⁶⁰ „*Nayprzód*: Aby Honor Niepokalanego Poczęcia Nayświętszey Panny naygorliwiewy wielbić i promować, nie tylko powierzchynie biały habit na wyrażenie tey Taiemnicy nosząc, ale i samą rzeczą sercem całym za Nię obstående, chociażby życie tracić i krew przelać przyszło. *Powtóre*: Aby Dusze wiernych zmarłych w czyscowych mękach będące, i znikąd ratunku ratunku nie mające, a osobliwie na woynach i w powietrzu z tego świata zeszyłych, wszelką usilnością ratować, codziennie za nie *Officium Defunctorum* mówiąc. Msze Święte, Spowiedzi, Komunie, Różańce, Koronki, umartwienia i inne Nabożeństwa ofiarując, także wszystkich wiernych Chrystusowych, Kazaniami, Naukami i własnym przykładem do tegoż dania ratunku pobudzając [...]. *Potrzenie*: Aby JXX. Plebanom w pracach Duchowych pomagać przez odprawienie Missyi i nauczanie prostych ludzi Taiemnic Wiary S. tak w Kościołach swojego Zakonu, jako i w Parafialnych za dozwozeniem Zwierzchności. *Poczwarne*: Aby młodzi edukacją dawać w tych mieyscach, gdzie być może na to sposobność.“ (Reguła Zakonu xięży marianow pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Błogosławioney Panny Maryi o nasladowaniu dziesięciu cnot Jey upodobanych. Wilno. 1791. S. 10–11).

⁶¹ *Sydry S. Zgromadzenie księży...* S. 37.

⁶² Konstytucje apostolskie dla Zakonu Niepokalanego Poczęcia Nayświętszey Maryi Panny kleryków regularnych Marianow pod regulą dziesięciu cnot teyze Maryi. Wilno 1791. S. 29. Marianie // Encyklopedia Kościelna. Vol. XIII. S. 539.

⁶³ *Kosmowski J. Marianie w latach...* S. 25.

(Józef Kazimierz Kossakowski) (1738–1794) raštu kreipėsi į marijonų kapitulą, teigdamas: „[...] Jei Vienuolija netarnauja valstybei ir visuomenei, tai tampa nereikalinga našta [...], tad man atrodo teisinga, kad priimtumėte tą dvasinį ir labai naudingą įsipareigojimą mokyti prie vienuolynų parapinėse mokyklose, siųsti vienuolius į liaudies misijas, taip pat vesti rekolekcijas savo vienuolynuose“⁶⁴. Marijonų kapitula pozityviai priėmė vyskupo paraginimą ir generolas R. Novickis patiekė atsakymą: „Norėčiau matyti mūsų Ordiną išgelbėtą ir naudingą šaliai. Todėl liaudies misijų ir parapinių mokyklų reikalą priėmiau kaip pagrindinį įsipareigojimą“⁶⁵. Toks atsakymas rodo pasikeitusį Vienuolijos požiūrį į savo pagrindinius tikslus. Laikui ir aplinkybėms lemiant, prioritetu tapo liaudies misijų ir švietėjiška veikla. 1786 m. popiežius Pijus VI atskyrė Marijonų vienuoliją nuo Mažesniųjų brolių, vadinamų observantais, o 1787 m. patvirtino naują konstituciją, kuri buvo pritaikyta naujai teisei situacijai. Šios normos be pasikeitimų saistė marijonus iki 1910 m. Kaip ypatingi tikslai buvo nurodyti penki: Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos kulto platinimas, maldos už vėles, kenčiančias skaistyklėje, pagalba klebonams, mokymas parapinėse mokyklose ir liaudies misijos. Ypatinga svarba buvo teikiama liaudies misijoms, ypač kaimo žmonėms (*homines rudes*). Marijonų konstitucija ragino kiekvieną marijoną mokyti liaudį pagrindinių tikėjimo tiesų – katechizuoti⁶⁶. Jonas Totoraitis MIC (1872–1941) apie Marijonų vienuoliją rašė, kad „Marijonų vienuolijos tikslas yra jos narių tobulybė, laikant tris Evangelijos pratartis: skaistybę, paklusnybę ir neturtą. Nekaltai Pradėtos Švenčiausios Panos Marijos garbinimą platinti, vaikus tikėjimo tiesų, skaitymo ir rašto mokyti, klebonams padėti bažnyčios darbus dirbti ir melstis už vėles, skaistyklėje kenčiančias. Naujas dalykas tame tikslu buvo tas, kad marijonai kreipė daugiau dėmesio į liaudies mokymą Lenkijoje ir Lietuvoje, laikė pradžios mokyklas prastų žmonių vaikams“⁶⁷. Marijonų istoriko J. Totoraičio MIC teiginys, kad marijonai išsiskyrė iš kitų vienuolijų didesniu dėmesiu liaudies mokymui ir pradžios mokyklomis „prastų žmonių vaikams“, atrodo nepagrįstas. XVIII–XIX amžiais įvairios vienuolijos skyrė daug dėmesio liaudies misijoms bei parapinėms mokykloms. Tą istorikas pripažįsta ir pats: „Nors tas dalykas nebuvo naujas vakarų Europoje; nes Ispanijoje tai rėmė minėtasis piorų įsteigėjas ir Prancūzijoje šv. Jonas Baptistas [Krikštytojas Salielis, *Jean-Baptist* – aut. pastaba] de la Salle buvo įkūrėjas ir pradedamosios naujų amžių liaudies mokyklos ir mokytojų seminarijos“⁶⁸. Tačiau istoriniai tyrimai leidžia teigti, kad nemaža Lietuvos vidurinio lygio mokyklų dalis priklausė vienuolijoms: Ukmergės, Panevėžio, Raseinių, Lydos ir Ščiučino mokyklos – pijorams; Barūnų (Gudija) ir Padubysio vidurinės mokyklos – bazilijonams; Gardino – dominikonams; Dotnuvos, Troškūnų, Telšių – bernardinams;

⁶⁴ *Kosmowski J.* Marianie w latach... S. 26.

⁶⁵ Ten pat. S. 26.

⁶⁶ *Constitutionis Ordinis I*, 1.

⁶⁷ *Totoraitis J.* Sūduvos Suvalkijos istorija. D. I. Kaunas. 1938. P. 433.

⁶⁸ *Totoraitis J.* Marijampolės Kunigų marijonų vienuolynas. Marijampolė. 1924. P. 4.

Kauno ir Kaltanėnų – pranciškonams; Kražių – karmelitams; Merkinėje – dominikonams, kuriems priklausė ir kitos mokyklos Virbalyje ir Seinuose⁶⁹. Marijonai įsteigė mokyklas prie savo vienuolynų: Rasnoje (dabartinės Gudijos teritorijoje), Miroslave (Alytaus raj.) ir Marijampolėje (su filialu Igliaukoje). Marijonų mokyklos pranoko paprasiųjų mokyklų įprastą programą ir atitiko tuometinių kolegijų statusą. Programa buvo pritaikyta bajorų ugdymui. Merkinės dominikonų mokyklos mokytojai jautė reikšmingą konkurenciją, todėl net skundė marijonus Edukacinės komisijos vadovybei, kad jiems daro žalą Miroslovo ir Marijampolės mokyklos⁷⁰. Virbalio kunigai dominikonai rašė, kad kunigai marijonai Marijampolėje, 4 mylios nuo Virbalio ir tiek pat nuo Kauno, atidarė vidurines mokyklas bei atplėšė daug studentų ir iš Virbalio, ir iš Kauno⁷¹. Tai rodo XVIII–XIX a. marijonų dėmesį kokybiškam švietimui bei prioritetų pasistūmėjimą nuo Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos kulto platinimo iki mokyklų. Marijampolės marijonų įsteigtoje paprasinėje mokykloje pradėjo mokslus ir būsimoji Marijonų vienuolijos Atnaujintojas, palaimintasis Jurgis Matulaitis MIC (1887–1927). Jo įtaka Marijonų vienuolijai aptarta kitame poskyryje.

Aptarus Marijonų vienuolijos koncepcijos raidą XVIII a., matyti, kad marijonai iš atsiskyrėlių-atgailautojų ordino pamažu tapo apaštaline vienuolija. Įsteigėjo nurodymu, teikti sielovadinę pagalbą klebonams paprasiuose buvo leidžiama, tačiau XVIII a. tai tapo vienu iš pagrindinių marijonų prioritetų. Akcentuojama taip pat buvo liaudies misijų ir švietėjiška veikla. Mokyklų steigimas ir vaikų mokymas tapo labai svarbiomis priemonėmis marijonų tapatybei išreikšti. Ne šio darbo tikslas atsakyti į klausimą, ar būtent toks buvo šv. Stanislovo Papčinskio sumanymas, steigiant Marijonų vienuoliją. Tačiau marijonų tapatinimasis su švietėjiška ir paprasine veikla ilgam įeis į Vienuolijos istoriją.

1.3. Palaimintojo Jurgio Matulaičio atnaujinta vienuolija

Susiklosčius nepalankiai politinei situacijai XVIII–XIX a., marijonai, kaip ir daugelis kitų vienuolynų, patyrė viena kitą Europoje keitusių diktatūrų persekiojimus. Vienas po kito buvo uždarinėjami marijonų vienuolynai Romoje, Portugalijoje, Carinės Rusijos teritorijoje. 1866 m. liko tik vienas marijonų vienuolynas Marijampolėje, o 1908 m. – tik vienas vienuolis tėvas Vincentas Senkus (1840–1911). 1908 m. rugsėjį kunigas Jurgis Matulaitis pasiprašė priimamas į Marijonų vienuoliją kartu su savo draugu kunigu Pranciškumi Būčiu (1872–1951), taip pat Marijampolės gimnazijos auklėtiniu ir Peterburgo dvasinės akademijos absolventu ir profesoriumi. Kadangi legaliu būdu to padaryti buvo neįmanoma, Jurgis Matulaitis kitais metais ėmėsi reikiamų veiksmų

⁶⁹ Viliūnas D. Užmirštieji apšvietos epochos pedagogikos ir mokyklų siluetai. Bajoro ugdymas XVIII a. pabaigoje–XIX a. pradžioje Marijampolės marijonų mokykloje // LKMA metraštis. T. 30. 2007. P. 62.

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Ten pat. P. 64.

Vienuolijai atnaujinti pagrindyje. Tai buvo Marijonų vienuolijos reformos pradžia. 1909 m. rugpjūčio 29 d., gavęs Apaštalu Sosto leidimą ir tėvo Vincento Senkaus pritarimą, vyskupas Kazimieras Ruškys-Ruškevičius (1836–1925) savo koplyčioje Varšuvoje prie Šv. Kryžiaus bažnyčios priėmė Jurgio Matulaičio pirmuosius įžadus, o P. Būčį pasiuntė į marijonų naujokyną. Apaštalu Sosto dekretas atleido naujus marijonus nuo abito dėvėjimo, iškilmingus įžadus pakeitė paprasčiaisiais, naujokyną leido įkurti Peterburge.

Vykdamt reformą, buvo būtina prie esamos situacijos ir Apaštalu Sosto normų pritaikyti Vienuolijos konstituciją. Tikėtina, kad Jurgis Matulaitis jau turėjo suformavęs būsimos atnaujintos Vienuolijos koncepciją, nors 1908 m. rašytame tėvui V. Senkui laiške, kuriame pareiškia savo norą stoti į Marijonų vienuoliją, savo ir kitų apsisprendimą išreiškia fraze „pasiruošę apsilvilti marijonų abitus“⁷². Po pirmųjų įžadų jis pakartotinai paprašė Vincento Senkaus atsiųsti jam į Peterburgą galiojančią marijonų konstituciją, išleistą 1787 m. ir „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ regulą, taigi, galima suprasti, kad iki šiol jų neturėjo⁷³. Nėra duomenų, ar Vienuolijos Atnaujintojas susipažino su Įsteigėjo raštais. Šv. S. Papčinskio pavardės palaimintasis Jurgis nemini savo dienoraštyje, nesvarsto marijonų dvasinio palikimo reikšmės, todėl gali kilti abejonių dėl esminio Vienuolijos tęstinumo ryšio su Įsteigėju ir ištikimybės pirmajam sumanymui išsaugojimo. 1910 m. Jurgis Matulaitis rašė: „Nors mes įstojome į seną įstaigą, bet viskas tenka mums statyti ir tvirti iš naujo, mums patiems reikia nusistatyti instrukcijos ir kitokias taisyklės“⁷⁴. Tačiau Apaštalu Sostas atidžiai prižiūrėjo Marijonų vienuolijos reformos procesą ir garantavo tradicijos tęstinumo užtikrinimą. Pirmasis Jurgio Matulaičio parašytos konstitucijos egzempliorius *Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Imaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae* po suderinimo su Vincentu Senkumi buvo atspausdintas be carinės valdžios žinios tais pačiais metais Petrapilyje. Pirmasis naujos konstitucijos sakinyis apibrėžė, kaip buvo priimta, pagrindinį Vienuolijos tikslą: „Dievo garbės skleidimas ir savo narių šventumas, laikantis trijų paprastų įžadų“⁷⁵. Antrasis ir specialusis tikslas numatytas toks: „Dievo ir artimo meilėje ypač siekti studijų bei mokslo pažangos, kitus mokyti ir padėti kunigams pasauliečiams sielovadoje“⁷⁶. Šiam tikslui parinktos priemonės: knygų ir katalikiškųjų leidinių leidyba, įvairaus tipo mokyklų, kolegijų, institutų, ratelių ir draugijų, tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų, steigimas ir vadovavimas joms; mokyti krikščioniškųjų tiesų, skelbti Dievo žodį, skaityti paskaitas; rekolekcijos, išpažintys bei visi kiti

⁷² *Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910 (dokumenty)*. Ed. *Bukowicz J., Górski T.* Warszawa. 1995. S. 51.

⁷³ Ten pat. S. 25. Po pirmo prašymo iš karto V. Senkus jam regulos nepasiuntė. Atsakyme parašė, kad dar ne laikas, pasiūsiąs šiek tiek vėliau.

⁷⁴ *Matulaitis J. Užrašai*. Vilnius. 1998. P. 5.

⁷⁵ *Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Imaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. Petropoli. 1910. Fol. 1.

⁷⁶ Ten pat.

būdai, reikalingi artimo išganymui. Pasakytina, kad pirmose Jurgio Matulaičio konstitucijose dingo du svarbūs marijonams tikslai: Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos kulto sklaida bei pagalba mirštantiesiems ir mirusiesiems. Tik penktame punkte po paminėtų tikslų bei priemonių, globėjų, išvardijant Vienuolijos šventes: Šventosios Dvasios atsiuntimą, Dievo Kūno, Švč. Jėzaus Širdies, Mergelės Marijos paėmimo į dangų, minima Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo šventė, „kuriuos kultą marijonai ypatingu būdu skleidžia“⁷⁷. Šis interpas, kuris galėjo būti Vincento Senkaus pataisymas, turi abstraktų charakterį ir konstitucijose nesukonkretinamas. Netgi visas aštuntasis skyrius, kuris skirtas pamaldumui aptarti, neužsimena apie pamaldumą į Nekaltai Pradėtąją Mergelę Mariją ar jo platinimą⁷⁸. Malda už mirusiuosius, anot pirmosios atnaujintos Marijonų konstitucijos, yra reikalinga už mirusius vienuolius. Jurgis Matulaitis nurodo reikiamą šv. Mišių skaičių už mirusį marijoną vienuolyno provincijos nariams⁷⁹.

Toks naujos Marijonų vienuolijos konstitucijos projektas iš vienuolių Kongregacijos susilaukė trijų esminių pastabų. Visų pirma, Kongregacija nesutiko Marijonų vienuolijos pavadinimo pakeisti į pavadinimą *Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Imaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. Demokratiškas J. Matulaičio noras visus vienuolius vadinti broliais ir visiems, tiek kunigams, tiek broliams pasauliečiams, suteikti galimybę būti renkamiems į atsakingas pareigas, išskyrus generalinį vyresnįjį ir jo pavaduotoją, kirtosi su Marijonų vienuolijos tradicija. Vienuolija buvo vadinama ne „brolių“, bet „kunigų“. Antra – Kongregacija įtraukė į konstitucijas įrašą iš senų konstitucijų apie ypatingą pagalbą mirusiesiems, kenčiantiems skastykloje. Nors ir neįpareigojo kalbėti brevijoriaus už mirusiuosius, atkreipė dėmesį, kad malda už mirusiuosius yra vienas iš ypatingų marijonų tikslų. Trečia – gražinta jau tapusi tradicine apaštalavimo samprata „paprastiems žmonėms“⁸⁰ (*rudibus*). Su šiais pakeitimais Marijonų konstituciją popiežius Pijus X patvirtino 1910 m. rugsėjo 15 d. Taip buvo baigtas juridinis Marijonų vienuolijos atnaujinimas Bažnyčios viduje. Liko pradėti vystyti Vienuolijos veiklą, telkti naujus narius ir, atsiradus galimybei, legalizuoti pasaulietinės valdžios atžvilgiu.

Carinės Rusijos imperijos griūtis, Lietuvos bei aplinkinių kraštų nepriklausomybės paskelbimas bei 1917 m. išėjęs naujas Katalikų Bažnyčios Teisės Kodeksas įpareigojo Marijonų vienuolijos teisę pritaikyti naujoms aplinkybėms. Šio darbo arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC ėmėsi 1923–1924 metais ir parašė naują Marijonų konstitucijos projektą. Padarius kai kuriuos papildymus, projektas buvo patvirtintas jau po J. Matulaičio MIC mirties 1930 metais. Šis konstitu-

⁷⁷ Institutum Fratrum Marianorum... Fol. 2.

⁷⁸ Nors 1908 m. rašytame tėvui V. Senkui laiške, kuriame pareiškia savo norą stoti į Marijonų vienuoliją, jis paveda visą atnaujinimo reikalą Švč. M. Marijos Nekaltai Pradėtosios globai.

⁷⁹ Institutum Fratrum Marianorum... Fol. 32.

⁸⁰ Odrodzenie Zgromadzenia... S. 30–31.

cijos variantas galiojo iki 1986 m. – šio darbo tyrimui reikšmingu laikotarpiu. Taip pat šiam laikotarpiui aktualios buvo J. Matulaičio MIC autorystės: „Instrukcijos bei Nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai“⁸¹ ir „Marijonų Vienuolijos Vedamoji mintis ir dvasia“⁸². Todėl verta juos aptarti kartu.

*Constitutiones Congregationis Clericorum regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Coceptionis Beatissimae Virginis Mariae*⁸³ kaip bendrą Vienuolijos tikslą nurodo „[...] kelti Dievo garbę ir savuosius narius vesti į šventumą“⁸⁴. Ši formuluo­ tė išliko nepakitusi nuo pirmosios Marijonų konstitucijos. Ypatingas gi tikslas suformuluotas kitaip: „[...] iš Dievo ir artimo meilės visomis jėgomis ir visokiais būdais pasiaukoti kitų išganymui bei tobulinimui“⁸⁵. Nors šis tikslas leidžia naudoti universalias priemones „visokiais būdais“, tačiau toliau jos išvardijamos konkrečiau: „1) Patys įsigydami mokslo, mokslą keldami ir kitus mokydami, būtent: steigdami ir vesdami įvairių rūšių mokyklas, kolegijas, institutus, mokslo fakultetus, už­ eigos namus (*hospitia*) bei bendrabučius, laikydami konferencijas bei paskaitas, leisdami bei platindami knygas ir katalikiškus laikraščius; 2) Eidami sielų ganytojų pareigas ir teikdami pagalbą pasauliniams kunigams, būtent: skelbdami Dievo Žodį, aiškindami krikščioniškąjį mokslą, ypač liaudžiai; klausydami išpažinčių; rengdami bei vesdami rekolekcijas; rengdami misijas tiek katalikams, tiek, pagal išgales, ne katalikams bei netikintiesiems; apsiimdami vadovauti parapijoms; steigdami tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų katalikiškus ratelius bei draugijas ir joms vadovaudami; ir kitais būdais, kuriuos uolumas, nuolatos besirūpinant sielų išgany­ mu bei pašventimu, pagal vietos ir laiko aplinkybes bei reikalavimus nurodys“⁸⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad Jurgis Matulaitis, atnaujindamas Marijonų vienuoliją, skirtingai nei Įsteigėjas, nukreipė marijonus ne į Mergelės Marijos ypač Nekaltojo Prasidėjimo kulto platinimą ir ne į pagalbą sieloms kenčiančioms skaisty­ kloje, bet į švietimą ir aktyvų sielovadinį darbą.

Tik aptardamas šventuosius Vienuolijos globėjus konstitucijos autorius konstatuoja, kad: „Ypatingoji Kongregacijos Globėja yra Nekaltai Pradėtoji Švenčiausioji Mergelė Marija, Dievo Motina, kurią kaip savo Karalienę ir Valdovę, Galingiausiąją Padėjėją ir Mylimiausiąją Motiną teypatingai garbina, sūniškai Ją myli ir Jai pasiaukoja. Per Ją tesikreipia į Jėzų; nuolankia malda Jos dažnai tesišaukia; į Ją visuose savo reikaluose su didžiausiu pasitikėjimu tesikreipia; Jos do­ rybėmis, kiek galėdami, teseka. Kongregacijos vardo šventė bus Švenčiausios Mergelės Marijos

⁸¹ Marijampolė 1928. (Instrukcijos).

⁸² Marijampolė 1929. (Vedamoji mintis).

⁸³ Nekaltai Pradėtosios Švenčiausiosios Mergelės Marijos Kunigų Marijonų Kongregacijos Konstitucijos (lot.).

⁸⁴ Marijonų Kongregacijos Konstitucija. *Constitutiones Congregationis Clericorum regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Coceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. Marijampolė. 1930. (MKK) 1. (Kalba netaisyta).

⁸⁵ MKK 2.

⁸⁶ Ten pat.

Nekalto Prasidėjimo šventė⁸⁷. Šis mariologinis tekstas, palyginti su 1910 m. Marijonų konstitucija, yra žymiai brandesnis. Tai gali būti nulemta paties Jurgio Matulaičio dvasingumo raidos. Savo „Užrašuose“ 1911 m. sausio 13 d. jis rašė, kad santykis su Mergele Marija vystėsi ir keitėsi: „Ačiū Tau, Viešpatie, už tai, kad suteikei man ypatingus meilės jausmus prie Švč. Panelės Nekalto Prasidėjimo. Seniau sunkiai man ta malda ėjosi. Dabar gi kaip saldu prie Jos kojų pripuolus mels-tis ir maldoje skendėti. Siela tarsi alpsta saldžių saldžiausių jausmų pagauta, o kūną stebėtini, nepermanomi, neišreiškiami šiurpuliai perėmę laiko. Tą pat beveik prityriau, kaip ir Tavo šv. Kry-žių prie širdies ir krūtinės glausdamas“⁸⁸. Vis dėlto pamaldumo platinimo prioritetai, lyginant naująją konstituciją su „baltųjų“ marijonų konstitucija, pasikeitė. Pamaldumo platinimas į Nekal-tai Pradėtąją Mergele Mariją įvardijamas ne kaip pagrindinis, bet kaip vienas iš kelių: „Ypatingai kiek galima teplatina pamaldumą į Švenčiausiąją Eucharistiją ir dažną šv. Komunijos ėmimą, pa-maldumą į Švenčiausią Jėzaus Širdį ir į Švč. Mariją Nekalčiausią Mergelę“⁸⁹. Kristocentrizmas buvo būdingas palaimintajam Jurgiui Matulaičiui⁹⁰, tai atsispindėjo ir atnaujintose marijonų kons-titucijose. Tam turėjo įtakos ir XX a. katalikiškojo dvasingumo savitumas, jėzuitų išplatintas pa-maldumas į Švč. Jėzaus Širdį.

Kaip dar vienas pamaldumas, įvardijamas marijonų tradicijai būdinga malda už mirusiųsu-sius, yra: „Taip pat tesirūpina maldomis bei pamaldomis teikti pagalbą mirusiųjų tikinčiųjų vė-lėms, skaistykloje kenčiančioms atsilyginimo bausmes“⁹¹. Tačiau šis pamaldumas nėra išskirtinis. Jis susilieja į bendrą maldą už gyvuosius ir mirusiųuosius: „Visi dažnai tesimeldžia už Šventąją Motiną Bažnyčią ir Aukščiausiąją Josios Ganytoją; už nusidėjėlių, klaidatikių ir netikinčiųjų atsi-vertimą; už Vyskupijos valdytoją ir visą dvasininkiją, už savo Vyresniusius, bendrabrolius, auk-lėtinius ir pagaliau už visą Kongregaciją bei josios geradarius. Šiomis intencijomis dažnai Dievui teaukoja kasdienės savo maldas, apsimarinimus ir kitus gerus darbus“⁹². Konkretų paaukotų ar išklausių šv. Mišių, Rožinio dalių skaičių autorius nurodo vieno iš Vienuolijos narių ar popie-žiaus mirties atveju. Šv. Mišioms bendrąją mirusiųjų intencija paliekamas minimalus reikalavi-mas: „Už visus mirusius tikinčiuosius kartą per metus kiekviename Name bus atlaikytos vienerios Mišios“⁹³. Paliekama nemaža laisvė individualiam pamaldumui: „Be šių pamaldų, visi tesistengia pelnyti Bažnyčios atleidų ir juos, kiek galima, aukoti už mirusiųjų sielas skaistykloje“⁹⁴. Daugiau

---

⁸⁷ MKK 14.

⁸⁸ *Matulaitis J. Užrašai...* P. 34.

⁸⁹ MKK 16.

⁹⁰ Ši tezė plačiau aptarta teologinio simpoziumo „Kristus Jurgio Matulaičio vizijoje“ 2002 m. lapkričio 11 d. Liubline. Medžiaga atspausdinta: Palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasios sklaida. Trys matulaitiniai simpoziumai. Red. *Aliu-lis V. Kaunas*. 2003. Žr. taip pat: *Skinkaitis R. Palaimintojo J. Matulaičio teologija ir jos ypatumai bei aktualumas nūdienai // Ephemerides marianorum*. 4 (2015). S. 375–388.

⁹¹ MKK 16.

⁹² MKK 410.

⁹³ MKK 418.

⁹⁴ Ten pat.

dėmesio gedulinėms pamaldoms, kaip įprasta Katalikų Bažnyčioje, skiriama Vėlinių dieną, oktavą ir visą lapkritį: „Vėlinių dieną bei septyniomis sekančiomis dienomis, o taip pat ir visą lapkričio mėnesį, visi ypatingu būdu melsis už skaistyklėje kenčiančias sielas ir kituose tokį pamaldumą stengsis pažadinti“⁹⁵. Palaimintojo J. Matulaičio atnaujinta Marijonų konstitucija ragino vienuolius melstis už mirusiuosius, tačiau šis pamaldumas nebuvo išskirtinis, jis įsiliejo į katalikams tradicinį lapkričio mėnesį mirusiųjų prisiminimą. Šiam tiriamajam darbui pastoraliniu požiūriu yra svarbus paraginimas: „ir kituose tokį pamaldumą stengsis pažadinti“. Daugiau detalių aptinkama „Instrukcijose“ bei „Nurodymuose“. Vienuolijos Atnaujintojas pirmajame „Instrukcijų“ skyriuje aptaria bendras brolių priedermes ir rašo: „Tesistengia gelbėti sielas, skaistyklėje esančias, savo maldomis ir gerais darbais“⁹⁶. Toliau atskirame skyriuje „Pagalba mirusiems. Gailestingieji darbai už mirusiųjų vėles skaistyklėje“⁹⁷ pateikiamos intencijos visam mėnesiui už visus mirusius tikinčiuosius, malda už tuos mirusiuosius, kurių niekas jau nebeatmena, didvyriškas meilės aktas skaistyklėje kenčiančių vėlių naudai, akto formuluotė ir atlaidų sąlygos. Tokiu pamaldumo formos nurodymu ir būtų apsiribojusios marijonų „Instrukcijos“, tačiau, matyt, to marijonams nepakako ir po Jurgio Matulaičio mirties į „Instrukcijas“ buvo įtrauktas naujas skyrius „Pagalba mirštantiesiems. Šventojo Juozapo Brolija mirštantiesiems gelbėti“⁹⁸. Redakcijos priedas teigia: „Šis straipsnelis apie Šv. Juozapo Broliją mirštantiesiems gelbėti suredaguotas vėliau, jam mirus“⁹⁹. Šv. Juozapo Broliją mirštantiesiems gelbėti įsteigė kunigas Aloyzas Guanella Romoje 1913 m., popiežius Pijus X 1914 m. ją patvirtino ir pakėlė į arkibroliją. Brolijos kilmė, tikslas, sąlygos stoti į Broliją ir pareigos, atlaidai, privilegijos yra aptartos, remiantis F. Beringer SJ ir P. Steinen SJ veikalu, išleistu Paderborne 1922 metais. Marijonai šią Broliją viešino ir jos veiklai prie savo bažnyčių vadovavo, leido leidinį „Šv. Juozapo Brolija mirštantiesiems gelbėti“. „Instrukcijų“ priede, kuris galbūt atsiradęs taip pat redaktoriaus dėka, yra įdėta ir „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ regula, tačiau tik lotynų kalba. Tai reiškia, kad ji nebuvo skirta nei broliams vienuoliams, nei kunigams, nei juo labiau novicijams ar postulantams, kurie pakankamai jos nemokėjo.

Reikšminga yra tai, kad „Marijonų vienuolijos Vedamoji mintis ir dvasia“ nė žodžiu neužsimena apie maldingumą už mirusiuosius arba į Švč. Mergelę Mariją. Jei konstitucijoje ir „Instrukcijose“ Jurgis Matulaitis tarsi privalėdamas šiuos pamaldumus aptaria, „Vedamojoje mintyje“ visiškai vengia. Pagrindinis dėmesys sutelktas į Dievo garbę, sekimą Jėzumi Kristumi, siekiant asmeninio tobulumo, ir į apaštalavimą šv. Apaštalo Pauliaus pavyzdžiu. Šiame veikale Mergelė

---

⁹⁵ MKK 419.

⁹⁶ Instrukcijos. P. 6.

⁹⁷ Ten pat. P. 224–243.

⁹⁸ Ten pat. P. 223–229.

⁹⁹ Ten pat. P. 229.

Marija paminima tik kartą ir tai Kristaus sekimo kontekste: „Taigi Kristus tebūna vadas ir pavyzdys tiek visos Vienuolijos, tiek atskirų jos narių, o ypatingoji mūsų Globėja Nekaltai Pradėtoji Mergelė Marija tegul mums rodo kelią ir padeda „drauge su Kristum gyventi ir mirti, drauge kentėti ir karaliauti“ (2 Tim 2, 11–12)¹⁰⁰. Šis intarpas parodo, jog pal. Jurgio Matulaičio raštuose, paliktuose marijonams, dėmesys Mergelėi Marijai yra kuklus, žymiai mažesnis nei Įsteigėjo raštuose. Galbūt todėl vėlesnės marijonų kartos nepasižymėjo išskirtiniu pamaldumu į Švč. Mergelę Mariją ar jos kulto platinimu. Nebuvo skiriama tinkamo dėmesio ir Nekaltojo Mergelės Marijos Prasadėjimo slėpiniui, kuris buvo įrašytas į Vienuolijos pavadinimą.

Buvo atsakyta ir marijonų abitų. Konstitucija tai apibrėžė taip: „Kongregacijos nariai jokio vienuolių drabužio nedėvi: kunigai dėvi bažnytinį drabužį pagal vietos teisėtus papročius, o broliai dėvi pasauliečių drabužį, kuris tebūna pritaikytas kiekvieno pareigai bei užsiėmimams“¹⁰¹. Vienuolijoje ir toliau buvo puoselėjamas blaivumas: „Visur tegul užlaiko blaivumą bei susivaldymą. Paprastai, nuo alkoholinių gėralų kiek galima visiškai tesusilaiko“¹⁰². Ypač buvo draudžiamas tabakas¹⁰³.

Koks gi palaimintojo Jurgio Matulaičio atnaujintos Marijonų vienuolijos išskirtinumas, reikšmingasis tapatybės bruožas? Šį klausimą užduoda pats Atnaujintojas ir į jį atsako savo „Užrašuose“: „Kuo turėtume mes ypatingu būdu prasinešti? Išsižadėjimu savęs ir visišku atsidavimu Dievui ir Jo Bažnyčiai; viduriniu dvasišku gyvenimu, o, iš antros pusės, veiklumu tarp žmonių ir su žmonėmis, telkiant apie save visus gerų norų žmones; – uolumu ir narsumu, be sverdelėjimo ir baimės, kur reikia, ant visko pasiryžtant (viskuo rizikuojant) dėl didesnės Dievo garbės, dėl Bažnyčios labo, dėl sielų išganymo...“¹⁰⁴. Toks atsakymas yra gilus dvasinio pobūdžio, atveriantis plačias galimybes veiklai, tačiau tinkantis ir dieceziniais dvasininkams, ir aktyviems katalikams pasauliečiams. Todėl galima teigti, kad Marijonų vienuolijos reforma ne tik sudarė prielaidas Vienuolijai veikti, bet ir supanašėti su vyskupijų dvasininkais, mažino tradicinių marijonų išskirtinumo bruožų raišką, akcentavo vidinį vienuolių tobulumą ir apaštališkąjį uolumą.

Abejonę dėl Marijonų vienuolijos reformos autentiškumo buvo išreiškęs ir Podlesie vyskupas Henrikas Pšezdzieckis (Henryk Przezdzielski) (1875–1939). Savo rašte Vienuolių kongregacijai 1927 m. gruodžio 10 d.¹⁰⁵, jau po Jurgio Matulaičio MIC mirties, vyskupas rašė, kad jo vyskupijoje yra marijonų, kurie savo įžadus padarė 1913 m., ir gyvena pagal senąją nereformuotą

---

¹⁰⁰ Vedamoji mintis 12.

¹⁰¹ MKK 12.

¹⁰² MKK 274.

¹⁰³ MKK 236.

¹⁰⁴ *Matulaitis J. Užrašai...* P. 19.

¹⁰⁵ Pismo bpa podlaskiego Henryka Przezdzieckiego do Kongregacji Zakonników dotyczące ewentualnego przekazania mariańskiego klasztoru w Gozlinie Józefowi Pietrzakowi i jego towarzyszom // *Odrodzenie Zgromadzenia...* S. 120–122.

regulą. Jie neatsisakė brevijoriaus ir kitų ypatingų maldų už mirusiuosius. Todėl jis mato reikalą, kad vyskupijoje veiktų būtent tokia Marijonų vienuolija. Į šią abejonę Vienuolių kongregacija atsakė aiškinamuoju raštu¹⁰⁶ 1928 m. balandžio 25 d. Atkreiptas dėmesys į tai, kad pagal Bažnyčios teisę Kunigų marijonų vienuolija buvo reformuota, ir senoji Vienuolija, be jokios abejonės, jau nuo 1910 m. lapkričio 28 d. neegzistuoja. Tačiau Apaštalu Sostas neketino įsteigti naują vienuoliją, tik pritaikė naujas konstitucijas sudėtingoms sąlygoms. Šių veiksmų imtasi siekiant užtikrinti Vienuolijos tęstinumą, o ne jos nutraukimą. Minėtas aiškinamasis raštas leidžia suvokti, kad visi Apaštalu Sosto patvirtinti veiksmai, susiję su Marijonų vienuolijos reforma, buvo ne tik teisėti, bet ir užtikrinantys charizmos tęstinumą. Nors iš tyrimų galima būtų padaryti išvadą, kad marijonų tradicijos elementai, palikti Matulaičio atnaujintoje konstitucijoje, yra tik formalūs, anot Kongregacijos išaiškinimo, yra pakankami.

To meto Marijonų vienuoliją Lietuvoje apibūdina prezentacinis leidinys „Marijonų (Nekaltai Pradėt. Švč. P. Marijos) Vienuolija Lietuvoje“. Jame, be cituojamos konstitucijos bei „Vedamosios minties“, teigiama, kad vienu iš „svarbesniųjų rūpesčių yra perkelti noviciatą į nuošalesnę, patogesnę vietą“¹⁰⁷, kad „Vienuolija stengiasi ne tik savo narių sielas tobulinti ir kitus vesti į išganymo uostą, bet kiek pajėgdama rūpinasi ir medžiaginės kultūros kėlimu“¹⁰⁸. Marijampolėje – Lietuvos marijonų centre – marijonai užsiėmė sodininkyste, daržininkyste, gėlininkyste, batsiuovyste, knygrišyste, turėjo savo spaustuve, kalvę, stalių dirbtuves, elektros jėgainę, biblioteką, klasikinę gimnaziją ir bendrabutį. Čia vaikai buvo ne tik mokomi bendrųjų dalykų, bet ir „mylėti Dievą ir Tėvynę, sustiprinti savo valią, įprasti darbštumo“¹⁰⁹. Marijonų leidykla spausdino daugiausia religinio turinio knygas bei periodiką, „visoje Lietuvoje gerai žinomą laikraštį *Šaltinį*“¹¹⁰. Marijampolės marijonų vienuolyne buvo Šv. Juozapo Brolijos mirštantiesiems gelbėti centras Lietuvoje, vedama Švenčiausios Trejybės Brolija, kurios tikslas – „platinti žmonėse pamaldumą į Švenčiausiąją Trejybę, pamokyti jaunimą ir šiaip nemokančių tikėjimo tiesų, o ypač apie Švč. Trejybės paslaptį“¹¹¹. „Be Marijampolės, Lietuvoje marijonų vienuolynai dar buvo Kaune, Panevėžyje, Ukmergėje, Žemaičių Kalvarijoje, kurioje buvo Lietuvoje plačiai žinomas Švč. Mergelės Marijos paveikslas, Kryžiaus kelias su dvidešimčia stočių. Veikalo pabaigoje pateikiamas

¹⁰⁶ Reskrypt Kongregacji Zakonników do bpa podlaskiego H. Przewdzieckiego wyjaśniający reformę Zgromadzenia Księży Marianów z roku 1910 // *Odrodzenie Zgromadzenia...* S. 122–124.

¹⁰⁷ Marijonų (Nekaltai Pradėt. Švč. P. Marijos) Vienuolija Lietuvoje. Marijampolė. 1929. P. 23.

¹⁰⁸ Ten pat. P. 25.

¹⁰⁹ Ten pat. P. 26.

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ Ten pat. P. 28.

ir abitų atsisakymo motyvas: „Marijonų Vienuolija yra darbo ir veikimo Vienuolija, todėl jos nariai, kad sėkmingiau prieitų prie liaudies, nenešioja jokių ypatingų rūbų“¹¹². Vienuolijos įvardijimas kaip „darbo ir veikimo“ nusako jos aktyvųjį pobūdį.

Taigi apibendrinant reikia pasakyti, kad XX a pradžioje Marijonų vienuolija buvo atsidūrusi ant išnykimo ribos. Kunigas Jurgis Matulaitis, gimęs ir augęs Marijampolės parapijoje, slapta reformavo Vienuoliją ir jos konstituciją pritaikė to meto situacijai. Atsisakyta iškilmingųjų įžadų, abitų ir privalomo brevijoriaus už mirusiųosius. Ordinas tapo Kongregacija. Išryškintas jos aktyvusis apaštalinis pobūdis. Pagrindinis marijonų tikslas išliko tradicinis – didesnė Dievo garbė ir jos narių tobulumas. Tačiau ypatingieji tikslai pasikeitė. Jais tapo švietimas ir parapiinė sielovada. Parinktos priemonės atitiko tikslus: mokyklų, kolegijų, institutų, mokslo fakultetų, bendrabučių steigimas bei vadovavimas jiems, konferencijos, paskaitos, knygų, laikraščių leidyba bei platinimas; sakramentų teikimas, Dievo Žodžio skelbimas, katechezė, rekolekcijos, misijos, vadovavimas parapijoms ir draugijoms. Visos priemonės neišvardytos, palikta ir veikimo laisvė, kuri vėlesnėms marijonų kartoms sudarys neapibrėžtumo keblumą. Pamaldumui į Nekaltai Pradėtąją Mergelę Mariją bei puoselejimui už mirusiųosius Matulaičio atnaujintuose Vienuolijos dokumentuose buvo skirtas minimalus dėmesys. Jis atitiko bendras to meto tendencijas: eucharistinį, į Švč. Jėzaus Širdį, į Šv. Dvasią, į Švč. Trejybę ir susisiejo su kitais pamaldumais. Išimtį sudarė vadovavimas Šv. Juozapo brolijai mirštantiesiems gelbėti, tai atitiko tradicinę marijonų sielovados kryptį. Bet ir ši pareiga į Marijonų vienuolijos *Instrukcijas* buvo įtraukta tik po Atnaujintojo mirties. Palaimintasis Jurgis Matulaitis taip pat pakeitė Vienuolijos Šventųjų globėjų sąrašą. Be Mergelės Marijos, atsirado dar eilė šventųjų. Jam ypač brangus buvo šv. Apaštalo Pauliaus pavyzdys ir užtarimas. Tačiau Vienuolijos pavadinimas išliko tas pats, nes siekta kanoninio tęstinumo. Toks Atnaujintojo dvasinis palikimas marijonų teisę saistė iki 1986 m., kai Vatikano II Susirinkimo paskatinti ir privalantys prisitaikyti prie naujo Romos Katalikų Bažnyčios Kanonų Kodekso, išleisto 1983 m., marijonai pakeitė savo konstituciją („Įstatus“ ir „Nurodymus“). Kokią tai padarė įtaką marijonų tapatybės sampratai, aptariama kitame poskyryje.

1.4. Vatikano II Susirinkimo nutarimų įgyvendinimas marijonų teisėje

Didelę reikšmę vienuolinei teisei turėjo Vatikano II Susirinkimo konstitucijos. Tačiau tiesiogiai vienuoliniam gyvenimui aptarti buvo skirtas dekretas dėl vienuoliškojo gyvenimo tinkamo atnaujinimo *Perfectae caritatis*. Šis dokumentas nurodo, kad „Vienuoliškojo gyvenimo tinkamas at-

---

¹¹² Marijonų (Nekaltai Pradėt. Švč. P. Marijos)... P. 30.

naujinimas apima du dalykus: nuolatinį grįžimą į viso krikščioniškojo gyvenimo šaltinį bei pirmąją įkvėpimą instituto ir jų prisitaikymą prie pakitusių laiko sąlygų¹¹³. Tinkamam atsinaujinimui vykdyti išskirti penki principai:

„a) Kadangi galutinė vienuoliškojo gyvenimo nuostata yra Evangelijoje pasiūlytas Kristaus sekimas, visuose instituteose jis turi būti laikomas aukščiausia taisykle.

b) Pačiai Bažnyčios gerovei reikalinga, kad atskiri institutai turėtų savitą pobūdį ir uždavinius. Todėl tebūnie ištikimai pripažįstama ir palaikoma steigėjų dvasia bei jų iškelti tikslai ir sveikos tradicijos, kurių visuma sudaro kiekvieno instituto paveldą.

c) Visi institutai tedalyvauja Bažnyčios gyvenime, ir kiekvienas jų, išlaikydamas savitą pobūdį, pagal išgales tepriima jos darbus ir planus Šventojo Rašto, liturgijos, dogmatikos, pastoracijos, ekumenizmo, misijų bei visuomeninės veiklos srityse.

d) Institutai deramai tesupažindina savo narius su šių laikų žmonių būkle bei Bažnyčios reikmėmis, idant jie, tikėjimo šviesoje išmintingai spręsdami apie dabarties pasaulio sąlygas ir degdami apaštališku uolumu, galėtų veiksmingiau padėti žmonėms.

e) Kadangi vienuoliškasis gyvenimas pirmiausia skirtas sekti Kristumi ir evangelinių patarimų vykdymu jungtis su Dievu, reikia gerai įsisąmoninti, kad ir geriausias prisitaikymas prie gyvenamojo meto reikalavimų nepasieks savo tikslo, jei nebus gaivinamas dvasinio atsinaujinimo, kuriam visuomet, net imantis išorinės veiklos, skirtina svarbiausia vieta¹¹⁴. Anot dekreto, šiuos principus įgyvendinti turi visi konkrečios vienuolijos nariai, tačiau „tinkamo atnaujinimo nuostatų priėmimas, įstatymų leidyba ir pakankamos bei apdairios patirties perėmimas priklauso tik nuo kompetentingos vadovybės, ypač generalinių kapitulų¹¹⁵. Todėl, siekdami atnaujinti savo teisę, marijonai 1969, 1970, 1975 ir 1981 metais sušaukė nepaprastąsias generalines kapitulas. Vienas pagrindinių klausimų, iškeltų kapitulų, buvo Vienuolijos tapatybės apibrėžimas. Generolas Donaldas Petraitis MIC (1937–2012) suformulavo jį taip: „Jūs, marijonai, ką jūs sakote apie save? Kaip jūs pristatote save kitiems?“¹¹⁶. Toliau jis įvardijo problemas: „Pirmiausia, aš neketinu apsistoti prie buvusios Marijonų istorijos. Dėl to buvo gana nemažai blaškomasi praeityje ir be jokios sėkmės. Tačiau aš jaučiu, kad aiškiai egzistuoja tikra esminė tiesa: Tėvas Stanislovas ir arkivyskupas Jurgis nėra priešiška nusiteikę vienas kito atžvilgiu. Jie aiškiai matė Marijonų tapatybę jų laikmečio šviesoje. Nelaimė, ši tiesa buvo iškreipta dėl daugybės priežasčių¹¹⁷. Anot marijonų generolo, istoriniai tyrinėjimai nėra tinkamas kelias Vienuolijos tapatybei nustatyti, jie

---

¹¹³ PC 2.

¹¹⁴ PC 2.

¹¹⁵ Ten pat. 4.

¹¹⁶ *Petraitis D.* Our „Marian“ identity. A return to basics. Roma. 1977 // JAV marijonų archyvas. Sotockbridge. Kopija // Marijampolės marijonų archyvas (Vertimas: *Žebrauskienė O.*) P. 3.

¹¹⁷ Ten pat. P. 3.

nedavė laukiamo rezultato, veikiau išryškino S. Papčinskio įsteigtos ir J. Matulaičio atnaujintos Vienuolijos skirtumus. Todėl Marijonų vienuolijos vadovas atliko to meto JAV marijonų bendruomenės narių raštišką apklausą, pateikdamas šiuos klausimus:

- „1. Ar Kongregacijoje yra tapatybės krizė?
2. Kame slypi mūsų Marijonų tapatybė?
3. Kas iš tiesų mus sieja?
4. Ar mes iš tiesų tarnaujame Kristui ir Bažnyčiai, kaip nurodo mūsų konstitucijos?
5. Kokių būdu mes esame įsipareigoję būti gyvais Evangelijos liudininkais?
6. Ar mes netekome savo prasmės (egzistavimo pagrindo) matymo?
7. Kiti pastebėjimai¹¹⁸.

Iš pateiktų klausimų matyti, kad to meto marijonų bendruomenė susidūrė su tapatybės krizės problema. Kaip ji buvo suvokta, rodo atsakymai, kuriuos toliau aptaria D. Petraitis:

„1 Klausimas – Daugelis juto, kad yra tapatybės krizė.

2 Klausimas – Marijonų tapatybė slypi: mūsų Įkūrėjo ir Atnaujintojo tiksluose, atsidavime Marijai; priklauso nuo to, kur vyko nario formavimasis... (dažnai šie atsakymai buvo per daug migloti).

3 Klausimas – Siejanti jėga: Kristus, Marija, Nuostatai, tie patys tikslai, labdara..

4 Klausimas – Visi jautė, kad jie daugiau ar mažiau tarnauja Kristui ir Bažnyčiai.

5 Klausimas – Įsipareigojimo būdas: Evangelijų sekimas, priesaikų laikymasis, gyvenimas pagal Nuostatus ...

6 Klausimas – egzistavimo prasmės netekimas ... taip ir ne.

7 Klausimas – Pastebėjimai: harmoningo apaštalavimo, maldos vyrų poreikis, dialogas tarp senų ir jaunų...¹¹⁹“.

Savo nuomonę iškelto klausimu generolas išreiškė taip: „Asmeniškai aš jaučiu, kad nėra tiek daug tapatybės krizės, kiek PAINIAVOS dėl tapatybės. Tačiau turime nepamiršti, kad bet kokia krizė nėra katastrofa, jeigu MES jos nepadarysime tokia. Jeigu viskas byra, tik mes galime vėl atstatyti kartu – GERIAU!¹²⁰. Toliau autorius, cituodamas popiežiaus Pauliaus VI bei Vatikano II Susirinkimo dokumentus, kviečia grįžti prie ištakų, ragina skaityti Įsteigėjo bei Atnaujintojo raštus: „Tėvas Stanislovas ir arkivyskupas Jurgis buvo drąsūs savo laikų žmonės. Raštai, likę kaip mūsų palikimo dalis, nurodo tapatybę, kuri yra gana aiški. Nesileidžiant į detales, viskas, ką reikia padaryti, yra perskaityti Tėvo Įsteigėjo mintis apie Marijonų įkūrimą, o taip pat ir Tėvo

---

¹¹⁸ *Petraitis D.* Our „Marian“ identity... P. 4.

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat. P. 5.

Atnaujintojo raštus¹²¹. Vien raštų perskaitymas, atrodo, tėra supaprastintas problemos sprendimas, todėl generolas primena apie Marijonų vienuolijos konstituciją, nurodymus bei pagrindiniu tapatybės problemos sprendimu laiko *tiesiog būti marijonu*. Cituoja šv. Stanislovo Provincijos provincio 1975 m. pasisakymą ir klausia bei atsako: „Ką aš laikau ypatinga mūsų Steigėjo charizma? Nieką kita kaip BUVIMĄ MARIJONU, tai yra tiksliai ta pati charizma, kurią turi mūsų Tėvas Atnaujintojas. Kur slypi tų dviejų vyrų skirtumas? Žinoma, kad ne BUVIME, bet DARYME, įgyvendinime, veikime iš buvimo. Jaučiu, kad arkivyskupas Jurgis turi šiuolaikinę išraišką pačiai Įsteigėjo dvasiai ir idealams...¹²²“. Anot autoriaus, marijonų kartas vienija buvimas marijonu, o skiria veikimas – išraiška. Tačiau, jei veikimas yra tos pačios egzistencijos išraiška, jo skirtumai turėtų būti neesminiai, atitinkantys tuos pačius tikslus. D. Petraitis teigė, kad veikimo skirtumai, atsiradę ne dėl esminių dvasingumo skirtumų, bet dėl skirtingų laikmečių aplinkybių įtakos. Jis bando ieškoti panašumų, kurie vienytų abu Vienuolijai svarbius įstatymų leidėjus. Anot jo, daugelis sutinka, kad būti marijonu reiškia būti marijiniu. Švč. Mergelės vardas vienija visus marijonus. Tačiau reikalavimai, toliau tęsia jis, turėtų būti didesni: „Mes vadinamės „Marijonai“ ir žmonės dažnai mums sako, kaip nuostabu yra priklausyti Bendruomenei, pasišventusiai Dievo Motinai. Bet to nepakanka, nes iš mūsų daugiau tikimasi. Mūsų gyvenimai Bendruomenėje privalo būti Dievo Motinos sekimu, pradant Jos pavyzdžiu“¹²³. Marijonų generolas pabrėžia, kad sekimas Mergele Marija yra svarbiau nei Jos kulto sklaida: „Nepakanka pasakyti, kad mes skleidžiame atsidavimą Nekaltajai Mergelei Marijai. Kaip Marijonai, mes turime sekti Mariją, [...] tai turėtų būti mūsų vienuolinio gyvenimo, mūsų tapatybės skiriamasis ženklas“¹²⁴. Anot jo, tai patvirtina ir Romos Katalikų Bažnyčios vadovai pasisakymuose, skirtuose marijonams: „1959 m. lapkričio 23 d. popiežius Jonas XXIII rašė mums: „Vis labiau ir labiau sekite Dievo Motiną, Nekaltąją Mergelę Mariją ir stipriausią bei budriausią propaguotoją tos karalystės, kurioje klesti tikra taika ir džiaugsmas“. 1973 m. gruodžio 5 d. Visuotinėje Audiencijoje, kurioje dalyvavo Pirmojo Konvento dalyviai, popiežius Paulius VI Kongregacijai tarė šiuos galingus žodžius: „[...] Jūs turite privilegiją priklausyti religinei Šeimai, kuri yra visiškai Marijos ir viską skolinga Marijai. Išlaikykite šį Marijonų charakterį jo nepriekaištingame šviežume. Jeigu jūs išmoksitė sekti Jos, kuri yra idealas ir parama kiekvieno pašventinto ir apaštališko gyvenimo pavyzdžiu ir mokymais, jūsų dosnumo ir pasišventimo, vidinio gyvenimo ir užsidegimo fontano draugijoje nebus sausumo“. Šie žodžiai nusipelno rimtos minties ir tyrinėjimo. Juose slypi beveik įspėjimas mums apie neskikimo Marija pasekmes mūsų gyvenimuose. Tokį patį požiūrį galime rasti popiežiaus Pauliaus VI

---

¹²¹ *Petraitis D.* Our „Marian“ identity... P. 6.

¹²² Ten pat.

¹²³ Ten pat. P. 7.

¹²⁴ Ten pat. P. 6.

laiške Kongregacijai jos 300-osios sukakties proga, ypač kai jis sako: „[...] pašvęskite daug užsidedimo ir atsidavimo Nekaltai Mergelei Marijai, atmenant, kad Jos gyvenimas yra orientyras visiems, ypač vienuoliams...“¹²⁵. Lyg apibendrinamas, D. Petraitis taria: „Sektį Marija nėra lengva, bet tai yra mūsų užduotis, ir tai turėtų būti Marijonų skiriamasis ženklas“¹²⁶. Pasiremdamas marijono Vitoldo Niececkio (Witold Niececki) veikalu „Pagrindiniai Tėvų marijonų kongregacijos dvasingumo bruožai“ bei perfrazuodamas tuomet galiojančią marijonų konstituciją, generolas priėmė kristocentriškumo principą ir teigia, kad per Mariją jie gali nueiti pas Jėzų.

Atnaujinta marijonų konstitucija turėjo užbaigti diskusiją apie marijonų tapatybę. 1986 m. patvirtinta naujoji *Constitutiones* bei *Directorium*¹²⁷, kurie lietuviškame vertime pavadinti „Įstatais“ bei „Nurodymais“¹²⁸, rėmėsi Įsteigėjo, Atnaujintojo ir Bažnyčios Magisteriumo raštais. Siekta pritaikyti marijonų dvasinį paveldą aktualiems Bažnyčios reikalavimams, pasaulio iššūkiams bei atsivėlgti į laiko ženklus. Šventosios Vienuolijų ir Pasauliečių Institutų Kongregacijos nutarime, patvirtinančiame naujuosius marijonų įstatymus, teigiama: „Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų vienuolijos nariai, Dievo Motinos globojami ir vadovaujami, yra pasiryžę tarnauti Bažnyčiai įvairiais kiekvieno meto reikalaujamais darbais“¹²⁹. Kongregacija, pažymėjusi marijinį Vienuolijos charakterį ir atvirumą laiko reikalavimams, nurodo ir marijonams būdingus tikslus: „Nepamiršdami patys šventėti, jie atsideda ypač parapijų sielovadai ir mokyklų bei spaudos apaštalavimui. Be to, laikydamiesi seno Vienuolijos papročio, stengiasi teikti pagalbą skaistykloje esančioms vėlėms“¹³⁰. Šie tikslai buvo papildyti ir įgavo naują formą 1986 m. „Įstatuose“ ir „Nurodymuose“.

„Įstatų“ pirmosios dalies „Vienuolijos prigimtis“ pirmasis skyrius aptarė Vienuolijos tikslą ir pobūdį. Tradicinis pirmasis tikslas – „didesnė Dievo garbė ir asmeninis tobulumo siekimas“ – praplėstas geriau tapatybę nusakančiu apibrėžimu: „Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolija Bažnyčioje yra broliška, tarpusavio meilės ir apaštališkos pasiuntinybės vienijama kunigų ir nekunigų bendrija, kurios nariai rūpinasi skleisti Dievo garbę ir patys siekia evangeliškojo tobulumo. Marijonai, laisvai atsiliepdami į Dievo meilės šaukimą, išpareigoja bendrai gyventi ir siekti tobulos meilės, kad, Kristui ir Jo Bažnyčiai Evangelijos patarimų įžadais ypatingai pasiaukoję, duotų kuo gausnesnių Krikšto malonės vaisių“¹³¹. Vis dėlto,

¹²⁵ Petraitis D. Our „Marian“ identity... P. 9.

¹²⁶ Ten pat. P. 10.

¹²⁷ *Constitutiones Congregationis CC Marianorum. Romae 1988. Directorium Congregationis CC Marianorum. Romae 1988.*

¹²⁸ Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. Roma. 1988; Kaunas. 1999 (C). Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Nurodymai. Roma. 1988; Kaunas. 1999 (D).

¹²⁹ *Šventoji Vienuolijų ir Pasauliečių Institutų Kongregacija*. Nutarimas. Roma. 1986 m. kovo 25 d. // Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. Roma. 1988; Kaunas. 1999. P. 19.

¹³⁰ Ten pat.

¹³¹ C 1.

iš esmės, pagrindinis tikslas liko tas pats. Kitų tikslų, prioritetų ir priemonių išdėstymo tvarka šiek tiek pakito, bet liko panaši į numatytą J. Matulaičio konstitucijoje. Ypatingas tikslas liko vienas – „sielų išganymas“, ne trys ar keturi kaip senose konstitucijose, tačiau įgavo marijinio, ekleziologinio ir eschatologinio charakterio bruožų: „Dėl Dievo ir artimo meilės, Nekaltai Pradėtosios Marijos vadovaujamiems ir globojamiems su Bažnyčia, Bažnyčioje ir per Bažnyčią uoliai stengtis, kad visi žmonės, kurie dar gyvena žemėje ar po šio gyvenimo yra nuskaistinami, visiškai subręstų ir Kristuje su visais šventaisiais pasiektų amžinąją laimę“¹³². Priemonės, pavadintos „rūpesčiais“ taip pat pagal J. Matulaitį, liko dvi: „1) įgydama bei vystydama mokslą, ir kitus mokydama; 2) vykdydama šventąją tarnystę ir talkindama vyskupijų kunigams“¹³³. Pirmajame „Istatų“ skyriuje dar nurodytos J. Matulaičio įrašytos Vienuolijai būdingosios savybės pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasingumą: visiškas pasiaukojimas, sekimas Kristumi, atsidavimas Bažnyčiai, misijinis universalumas (visoms tautoms, visam pasauliui, visiems viskas), šūkis – Kristui ir Bažnyčiai. Kristocentrinis charakteris, būdingas Atnaujintojui, buvo vienas iš svarbiausių Vatikano II Susirinkimo dokumentuose išdėstytų dvasingumo principų. Jis atsispindėjo ir naujai suformuluotose marijinio pobūdžio pastraipose: „Kristaus sekimo kelią mums rodo ir juo eiti padeda ypatingoji mūsų globėja Nekaltoji Mergelė Marija. Jos Nekaltojo Pradėjimo paslaptis nuo pat Vienuolijos pradžios yra būdinga marijonų pašaukimo žymė, jėga ir džiaugsmas. Šia paslaptimi Marija skatina marijonus pasitikėti begaliniu atpirkimo vaisingumu, vengti net mažiausios nuodėmės, labai branginti širdies tyrumą, visą gyvenimą persunkti Dievo meile ir malone ir taip ugdyti Bažnyčios vienybę, kad ji būtų „šventa ir nesutepta“ (Ef 5, 27)¹³⁴. Nekaltasis Mergelės Marijos Prasidėjimo kulto skleidimas nebėra ypatingas Vienuolijos tikslas. Jis, pagal J. Matulaičio paliktą tvarką, patenka į skyrių „Šventieji globėjai ir ypatingi pamaldumai“: „Marijonai stropiai puoselėja liturginį gyvenimą, maldingumą šv. Eucharistijai ir dažną šv. Komunijos priėmimą, taip pat pamaldumą Švč. Jėzaus Širdžiai. Uoliai platina Nekaltosios Mergelės Marijos garbinimą, nes ją Dievo malonė po Sūnaus iškėlė aukščiau už visus angelus ir žmones“¹³⁵. Sielovadoje marijonams svarbus yra plačiau suprantamas Mergelės Marijos kultas, kuris patenka į apaštalavimo uždavinius ir yra aptariamasis ketvirtojoje „Istatų“ dalyje „Apaštalavimas“: „Vykdydami specialią savo apaštalavimo pareigą, marijonai kontempliuoja Nekaltąją Mergelę Mariją, tobulą Dievo kūrinį, kilniausią Kristaus atpirkimo išdavą ir visapusišką krikščioniško gyvenimo pavyzdį. Bažnyčios vadovaujami, jie darbuojasi, kad ir tikintieji gerai suvoktų nepaprastą Dievo Gimdytojos kilnumą, idant ir jie kūdikiškai pamiltų tą gailingąją Motiną ir iš jos mokytųsi dorybių“¹³⁶. Dorybių siekimas yra svarbus

---

¹³² C 2.

¹³³ C 3.

¹³⁴ C 6.

¹³⁵ C 18.

¹³⁶ C 117.

marijonams, joms aptarti skirtos kelios „Įstatų“ pastraipos. Pirmajame skyriuje nurodoma: „Marijonai labiausiai stengiasi pasižymėti savitvarda, pasiaukojimo dvasia, nuolankumu, maldingumu, darbštumu, gyvu bei tvirtu tikėjimu, karšta meile, broliška tarpusavio vienybe, tobulu klusnumu vyresniesiems, apaštalavimo dvasia ir veikliu uolumu“¹³⁷. Dorybių pavyzdžiu turi būti Nekaltoji Motina: „Kad nugalėdami nuodėmę, augtų šventumu, marijonai kelia žvilgsnį į Mariją, kuri visiems išrinktiesiems yra dorybių pavyzdys. Nekaltosios Motinos meilės Kristui ir Bažnyčiai gaivinami ir jos galingo užtarimo remiami, stengiasi kuo daugiau žmonių atvesti į vienybę su Dievu“¹³⁸. Nekaltumu marijonai stengiasi panašėti į Mergelę Mariją skaistumo dorybe ir atsižadėdami pikto bei nuodėmės¹³⁹. Galima būtų įžvelgti panašumą su dorybėmis, kurios buvo plačiau aprašytos „Dešimties Mergelės Marijos dorybių reguloje“, tačiau nei *expressis verbis*, nei „Įstatų“ šaltiniuose šios regulos tekstų nėra, remiamasi Vatikano II Susirinkimo dokumentu *Lumen gentium*¹⁴⁰.

Maldos už mirusiuosius būtinumą „Įstatai“ aptaria taip pat pirmosios dalies trečiajame skyriuje „Šventieji globėjai ir ypatingi pamaldumai“: „Marijonai rūpinasi maldomis bei užtarimu šelpti skaistykloje kenčiančias mirusių tikinčiųjų vėles. Už jas aukoja šv. Mišių auką, atlaidus, nusigalėjimus ir kitus gerus darbus, nes „šventa ir išganinga mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš nuodėmių“ (2 Mak 12, 46). Neužmiršta teikti pagalbą mirštantiesiems paskutiniaisiais jų gyvenimo žemėje momentais“¹⁴¹. Dar kartą ši nuostata patvirtinama skyriuje „Malda ir maldingumas“, o skyriuje „Apaštalavimo pobūdis ir priemonės“ papildoma eschatiniu momentu: „Pasinaudodami kiekviena proga ir įvairiais apaštalavimo būdais, marijonai stengiasi taip įdiegti tikintiesiems mintį apie paskutiniuosius dalykus, kad tai jiems būtų akstinas ir siekti šventumo, ir teikti maldos paramą mirštantiesiems bei skaistykloje esančioms vėlėms“¹⁴². Detaliau „Įstatuose“ esančius marijonų tikslus ir priemones turėtų papildyti „Nurodymai“, tačiau marijinio ir eschatinio charakterio nurodymai yra tokie pat kaip ir visai Katalikų Bažnyčiai būdingi pamaldumai: gegužinės pamaldos, Rožinis ir lapkričio mėnesį mirusiųjų minėjimas¹⁴³. Todėl marijonų išskirtinumas šiais aspektais praktiškai sunkiai pastebimas, akcentuojamas uolumas, kuris ir turėtų būti išskirtinis bruožas.

„Nurodymai“ akcentuoja švietimo ir pasauliečių telkimo bendradarbiavimui uždavinius. J. Matulaičio konstitucijoje nurodytos priemonės perkeltos į „Nurodymus“: „Siekdami savo apaš-

---

¹³⁷ C 12.

¹³⁸ C 23.

¹³⁹ C 25, 39–42.

¹⁴⁰ Plg. LG 65.

¹⁴¹ C 19.

¹⁴² C 118.

¹⁴³ D 35, 36.

tališkojo tikslo, marijonai: 1) steigia ir veda įvairias mokyklas, kolegijas, institutus, mokslų fakultetus, bendrabučius, pensionatus; skaito pranešimus ir paskaitas; leidžia ir platina katalikiškas knygas ir laikraščius; vartoja kitas informavimo priemones krikščioniškajam tikėjimui platinti, stiprinti ir ginti; 2) skelbia Dievo žodį; aiškina krikščioniškąjį mokslą, ypač paprastiesiems žmonėms; klauso išpažinčių; vadovauja rekolekcijoms; veda misijas krikščionims ir nekrikščionims; puoselėja ekumenizmą ir krikščionių vienybę; imasi vadovauti parapijoms; steigia ir globoja katalikiškus būrelius bei draugijas jaunimui ir suaugusiems; taip pat kitais uolumo siūlomais būdais rūpinasi žmonių išganymu bei šventėjimu, atsižvelgdami į laiko bei vietos aplinkybes ir poreikius¹⁴⁴. Naujovė išvardytose priemonėse, kurias „Nuostatai“ pavadino „Apaštališkieji darbai“, buvo „kitos informavimo priemonės“, kurios dar kartą paminėtos „Informavimo priemonių vartojimas“ skyriuje¹⁴⁵. Tai atvėrė galimybes marijonams naudoti šiuolaikiškas informavimo technologijas.

1986 m. patvirtintuose „Įstatuose“ ir „Nurodymuose“ nebeminimos Šv. Juozapo mirusiųjų gelbėjimo ar Švč. Trejybės brolijos, tačiau gana plačiai aptariamas pasauliečių įtraukimo į apaštalavimą klausimas. „Įstatatai“ pateikia bendrą principą: „Vienuolija labai rūpinasi galimai daugiau žmonių paskatinti daryti gera ir vienus žmones paveikti per kitus geros valios žmones, ypač per Bažnyčios rekomenduojamas draugijas“¹⁴⁶. „Nurodymai“ šiam dalykui skiria du skyrelius: „Pasauliečių rengimas apaštalauti“ (D 84) bei „Talkininkai ir bendradarbiai“ (D 85), kuriuose aptaria pasauliečių intelektualinį ir dvasinį rengimą apaštalavimui bei *talkininkų* draugijų kūrimo būtinybę ir *bendradarbių* statusą.

Iš senųjų konstitucijų marijonams liko alkoholio ir tabako vengimo įsakas bei J. Matulaičio įtvirtinta nuostata nedėvėti ypatingo vienuolinio drabužio¹⁴⁷.

Taigi, galima pasakyti, kad po Vatikano II Susirinkimo Bažnyčios raginami vienuoliai ėmėsi atnaujinti savo regulas. Marijonai keliose ypatingose generalinėse kapitulose nuo 1969 m. iki 1984 m. rengė ir tvirtino savo Konstitucijos pakeitimus. 1986 m. Apaštalų Sostas patvirtino atnaujintus Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos „Įstatus“ ir „Nurodymus“. Liko šių dokumentų pagrindu Atnaujintojo J. Matulaičio parašyta Vienuolijos konstitucija. Naujų „Įstatų“ tekstas praturtintas mariologiniais bei eschatologiniais fragmentais, tačiau „Nurodymai“ praktiškai šias dimensijas sulygina su įprastu katalikams pamaldumu. „Nurodymai“ akcentuoja švietimo bei pasauliečių bendradarbių telkimo uždavinius.

Apibūdinant marijonų tapatybę, išskirti trys pagrindiniai nuo Įsteigėjo šv. Stanislovo Papičinskio laikų išsaugoti charizmos elementai:

---

¹⁴⁴ D 1. Plg. MKK 2.

¹⁴⁵ D 87–89.

¹⁴⁶ C 122.

¹⁴⁷ C 90, 15.

- a. **Marijinis charakteris**, akcentuojant Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą; vėlesniais laikais formaliai išplėstas Mergelės Marijos dorybių sekimu.
- b. **Eschatologinis charakteris**, ypač akcentuojant pagalbą skaisytkloje kenčiančioms sieloms.
- c. **Apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią**: plačiai suprantamas apaštalavimas, smulkiau neapibrėžtas, remiamasi šv. Apaštalo Pauliaus meilės samprata.

Pirmosios dvi Vienuolijos tapatybės savybės turėjo labiau dvasinį pobūdį, nors ir reikalavo tam tikros išraiškos apaštalavime: tiesos apie Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą supratimas, gynimas ir sklaida; brolių vienuolių ir pasauliečių telkimas maldai už sielas, kenčiančias skaisytkloje (pamokslai, pamaldos, Nekaltojo Prasidėjimo ir Šv. Juozapo brolijos, skirtos padėti skaisytkloje kenčiančioms sieloms); askezei būdingas draudimas gerti degtinę ir vartoti tabaką.

Nuo Marijonų vienuolijos pradžios marijonams buvo būdinga ne tik Nekaltojo Prasidėjimo kulto sklaida ir pagalba mirusiųjų sieloms organizavimas, bet taip pat ir pagalba klebonams, vadovavimas pamaldžioms brolijoms, paprastų kaimo žmonių katechizacija, misijos ir rekolekcijos, marijonų bažnyčių administravimas, sakramentų teikimas, pamokslų sakymas, charitatyvinė veikla, vėliau prisidėjo ir mokyklos, parapijos. Visa tai būtų galima apibūdinti kaip plačiai suprastą apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Palaimintasis Jurgis Matulaitis labai giliai apmąstė šventojo Apaštalo Pauliaus mokslą ir jo dvasingumą. Daug iš jo pasisėmė savo gyvenimui ir atnaujindamas Vienuoliją; iš jo perėmė karštą Dievo ir Bažnyčios meilę, taip pat apaštalavimo metodą, kuris vėliau atsispindėjo ir vėlesnėse marijonų konstitucijose, įstatuose ir nurodymuose.

2. LIETUVOS MARIJONŲ PASTORACIJOS RAIDA PIRMOSIOS SOVIETŲ SĄJUNGOS IR NACISTINĖS VOKIETIJOS OKUPACIJŲ METU

Palankiausias Marijonų vienuolijos veiklai laikotarpis buvo po 1918 m. vasario 16 d., kada Lietuva atkūrė Nepriklausomybę. Tarpukario metais (1918–1940) Lietuvos marijonų provincija vienijo iki 165 narių. Marijonai 1926 m. įsikūrė Ukmergėje, 1927 m. – Žemaičių Kalvarijoje ir Panevėžyje. Nuo 1939 m. Panevėžyje ėmė veikti antras marijonų vienuolynas ir provincijos naujokynas. 1921 m. marijonai taip pat įsikūrė Kaune, prie Šv. Gertrūdės bažnyčios, bet jų centras liko Marijampolėje, nes čia prasidėjo jų atgimimas: nuo 1918 m. oficialiai veikė vienuolynas, Marijampolės parapijos klebonu buvo kunigas Vincas Dvaranauskas MIC. Iš Marijampolės parapijos 1935 m. buvo įkurta Patašinės, o 1941 m. – Skardupių parapijos, kurias aptarnavo marijonai kunigai. Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu buvo suformuotos aiškios marijonų vienuolių veiklos kryptys: pamaldumas, katalikiškasis ugdymas, švietimas, informacijos sklaida, šalpa¹⁴⁸.

Tarpukario laikotarpiu buvo įkurta ir Švč. Trejybės Brolija¹⁴⁹, turinti tikslą geriau pažinti Kristaus mokslą, padėti marijonams malda ir aukomis. 1940 m. ši brolija vienijo 2 037 narius. Brolijų nariams buvo leidžiamas savaitraštis „Šaltinis“. Brolijos nariai mokėjo 5 Lt stojamąjį ir 2 Lt metinį mokesčius¹⁵⁰.

1923 m. Marijampolės vienuolyno teritorijoje buvo pastatyta ir pradėjo veikti gimnazija su bendrabučiu, kurios svarbiausias uždavinys – paruošti jaunuolių aukštajam mokslui ir išsiugdyti kandidatų Marijonų kongregacijai. Gimnazija išleido dvylika abiturientų laidų. Marijonai pirmieji iš vienuolių, veikusių Lietuvoje tarpukario metais, Marijampolėje įsteigė spaustuvę, kurioje leido laikraščius: „Šaltinį“ suaugusiesiems ir „Šaltinėlių“ vaikams. Laikraščiai buvo leidžiami lietuvių kalba. „Šaltinis“ pradėtas leisti 1926 m. kovo mėn. ir leidžiamas kiekvieną savaitę, o „Šaltinėlis“ – kas dvi savaites. Per metus „Šaltinio“ buvo išleidžiama 6 000 egzempliorių, o „Šaltinėlis“ buvo leidžiamas 25 000 egzempliorių tiražu. Oficialusis laikraščio leidėjas buvo Marijonų kongregacija. Apie tai liudija Vidaus reikalų ministerijos spaudos ir Draugijų skyriui pateikta ataskaita¹⁵¹.

Vienuoliai marijonai taip pat rūpinosi šalpa, buvo įkūrę senelių prieglaudą ir vaikų darželį (okupacijos išvakarėse atsakingu moderatoriumi buvo kunigas P. V. Šauklys¹⁵²).

¹⁴⁸ Garšva P. Vienuolijos nepriklausomoje Lietuvoje // *Vardys V. S. Krikščionybė Lietuvoje*. Čikaga. 1997. P. 303.

¹⁴⁹ Elenchus omnium Ecclesiarum et universi cleri provinciae ecclesiasticae Lituanae pro anno Domini. Klaipėda. 1938. Fol. 213.

¹⁵⁰ *Laukaitytė R. Lietuvos vienuolijos. XX a. istorijos bruožai* // <http://gevask.dtiltas.lt/RegiLauk/html/brolijos.htm> (žiūrėta 2013.09.10).

¹⁵¹ Vidaus reikalų ministerijos spaudos ir Draugijų skyriui 1940 m. balandžio 3 d. // LCVA. F. 1676. Ap. 1. B. 299. L. 4.

¹⁵² Elenchus omnium... Fol. 213.

Marijonų vienuolija, turėdama Lietuvoje didesnę skaičių klierikų, 1938 m. įsteigė savo filosofinius 2 metų kursus, kad „[...] būtų geriau negu Kauno kunigų seminarijoje praeinama filosofija“¹⁵³. Be to, ši Vienuolija turėjo stiprių intelektualų, baigusią Romos universitetus: tai kun. dr. J. Grigaitis, kun. dr. J. Packedvičius, filosofijos licenciatai Pr. Brazys ir V. Rimšelis. Iš pradžių kursai veikė Marijampolės marijonų vienuolyne, paskui buvo perkelti į Kauno marijonų vienuolyną¹⁵⁴.

Marijonų vienuolijos veiklą lėmė besikeičiančios istorinės aplinkybės. 1940 m. vasarą su pirmąja sovietine okupacija baigėsi laikotarpis, kai Lietuvos vienuolijos buvo globojamos Konkordato ir vyskupų bei ramiai vystė savo veiklą. Pirmasis sovietmetis ir nacių okupacija buvo sudėtinga visai Lietuvos Bažnyčiai ir vienuolijoms. Jos išgyveno sunkius metus, kai reikėjo stengtis išlikti, skleisti tikėjimą bendruomenėje, užsiimti sielovadine veikla, esant nepalankioms aplinkybėms.

2.1. Bolševikų valdžios politika marijonų atžvilgiu pirmosios sovietinės okupacijos metais

1940 m. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, beveik visos katalikų ir kitų tikybų institucijos, išskyrus Kauno kunigų seminariją, buvo panaikintos ir uždarytos. Iš švietimo įstaigų atleisti kunigai kapelionai, iš vienuolynų išvaryti vienuoliai, uždarytos visos katalikiškosios organizacijos, bažnyčios apmokestintos didžiuliais mokesčiais, atimti arba smarkiai sumažinti prie klebonijų buvę ūkiai, kai kur nusavintos klebonijos. Per vienerius okupacijos metus 9 kunigai buvo išvežti į Sibirą, 152 patyrė tardymus ar laikyti kalėjimuose, 18 iš kalėjimų išsivadavo tik prasidėjus karui, o 15 kunigų nužudė raudonarmiečiai su enkavedistais, bėgdami iš Lietuvos¹⁵⁵. 1941 m. marijonų Lietuvoje buvo likę 105 kunigai ir broliai¹⁵⁶.

1940–1941 metais jokių tiesioginių teisinių dokumentų dėl vienuolijų nepriimta, tačiau jų socialinė veikla buvo nutraukta, gyvybingas vidinis funkcionavimas sutrikdytas. Dauguma privačių įstaigų, mokyklų, ligoninių, prieglaudų buvo suvalstybinta arba uždaryta¹⁵⁷. 1940 m. didieji vienuolynai, kuriuose gyveno dešimtys žmonių, gavo ultimatyvius vietos sovietinės valdžios reikalavimus per keletą dienų išsikraustyti¹⁵⁸. Šis reikalavimas pirmiausiai palietė didžiausią marijonų vienuolyną Marijampolėje.

¹⁵³ *Račiūnas P.* Marijonai. Vienuolijos istorija. Medžiagos fragmentai // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187–867. L. 3.

¹⁵⁴ Ten pat. L. 4.

¹⁵⁵ *Gidžiūnas V.* Lietuvos pranciškonų Amerikoje istorijos bruožai. Brooklyn. NY 1987. P. 7.

¹⁵⁶ Elenchus Prov. Lit. 1941–1942 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1939–1945. Provincija Lituana. Elenchus 1941–1942. Fol. 2.

¹⁵⁷ *Laukaitytė R.* Lietuvos vienuolijos... P. 125.

¹⁵⁸ Ten pat. 126.

Remiantis marijonų viceprovincijolo kunigo Juozo Vaišnoros prisiminimais, „nuo tos dienos, kai persimainė valdžia, Marijampolėje prasidėjo nuolatinių mitingų laikotarpis, kuriuose buvo skelbiama, kad Raudonoji armija išlaisvino Lietuvą iš kapitalistų ir kunigų valdžios. Į marijonų vienuolyną dažnai užeidavo lietuvius valdininkas, rusų karininko lydimas, ir surašinėjo vienuolyno patalpas ir gyventojus. Taip tęsėsi beveik visą mėnesį“¹⁵⁹. Birželio mėnesio pabaigoje buvo paskirtas lietuvius komisaras marijonų spaustuvei prižiūrėti. Jis sustabdė spaustuvės darbą, bet saugojo, kad mašinos nebūtų gadinamos ir išnešamos. Sovietinei valdžiai rugpjūčio mėnesį paskelbus įmonių nusavinimo įstatymą, į spaustuvę atvyko valdžios įgalioti darbininkai ir sunaikino visus joje buvusius rankraščius ir pradėtas spausdintas knygas. Žuvo visi laikraščių „Šaltinio“ ir „Šaltinėlio“ komplektai, archyvas. Mašinos išgabentos į Vargdienių Seselių sunaikintą spaustuvę. Iš abiejų spaustuvių sudarė vieną, kurią pavadino „Raudonoji Pergalė“¹⁶⁰. 1940 m. liepos 16 d. buvo sekvestruota Raudonosios armijos reikalams Marijampolės parapijos klebono ir marijonų vienuolyno visi gyvenamieji namai, dirbtuvės ir tvartai¹⁶¹.

Nepaisant sovietinės valdžios pradėtos priešiškos politikos vienuolynų atžvilgiu tų pačių metų liepos 26 d. Marijampolės bažnyčioje marijonai, kaip ir kiekvienais metais, organizavo didžiulesius Šv. Onos atlaidus, į kuriuos susirinko daugiau tikinčiųjų negu bet kada anksčiau. Pasiųgus šv. Mišioms ir išsiskirsčius žmonėms, į vienuolyną atvyko Marijampolės milicijos vadas Maurukas su dviem milicininkais ir įteikė vienuolyno vyresniajam, kunigui Vincui Gergeliui pasirašytą įsakymą per tris valandas apieisti vienuolyno ir gimnazijos patalpas, nes visas turtas jau buvo sekvestruotas. Kunigas V. Gergelis tą įsakymą tuojau pat telefonu pranešė į Kauną provincijolui, kuris įsakė kunigui viceprovincijolui J. Vaišnoraui skubiai vykti į Marijampolę¹⁶².

Žinia, kad išvaromi iš vienuolyno marijonai, labai greitai pasklido po visą Marijampolę. Per kelias valandas bažnyčios šventoriuje ir prie vienuolyno susirinko minia parapijiečių. Kai kurie iš jų atvažiavo arklių traukiamais vežimais, kad padėtų išvežti vienuoliams jų turimą turtą. Dauguma buvo liūdni, kai kurie garsiai raudėjo, bet buvo ir tokių jaunuolių, kurie „ant šventoriaus mūro apsižergę rūkydami keikė ir koneveikė marijonus“¹⁶³. Nepaisydama žmonių emocijų sovietų valdžia tęsė pradėtą savo politiką Marijonų vienuolijos atžvilgiu, todėl per kelias dienas Marijampolės marijonų vienuolynas liko tuščias. Kunigai Justinas Navickas ir Vincas Dargis apsigyveno vargonininko bute, kurio vienas kambarys greitai tapo vienuolių reflektoriumi. Patys seniausi broliai Jonas Prapuolenis, Povilas Miciūnas ir kiti susitelkė elgetyne. Kunigas J. Totoraitis išvyko

¹⁵⁹ *Bučys P.* Kunigo J. Vaišnoros MIC prisiminimai // JAV Marijonų archyvas. Stockbridge MA. L. 3.

¹⁶⁰ Ten pat. L. 3.

¹⁶¹ Susirašinėjimas su LTSR Žemės ūkio liaudies komisariatu Apie nacionalizuotą klebonijos turtą // LCVA. F. 1676. Ap. 1. B. 199.

¹⁶² *Bučys P.* Kunigo J. Vaišnoros MIC... L. 4.

¹⁶³ Ten pat.

pas savo brolių, o klierikai išsiskirstė pas parapijos ūkininkus. Buvusio vienuolyno patalpose apsigyveno rusų karininkai, o gimnazijoje kareiviai.

Šiek tiek kitokiomis aplinkybėmis nei Marijampolėje buvo iškraustyti marijonai iš Kauno vienuolyno, kuris buvo įsikūręs prie Šv. Gertrūdos bažnyčios. Šiame vienuolyne gyvenimas ėjo pakankamai ramiai iki 1940 m. rugpjūčio mėnesio. Sovietinei valdžiai paskelbus nacionalizacijos įstatymą, Kaune gyvenusiems marijonams buvo liepta per dvi savaites išsikraustyti iš patalpų. Vienuolyne gyveno penki klierikai lenkai, apie dvylika lietuvių ir keturi kunigai: P. Andziulis, J. Aleksa, J. Grigaitis, o kun. J. Vaišnora jau nuo liepos 26 d. buvo apsigyvenęs Marijampolėje¹⁶⁴. Buvusias marijonų patalpas užėmė NKVD. Pamaldos Šv. Gertrūdos bažnyčioje vyko sena tvarka.

Panašiomis aplinkybėmis kaip Kaune buvo uždaryti Panevėžio ir Ukmergės marijonų vienuolynai. Vienuolynų patalpos buvo konfiskuotos, 1940 m. rugpjūčio mėnesį į jas įsikraustė sovietinės valdžios pareigūnai. Noviciato vedėjas, kun. N. Skurskis ir kun. A. Jasenauskas, buvęs Šv. Trejybės bažnyčios rektorius, persikėlė gyventi į Aldonos gatvę, namą Nr. 3¹⁶⁵. Švč. Trejybės bažnyčioje vyko pamaldos. Vyskupo liepimu, šioje marijonų bažnyčioje buvo vedamos tikybos pamokos vaikams, nes mokyklose tikybos dėstymas jau buvo panaikintas. Šį faktą liudija ir kun. V. Aliulis savo prisiminimuose¹⁶⁶.

Žemaičių Kalvarijoje marijonai aptarnavo parapiją, gyveno sename dominikonų statytame dviejų aukštų mūriniame name, turėjo 88 ha ūkį, buvo pastatę naują namą su parapijos sale ir mokykla. Marijonų globai taip pat buvo pavesta devyniolika įvairaus dydžio Kryžiaus Kelio koplyčių. Sovietų valdžia 1940 m. rugpjūčio mėnesį nacionalizavo visą marijonų turtą, bet nenusavinavo vienuolyno, todėl jame liko gyventi vienuoliai kunigai: K. Kačergis, P. Meškauskas, A. Petrauskas, A. Jažmantas, A. Liesis. Kartu su vienuoliais apsigyveno marijonai broliai ir nusavintos žemės darbininkai¹⁶⁷.

Kunigas J. Vaišnora taip pat prisimena, jog 1940 m. Patašinės bažnyčioje klebonavo marijonas kun. Vladas Polonskis, zakristijonu buvo brolis A. Bakšys, batsiuviu dirbo brolis J. Janušaitis. Anot kunigo, sovietų valdžios pareigūnai ne kartą buvo davę įsakymą bažnyčią uždaryti, o marijonams išsikraustyti, bet gausiai susirinkusios žmonių minios sutrukdė tų įsakymų įvykdymą. Bažnyčiai priklausiusi žemė ir kitas turtas buvo nacionalizuoti¹⁶⁸.

Marijampolės klebonas, tikėdamasis, kad pavyks išsaugoti bent dalį vienuolyno turto, 1940 m. spalio 16 d. apskundė LTSR komunalinio ūkio liaudies komisariui Marijampolės milici-

¹⁶⁴ *Bučys P.* Kunigo J. Vaišnoros MIC... L. 5.

¹⁶⁵ Ten pat. L. 6.

¹⁶⁶ Autoriaus interviu su kun. V. Aliuliu MIC. 2014.09.14 // Marijonų archyvas. Marijampolė. Garso įrašas.

¹⁶⁷ *Bučys P.* Kunigo J. Vaišnoros MIC... L. 6.

¹⁶⁸ Ten pat. L. 7.

ninkus Daukšį, Kabelką ir kitus, kurie pareiškė, kad turi įgaliojimą atimti visa, kas yra Marijampolės vienuolyno, nors, pagal vyr. Sekvestro komisijos nurodymą, sekvestruojant patalpas nesekvestruojami baldai ir kitas inventorius¹⁶⁹. Vis dėlto Marijampolės marijonų vienuolyno patalpos 1941 m. buvo sekvestruotos ir perduotos karinės įgulos štabui.

Dėl brutalaus prievartos vienuolynai atsidūrė keblioje situacijoje, nebuvo į ką apeliuoti, kur ieškoti teisingumo. Sovietinė valdžia jau 1940 m. birželio–liepos mėnesiais atskyrė Bažnyčią nuo valstybės ir pradėjo pirmuosius kunigų ir vienuolių areštus.

1939 m. Vladas Mažonas, kunigas, marijonas, persikėlė iš Kauno į Marijampolę ir tapo „Šaltinio“ redaktoriumi, tačiau 1940 m. buvo priverstas išsikelti iš Marijampolės marijonų vienuolyno, bet liko tarnauti sielovadoje Marijampolės parapijoje. 1941 m. birželio 15 d. kunigas buvo areštuotas ir ištremtas į Krasnojarsko kraštą. V. Mažoną MIC sovietinė valdžia kaltino už tai, kad jis dar nepriklausomos Lietuvos laikais rašė apie katalikų persekiojimus Sovietų Sąjungoje. 1942 m. kunigas V. Mažonas MIC sovietų valdžios buvo nuteistas mirties bausme, bet nuosprendis neįvykdytas. Vienuolis buvo pervežtas į Maskvą, kurioje 1945 m. mirė¹⁷⁰. Kun. Konstantinas Velioniškis MIC, išsėdėjęs kalėjime pusę metų, buvo paleistas. Tuometinis marijonų provincijolas kun. P. Andziulis MIC, norėdamas apsaugoti vienuolius nuo išvežimo į Rusiją priverstiniais darbams, inicijavo Marijampolės parapijos padalijimą. Marijampolės mieste buvo įkurta Šv. Vincento Pauliečio parapija, Patašinės ir Skardupių – užmiestyje. Jas galėjo aptarnauti vienuoliai marijonai, nes sovietų valdžia žadėjo palikti prie kiekvienos parapijos tik po vieną kunigą¹⁷¹.

Remiantis šiais faktais, galima teigti, kad sovietinė valdžia nepalankiai vertino marijonų veiklą Lietuvoje ir stengėsi sunaikinti vienuolynus, o marijonų sielovadą „uždaryti“ bažnyčiose. 1940 m. vasarą marijonai iš įvairių Lietuvos vienuolynų sovietinės valdžios buvo iškraustyti skirtingomis aplinkybėmis. Brutaliausiai buvo pasielgta su didžiausiu Marijampolės vienuolynu.

---

¹⁶⁹ LTSR Komunalinio ūkio liaudies komisarui, Marijonų vienuolyno ir Marijampolės klebono skundas. Marijampolė 1940 m. spalio 19 d. // LCVA F1676. Ap. 1 B. 104. L. 4.

¹⁷⁰ Bukowicz J. Świadkowie wiary: Marianie prześladowani przez hitleryzm i komunizm. Warszawa. 2001. S. 325.

¹⁷¹ Andziulis P. Ad Vaitkevičius J. Kaunas. 1940.08.23 // Marijonų generalinis archyvas. II. C. LT. 1939–1945. Provincia Lituana. Lettere VIII.1940. Dact. Lit. Fol. 1.

2.2. Marijonų sielovada pirmosios sovietinės okupacijos metais

Kunigas V. Aliulis MIC prisimena, kad marijonai, išvaryti iš vienuolynų, jautėsi sutrikę, nes turėjo rasti, kur įsikurti, ir tęsti savo veiklą kitokiomis, nepalankiai susiklosčiusiomis aplinkybėmis. Kunigas P. Andziulis MIC laiške, adresuotame marijonų generolui P. Būčiui MIC, apgailestauja, kad, netekus visų namų ir turto, neranda galimybės aukoti vadinamųjų Amžinųjų Mišių¹⁷². Malda už mirusiuosius *pro defunctis* buvo vienas iš svarbiausių marijonų tapatybės bruožų, tačiau, susidarius nepalankioms aplinkybėms, Lietuvos marijonai negalėjo vykdyti visų savo pašaukimo priedermių. Generolas P. Būčys MIC laiške atsakė, kad Amžinąsias Mišias kasdien aukoti perima jis vienas ir aukos jas Romoje *pro defunctis*. Antrąsias liepė aukoti patiems ir rūpintis, kad būtų kasdien aukojamos Mišios už gyvuosius (geradarius). Taip pat atleido nuo egzekvijų, kurios buvo kas mėnesį pridamos prie Amžinųjų Mišių¹⁷³. Iš vienuolių susirašinėjimo galima teigti, kad marijonai, prasidėjus sovietinei okupacijai, rūpinosi sielovadine veikla, jos nenutraukė, tačiau eschatologinio charizmos elemento raiška buvo apribota.

Marijonai, išvaryti iš vienuolynų, apsigyveno privačiai, anot kunigo V. Aliulio MIC, „daugiausiai Vilniuje“¹⁷⁴, ir toliau dirbo pastoracinį darbą. Jie aptarnavo keturias parapijas: Varėną, Vytautavą, Palomenę ir Gegužinę¹⁷⁵. Marijonų liko gyventi ir Marijampolėje bei Patašinėje. Kunigas Antanas Ylius MIC, sovietams užėmus vienuolyną, per ketverius metus suorganizavo naują parapiją Skardupiuose, pastatė bažnyčią, didelę kleboniją ir toje parapijoje rūpinosi sielovada.

Išvaryti iš vienuolyno Marijampolės marijonai nuo 1940 m. aptarnavo naujai įkurtą Šv. Vincento Pauliečio parapiją. Sovietinei valdžiai gimnazijoje uždraudus tikybos pamokas, kunigai marijonai V. Mažonas, J. Packedvičius ir J. Vaišnora moksleiviams organizavo tikybos pamokas ne tik Šv. Vincento Pauliečio, bet ir Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje. 1941 m. balandžio 10 d. (tai buvo Didysis ketvirtadienis) sovietinės valdžios pareigūnai šiuos kunigus – tikybos mokytojus – suėmė, pateikdami jiems kaltinimus dėl mokinių agitacijos tą dieną nedalyvauti pamokose. Balandžio 11 d. (Didįjį penktadienį), mokiniams susirinkus į gimnaziją, kunigai iš tardymo izoliatoriaus buvo paleisti¹⁷⁶. Šis faktas liudija, kad Marijampolėje buvę marijonai vykdė aktyvią vaikų sielovadą, o tai atitiko tradicinį marijonų sielovadinį pobūdį – paprastų žmonių katechizaciją, taip reiškėsi jų tapybės bruožas – apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Tai patvirtina ir kun. V. Aliulis MIC, kuris vėliau tapęs Marijampolės Šv. Vincento Pauliečio parapijos klebonu

¹⁷² Andziulis P. Ad Bučys P. Kaunas. 1941.03.01 // Marijonų generalinis archyvas. II. C. LT. 1939–1945. Provincia Lituana 1941. Litterae. Nr. 21. Dact. Lit. Fol. 1.

¹⁷³ Bučys P. Ad Andziulis P. Roma. 1941.03.09 // Ten pat. Litterae. Nr. 17. Dact. Lit. Fol. 1.

¹⁷⁴ Autoriaus interviu su kun. V. Aliuliu MIC. 2013 m. // Asmeninis autoriaus archyvas. Rankraštis.

¹⁷⁵ Račiūnas P. Marijonai... P. 4.

¹⁷⁶ Bučys P. Kunigo J. Vaišnoros MIC... P. 9.

perėmė vaikų sielovadą iš šių veiklų vykdžiusių marijonų¹⁷⁷. Vaikų sielovada buvo svarbi marijonų veiklos sritis ir Kaune. 1940 m. nacionalizavus Marijonų gimnaziją, jos direktoriumi kun. prof. dr. J. Grigaitis persikėlė gyventi į Kauną ir buvo paskirtas Šv. Gertrūdos bažnyčios rektoriumi. Kun. V. Aliulis MIC prisimena, kad šioje bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios vaikams, o po šv. Mišių kunigas su vaikais dar susitikdavo salėje.

Kun. J. Grigaitis MIC dirbo Šv. Gertrūdos bažnyčioje ir dėstė dogminę teologiją Kunigų seminarijoje, taip pat labai rūpinosi klierikų išlaikymu. Be to, jis pasižymėjo kaip jautrus dvasios vadas, išpažinčių klausytojas. Tikintieji, kurie ilgėjosi gilesnio vidinio gyvenimo, kreipdavosi į jį. Tai pažymėjo ir kun. A. Budrikis MIC, kalbėdamas per kun. J. Grigaičio MIC laidotuves: „Velionis mylėjo visus, bet labiausiai tuos, kurie ieškojo gilaus vidinio gyvenimo su Dievu“¹⁷⁸. Kun. J. Andziulis, vienuolis marijonas, 1940–1941 m. gyveno Kaune, sakydavo pamokslus Šv. Gertrūdos bažnyčioje, juose akcentuodavo religinį auklėjimą šeimoje ir pasitikėjimą Dievu¹⁷⁹. Šv. Gertrūdos bažnyčia, prisimena kun. V. Aliulis MIC, išsiskyrė savo intelektualumu būtent šių kunigų dėka¹⁸⁰. Vilniuje marijonai aptarnavo Šv. Ignoto bažnyčią. Sielovadinis darbas taip pat daugiausia buvo skirtas intelektualams, pasak kun. V. Aliulio¹⁸¹. Tai rodo, kad Lietuvos marijonai palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasingumo skatinami didelę reikšmę teikė ne tik paprastų žmonių katechizacijai, bet ir stengėsi puoselėti inteligentų sielovadą. Gebėjimas patarnauti įvairiems žmonėms iš skirtingų socialinių sluoksnių atitiko marijonų tapatybės bruožą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Remiantis kunigų laiškais, rašytais 1940–1941 m., galima teigti, kad, nepaisant sovietinės valdžios draudimų, marijonai teikė sakramentus, vykdė misijas, vedė rekolekcijas, slapta globojo Ateitininkų organizaciją, marijonus kvietė atvykti į įvairias parapijas: Igliaukos, Garliavos, Gudelių, Šunskų, Gražiškių, Ažuolų Būdos, Šilavoto, Skardupių. Juos prašė sakyti pamokslus, mokyti tikinčiuosius doros, stiprinti katalikišką tikėjimą. Dieceziniai kunigai pasitikėjo vienuoliais marijonais ir norėjo su jais bendradarbiauti vykdydami sielovadinę veiklą. Klebonai stengėsi suderinti rekolekcijų laiką taip, kad bent viena diena būtų šventadienis, kurio metu parapijiečiai galėtų atvykti į pamaldas ir paklausti marijonų vienuolių pamokslų. Laiškų turinys liudija, kad marijonų kunigai buvo gavę provincijolo leidimą vesti rekolekcijas Gudelių kunigo V. Aleksandravičiaus ir Igliaukos klebono J. Danieliaus prašymu jų vadovaujamose parapijose¹⁸². Taip pat kunigo A. Yliaus MIC 1941 m. kovo 10 ir balandžio 12 dienomis parašyti laišakai liudija, kad

¹⁷⁷ Autoriaus interviu su kun. V. Aliuliu MIC. 2014.09.19 // Ten pat.

¹⁷⁸ Mūsų švyturiai: Trumpos biografijos – nekrologai. Vilnius. 1992. P. 99.

¹⁷⁹ Ten pat. P. 9.

¹⁸⁰ Autoriaus interviu su kun. V. Aliuliu MIC. 2014.09.19 // Ten pat.

¹⁸¹ Ten pat.

¹⁸² *Aleksandravičius*. 1940.02.16. *Raciūnas*. 1941.02.19. *Danielius*. 1940.02.08. *Bielskus*. 1940.02.07. *Kubilius*. 1940.02.28. Laiškai // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 26. L. 24–28.

marijonai vedė rekolekcijas ir marijonų aptarnaujamoje Skardupių parapijoje. Dažniausiai rekolekcijos vykdavo prieš šventas Velykas, o pamokslus sakyti marijonai buvo kviečiami per Atvelykį ir įvairius atlaidus¹⁸³. Pirmosios sovietinės okupacijos metais Marijampolės marijonų vienuoliai daugiausia dirbo sielovadinį darbą kviečiami aplinkinių parapijų klebonų. Apie kitų Lietuvos marijonų vienuolynų sielovadinį darbą Lietuvoje šiuo laikotarpiu nėra išlikę pakankamai dokumentų. Daugiausia žinių yra išlikę iš Marijampolės namo archyvo, saugomo Lietuvos centriniame valstybiniame archyve. Nors tokią sielovadą galima laikyti tradicine ir būdinga ne tik marijonams, bet ir visiems kunigams, tačiau faktas, kad marijonai buvo gana dažnai kviečiami vesti rekolekcijų ar atlaidų, rodo, kad Lietuvos marijonai siekė kokybiškos pastoracijos, buvo atviri Lietuvos Bažnyčios poreikiams ir taip realizavo savo charizmos elementą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Kunigai marijonai V. Šauklys, A. Kazlauskas, P. Adomaitis, J. Rakickas iš dominikonų vyresniojo buvo gavę teisę įrašyti pasauliečius į Rožinio draugijas¹⁸⁴. Šis faktas liudija, kad Lietuvos marijonai platino marijinį pamaldumą. Tiesa, Rožinio malda nebuvo ypatingas Marijonų vienuolijos tapatybės bruožas, ji buvo siejama su Dominikonų vienuolija, nors buvo būdinga ir marijoniškajam pamaldumui.

Kadangi marijonų veikla pirmosios sovietų okupacijos laikotarpiu buvo vykdoma nepalankiomis sąlygomis dėl sovietų valdžios politikos religijos atžvilgiu, marijonai negalėjo išsamiai realizuoti savo pašaukimo, jų tapatybės raiška sielovadoje buvo labai apribota. Nutrūko leidybinė ir marijonų globojama įvairių organizacijų bei brolių veikla. Tačiau Marijonų vienuolija šiuo laikotarpiu ir toliau palaikė įprastinę parapiinę sielovadą jiems paskirtose parapijose. Marijonai vedė rekolekcijas savo ir kaimyninėse parapijose, atlaidų metu sakė pamokslus, teikė sakramentus, dėstė Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, didžiausią dėmesį skyrė inteligentų ir vaikų sielovadai. Labiausiai reiškėsi apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Tačiau išsaugodami savo tapatumą nepamiršo ir Švč. Mergelės Marijos ir pamaldumo už mirusiuosius.

---

¹⁸³ *Ylius A.* Laiškai. 1941.03.10 ir 1941.03.12 // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 24. L. 32–33.

¹⁸⁴ *Bučys P.* Petitiō ut Praepositus Generalis Ord. Praed. 1940.10.21 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1939–1945. Provincia Lituana. Lettere IX–XII. 1940. Nr. 9. Transcr. Dact. Lat. Fol. 1.

2.3. Nacių okupacijos įtaka Marijonų vienuolijai

1941 m. birželio 22 d. rytą Vokietija pradėjo karą su Sovietų Sąjunga. Vykstant kovoms tarp Vokietijos ir sovietų kariuomenės, žuvo nemažai civilių Lietuvos gyventojų, sudegė kelios bažnyčios. Vos tik pasklidus karo žiniai, visoje Lietuvoje prasidėjo atviras sukilimas prieš sovietų valdžią. Antrąją karo dieną, birželio 23-ąją, sukilėliai užėmė Kauno radijo stotį ir per ją pranešė, kad jau dirba nepriklausomos Lietuvos valdininkai, policininkai buvo raginami grįžti į buvusias savo tarnybos vietas. Po dienos viso krašto administracija jau buvo lietuvių rankose, nors vienintelis ryšys su Kaunu ir vyriausybės centru buvo radijo pranešimai iš Kauno¹⁸⁵. Vokiečių kariuomenė, įžengusi į Lietuvą, čia jau rado suformuotą lietuvių administraciją iš pareigūnų, dirbusių iki 1940 m. birželio 15 d. „Išvaikyti iš vienuolynų bolševizmo metu, bastėmės, kur kas galėjo, priglaudė. Dabar grįžom į savo vietas. Kauno namas nieko nenukentėjo, Marijampolės didesnė pusė išdeginata, bet liko abidvi bažnyčios su menkais sužalojimais. Vienuolynas gavo tris granatas, bet baigiama suremontuoti. Gimnazija sveika. Ar bus leista pradėti pamokas, dar neaišku. Spaustuvės namas, gimnazijos tvartai, vienuolyno kluonai sudeginti. Prie salės namai sudeginti, bet salė pasiliko. Spaustuvės mašinos išvežtos į Seserų namą ir sujungtos į vieną dirbtuvę. Tikimės atgauti. Taip pat tikimės atgauti ir stalių mašinas. Panevėžyje kol kas neatgaunam daržų. Jeigu atgausime namą Ukmergėje, kuriame dar gyvena saugumiečiai, kursime noviciatą. Dėl neaiškios ateities kol kas nesitraukiame iš mažų parapijų Krivonių, Vytautavos ir Varėnos. Vilniuje gavome Šv. Ignoto Bažnyčią. Ji graži ir turi gerokai patalpų aptarnaujantiems“¹⁸⁶. Apie tokią Lietuvos marijonų vienuolijos padėtį nacių okupacijos pradžioje kun. P. Andziulis rašo laiške marijonų generolui P. Būčiui.

Taigi Lietuvą užėmus vokiečiams Bažnyčios ir vienuolynų gyvenimas šiek tiek atgijo. Įvairiuose krašto kampeliuose išblaškyti vienuoliai sugrįžo į savo namus. Juos rado išgrobstytus, suniokotus. Atgijo marijonų noviciatas, buvo grįžtama prie regulos reikalavimų, įprastinės rekolekcijų tvarkos, provincijos vyresnysis vėl vizitavo senuosius bei naujai atidarytus vienuolių namus. Okupacinė valdžia leido vienuoliams dirbti ankstesnėse darbovietėse, taip pat patenkino kai kuriuos Vienuolijos prašymus¹⁸⁷, nors Marijonų gimnazija ir spaustuvė nebuvo grąžintos.

Nacių okupacijos metais marijonų vienuolių sielovadinei veiklai sąlygos buvo geresnės negu sovietinės okupacijos metais. Vokiečiai leido dėstyti tikybą pradžios mokyklose, nors ir kontroliavo tikybos mokytojų paskyrimą: „Iš Švietimo Generalinio Tarėjo bendraraščio nr. 22867 iš š. m. rugsėjo mėn. 30 dienos dėl tikybos dėstymo pradžios mokyklose.

¹⁸⁵ *Brizgys V.* Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Chicago IL. 1977. P. 119.

¹⁸⁶ *Andziulis P.* Ad Bučys P. Kaunas. 1941.08.22 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1939–1945. Provincija Lituana 1941. Litterae. Nr. 22. Dact. Lit. Fol. 1.

¹⁸⁷ *Laukaitytė R.* Lietuvos vienuolijos... P. 128.

«1. Parapijos Klebonas bent dvi savaites prieš mokslo pradžią turi pranešti vietos mokyklų inspektoriui, kas kurioje jo parapijos mokykloje numatytas dėstyti tikybą. Atatinkami Švietimo Vadybos organai dėstytojus patikrins ir, radęs juos tinkamais, tvirtina. Apie įvykstančius mokslo metų bėgyje tikybos dėstytojų pasikeitimus klebonai taip pat tinkamu laiku turi painformuoti vietos mokyklų inspektorių. Gerbiamą Kleboną prašau prie šio parodymo prisitaikinti. Tikyba dėstyti gali ir mokytojai tik reikia su jais dėl to susitarti»¹⁸⁸. Nacių reikalavimas iš anksto pranešti apie kandidatus į tikybos mokytojų pareigas ir iškelta sąlyga juos patikrinti, kad atitiktų tam tikrus kriterijus, sudaro prielaidą manyti, jog tikybos mokytojai turėjo ne tik atitikti jiems keliamą kvalifikaciją, bet ir būti lojalūs nacių valdžiai.

Faktas, kad Lietuvos marijonų gyvenimas nacių okupacijos metais atgijo, yra gana paradoksalus. Antrojo pasaulinio karo metais pačioje Vokietijoje ir kituose užgrobtuose kraštuose naciai likvidavo daug katalikų vienuolynų, jų gyventojus uždarinėjo į specialias koncentracijos stovyklas. Iš tiesų nacių okupacinė valdžia nerodė palankumo Lietuvos Bažnyčiai¹⁸⁹. Neleistas joks marijonų laikraštis, neatgaivintos draugijos. Taip pat vokiečiai neatšaukė sovietinės valdžios paskelbtų sekvestravimo dekretų dėl nacionalizuoto vienuolynų turto ir leido suprasti, kad sovietinės valdžios nacionalizuotas turtas laikomas valstybės nuosavybe.

2.4. Marijonų sielovadinė veikla nacistinės okupacijos laikotarpiu

Aptarti sielovadinę veiklą komplikuotomis karo sąlygomis buvo sušaukta Vilkaviškio vyskupijos dekanų konferencija, kuri įvyko Kaune 1942 m. rugsėjo 15 d. Joje dalyvavo ir marijonų provincijolas P. Andziulis. Konferencijoje buvo svarstomi klausimai dėl sielovadinio darbo nacistų okupuotoje Lietuvoje. Buvo susirūpinta vaikų katechizacija ir nuspręsta ją vykdyti trejus metus. Taip pat konferencijoje kalbėta apie bažnytinių brolijų veiklos suaktyvinimą. Buvo nutarta bažnytines brolijas panaudoti kaip priemonę nacių okupacijos sąlygomis pastoracijai, stengtis patraukti į brolijas labiausiai tikinčiųjų elitą, jį sąmoninti ir per jį veikti tikinčiųjų mases. Buvo susirūpinta šių brolijų suaktyvinimu: Tretininkų sąjungos, Maldos ir Vyrų apaštalavimo bei Eucharistijos Karžygių. Buvo manoma, kad brolijų veiklos suaktyvinimui reikia rengti sekmadieniais atskiras pamaldas ir konferencijas¹⁹⁰. Konferencijoje buvo svarstomas klausimas skatinti ir materialiai remti neturtingus studentus. Kunigai buvo raginami įsijungti į blaivinimo darbą¹⁹¹. Apie konferencijoje priimtus sprendimus marijonų provincijolas informavo kitus vienuolius. Nėra duo-

¹⁸⁸ Žilinskas P. Raštas A. Yliui (data nenurodyta) // LCVA. F. 1676. Ap. 1. B. 11. L. 1.

¹⁸⁹ Laukaitytė R. Lietuvos vienuolijos... P. 129.

¹⁹⁰ Andziulis P. Lietuvos marijonų provincijolo aplinkraštis. 1943.01.25 // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 19. L. 2.

¹⁹¹ Ten pat.

menų, kokią įtaką šių sprendimų atsiradimui turėjo tėvai marijonai, tačiau vaikų sielovada jie ypatingai rūpinosi ir pirmosios sovietinės okupacijos metais. Pasauliečių įtraukimas į katalikiškąsias draugijas buvo vienas iš palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio prioritetų: „Kaip ypatingas uždavinys dabartinėj gadyneį, manding, turėtų būti: įtraukti didesnius žmonių būrius, platesnę visuomenę į aktyvesnį darbą dėl tikėjimo ir Bažnyčios apgynimo ir praplatinimo, supopuliarizuoti apaštalavimo darbus, kad taip, kaip dabar rūpinasi geri katalikai gailestingomis įstaigomis, taip dar daugiau rūpintųsi tikėjimo apgynimu ir praplatinimu, Bažnyčios apgynimu ir išaukštinimu. Kiek čia gero galėtų padaryti pasauliškiai vyrai ir moters, kad juos tik pirmiau geriau tikėjimo išmokinus, apšvietus, supažindinus su mūs Bažnyčios reikalais, kad juos uždegus švento uolumo ugnimi, o paskui kad gerai suorganizuotus būriais patraukus prie darbo dėl tikėjimo praplatinimo“¹⁹². Arkivyskupo J. Matulaičio 1910 m. mintys vėliau atsispindėjo ir 1942 m. Vilkaviškio vyskupijos dekanų konferencijos nutarimuose.

Vaikų sielovadą marijonai plėtojo ir nacių okupacijos laikotarpiu. Remiantis dviem laiškais, parašytais Kalvarijoje 1940 m. balandžio 21 d. ir 1942 m. balandžio 28 d., galima teigti, kad marijonų kunigai buvo kviečiami vesti rekolekcijų vaikams, kurių metu sakė jiems pamokslėlius. Po rekolekcijų vaikams buvo suteikiama Pirmoji Šventoji Komunija. Laiškų turinys liudija, kad kaimyninių parapijų kunigai, kviesdami marijonus rekolekcijų, ieškojo naujovių sakydami, kad „mes patys taip gražiai nemokame“¹⁹³. Rekolekcijos vaikams buvo vedamos dvi dienas. Vaikų sielovadą marijonai puoselėjo ir mokyklose. Kaip pavyzdį, galima paminėti kunigą marijoną Vincentą Gergelį, kurį 1943 m. rugsėjo 18 d. vyskupas skyrė Marijampolės berniukų ir mergaičių amatų mokyklos kapelionu bei tikybos mokytoju¹⁹⁴. Tuo metu daugelyje mokyklų tikyba dėstė kunigai, kuriuos skirdavo vyskupijos ordinaras. Apie vaikų sielovadą prie marijonų aptarnaujamų bažnyčių liudija kunigas, marijonas Vaclovas Aliulis. Anot jo, marijonai vaikus po šv. Mišių, skirtų specialiai jiems, kviesdavo į papildomus susitikimus salėse. Šių susitikimų pobūdis buvo ne tik katechetinis, bet turėjo ir platesnį sielovadinį charakterį¹⁹⁵.

Apie marijonų globojamų katalikiškųjų draugijų bei brolių sielovadą nacių okupacijos periodu nėra pakankamai duomenų. Panašu, kad, kaip teigia V. Aliulis MIC, ši veikla buvo sustojusi. Suaugusiesiems buvo organizuojamos rekolekcijos, taip pat daugiau laiko trunkančios misijos. Marijonai buvo kviečiami vesti rekolekcijų ir vedė jas įvairiose vienuolių aptarnaujamose ir kitose parapijose: Būdvietyje, Liudvinave, Miroslave, Seirijuose, Meteliuose, Pivašiūnuose, Liubave, Gražiškiuose, Gudeliuose, Skirsnemunėje, Keturvalakiuose¹⁹⁶. Dažniausiai rekolekcijos

¹⁹² *Matulaitis J. Užrašai...* P. 19.

¹⁹³ *Račkauskas J. Laiškas.* Kalvarija. 1943.04.21 // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 27. L. 1.

¹⁹⁴ *Andziulis P. Lietuvos marijonų provincijolo...* L. 2.

¹⁹⁵ Autoriaus interviu su kun. V. Aliuliu MIC. 2014.09.19 // Ten pat.

¹⁹⁶ *Andziulis P. Laiškas* (data ir adresatas nenurodyti) // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 27. L. 1.

vykdavo prieš šventas Velykas. Marijonai taip pat buvo kviečiami į misijas ir atlaidus, kuriuose sakė pamokslus. Rekolekcijos buvo vedamos ir kunigams bei klierikams¹⁹⁷. Kaip ir pirmosios sovietų okupacijos metu, nacių okupacijos laikotarpiu Lietuvos marijonų sielovadoje labiausiai reiškėsi jų tapatybės bruožas – apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Marijonai bendradarbiavo ir su kitomis vienuolijomis. Pavyzdžiui, 1944 m. liepos 2–9 d. Žemaičių Kalvarijoje kun. V. Polonskis MIC, pritariant Telšių vyskupui Vincentui Borisevičiui (1887–1946), suorganizavo misijas Didžiųjų Kalvarijos atlaidų metu. Pakvietė tų laikų įžymų pamokslininką tėvą jėzuitą Joną Bružiką (1897–1973). Jis pasakydavo po 6–8 pamokslus per dieną ir taip darė 8 dienas. Atlaidų dienomis oras buvo išskirtinai nuostabus. Naktys šiltos, dienos be didesnio vėjo. Pamokslai buvo sakomi šventoriuje, šalia klebonijos. Žiauraus gyvenimo aki-vaizdoje: karas jau žengė vėl į Lietuvą, pabėgėliai su arkliukais buvo apsistoję apylinkėse. Kasdien kraupesnės žinios sklido iš fronto. Minios rinkosi prie Švč. Marijos kojų, prašydamos pagalbos, nes 1940–1941 metų rusų darbai tebebuvo palikę skaudžius randus daugeliui šeimų... Pamokslų temos labai aktualios. Besiartinant netikėjimo ir persekiojimų epochai, būtina buvo bent šiuos klausytojus sustiprinti tikėjimo ir doros nuostatomis¹⁹⁸. Stebuklais garsus Žemaičių Kalvarijos Mergelės Marijos paveikslas traukė žmonių minias iš visos Lietuvos. Marijonų rūpinimasis Žemaičių Kalvarijos šventove atitiko jų marijinį charakterį. Sielovada, pagrįsta marijiniu pamaldumu, marijonams buvo būdinga nuo Vienuolijos pradžios.

Karo metais Lietuvos marijonai stengėsi padėti ne tik lietuviams katalikams, bet ir kitos tautybės žmonėms. Lenkų dvasininkai traukėsi iš savo šalies, nes vakarinėse Lenkijos vyskupijose vokiečiai uždarė visus vienuolynus, o jų gyventojus išvarė priverstinių darbų arba iškeldino. Ke- liolika vienuolių buvo radę prieglobstį Marijampolės marijonų vienuolyne¹⁹⁹. Kai kurie marijonai įsitraukė į žydų gelbėjimo misiją. Žemaičių Kalvarijos klebonas Vladislovas Polonskis MIC 1942–1945 m. padėjo išgelbėti keturias žydų šeimas. Apie tai jis paliudijo sovietų tardytojui: „[...] esu išgelbėjęs keturias žydų šeimas, kad jų nesusaudytų vokiečiai. Kai 1942 m. priėmiau Žemaičių Kalvarijos parapiją iš buvusio klebono kunigo Kačergiaus, jis man kaip didelę paslaptį perdavė kelis bažnyčioje slepiamus žydų tautybės asmenis. Būtent bažnyčioje buvo slepiami: daktaras Blatas, kurio vardo neatsimenu, dabar jis yra Telšių ligoninės gydytojas, ir jo žmona Blatienė, taip pat gydytoja, dirba ten pat, daktaras Sauchatas dirba Panevėžio ligoninėje; daktaras Kaplanas – kur jis dabar, nežinau; ir jauna mergina, vaistinės farmacininkė, jos pavardės neatsimenu. Visus išvardytus asmenis aš slėpiau, kad nebūtų vokiečių sušaudyti, nuo 1942 iki 1944 metų, t. y. kol

¹⁹⁷ Šauklys V. Kas patirta, išgyventa. Memuarai iš raudonojo slibino laikų // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. Ricordi di p. Victoras Šauklys. Mašinarštis. P. 25.

¹⁹⁸ Sabaliauskas A. Žemaičių Kalvarijos Švč. M. Marijos Apsilankymo atlaidų tradicijos svarba ir prasmė šiandien // LKMA metraštis. T. 28. 2006. P. 248.

¹⁹⁹ Andziulis P. Laiškas (data ir adresatas nenurodyti) // LCVA. F. 1674. Ap. 4. B. 27. L. 1.

sovietinė armija išvadavo Lietuvą nuo vokiečių. Išvardytuosius asmenis aš kiek laiko slėpiau bažnyčioje, paskui savo klebonijoje, trejus metus tiekiau maisto produktus²⁰⁰. Taip pat yra žinoma, jog septyniolika žydų išgelbėjo ir kun. Pijus Andziulis MIC²⁰¹. Taip pasireiškė marijonų sielovados universalumas, būdingas apaštalavimui pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Galima sakyti, kad Lietuvos marijonams buvo artimi šv. Apaštalo Pauliaus žodžiai: „Visiems tapau viskuo, kad vienaip ar kitaip bent kai kuriuos išgelbėčiau“ (1 Kor 9, 22). Toks dvasingumas pasireiškė ir kitais atvejais nacistinės okupacijos laikotarpiu.

Buvo aptarnaujamos parapijos ir vykdoma įprastinė pastoracija, kalėdojimo metu kunigai aplankydavo parapijiečius, pašventindavo namus, bažnyčiose buvo teikiami sakramentai. Gerokai sunkiau reikalai klostėsi leidybos srityje. Prasidėjus nacistinei okupacijai, marijonų spaustuvė tapo Vokietijos Reicho nuosavybe. Ši spaustuvė buvo sujungta su Seselių vargdienių spaustuve ir veikė iki 1941 m. birželio mėnesio. Bet buvo pakeistas jos pavadinimas: „Raudonoji Pergalė“ tapo „Pergalė“. Spaustuvės vedėju vokiečių valdžia paskyrė marijoną brolių Vladą Ramantą MIC, nežinodami, kad jis yra vienuolis. Šiuo laikotarpiu pavyko išleisti tik kelias religinio turinio knygas²⁰². Slapta brolių vienuolių veikla, neviešinant savo priklausomybės Vienuolijai, atitiko palaimintojo Jurgio Matulaičio slapta nuo carinės valdžios 1909 m. atnaujintos Marijonų vienuolijos charakterį, taip pat apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Vis dėlto nacistinės okupacijos metais marijonų sielovadinė veikla buvo platesnė negu sovietinės okupacijos laikotarpiu, nes daugelis sovietų valdžios draudimų buvo atšaukta. Šiuo laikotarpiu marijonai aktyviau veikė pastoracijoje, labiau galėjo rūpintis bažnyčios ir vienuolyno reikalais.

Taigi pirmosios sovietų okupacijos laikotarpiu marijonams, kaip ir kitoms vienuolijoms, sąlygos išsaugoti savo tapatybę bei vykdyti sielovadą buvo nepalankios dėl sovietinės valdžios politikos religijos atžvilgiu. Sovietinė valdžia uždarė visus marijonų vienuolynus, išskyrus Žemaičių Kalvarijos vienuolyną. Nacionalizuoti vienuolynų pastatai ir žemė, uždrausta marijonų globojamų katalikiškųjų organizacijų veikla, katalikiškoji spauda, panaikintos tikybos pamokos mokyklose, prasidėjo kunigų ir vienuolių persekiojimas. Bendruomeninis gyvenimas bei išplėtotą nepriklausomos Lietuvos laikais marijonų sielovadinė veikla pirmosios sovietų okupacijos metu sutriko. Išsaugoti savo tapatybę išblaškyti marijonai stengėsi palaikydami bent įmanomą įprastinę parapiinę sielovadą, teikdami sakramentus. Tačiau jų veikla ėmė mažai kuo skirtis nuo diecezinių

---

²⁰⁰ *Aliulis V.* Nukentėjęs už pagalbą Žemaitijos ir Dzūkijos kovotojams. Apie kunigą Vladislovą Polonskį // Veliuona. Serija: Lietuvos valstiečiai. Vilnius. 2001. P. 734–736.

²⁰¹ *Sakaitė V.* Lietuvos kunigai žydų gelbėtojai // LKMA metraštis. T. 14. 1999. P. 232.

²⁰² *Bučys P.* Kunigo J. Vaišnoros MIC... P. 3.

kunigų. Marijonų vienuolija, atsiliepdama į vyskupų kvietimą, apėmė naujas parapijas ir rektoratus įvairiose Lietuvos vietovėse. Dažniausiai gyventi bei veikti teko pavieniui. Todėl sunkiau buvo išsaugoti vienuolinės bendruomenės ryšį. Ypatingesnė veikla buvo rekolekcijų, atlaidų vedimas ir organizavimas. Buvo skiriamas ypatingas dėmesys ir vaikų bei inteligentų sielovadai. Turėdami ribotas galimybes marijonai stengėsi apaštalauti pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią, patarnaudami įvairių socialinių sluoksnių žmonėms, puoselėjo tradicinį marijinį pamaldumą, tačiau dėl represijų ir draudimų buvo priversti iš dalies perduoti šv. Mišių ir Liturginių valandų (egzekvijų) už mirusiųjų šipareigojimus savo broliams už Lietuvos ribų.

Nacistinės okupacijos metais sielovadinei veiklai sąlygos buvo šiek tiek geresnės negu sovietinės okupacijos laikotarpiu. Daugelis sovietinės valdžios draudimų buvo atšaukta, tačiau Bažnyčios ir marijonų veiklą nuolat kontroliavo vokiečiai. Į mokyklas buvo grąžintos tikybos pamokos, tačiau mokytojai buvo skiriami tik nacių patikrinti. Mokykloms taip pat buvo leidžiama skirti kapelionus. Tačiau nebuvo leidžiama katalikiškoji spauda, neatsigavo ir katalikiškosios draugijos bei brolijos. Nacistinės okupacijos metais, kaip ir pirmuoju sovietmečiu, marijonai vystė įprastinę parapiinę sielovadinę veiklą, teikė sakramentus, plėtojo vaikų ir inteligentų sielovadą, vedė rekolekcijas, vykdė misijas, dėstė tikybą mokyklose, buvo skiriami mokyklų kapelionais, dėstė Kauno kunigų seminarijoje, rūpinosi klierikų išlaikymu. Pažymėtina, kad lietuviai marijonai padėjo kitų tautybių žmonėms. Nuo nacių genocido gelbėjo žydus, taigi įsitraukė į krikščioniškojo gailėstinumo ir pasiaukojimo misiją. Vienuolis marijonas Vladas Razmantas, slėpdamas savo priklausomybę Vienuolijai, vadovavo nacių nusavintai Marijampolės marijonų ir Seselių vargdienių spausdintuvei. Tuo metu pavyko išleisti keletą katalikiškų knygų. Todėl galima teigti, kad marijonai ne tik išnaudojo visas legalias galimybes sielovadai vystyti, bet ir stengėsi veikti slapta. Priespaudos sąlygomis sielovadoje labiausiai praverė apaštalavimo pagal šv. Apaštalą Paulių marijonų tapatybės bruožas. Marijinis charakteris pasireiškė tikinčiųjų telkimusi prie Švč. Mergelės Marijos paveiklo Žemaičių Kalvarijoje. Karo metais galėjo išryškėti eschatologinis Vienuolijos charizmos elementas, tačiau patikimų duomenų šiuo atžvilgiu nėra.

3. LIETUVOS MARIJONŲ VEIKLA

ANKSTYVOSIOS REOKUPACIJOS IR TREMTIES LAIKOTARPIU

1944 m. nacių okupaciją pakeitė SSRS kariuomenės įžengimas į Vilnių, o 1945 m. ir visos Lietuvos užgrobimas. Lietuva valstybingumo ir laisvės neatgavo. Prasidėjo antroji sovietų okupacija, tapusi visai Lietuvai dideliu išbandymu. Per 50 sovietinės okupacijos metų Lietuvos žmonės patyrė daug kančių: buvo bauginami, tardomi, kalinami, tremiami ir žudomi, išgyveno psichologinį smurtą, buvo laužomos jų sąžinės. Ypač žiaurus fizinis tautos genocidas buvo Stalino nurodymu pokario metais (1944–1953). Neaplenkė jis ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios dvasininkijos²⁰³. 1948–1949 metais sovietų valdžia Lietuvoje ne tik uždarė daug bažnyčių, bet ir reikalavo sudaryti parapijiečių komitetus ir juos padaryti atsakingus už Bažnyčią, suvaržant kunigų ir vyskupų teises ir pareigas. Lietuvos vyskupijų kurijos su tokiu sovietinės valdžios reikalavimu nesutiko, nes bijojo infiltravimo ir valdžios diktato per parapijiečius, todėl Religinių kultų tarybos įgaliotinis B. Pušinis gąsdino: „nepristatysite registravimui komitetų, imsime ir uždarysim kokias keturias bažnyčias“. O kai pradėjo registruoti, tai uždarė 14 bažnyčių. Tačiau skaudžiausias smūgis Lietuvos tikintiesiems buvo suduotas 1949 m. vasarą, kai buvo uždarytas katalikybės lopšys – Vilniaus katedra. Tuo metu svarbiausia visus dominanti problema buvo: ar ilgai Lietuvoje išbus bolševikinė santvarka, kaip per tą laiką Bažnyčia pajėgs atsilaikyti prieš ateizmą? Kaip pasityčiojimas iš tikinčiųjų, buvo ateizmo muziejaus įkūrimas Šv. Kazimierio bažnyčioje Vilniuje.

Lietuvos katalikų vienuolynai buvo likviduoti 1944–1949 metais. Dėl vienuolynų uždarymo sovietinės valdžios instancijos nepriėmė jokio juridinio akto. Religinių kultų reikalų tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos įgaliotinio TS Respublikai pateiktose žiniose apie respublikoje veikusius vienuolynus teigiama, kad vienuolynų atžvilgiu vyko brutali prievarta, sudarytos tokios sąlygos, kuriomis vienuolynai normaliai veikti negalėjo, vienuoliai ir vienuolės buvo priversti išsikraustyti ar net formaliai atsisakyti savo luomo²⁰⁴. Sovietų valdžia vienuolynus Lietuvoje likvidavo dviem etapais: 1) 1944–1948 m. vienuoliai ir vienuolės versti išsikraustyti dėl nepakeliamų mokesčių pritaikymo ir nacionalizavimo kampanijos, 2) 1948–1949 m. vykdant bažnyčių, vienuolynų ir dvasininkų registravimo akciją²⁰⁵, vienuolynų bendruomenės buvo galutinai išblaškytos. Tokios politikos pasekmes patyrė ir Marijonų vienuolija. Vienuoliams teko apsispręsti dėl savo gyvavimo ir veiklos būdo.

²⁰³ Žemaitis K. Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorija. Kaunas. 2006. P. 100.

²⁰⁴ LTSR Ministrų Taryba. Žinios apie respublikoje veikusius vienuolynus iki 1940 m. // LCVA. F. R-181. Ap. 2. B. 73. L. 16.

²⁰⁵ Laukaitytė R. Lietuvos vienuolijos... P. 134.

3.1. Marijonų vienuolijos pastoracinės veiklos sąlygos ankstyvosios reokupacijos laikotarpiu

1944 m. prasidėjus žemės reformai, buvo nacionalizuota visa vienuolynų žemė, kilnojamas ir nekilnojamas turtas. Vienuolynai neteko materialinės bazės. 1945 m. gruodžio 6 d. Marijampolės parapijos klebonas gavo iš Marijampolės apskrities Vykdomojo komiteto pirmininko raštą, kuriame buvo reikalaujama pristatyti tiksliai žinias apie kunigus, vienuolius ir kitus „tikibinio kulto tarnautojus, nurodant jų vardus, pavardes, gimimo metus ir vietą, užimamas pareigas, tikslų gyvenamosios vietos adresą bei tautybę iki gruodžio 8 d. į apskrities Vykdomąjį Komitetą“²⁰⁶. Šis dokumentas ir 1947 m. sausio 9 d. mokesčių ir rinkliavų viršininko raštas, kuriuo remiantis Marijampolės parapijos klebonas turi pristatyti Marijampolės apskrities Finansų skyriui apyskaitą apie kiekvieną jo žinioje esantį asmenį, kokie mokesčiai buvo išlaikyti išmokant jiems pinigus, leidžia suprasti, kaip sovietinė valdžia ruošėsi Marijampolės marijonų vienuolyno likvidavimui. Panašiai buvo elgiamasi ir su kitais marijonų vienuolynais Lietuvoje. Nuo pat pirmųjų okupacijos dienų vienuoliams buvo pateikti ultimatyvūs reikalavimai per 7 paras išsikraustyti ir apleisti vienuolynus. Marijampolės marijonai, nusiuntę telegramas J. Stalinui ir M. Kalininui dėl apskrities Vykdomojo komiteto 1946 m. sausio 5 d. nutarimo juos iškeldinti, o vienuolyną perduoti įgulos štabui, dar kurį laiką išlaikė savo centrinį vienuolyną. Todėl vienuolyno iškraustymas buvo laikinai pristabdytas. Šis nutarimas buvo neteisėtas, todėl 1947 m. pavasarį marijonai skundėsi LTSR AT pirmininkui²⁰⁷.

1948 m. balandžio 28 d. LTSR Ministrų Taryba priėmė nutarimą perkelti Marijampolės marijonus į Vilniaus vienuolyną, nes Vilniaus marijonų vienuolyną sovietų valdžia paliko kaip parodomąjį. Remiantis Vilkaviškio vyskupijos valdytojo pareiškimu LTSR Ministrų Tarybos pirmininkui, tą pačią dieną Vilkaviškio vyskupijos ordinariatas kreipėsi į LTSR Ministrų Tarybą nurodydamas, kad Marijampolės marijonų vienuolynas be Apaštalo Sosto sutikimo negali būti nei panaikinamas, nei kur kitur perkeliamas,²⁰⁸ motyvuodamas tuo, kad Apaštalo Sostas yra pavėdęs marijonams Marijampolės miesto ir jo apylinkės parapijose aprūpinti tikinčiųjų dvasinius reikalus. Pareiškime teigiama, kad ordinariatas neturi teisės atleisti marijonus ir iš jų apsiimtu pareigų, o patys marijonai negali nuo šių pareigų atsakyti, nes²⁰⁹ pastaraisiais laikais Vilkaviškio vyskupijos kunigų skaičius sumažėjo taip, kad, dar išvarius ir marijonus, Ordinariatas jau neturėtų

⁴ Marijonų vienuolynas Marijampolėje. Susirašinėjimas su LTSR Finansų Liaudies komisariatu, Marijampolės apskrities vykdomuoju komitetu mokesčių klausimais // LCVA. F. 1676. B. 202. L. 1.

²⁰⁷ *Mažeika S.* Skundas LSSR MT pirmininkui. 1947 m. kovo 21 d. // LCVA. R-181. Ap. 1. B. 10. 172. 74. L. 2.

²⁰⁸ Vilkaviškio vyskupijos valdytojo pareiškimas LTSR Ministrų Tarybos Pirmininkui. Vilkaviškio Vyskupijos Kurija. 1948.04.28. Nr. 114. Marijampolė // LCVA. R-181. Ap. 1. B. 10. L. 6.

²⁰⁹ Ten pat.

ką pastatyti Marijampolės ir jos tikinčiųjų dvasinius reikalus aptarnauti.²¹⁰ Į šį pareiškimą sovietinė valdžia taip pat neatsižvelgė, nes visi marijonai buvo išregistruoti iš Marijampolės, uždraudus jiems gyventi šiame mieste ir apskrityje. Tais pačiais metais buvo uždaryti visi marijonų vienuolynai Lietuvoje, Latvijoje ir Baltarusijoje.

Likviduojant Marijampolės marijonų vienuolyną, labai nukentėjo biblioteka ir kitos kultūrinės vertybės. „Knygas marijonų kongregacijos bibliotekai nuo pat XX a. pradžios Lietuvos ir Europos šalių antikvariatuose supirkinėjo generolas vyskupas J. Matulaitis su J. Krikščiuikaičiu. Marijampolės marijonų bibliotekoje buvo apie 50 tūkst. knygų, pradedant XVII a. inkunabulais, reta lituanistine literatūra ir baigiant naujausiomis žemės ūkio, įvairių verslo sričių knygomis. Knygų rinkinius pasidalijo įvairios bibliotekos, dalis religinės literatūros sunaikinta“²¹¹. Taigi sovietų valdžia ne tik išblaškė vienuolius marijonus po visą Lietuvą, motyvuodama tuo, kad kai kurie iš jų rėmė prasidėjusį rezistencinį judėjimą, bet ir sunaikino marijonų saugomas kultūrinės vertybes.

Dauguma išsklaidytų vienuolių marijonų 1948–1949 metais buvo priversti pasitraukti iš Vienuolijos ir ieškotis sau tarnybos įvairiose vyskupijose. Tokius prašymus 1949 m. vasario–kovo mėnesiais Religinių kultūrų reikalų tarybos įgaliotiniui LTSR parašė kunigai: Jonas Aleksa, Rimas Andžius, Jonas Misiūnas – Ukmergės Švč. Trejybės bažnyčios rektorius, Justinas Novickis, Mykolas Žemaitis, Julijonas Kazakas, Antanas Liesius, Klemensas Kačergius, Liudas Povilonis, Albinas Budrikis, Kostas Velioniškis, Antanas Jašmantas, Vincas Inkrata, Vladas Čeriauskis, Jonas Gutarevičius, Stasys Mažeika, Marijampolės marijonų vienuolyno vyresnysis Norbertas Skurskis – Vilniaus Šv. Mikalojaus parapijos bažnyčios klebonas, Jonas Putrevičius – Palomenės klebonas, Vaclovas Aliulis – Vilniaus Šventosios Dvasios parapijos klebonas, J. Grigutis – Tarpdieczinės kunigų seminarijos Kaune dėstytojas, Juozas Grigaitis, Leonas Rimėnas, Juozas Radzevičius, Jonas Laurusevičius, Leonas Lešinskas²¹². Savo prašymuose vienuoliai teigia, kad laisvu noru išstoja iš kunigų marijonų Kongregacijos, kad nori būti kunigais pasauliečiais, motyvuodami, jog marijonų vienuolynas jau ir taip yra beveik visiškai iširęs, neva nenorintys atsilikti nuo tarybinio gyvenimo reikalavimų, norį būti naudingi visuomenei. Pavyzdžiui, kunigas N. Skurskis teigia: „nusprendžiau, kad visuomenei naudingesnis būsiu sakydamas pamokslus ir kitais būdais kovodamas su ištvirkavimu, girtuokliavimu, vagystėmis ir banditizmu, tomis didžiosiomis visuomenės negerovėmis, negu būdamas užsidaręs vienuolyne“²¹³. Kunigas Vaclovas Aliulis savo pareiškime Religinių kultūrų tarybos įgaliotiniui rašo: „nusprendžiau, kad tomis naujomis sąlygomis

²¹⁰ Vilkaviškio vyskupijos valdytojo pareiškimas... L. 6.

²¹¹ Religinių kultūrų reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotiniui Lietuvos TS Respublikai // LCVA. R-181. Ap. 2. B. 73. L. 8.

²¹² Ten pat.

²¹³ *Skurskis N.* Pareiškimas. Religinių kultūrų reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotiniui. 1949.02.15 //

naudingesnis būsiu ne vienuolyne užsidarydamas, bet dirbdamas parapijos darbą ir jame kovodamas už individų ir tautų savitarpinį supratimą bei taikos dvasią, už pagarbą gausiai ir tvirtai šeimai bei moraliniam tyrumui, už sąžiningumą, darbo meilę bei pasiaukojimo dvasią – ir prieš neapykantą, kerštus, nekaltų žmonių banditiškus žudymus, prieš moralinį pakrikimą ir negimusios gyvybės naikinimą, prieš buržuazinę dvasią visose jos apraiškose²¹⁴. Panašius motyvus savo prašymuose išdėstė ir kiti paminėti kunigai. Remiantis marijonų prašymais, galima spręsti, kad marijonai buvo priversti atsisakyti viešos priklausomybės Vienuolijai ir išblaškyti po visą Lietuvą. Marijonų vienuolynai uždaryti 1948 m., turtas sekvestruotas. Vyskupai vienuolius priėmė patarnauti parapijose kaip diecezinius kunigus.

3.2. Marijonų pastoracinė veikla antrosios sovietinės okupacijos pradžioje

Vienuoliai marijonai, priversti oficialiai atsisakyti vienuolystės, tapo dieceziniiais kunigais ir dirbo įvairiose Lietuvos vyskupijose. Panevėžio vyskupijoje: Vincas Inkrata – klebonu Papilyje, Antanas Liesis (jaunesnysis) – klebonu Vadaktuose. Kauno vyskupijoje: Hiliaras Misiūnas – paskirtas Posiūneliuose, Antanas Liesis (senesnysis) – susirgo psichikos liga, o Klemensas Kačergius darbavosi Kaune. Juozas Grigaitis dirbo Tarpdiecezinės kunigų seminarijos Kaune dėstytoju, vėliau kunigišką tarnystę atliko Jonavoje. Telšių vyskupijoje: Liudvikas Povilonis paskirtas klebonu Klaipėdoje, Konstantinas Velioniškis – klebonu Kartenoje, Jonas Paliūkas, sugrįžęs iš Sibiro, – klebonu Medingėnuose. Vilkaiviškio vyskupijoje: Vincas Dvaranauskas – Marijampolėje (gyveno Alyvų g. 2). Vincas Gergelis tapo altarista Liškiavoje, Antanas Jašmantas darbavosi Alytuje. Pranas Šulskis, 1945 m. partizanų atsitiktinai pašautas, taip pat gyveno Marijampolėje (Alyvų g. 9), šv. Mišias kasdien aukojo lovoje, taisė rožinius ir laikrodžius. Jonas Aleksa paskirtas klebonu Tabariškėse, Albinas Budrikis – klebonu Zapyškyje, Andrius Vytautas Rimas – klebonu Braziukuose, Mykolas Žemaitis – klebonu Meteliuose, Juozas Kupstaitis – klebonu Lankeliškiuose. Nėra žinių apie Justiną Novicką, kuris tuo metu sirgo. Vilniaus vyskupijoje: Stasys Mažeika nuo 1949 m. paskirtas Vilniaus Šv. Onos bažnyčios klebonu, vėliau – klebonu Tverečiuje. Vaclovas Aliulis – Strūnaityje. Nedaug yra išlikę žinių apie brolius marijonus. Brolis Vincas Simutis dirbo Žemaičių Kalvarijoje, brolis Antanas Gvazdauskas – Kaune, o brolis Juozas Stirbys mirė²¹⁵. Religinų kultūrų reikalų tarybos prie Lietuvos TSR MT įgaliotiniui 1958 m. lapkričio 20 d. ataskaitoje

---

LCVA. R-181. Ap. 2. B. 73. L. 42.

²¹⁴ Aliulis V. Pareiškimas. Religinų kultūrų reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotiniui. 1949.02.15 // LCVA. R-181. Ap. 2. B. 73. L. 36.

²¹⁵ Kačergius K. Laiškas kun. Garšvai. 1951.01.11 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. Provincia Lituana. Dact. Lat. Fol. 1.

pateikta, kad kunigai J. Kazakas ir J. Novickas darbuojasi Paluobiuose, Naumiesčio rajone, A. Lešinskas – Skudutiškyje, Molėtų rajone²¹⁶.

Nepaisydami sovietinės valdžios persekiojimų, dauguma buvusių Vienuolijos narių, tapę dieceziniiais kunigais, toliau tęsė pastoracinį darbą ne tik įvairiose Lietuvos vietovėse, bet net Armėnijoje ir Gruzijoje, tolimose Sibiro ir Rusijos vietovėse.

Pagrindiniai pastoracinės veiklos uždaviniai reokupacijos laikotarpiu buvo šie: parapijų administravimas, moksleivių katechezė, vadovavimas tikinčiųjų, seselių ir kunigų rekolekcijoms, pamokslų rašymas, dalijimasis pamokslais su kitais kunigais.

Kun. V. Aliulio MIC archyve yra išlikęs apdegęs rankraštis, kuriame yra jo pirmųjų kunigavimo metų pamokslai²¹⁷. Ne viskas perskaitoma, tačiau pamokslų temų planas, pagal kurį ruošti 1946 m. pamokslai, leidžia suprasti kokiomis temomis buvo kalbėta. Tai pamokslai, skirti Sekminėms, – apie godumą, artimo meilės įsakymo nepaisymą, Devintinėms – apie netikėjimą ir jo priežastis. Kituose kalbama apie nekrikštytųjų likimą – dėl tėvų kaltės ar dėl nesupratimo šio sakramento svarbos. Nemažai pamokslų, skirtų moterims ir mergaitėms, kur aptariama moterystės pašaukimo prasmė ir kilnumas, kalbama ir apie abortus. Didelis dėmesys skiriamas jaunimo problemoms aptarti: netinkamas elgesys šokiuose, nepagarbus jaunuolių santykis su mergaitėmis, muštynės, girtavimas. Blaivybės tema ypač akcentuojama ir vėlesniais metais – tam skirta daug atskirų pamokslų: „Girtybė ir muštynės“, „Blaivumo pažadai Paringio bažnyčioje“, Velykų pamokslas „Keliamės blaivumui“ – visi jie sakyti 1951 metais.

Taip pat pamoksluose aiškino sakramentų prasmę ir svarbą – ypač Atgailos, Ligonių patepimo bei Bažnytinės santuokos, – nes vis labiau ėmė įsigalėti įprotis sudaryti vien civilinę santuoką. Kalbėta ir vaikų katechizacijos temomis. Pamokslų, kuriuose būtų aiškinamos atskiros tiesos apie Mergelę Mariją, nėra daug, dažniausiai katechetinių pamokslų metu užsimenama keliais sakiniais apie Mariją kaip Skausmingąją, Gailestingąją, Bažnyčios Motiną. Išlikęs pamokslų ciklas apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją, skirtas kiekvienai gegužės mėnesio dienai, rašytas apie 1945–1949 metus. Paminimos jos dorybės: nuolankumas, klusnumas, kuklumas arba kreipiamasi į ją pamokslo pabaigoje. Beveik visi šiuo laikotarpiu sakyti pamokslai yra skirti parapijiečių problemoms aptarti, tikėjimui ir moralei stiprinti.

Iš kun. J. Paliūko MIC 1945–1947 m. rekolekcijų planų galima matyti, kad vienuoliams ir parapijiečiams buvo kalbama skirtingomis temomis. Rekolekcijose vienuoliams išskirta skaistybės tema (pvz., „Paskatos skaistybės siekti“, „Priemonės skaistybei išlaikyti“), taip pat kalbama apie nuolankumo laipsnius, vienuolių kategorijas, apie mąstymą – pasirengimą jam ir atlikimą.

²¹⁶ Religinių kultų reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotiniui Lietuvos TS Respublikai // LCVA. R-181. Ap. 2. B. 73. L. 38.

²¹⁷ LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 23.

Bet rekolekcijose „liaudžiai“ dažnai kartojasi pragaro, dangaus, atgailos temos. (pvz., „Pragaras yra“, „Pragaras baisus“, „Pragaras netoli“, „Dangus yra“, „Dangus gražus“, „Dangus netoli“²¹⁸). Planuose pažymėta ir kitos temos: girtavimo, nuodėmės, ištvirkavimo.

Didžiąją dalį kun. Liudviko Povilonio MIC pamokslų, parašytų 1949–1953 metais, sudaro katechetiniai pamokslai, aptariamose ydos, dorybės, Bažnyčios įsakymai, sakramentai²¹⁹. Nemažą dalį pamokslų sudaro pamokslai, skirti konkrečioms Bažnyčios šventėms (pvz., Kristaus Karaliaus, Švč. Trejybės, Trijų Karalių) ar liturginiams laikotarpiams. Kalbėta buvo daugeliu temų, bet išskirti būtų galima tris, tarpusavyje glaudžiai susijusias: atgailos prasmė, išpėjimas dėl sumaterialėjimo pavojaus ir ryškiausia tema – pasiruošimas amžinybei. Kalbėdamas apie Atgailos sakramento vertę ragina ne tik išpažinti nuodėmes, bet „nuolat darbuotis už Kristų, už galutinę kryžiaus pergalę visame pasaulyje“²²⁰, teigia, kad materializmas pavojingas tuo, kad žlugdo žmogaus dvasią ir atitraukia nuo jo pagrindinio tikslo – susitikimo su Viešpačiu. Pamoksle apie tarnystę Dievui, o ne mamonai, rašo: „Dvasia gali tinkamai išsivystyti tik tada, kai ji yra laisva [...], kai ji nėra apsunkinta rūpesčiais šitų daiktų įsigyti“²²¹. Keldamas klausimą: ką žmogus turi daryti, kad laimėtų amžinąjį gyvenimą, atsako, jog svarbiausia neužsimiršti ir visuomet prisiminti, kad „esame ne savininkai, o tik prižiūrėtojai, tik laikini valdytojai Dievo mums pavestų gėrybių“²²². Išpėja ne tik eilinius tikinčiuosius, bet ir kunigus netvarkyti savo gyvenimo pertekliaus pagrindais ir per daug nesirūpinti šio pasaulio reikalais, o sielos, nes būtent tai lems mūsų ateitį po mirties. O tam reikia gyventi malonėje ir vis atnaujinti savo sielos šventovę, nes tie, „kurie malonėje negyvena – žaidžia su savo amžinybe“²²³. Kitame pamoksle kalbėdamas ta pačia tema sako: „Jei žmonės tikėtų, kad bus atsakomybė ir amžinasis gyvenimas, tai: a) svarbiausias rūpestis ne šeima, darbas, bet širdies ramybė; b) turto atžvilgiu ne tiek įsigyti, kiek skriaudos nepadaryti; c) svarbiausias rūpestis įsigyti vertybių, kur jų nei rūdys, nei kandys, nei vagys nenaikina“²²⁴. Pamoksle „Duok apyskaitą“ kalba: „[...] mes tikintieji gerai pasiruošę žemėje gyventi, tik ne danguje. Mes gerai pasisavinę gamtos ir technikos žinias, bet tik ne apie tai, kaip laimėti amžinąjį gyvenimą“²²⁵. Pelenų dienos skirtame pamoksle pabrėžia visos gavėnios prasmę – galvoti apie amžinuosius dalykus ir primena, kad šio pasaulio garbė – tik žiupsnelis pelenų²²⁶. Dar kitur randame: „Gyvenimas nėra tam, kad mes tik malonumuose paskęstume, bet gyvenimas tarnauja sielai subrandinti jos

²¹⁸ VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-2379. Lapai nenumeruoti.

²¹⁹ Ten pat. F. 187-6144. Lapai nenumeruoti.

²²⁰ Gavėnios IV sekmadienis // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-6148. Lapai nenumeruoti.

²²¹ XIV sekmadienis po Sekminių // Ten pat. F. 187-6149. L. 5.

²²² VIII sekmadienis po Sekminių. 1945.VII.15 // Ten pat. F. 187-6149. Lapai nenumeruoti.

²²³ XIII sekmadienis po Sekminių // Ten pat. F. 187-6149. Lapai nenumeruoti.

²²⁴ IX sekmadienis po Sekminių // Ten pat. F. 187-6149. L. 29.

²²⁵ VIII sekmadienis po Sekminių // Ten pat. F. 187-6149. L. 27.

²²⁶ Pelenų dienos // Ten pat. F. 187-269. Lapai nenumeruoti.

garbingai amžinajai paskirčiai²²⁷. Jau patys kun. L. Povilonio MIC pamokslų pavadinimai atspindi jų turinį: „Žmogaus siela nemiršta“, „Skaistykla“. Galima teigti, kad nemaža pamokslų dalis yra eschatologinio charakterio.

Apie Mergelę Mariją kun. L. Povilonis MIC kalbėjo nedažnai. Pamoksle „Marijos garbinimas“ kelia klausimą: ar neina prieš Pirmąjį Dievo įsakymą Marijos garbinimas? Ir pats atsako: „Nužemintai tarnaujant Karalienei, duodama garbė Karaliui. Jai ne dieviška garbė duodama, nes mes ją garbiname dėl dvejopų malonių: kurias Dievas jai suteikė, ir malonių, kurias Dievas žmonėms per ją teikia²²⁸. Pabrėžiamas ir kitas jos svarbus vaidmuo – ji yra kaip moters ir motinos pavyzdys visoms moterims. Ši mintis, aukštinanti motinos (kuri, pasak kun. L. Povilonio, gali būti motina tiek fiziškai, tiek dvasiškai) vaidmenį gyvenime, paaiškinama kituose pamoksluose: kad vaikai daugiausia visko išmoksta būtent motinos mokykloje, nes „motina yra pirmas savo vaikams kunigas“²²⁹. Reikia pažymėti, kad marijinis charakteris pamoksluose nors ir egzistavo, tačiau nebuvo ryškus. Pamokslų, skirtų Švenčiausiajai Mergelei Marijai, jos pašaukimui ir dorybėms apmąstyti, buvo nedaug. Dažniausiai apie tai kalbėta katechetinių pamokslų atskirose pastarajose.

Kaip apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią – vienas iš pagrindinių marijonų tapatybės bruožų – reiškėsi sielovadoje, galima būtų spręsti iš tuometinės veiklos dokumentuotų liudijimų. Remiantis Vilniaus universiteto bibliotekoje esančiu kunigo P. Račiūno archyvu, daugiausia žinių yra apie šio kunigo vykdytą pastoracinę veiklą. 1945 m. Panevėžyje buvo du marijonų namai. Pirmas marijonų namas – prie Švč. Trejybės bažnyčios, kurios rektoriumi buvo paskirtas kun. S. Mažeika, o pagalbininkais – iš pradžių kun. A. Budrikis, vėliau kunigai V. Inkratas ir A. Jašmantas. Šiame mieste kunigas S. Mažeika turėjo didelį autoritetą, bet nesutarė su vyskupu K. Paltaroku dėl pastoracinio darbo. Vyskupas siekė, kad vienuoliai sutiktų būti kurios nors mokyklos ar ligoninės kapelionais, o jie to vengė apsiribodami daugiau pamokslais ir išpažinčių klausymu²³⁰. Turbūt todėl kunigą P. Račiūną provinciolas 1945 m. paskyrė Panevėžio marijonų II namo vyresniuolu, Švč. Mergelės Marijos koplyčios rektoriumi ir moksleivių kapelionu²³¹. Jaunas kunigas buvo atviresnis Bažnyčios poreikiams ir labiau atitiko vyskupo ir jaunimo lūkesčius. Panevėžyje 1946–1948 metų laikotarpiu kunigo P. Račiūno pagrindiniu pastoraciniu uždaviniu tapo moksleivių sielovada. Tuo metu jam teko užsiimti su labai daug moksleivių: atskiros berniukų ir mergaičių gimnazijos, Ekonominė 8 klasių mokykla, medicinos seserų ir felčerių-akušerių mokykla, amatų mokykla. Iš viso apie 4000 moksleivių, kurie beveik visi buvo tikintys ir

²²⁷ Tikėjimas. 1948.12.12 // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-289. Lapai nenumuoti.

²²⁸ Rukų bažnyčioje 1952.08.15 // Ten pat. F. 187-6150.

²²⁹ Tėvai ir vaikai // Ten pat. F. 187-6144. L. 4.

²³⁰ *Račiūnas P.* Atsiminimų juodraštiniai fragmentai // Ten pat. F. 187-5635. (I.) L. 1–3.

²³¹ Ten pat.

praktikuojantys katalikai²³². Moksleivių pastoracija buvo vedama sistemingai ir nuosekliai. Labiausiai buvo lankomos tikybos pamokos. Mokiniai, baigę pamokas savo mokyklose, eidavo klausyti pamokų į bažnyčias. Lankydami šias pamokas moksleiviai rodė savo prisirišimą prie tikėjimo ir patriotizmo, tuo metu dar ir mokytojai uoliai lankė bažnyčias ir giedojo choruose²³³. Kelis kartus per metus būdavo organizuojama moksleivių Išpažintis ir Šventoji Komunija – mokslo metų pradžioje, prieš Nekaltojo Prasidėjimo šventę, per Advento ir Gavėnios rekolekcijas ir iškilmingą mokslo metų užbaigimą. Didelė dalis Panevėžio moksleivių pridedavo Išpažinties ir Šventosios Komunijos²³⁴.

Reokupacijos pradžioje Lietuvos gyventojai tebebuvo giliai tikintys ir gausiai lankė bažnyčias, o kunigai vykdė pastoracinę veiklą ir nebuvo ypatingai persekiojami. Nuo 1946 m. sovietų valdžia uždraudė vesti moksleiviams bažnyčiose tikybos pamokas, tik leido šalia pamokų rengti specialias pamaldas, kurių metu jiems buvo dėstomos tikėjimo tiesos. Broliai vienuoliai nekunigai savo apaštalavimą galėjo sieti tik su tyliu liudijimu. Prie Panevėžio marijonų vienuolyno buvo didelis sodas ir daug inspektų, kuriuos prižiūrėjo broliai A. Grigutis, S. Ribickas ir A. Simutis, iš kurių marijonai gaudavo nemažų pajamų, todėl padėjo išlaikyti marijonų klierikus, besimokančius Kaune²³⁵.

Šv. Apaštalo Pauliaus dvasia pasireiškė uolumu dėl Kristaus Kūno – Bažnyčios – bei ryžtu dėl Jos kentėti. Šiuo uolumu pasižymėjo ir kun. P. Račiūnas, kuris su Panevėžio vyskupijos kurijos žinia 1947 m. nuvyko į Maskvą mėgindamas per JAV pasiuntinybės kapelioną kun. Antuoną Laberžą perduoti į Vatikaną žinias apie prasidėjusius Lietuvos vyskupų areštus²³⁶. Vėliau kun. P. Račiūnas buvo priverstas palikti Panevėžį ir 1947 m. persikelti į Gegužinę, kiek vėliau – į Palomenę. Trumpai klebonavęs šiose parapijose, kun. P. Račiūnas buvo perkeltas į Kauną, kur tapo marijonų Šv. Gertrūdos bažnyčios vikaru. Ją uždarius trumpai dirbo prie studentų bažnyčios. 1949 m. Religinių kulto reikalų tarybos įgaliotinis Lietuvos TSR B. Pušinis pareikalavo, kad kunigas P. Račiūnas parašytų pareiškimą, jog savo noru išstoja iš Marijonų vienuolijos, nes tokius pareiškimus jau buvo parašę kunigai J. Aleksa, R. Andžius, J. Misiūnas, J. Novickis, M. Žemaitis, J. Kazakas, A. Liesius, K. Kačergius, L. Povilonis, A. Budrikis, K. Velioniškis, A. Jašmantas, V. Inkrata, V. Aliulis, V. Černiauskas, J. Gutarevičius, S. Mažeika, N. Skurskis, J. Putrevičius, J. Grigutis, J. Grigaitis, L. Rimėnas, J. Radzevičius, J. Laurusevičius, L. Lešinskas. Kadangi kunigas P. Račiūnas nesutiko parašyti prašymo, kad išstoja iš Marijonų vienuolijos, neteko teisės viešai eiti kunigo pareigų, buvo suimtas ir nuteistas kalėti 25 metams. Kalėjo Vorkutoje, Taišete

---

²³² *Račiūnas P.* Atsiminimų juodraštiniai... L. 4–7.

²³³ Ten pat. L. 4–7.

²³⁴ Ten pat.

²³⁵ Ten pat.

²³⁶ Ten pat.

ir Mordovijoje. Kaltinimai: šnipinėjimas Vatikano ir Amerikos naudai, vadovavimas ateitininkų būreliui Panevėžyje²³⁷.

Panašus likimas ištiko ir kunigą Viktorą Šauklį, kuris, prasidėjus sovietinei reokupacijai, buvo Ukmergės marijonų bažnyčios rektorius. Jis taip pat uoliai užsiėmė jaunimo sielovada. „Kaip ir kasmet, taip ir 1945 m. turėjo būti 40 valandų Švenčiausiojo adoracijos. Adoruotojams paskirsčiau dienas: pirmą dieną – pradžia mokykloms, antra – mokytojų seminarijai, trečia – gimnazijai. Pirmosios dvi adoracijos dienos praėjo gražiai: pilna bažnyčia prisirinko vaikų, seminarijos auklėtinių ir daug mokytojų. Mokiniai deklamavo, skaitė maldeles. Trečią dieną ruošėsi adoruoti gimnazijos moksleiviai, bet, matyt, iš aukščiau buvo gautas įsakymas trukdyti, todėl gimnazistams, kurios dalyvavo adoracijoje už bausmę liepė išplauti gimnazijos patalpas“, – prisimena kun. Šauklys²³⁸. Toks moksleivių organizuotumas sovietiniams pareigūnams sukėlė įtarimą dėl šio kunigo vykdomos veiklos. Saugumiečiai pirmiausiai pradėjo areštuoti mokinius ir kaltinti juos, neva jie bažnyčioje skaitė prieštarybinę maldą²³⁹. Nepaisant prasidėjusių areštų ir tardymų marijonų bažnyčia Ukmergėje ir jos rektorius V. Šauklys tiesiog traukte traukė jaunimą. Mokyklų kapelionai jau buvo išvykę dirbti į parapijas, todėl gimnazistai, seminaristai pamaldų rinkdavosi į šią marijonų bažnyčią, kurioje, be rektoriaus, darbavosi ir kunigas, marijonas J. Paliūkas. Didžiausią pasisekimą turėjo pradžia mokyklų mokinių pamaldos, į kurias rinkdavosi ir suaugusieji pasiklausyti mokinių giedojimo, o šokiadieniais į vakaro pamaldas sueidavo nemažai jaunimo. Gimnazistai ir seminaristai turėjo savo choras, giesmių mokė vargonininkas. Taip pat daug jaunimo užeidavo ir į vienuolyną iš bibliotekos paimti pasiskaityti knygų²⁴⁰. Žinoma, toks jaunimo prierašumas prie bažnyčios, jų lankymasis vienuolyne, čia veikianti biblioteka – visa tai pagal tarybinę santvarką neturėjo būti toleruojama, todėl reikėjo likviduoti „tą“ religinį centrą. Buvo pradėta rinkti medžiaga rektoriaus V. Šauklio areštui.

Iš Lietuvos traukiantis Vokietijos kariuomenei, dalis kunigų, bijodami sovietinių represijų, taip pat pasitraukė į Vakarų. Kunigas, marijonas Antanas Ylius, aiškiai suvokdamas grėšiančius pavojus, nepasinaudojo tokia jam siūloma galimybe. Likęs Lietuvoje, globojo į miškus išėjusius jaunuolius. Pasipriešinimo kovų dalyviams rėmė ne tik dvasiškai, bet ir prisidėjo prie jų veiklos. 1944 m. rugpjūtį pirmiesiems paskiriems partizanų būriams trūko veiklos koordinavimo ir organizuotumo. Skardupių klebonas Antanas Ylius gerai pažinojo daugelį vyrų, buvusių jo moksleivių ar parapijiečių, tapusių partizanais. Buvo jiems autoritetas. Kai kuriuos jis pats paskatino ginti

---

²³⁷ *Aliulis V.* Atodanga. Nenuoramos portreto apmatai // *Vienuolis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų šviesoje.* Parengė *Aliulis V.* Kaunas. 2015. P. 20.

²³⁸ *Šauklys V.* Kas patirta išgyventa. Memuarai iš raudonojo slibino laikų. Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. P. 27.

²³⁹ Ten pat. P. 28.

²⁴⁰ Ten pat. P. 29.

Tėvyne. Todėl, nors Suvalkijoje partizanų junginiams vadovavo Lietuvos kariuomenės karininkai, partizanų telkimosi ašimi tapo ne kuris nors karininkas, o Skardupių klebonas Antanas Ylius. „Komunistai mus užklupo antrą kartą visai pasiruosti nespėjusius. Vėlesni įvykiai parodė, kad būtina reikia organizuotis ir rimtai gintis. Vos tik praūžė karas, tuojau prasidėjo nauja tvarka, tikriau sakant visiška organizuota netvarka²⁴¹“, – taip atsiminimuose rašė kun. A. Ylius. Galėdamas veikti legaliai ir savo autoritetu daryti įtaką ginkluoto pasipriešinimo Suvalkijoje vadams, kun. A. Ylius subūrė juos į vieną vietą, bendrą pasitarimą ir taip pradėjo centralizuoti partizaninę kovą: „Mes tada nusprendėme, kad žudynėmis mes tikrai naikinsimės patys, o tarybų valdžios nenugriausime. Nutarėme nesižudyti, o visur kenkti Tarybų valdžiai“²⁴². Nuo 1945 m. pavasario Skardupių klebonijoje įrengė bunkerį, kuriame gyveno ir veikė Tauro partizanų apygardos štabo nariai²⁴³. Už šią veiklą kunigui teko daug iškentėti. Žiaurus likimas ištiko ir kitą marijoną brolių Joną Stirbį (1905–1954). Jis, panaikinus Marijampolės marijonų vienuolyną, buvo enkavedistų persekiojamas, todėl pasitraukė į mišką. 1954 m. Gomaliuose rastas jo lavonas, įmestas į duobę arklidėje prie NKVD pastato. Manoma, kad brolis J. Stirbys MIC buvo paskutinis partizanas, žuvęs Laukuvos apylinkėse²⁴⁴.

Vertinant marijonų sielovadą ankstyvaisiais sovietinės reokupacijos metais pagal jų tapatybės bruožus, galima teigti, kad marijinis ir eschatologinis charakteris labiausiai pasireiškė pamoksluose. Vis dėlto pastebėtina, kad kunigų marijonų pamokslų, specialiai skirtų Švč. Mergelei Marijai, santykinai nėra daug. Dažniausiai Dievo Motinos tema kalbama katechetinių pamokslų metu arba Jos vardas ir invokacijos naudojamos pamokslų pabaigoje. Marijonai labiau savo pamoksluose Švč. Mergele Mariją nurodo ne kaip garbinimo objektą, bet kaip Dievo pagalbininkę ir sektiną pavyzdį. Kalbant apie Švč. Mergelės Marijos dorybes nagrinėjamų autorių pamoksluose, išsiskiria pamokslai apie blaivumą. Šia tema kalbama daug ir dažnai. Taip pat nemaža pamokslų bei rekolekcijų dalis yra skirta mirties ir amžinybės, dangaus, skaistyklos ir pragaro temoms. Tuometinė marijonų sielovada Šv. Apaštalo Pauliaus dvasia labiausiai pasireiškė gebėjimu atsiliiepti į Bažnyčios poreikius ir uolumą. Ypač tai pasakytina apie plačiai vystytą moksleivių ir jaunimo sielovadą. Ryžtas pakelti sunkumus bei persekiojimus dėl Bažnyčios marijonams padėjo Lietuvos partizanų sielovadoje.

²⁴¹ Ylius A. Autobiografija // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-3324. L. 4.

²⁴² Ten pat. L. 5.

²⁴³ Žygelis D. Antanas Ylius – Vilkas. Dvasininko ir kovotojo kelias // Karys. 2014. Nr. 4 (2020). P. 49.

²⁴⁴ Steponaitis V. Laisvės kovų aukos Pietų Žemaitijoje. Kaunas. 1996. P. 157.

3.3. Marijonai tremtyje

Prasidėjusi antroji sovietinė okupacija atkūrė politinę santvarką, kuri egzistavo iki karo, taip pat buvo atstatytos ir visos valdymo institucijos. Neatskiriama stalininio režimo politikos dalis buvo masinis teroras, nukreiptas prieš civilius gyventojus, ypač prieš inteligentiją, dvasininkus, vienuolius, tikinčiuosius. Pirmieji areštai ir trėmimai prasidėjo jau 1945 m. Buvo išstremti 8 marijonų vienuoliai: N. Skurskis, J. Gutaravičius, V. Polonskis, J. Paliūkas, V. Šauklys, A. Ylius, P. Adomaitis, P. Račiūnas.

Kunigas Pranciškus Adomaitis buvo vienas iš pirmųjų areštuotų marijonų vienuolių, suimtas 1945 m. lapkričio 30 d. Skardupiuose, prie Marijampolės, ir 1946 m. nuteistas 10 metų kalėti pataisos darbų lageryje „už tėvynės išdavimą“ į Permės sritį, o vėliau į Taišetą Irkutsko srityje. Tremtyje P. Adomaitis MIC buvo paskirtas dirbti prie miško darbų. Pagal galimybes aukojo šv. Mišias, lankė tikinčiųjų katalikų, daugiausia vokiečių, šeimas, nes mokėjo vokiečių kalbą, organizavo pamaldas už mirusius lietuvius, krikštijo, tuokė. Kaip pavyzdį, galima paminėti, kad 1955 m. Karagandoje mažoje bendrabučio koplytėlėje sutuokė Oną Staugaitytę ir Albiną Kundrotą²⁴⁵. 1957 m. buvo suimtas už sielovados darbą, antisovietinę agitaciją ir 1958 m. nubaustas antrą kartą 10 metų. Remiantis kunigo P. Adomaičio MIC prisiminimais, pastoracijos sąlygos lageriuose ir tremtyje buvo labai sunkios. Mišioliuoką, kurį buvo gavęs iš Lietuvos aukoti šv. Mišioms pačiomis nepalankiausiomis aplinkybėmis, reikėjo nusirašyti keliais egzemplioriais, kad per dažnai daromas kratas nebūtų konfiskuojamas. Kūčių kalėdaičius ar komunikantus taip pat laikydavo ne vienoje vietoje – jei saugumiečiai rasdavo ir konfiskuodavo vienoje vietoje, likdavo kitoje. Išpažinčių klausydavo lauke, pasivaikščiojant, nedarant jokių ženklų, žegnodavosi tik žodžiais. Išrišimą duodavo tik žodžiais, be kryžiaus ženklo. Rekolekcijas vesdavo retai kada patalpoje ir tik keletui žmonių, dažniausiai pasivaikščiojant dviese. Per tris tokius pasivaikščiojimus pasakydavo tris pamokslėlius. Mišias aukodavo pagal galimybes, priklausančias nuo lagerių režimo, – kur nors sandėlyje ar barake tarp narų. Kai kur kaliniai per šv. Mišias net sugiedodavo. „Jei kuriam lagery buvo smarkus režimas, tai per šventes liepdavau vyrams vaikščioti apie baraką. Prieš pradėdamas barake laikyti šv. Mišias, pranešdavau, o kai baigdavau, išeidavau iš barako. Šitaip vaikščiodami nuteistieji meldėsi ir išklausydavo Mišių, kaip bažnyčios šventoriuje per atlaidus“, – prisimena kunigas P. Adomaitis MIC²⁴⁶. Iš tremties kunigas P. Adomaitis MIC buvo paleistas 1966 m. kaip amnestuotas. Lietuvos TSR Aukščiausiasis Teismas 1989 m. gru-

²⁴⁵ Kunigo P. Adomaičio byla // Marijampolės marijonų archyvas. Lapai nenumeruoti.

²⁴⁶ Ten pat.

džio 23 d., vadovaudamasis įsaku „Dėl asmenų, nuteistų už kai kurias veikas, reabilitavimo“, kunigą P. Adomaitį reabilitavo²⁴⁷, o 1996 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino nekaltu ir atstatė visas teises²⁴⁸.

1946 m. buvo nubausti ir ištremti dar du vienuoliai marijonai kunigai: V. Šauklys ir A. Ylius. „Buvau areštuotas 1946 metais prieš pat Kalėdas. Visus metus mane tardė Vilniuje. Du kartus vedė į Karinį Tribunalą Vilniuje, bet nesant nusikalstamos medžiagos Tribunalas atsisakė teisti. Tada bylą perėmė Ypatingoji taryba. Ji be teismo savo nuožiūra man davė 7 metus kalėjimo. Bausmę atlikau Vladimiro kalėjime prie Kliazmos upės, po to ištremė į Komi respubliką, į Uchtą“²⁴⁹, – rašė savo atsiminimuose kunigas V. Šauklys MIC.

Savaime suprantama, kad kalėjime kunigas neturėjo galimybės oficialiai vykdyti pastoracinės veiklos. Anot šio kalinio, jis galėjo kur nors kamputyje melstis tik pats. Jam padėjo išgyventi „trys dalykai, Dievo mums siūsti gyvenimo naštai palengvinti: tikėjimas, viltis ir miegas. Žmogus be Dievo kaip tremtinys be tėvynės, kaip kūnas be gyvybės, kaip našlaitis be tėvų, o naktis be žvaigždžių“²⁵⁰. Atsėdėjęs 7 metus Vladimiro kalėjime, po J. Stalino mirties kun. V. Šauklys buvo ištremtas į Komi respubliką, į Uchtą. Jo priemiestyje Sangorodke buvo ligoninių miestelis, kuriame įsidarbino *medstatistu* ir *vachtininku* infekcinės ligoninės zonoje.

Pagaliau, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, bet atsirado galimybė tęsti kunigo pašaukimą vykdant aktyvesnę pastoracinę veiklą. Pradžioje šv. Mišių aukoti kunigas eidavo pas tremtinę lietuvę moterį, nes kambarėlyje (buvusioje kultūros salėje), kuriame buvo apgyvendintas su keletu vyrų, nebuvo tam sąlygų. Vėliau važiuodavo lankyti tremtinių lietuvių įvairiose gyvenvietėse. „Susirinkę kurio nors lietuvio bute meldavomės, tremtiniai dalyvaudavo mano aukojamose šv. Mišiose. Po pamaldų pasidalindavome gautomis iš Lietuvos laiškų žiniomis“²⁵¹, – prisimena kun. V. Šauklys MIC. Būdamas tremtyje kun.V. Šauklys MIC organizavo pamaldas, krikštijo, mokė norinčius. Kunigas mėgino Uchtoje gauti leidimą atidaryti maldos namus, argumentuodamas, kad mieste ir apylinkėse gyvena keli šimtai lietuvių, tačiau gavo neigiamą atsakymą²⁵². Į Lietuvą kun. V. Šauklys sugrįžo 1956 metais.

Sovietiniai pareigūnai kunigą A. Ylių MIC, Skardupių bažnyčios kleboną, Tauro apygardos įkūrėją, suėmė 1945 m. lapkričio 14 d. Kalino LSSR MGB vidaus kalėjime. Karo tribunolas 1946 m. liepos 14 d. kunigą nuteisė 10 metų lagerio ir 5 metams tremties. Į lagerį kunigas A.Ylius

²⁴⁷ Lietuvos TSR Aukščiausiasis Teismas. Reabilitavimo pažymėjimas. 1989.12.23 Nr. 8-135/89 // Marijampolės marijonų archyvas. Kunigo P. Adomaičio byla. Lapai nenumuoti.

²⁴⁸ Ten pat.

²⁴⁹ *Šauklys V.* Laiškas skirtas Jan Bukowicz (data ir vieta nenurodyta) // Marijampolės marijonų archyvas. Lapai nenumuoti.

²⁵⁰ Ten pat. P. 64.

²⁵¹ Ten pat. P. 69.

²⁵² Ten pat. P. 74.

MIC buvo išvežtas 1946 m. gruodžio 24 d. Kalėjo Kargopolage (Archangesko sritis), Karagandoje, Vorkutlage (Komija), 1955 m. vasario 17 d. A. Ylių ištrėmė į Vorkutą, bet kitais metais dėl silpnos sveikatos gegužės 10 d. leido grįžti į Tėvynę²⁵³.

1949 m. balandžio mėnesį už atsisakymą rašyti pareiškimą dėl išėjimo iš vienuolių luomo sovietinė valdžia atėmė kulto tarnautojo pažymėjimą tuometiniam marijonų provincijolui, kunigui P. Račiūnui²⁵⁴. Tais pačiais metais sovietinė valdžia už pagrindžio spaudos gabenimo organizavimą ir platinimą, už tai, kad keletą kartų 1947–1948 metais perdavė Maskvos katalikų bažnyčios klebonui, JAV piliečiui, žodinę informaciją apie Lietuvos Bažnyčios padėtį, nuteisė kalėti 25 metams. Kunigas P. Račiūnas MIC bandė protestuoti: „Jūs kaltinate mane, kad puoliasi „jiems pasitarnauti“, rinkti ir perduoti žinias apie Raudonąją armiją. Prašau konkrečiai nurodyti, kada, kur kokias žinias surinkau ir kada, kur ir kam jas perdaviau ar bent mėginau tai padaryti. Atrodo, kad Jūs nebūsité skaitęs ar nenorite atpasakoti tiksliai mano tardymo protokolų, net vieno pagrindinių, parašytų 1949 m. rudenį, vadovaujant Vilniaus Saugumo Tardomojo skyriaus viršininkui pulk. lt. Čistiakovui. Raudonosios armijos špionažo klausimas iš viso nefigūruoja nei mano tardymo protokuose 1949 m., nei 1965 m. Maskvos Karinės Apygardos Karinio Tribunolo mano bylos peržiūrėjimo sprendime. [...] Aš iškalėjau 16 metų, nematęs teisėjo, negirdėjęs prokuroro kaltinimų nei liudininkų parodymų, neišgirdęs motyvuoto teismo sprendimo, nors daug kartų raštu tokio teismo reikalavau, nors Tarybinė Konstitucija garantuoja kiekvienam Tarybų Sąjungos piliečiui teisę savo nekaltumą ginti teisme. Toks baudimo būdas „už akių“, koks buvo taikytas ir mano atveju, buvo TSKP suvaziavimo pasmerkimas“²⁵⁵. Kunigas P. Račiūnas MIC, būdamas įkalinintas Vorkutos, Intos, Taišeto ir Mordovijos lageriuose, per tarpininkus perduodavo informaciją Vatikanui apie Bažnyčios persekiojimus, dirbo kūrybinį ir mokslinį darbą. Jo studijų sritys buvo asketika, moralinės ir bažnytinės teisės klausimai, Lietuvos Bažnyčios istorija. Ypač daug nuveikė nelegaliai siųsdamas religinę literatūrą į Lietuvą iš įkalinimo vietų ir tremties. P. Račiūnas MIC parašė ir persiuntė į Lietuvą 6 tomus rankraščių, susidedančių iš atskirų dalių²⁵⁶. Aukojo šv. Mišias kasyklų požemiuose, klausė išpažinčių, teikė sakramentus²⁵⁷. Į Lietuvą sugrįžo 1965 metais.

Kun. marijonas V. Polonskis 1946–1948 metais dirbo Bobriuškių klebonu. Buvo suimtas 1949 m. rugpjūčio 18 d. apkaltintas antisovietine propaganda, neva sakęs priešiškus sovietinei valdžiai pamokslus, taip pat buvo kaltinamas pagalba maisto produktų tiekimo organizavimu pagrindžiui ir šnipinėjimu, nes pas jį suėmimo metu buvo apsistojęs kunigas P. Račiūnas, apkaltintas

²⁵³ *Bukowicz J. Świadkowie wiary...* S. 325–326.

²⁵⁴ *Laukaitytė R. Lietuvos vienuolijon...* P. 236.

²⁵⁵ *Račiūnas P. Atviras laiškas // Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika. Nr. 10. P. 154.*

http://lkbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=33#154 (žiūrėta 2015.04.17).

²⁵⁶ *Streikus A. Religinė spauda sovietinio totalitarinio režimo sąlygomis 1953–1967 m. // LKMA metraštis. 1998. T. 12. P. 155.*

²⁵⁷ *Račiūnas P. Atsiminimų juodraštiniai...* L. 9.

ryšiais su partizanais. 1950 m. sausio 11 d. Ypatingojo pasitarimo prie SSRS vidaus reikalų ministro sprendimu be teismo buvo įkalintas 10 m. Bausmę atliko Vladimiro kalėjime, tačiau dėl silpnos sveikatos būklės 1954 m. rugsėjo 29 d. iš kalėjimo paleistas. Grįžęs į Lietuvą buvo paskirtas Veliunos altarista, o nuo 1955 m. – Beižonų klebonu, nuo 1959 m. – Šiluvos altaristu²⁵⁸.

1946 m. rudenį Lietuvos marijonų provincijolas kunigą J. Paliūką MIC paskyrė į Marijampolę neoficialiu moksleivių kapelionu. Kunigas atvirai kalbėjo apie negeroves. 1947–1949 m. buvo Žemaičių Kalvarijos vikaras, pamėgęs žemaitiškus „Kalnus“, vėliau jų tekstus pritaikė dabartinei kalbai. Už nerimstantį būdą, ugningus pamokslus kunigas J. Paliūkas taip pat neišvengė tremties. Saugumiečių buvo areštuotas 1950 m. balandžio 5 d. ir nuteistas kalėti 10 metų. Kalėjo Tiumenės, Kemerovo srities ir Mordovijos lageriuose²⁵⁹.

Kunigą, marijoną, teologijos mokslų daktarą N. Skurskį, 1942–1944 m. dirbusį Vilniaus kunigų seminarijos profesoriumi ir Vilniaus Šv. Ignato bažnyčios rektoriumi, saugumiečiai 1949 m. už ryšių palaikymą su kun. P. Račiūnu MIC areštavo ir įkalino Kirovo lageryje. Į tėvynę kun. N. Skurskis MIC sugrįžo 1957 m., kunigavo Valkininkuose, vėliau Kaltanėnuose.

Iš tyrime surinktų duomenų matyti, kad marijonai sovietų lageriuose ir tremtyje buvo ištikimi pašaukimui ir savo tapatybę reiškė šv. Mišių malda, nepaisydami sunkių sąlygų vykdė sielovadą su nuteistaisiais ir tremtiniais. Jų dvasingume atsispindėjo šv. Apaštalo Pauliaus, įkalinto ir ištremto, dvasia. Kitų marijonų tapatybės bruožų raiškai aptarti nepakanka duomenų.

Dievo Apvaizda lėmė, kad vienuoliai marijonai, kunigai P. Adomaitis, A. Ylius, V. Šauklys, P. Račiūnas, J. Paliūkas, V. Polonskis, N. Skurskis po Stalino mirties, N. Chruščiovui pasmerkus Stalino asmenybės kultą, grįžo į Tėvynę ir, nepaisydami patirtų išbandymų, tęsė pastoracinę veiklą reokupuotoje Lietuvoje.

Galima teigti, kad ankstyvosios reokupacijos laikotarpiu Lietuvos marijonų vienuolijai sąlygos pastoracinei veiklai buvo nepalankios dėl sovietų valdžios politikos religijos atžvilgiu: vienuolynai likviduoti dviem etapais: 1) vienuoliai iškraustyti iš vienuolynų, 2) bendruomenės galutinai išblaškytos, turtas sekvestruotas. Marijonai kunigai, priversti pasitraukti iš Vienuolijos, tapo dieceziniiais kunigais, broliai tapo pasauliečiais, daugelis prarado ryšį su Vienuolija, keletas brolių dirbo prie bažnyčių zakristijonais.

Reokupacijos pradžioje dauguma Lietuvos gyventojų tebebuvo praktikuojantys katalikai, gausiai lankė bažnyčias. Mokyklose iki 1946 m. vyko tikybos pamokos, tačiau 1946–1948 metais Bažnyčios būklė labai pablogėjo. Sovietų valdžia suiminėjo kunigus už „antitarybinius pamokslus“, katalikiškojo jaunimo organizavimą, sakramentinę pagalbą Lietuvos partizanams, kaltino

²⁵⁸ Bukowicz J. Świadkowie wiary... S. 325–326.

²⁵⁹ Ten pat. S. 174.

išdavikiška veikla. Aštuoni marijonų vienuoliai buvo ištremti ir įkalinti įvairiuose sovietiniuose lageriuose.

Nepaisydami sovietinės valdžios persekiojimų, dauguma buvusių Vienuolijos narių, tapę dieceziniiais kunigais, dirbdami įvairiose Lietuvos parapijose, tęsė pastoracinę veiklą: katechizavo moksleivius, teikė sakramentus, vadovavo tikinčiųjų rekolekcijoms, rašė pamokslus, jais dalijosi su kitais kunigais. Marijinis ir eschatologinis charakteriai labiausiai pasireiškė marijonų pamoksluose. Pamokslų, skirtų Švč. Mergelei Marijai, nėra daug. Švč. Mergelė Marija nurodoma kaip sektinas pavyzdys. Švč. Mergelės Marijos tyrumo dorybę galima įžvelgti gausiuose pamoksluose apie blaivumą. Nemaža pamokslų bei rekolekcijų dalis yra apie paskutiniuosius dalykus.

Dar vienas marijonų tapatybės bruožas – apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią – pasireiškė tuo, kad marijonai, nepaisydami sunkumų bei persekiojimų, uoliai stengėsi atsiliiepti į Bažnyčios poreikius, vykdė moksleivių ir jaunimo, Lietuvos partizanų sielovadą, nevengė kalbėti apie skaudžią katalikų padėtį prie Sovietų Sąjungos prijungtoje Lietuvoje. Kun. P. Račiūnas MIC šias žinias perdavė Vatikano atstovui Maskvoje. Brolis J. Stirbys MIC ir kun. A. Ylius MIC rizikuodami savo gyvybe įsitraukė į partizaninį judėjimą.

Kalintys lageriuose kunigai marijonai neturėjo galimybių vykdyti aktyvios pastoracinės veiklos, savo tikėjimą liudijo ištverme. Atsidūrę tremtyje, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, šią veiklą organizavo: aukojo šv. Mišias, teikė sakramentus, vedė rekolekcijas, rašė rankraščius ir siuntė į Lietuvą ir tuo dar labiau panašėjo į kalintą šv. Apaštalą Paulių.

4. LIETUVOS MARIJONŲ IDENTITETO LIUDIJIMAS SOVIETŲ OKUPUOTOJE LIETUVOJE 1953–1985 METAIS

Po Stalino mirties 1953 m. Sovietų Sąjungoje į valdžią atėjo N. Chruščiovas, kuris pasmerkė Stalino asmenybės kultą, prasidėjo sovietinis atšilimo laikotarpis, todėl iš tremties ir lagerių galėjo sugrįžti tremtiniai ir politiniai kaliniai. Jo valdymo pradžioje Katalikų Bažnyčia buvo padarytos simbolinės nuolaidos. Susilpnėjus režimo kontrolei, 1953–1958 metais žymiai pagerėjo pastoracinės veiklos sąlygos. Buvo atnaujinta grupinė vaikų katechizacija bažnyčiose, radiofikuotos bažnyčios ir šventoriai, vyko intensyvus bažnytinių chorų kūrimas, atgijo didieji atlidai Žemaičių Kalvarijoje ir Šiluvoje, nes nebebuvo varžomas kunigų susitelkimas tokiomis progomis. Šiuo laikotarpiu buvo nustota uždarinėti bažnyčias, atsirado galimybė remontuoti senas ir buvo leista statyti didelę bažnyčią Klaipėdoje, bet 1960 m., sugriežtėjus sovietinės valdžios religinės politikos kursui, nebuvo leista jos atidaryti. Sovietų Sąjungos vadovai bandė gerinti santykius ir su Vatikanu, švelnino tikinčiųjų persekiojimą. Lietuvos valdžia tuo pasinaudojo ir leido „patikimiems vyskupams“ lankytis Vatikane. Tačiau tokia sovietinės valdžios taktika Bažnyčios atžvilgiu labai greitai pasikeitė. Lietuvoje 1957 m. pabaigoje Religinių kultų reikalų tarybos vadovu buvo paskirtas buvęs represinių struktūrų atstovas Juozas Rugienis, komunistai įvedė kunigų registraciją, kiekvienas kunigas, kad galėtų eiti kunigo pareigas, turėjo gauti Religinių kultų reikalų tarybos komisaro leidimą. Už mažiausią nusikaltimą sovietiniams įstatymams tas leidimas buvo atimamas, kunigo veikla suspenduojama. Prieš kunigus, katechizuojančius vaikus, imta taikyti represines priemones: baudžiamąją atsakomybę, pinigines baudas. Taigi šiek tiek išsiplėtusi pastoracinės veiklos erdvė „atšilimo“ metais vėl pradėta įvairiomis priemonėmis riboti. Ypač sovietiniai pareigūnai šeštojo dešimtmečio pabaigoje suintensyvino sovietinę propagandą, todėl nuo 1960 m. kasmet buvo mažinamas klierikų skaičius Kunigų seminarijoje, uždrausta kunigams mokyti vaikus katekizmo, naikinamos religinės šventės, jas pakeičiant sovietinėmis, kunigams uždrausta lankyti tikinčiuosius prieš Šventas Kalėdas, apribotos vyskupijų valdytojų išvykos vizituoti parapijų, septintojo dešimtmečio pradžioje nugriauti kryžiai Kryžių kalne, likviduotos Kalvarijos Vilniuje. Dar labiau sovietinės valdžios išpuoliai prieš Katalikų Bažnyčią suintensyvėjo L. Brežnevo valdymo metais – sąstingio laikotarpiu. Ypač tai pasireiškė aštuntajame dešimtmetyje, nes aktyvūs kunigai bei katalikai pasauliečiai tuo laikotarpiu stovėjo tautinio išsivadavimo priešakyje. Buvo plačiai paplitęs teiginys, kad tikru patriotu gali būti tik katalikas, o išnykus katalikybei neliks ir lietuvių²⁶⁰. Koks vaidmuo teko marijonų vienuoliams šiuo laikotarpiu bei kaip sielovadoje reiškėsi jų tapatybė, yra aptarta šiame skyriuje.

²⁶⁰ *Streikas A.* Lietuvos Katalikų Bažnyčia 1940–1990 m. // LKMA metraštis. 1998. T. 12. P. 55.

4.1. Marijonų veikla sovietinio atšilimo laikotarpiu

Į Lietuvą šeštajame dešimtmetyje iš tremties sugrįžo sovietinės valdžios priversti oficialiai atsisa-kyti vienuolystės marijonai kunigai: Viktoras Šauklys MIC, Pranciškus Adomaitis MIC, Antanas Ylius MIC, Pranas Račiūnas MIC, Jonas Paliūkas MIC, Viktoras Polonskis MIC, Norbertas Skurskis MIC. Marijonų kongregacija, kaip ir kitos vienuolijos, dėl sovietų valdžios vykdomos ateistinės politikos oficialiai neveikė, tačiau prioritetinius apaštalavimo uždavinius turėjo, tai buvo parapijų administravimas, vadovavimas tikinčiųjų, seselių ir kunigų rekolekcijoms, pamokslų rašymas ir dalijimasis jais su kitais kunigais. Šeštojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvos marijonų skaičius labai sumenko, kunigai darbavosi visų Lietuvos vyskupijų parapijose. Tai liu-dija 1958–1959 metų pabaigoje Religinių kultūrų reikalų tarybos įgaliotiniui atsiųsti vyskupijų ku-rijų duomenys, kurie rodo, kad Kauno, Vilkaviškio ir Kaišiadorių vyskupijose dirbo 16 kunigų marijonų, Telšių vyskupijoje – 3, Panevėžio vyskupijoje – 2, Vilniaus vyskupijoje – 3 kunigai²⁶¹. Neoficialiai pareigas ėjo ir marijonų provincijolai: kunigas Pijus Andziulis MIC 1939–1950 me-tais, kunigas Vincentas Dvaranauskas MIC 1950–1965 metais, kunigas Vaclovas Aliulis MIC 1965–1967 metais ir 1981–1989 metais, kunigas Pranciškus Šulskis MIC 1967–1975 metais, ku-nigas Pranas Račiūnas MIC 1989–1996 metais.²⁶² Minėti kunigai reokupacijos sąlygomis toliau tęsė pastoracinę veiklą, kai kurie iš jų ypač aktyviai dalyvavo disidentinėje veikloje.

Kunigas Klemensas Kačergius MIC 1956 m. lapkričio 1 d. laiške kunigui K. A. Matulaičiui MIC į Romą rašė: „Jau suruošėme kunigams rekolekcijas. Baigia sugrįžti visi, kurie ano režimo buvo paliesti. Tuo tarpu tik Račiūnų Pranelis likęs kuriam laikui, bet irgi, atrodo, sugrįš. Šiaip visi darbuojasi pasisklaidę visur“²⁶³. Šiame laiške ir 1956 m. lapkričio 26 d. rašytame kunigo Prano Dauknio laiške kunigui Antanui Kazlauskui MIC į Angliją išvardijama, kur šeštajame dešimtmetyje dirbo marijonai vienuoliai: kunigas V. Dvaranauskas MIC – Marijampolėje, J. Aleksa MIC – Tabariškėse, Kauno rajone, J. Kupstaitis MIC – Lankeliškiuose, Vilkaviškio rajone, J. Paliūkas MIC – Medigėnuose, Rietavo rajone, L. Povilonis MIC – Klaipėdoje, Klemensas Kačergius MIC – Kaune, P. Šulskis MIC – Marijampolėje, L. Seikauskas MIC – Tverečiuje, Ignalinos ra-jone²⁶⁴. Taip pat šių žinių šaltiniu yra penki kunigo Klemenso Kačergiaus MIC laišakai, parašyti į

²⁶¹ *Streikus A.* Iš sovietinės patirties į laisvės erdvę: vienuolijos Lietuvoje XX a. antroje pusėje. Vilnius. 2015. P. 29.

²⁶² *Aliulis V.* Marijonų vienuolijos disidentinė veikla sovietų Lietuvoje. Apklausa *Mockus M.* 2013.01.09 // Marijampolės marijonų archyvas. Aliulio V. asmeninis rinkinys. Lapai nenumeruoti.

²⁶³ Laiškas K. A. Matulaičiui MIC. 1956.11.01. // Marijonų generalinis archyvas. II. C. 1946-1993. Provincija Lituana. Lettere. L. 6.

²⁶⁴ Laiškas Antanui Kazlauskui MIC. 1956.11.26. // II. C. 1946-1993. Provincija Lituana. Lettere. L. 12.

Argentina kunigui Garšvai, ir laiškas, parašytas į Romą 1956 m. rugpjūčio 24 d. kunigui S. Matuliui²⁶⁵. Kaišiadorių vyskupijoje, grįžęs iš Sibiro, Daugų klebonu tapo buvęs marijonas N. Skurskis, Beizionyse (grįžęs iš Sibiro tremties) kunigavo Vladas Polonskis, o nuo 1959 m. persikėlė į Šiluvą. Palomenėje – (grįžęs iš Sibiro tremties) Jonas Gutaravičius.

Nepaisydami patirtų išbandymų tremtyje, sugrįžę vienuoliai marijonai tęsė pastoracinę veiklą reokupuotoje Lietuvoje. Kunigas V. Šauklys MIC į Lietuvą grįžo 1956 m. „Sugrįžęs Lietuvon, radau kunigus marijonus išblaškytus į įvairias vyskupijas. Broliukai kas įsidarbino prie bažnyčių zakristijonais, kas susirado valdišką darbą, saugumas žiūrėjo, kad vienuoliai nesiburtų ir nebendratų savitarpyje“, – prisimena kun. V. Šauklys MIC²⁶⁶. Grįžusį iš tremties kunigą V. Šauklį MIC valdytojas kan. J. Stankevičius paskyrė į Ukmergės bažnyčią altaristu „išlaikytiniu“ – „Tuo vardu vadinosi vikarai, grįžusieji iš nelaisvės“²⁶⁷. Kunigas V. Šauklys MIC klebonui Jonui Aleksiuui padėjo tuo, kad klausė išpažinčių, lankė ligonius, sakydavo pamokslus. Kaip teigia V. Šauklys, klebonas kunigą stengėsi izoliuoti nuo tikinčiųjų, neleisdamas jam švęsti nei Sumos, nei Votyvos šv. Mišių, todėl ukmergiškiai altaristą V. Šauklį MIC užjautė, nes 1941–1946 metais jis buvo šios bažnyčios rektoriumi, čia buvo ir areštuotas²⁶⁸.

Kunigo V. Šauklio MIC ir klebono J. Aleksiuo santykiai buvo šalti, todėl kun. V. Šauklys MIC stengėsi kuo mažiau būti Ukmergėje. Jis dažnai buvo kviečiamas vesti rekolekcijų į Aleksotą, Kauno Panemunę, į Biržus pas kanauninką Petrą Raudą ir į Vilnių²⁶⁹. Sovietiniai įstatymai draudė važinėti kunigams į svetimas parapijas, bet kun. V. Šauklys MIC draudimų nepaisė, nes būdamas tremtyje, kurioje viešai negalėjo vykdyti pastoracinės veiklos, šio darbo buvo pasiilgęs, todėl mielai sutikdavo. Vilniuje Šv. Mikalojaus bažnyčioje kun. V. Šaukliui MIC teko sakyti gegužinius pamoksliukus, į kuriuos susirinkdavo daug jaunimo. Lankytojų gausumas šios bažnyčios klebonui Česlovui Krivaičiui kėlė baimę, kad sovietų valdžia neleis pamokslauti. Ši klebono baimė greitai pasitvirtino. Vilniaus Vykdomasis komitetas įsakė nuimti garsiakalbius nuo bažnyčios sienos, o RKRT įgaliotinis Justinas Rugienis pareikalavo, kad valdytojas J. Stankevičius neleistų dirbti kunigui V. Šaukliui MIC Vilniuje²⁷⁰. 1957 m. gegužės 23 d. kunigas Viktoras Šauklys MIC gavo raštą iš Kurijos, kuriame rašoma: „Mes turime daug nemalonumų dėl tų kunigų, kurie gyvena ir dirba ne pagal paskyrimo raštą“²⁷¹. Ateistai nutarė kunigui V. Šaukliui MIC duoti stacionaraus darbo, kad mažiau važinėtu pamokslaudamas. Tokiomis aplinkybėmis kunigas V. Šauklys MIC 1957 m. tapo Viduklės parapijos altarista. „Viduklės parapijoje žmonės buvo pamaldūs,

²⁶⁵ Generalinis marijonų archyvas. Roma. II. C. 1946–1993. Provincia Lituana. Lettere. L. 19.

²⁶⁶ *Šauklys V.* Kas patirta... P. 80.

²⁶⁷ Ten pat.

²⁶⁸ Ten pat.

²⁶⁹ Ten pat. P. 83.

²⁷⁰ Ten pat. P. 84.

²⁷¹ Ten pat.

klebonas nevaržė mano iniciatyvos“, – prisimena kunigas V. Šauklys MIC²⁷². Viduklėje altarista V. Šauklys MIC vadovavo parapijiečiams einant stacijas, taip pat paprašytas parapijiečių ateidavo į namus padėti giedoti Rožinį, suorganizavo pamaldesniems mokiniams muzikos pamokų, kurias vedė buvęs Kunigų seminarijos muzikos mokytojas, Baisogalos klebonas, kunigas Petras Lazinskas. Kunigo V. Šauklio MIC iniciatyva Viduklės parapijoje buvo paruošti 4 jauni vargonininkai. Vienas iš jų 1971 m. vadovavo Palangos bažnyčios chorui, antras tapo Virbalio bažnyčios vargonininku, trečias pavadavo Viduklės bažnyčios vargonininką, o ketvirta – S. Jasiulaitytė – dirbo su choru Šiuplyuose ir vadovavo Girdžių keturbalsiam chorui²⁷³. Viduklėje kunigas V. Šauklys MIC vedė rekolekcijas kunigams. Ši kunigo veikla liudija, kad jis buvo drąsus, nebijojo sovietinės valdžios persekiojimų, mokėjo bendrauti su jaunimu.

Kunigas Pranas Račiūnas MIC į Lietuvą sugrįžo 1965 m. rugsėjo mėnesį, gavęs raštą, „kad esu per daug atsėdėjęs šešis metus ir esu paleistas“²⁷⁴. Tais pačiais metais gruodžio mėnesį Vilkaviškio vyskupijos monsinjoras Steponas Telksnys paskyrė Praną Račiūną MIC Gerdašių parapijos klebonu (Vilkaviškio vyskupija), kurioje jis dirbo iki 1970 m. „Parapijiečių buvau draugiškai sutiktas, jie mane aprūpino maistu, malkomis ir lydėjo pirmuosius mano žingsnius savo dzūkišku nuoširdumu,“ – prisimena kunigas P. Račiūnas MIC²⁷⁵. Gerdašių parapijos žmonės buvo pamaldūs, taip pat uolūs giesmininkai, kurie Mišių metu giedodavo net lotyniškas giesmes. Todėl kunigui pirmas iškilęs klausimas buvo, kaip šioje bažnyčioje sutvarkyti vargonus ir surasti vargonininką. Greitai buvo surasta vargonininkė, kuri grodavo bažnyčios viduryje pastatyta fisharmonija.

Gerdašių parapijiečiai ne tik patys buvo uolūs katalikai, lankė sekmadieniais bažnyčią, bet ir sugebėjo paveikti savo vaikus atlikti šią pareigą. „Kadangi parapija buvo giliai religinga, todėl net ir mokytojai stipriai netrukdė moksleiviams lankyti bažnyčios. Su parapijiečiais sugyvenau labai gerai, aš džiaugiausi jais, jie džiaugėsi mano pastangomis. Gerdašiai tapo viena iš uoliausių parapijų Vilkaviškio vyskupijoje, gal net ir visoje Lietuvoje. Mažutėje, neturinčioje nei tūkstančio parapijiečių parapijoje, Šventos Komunijos per metus buvo išdalyta apie 9 000. Taigi, kiekvienam einančiam Šventos Komunijos parapijiečiui, teko apie 20 Komunijų. Be to, visi parapijiečiai, neskaitant labai negausių išimčių, kurias daugiausia sudarė mokytojai ir tarnautojai, atlikdavo Velykinę išpažintį. Stiprių Bažnyčios priešų nebuvo. Su rajono valdžia nebuvo jokių konfliktų. Per penkis metus klebonaudamas Gerdašiuose nė karto nebuvau iškviestas į rajoną aiškintis dėl kokio

---

²⁷² Šauklys V. Kas patirta... P. 83.

²⁷³ Ten pat. P. 84.

²⁷⁴ Račiūnas P. Platūs kaimo klebono rūpesčiai 1965–1980. Gerdašiai 1965–1969 // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-2841. P. Račiūno MIC užrašai Orig. III. L. 2.

²⁷⁵ Ten pat.

nors konflikto²⁷⁶, – prisimena kunigas P. Račiūnas MIC. Valdžios pareigūnams kunigas P. Račiūnas MIC neužkliuvo tikriausiai todėl, kad po N. Chruščiovo nušalinimo nuo valdžios 1964 m. laikinai susilpnėjo ateistinė propaganda, pastoracinės veiklos kontrolė, netrukdyta supažindinti kunigus ir tikinčiuosius su Vatikano II Susirinkime iškeltais naujais reikalavimais dvasininkijai.

Nepaisydami patirtų išbandymų tremtyje, sugrįžę vienuoliai marijonai stengėsi tęsti pastoracinę veiklą reokupuotoje Lietuvoje. Sovietinė valdžia leido skirti sugrįžusius kunigus tik į nuošalias vietas dažniausiai kunigais pagalbininkais arba altaristomis, riboję jų veiklą, leisdamą tik apeigų šventimą. Vis dėlto kunigai marijonai, be įprastos sakramentinės tarnystės, nevengdavo vaikų katechizacijos, rekolekcijų ar misijų veiklos, stengėsi būti kuo arčiau tikinčiųjų. Nepaisydami sovietinės valdžios draudimų, drąsiai važinėjo į įvairias parapijas sakyti pamokslų, kurių pasiklausyti ateidavo daug jaunimo, vedė rekolekcijas kunigams, įvairia pastoracine veikla ugde parapiečių, ypač vaikų, pamaldumą, daug bendravo su jaunimu.

Kiti kunigai marijonai, nors ir išvengė stalinistinių represijų, nepatyrė tremties, vis dėlto nebuvo apsaugoti nuo persekiojimų. Net vengę politinių pasisakymų, galėjo sulaukti įkalinimo, kaip, pavyzdžiui, kun. Liudvikas Povilonis MIC. Šiuo laikotarpiu jo pamokslų tematika nesikeitė. Dažnai šalia pamokslo jis pažymėdavo ne tik parašymo datą, bet taip pat kur ir kada jis buvo sakytas ne tik pirmą, bet ir antrą ar net trečią kartą. Tokias dvigubas datas galima rasti ir prie kai kurių anksčiau minėtų pamokslų. Pavyzdžiui, minėtas pamokslas apie tarnystę Dievui, o ne mamoniui buvo dar kartą sakytas 1954 m. Klaipėdoje ir vėl pakartotas po ketverių metų. Kaip ir pamokslas, skirtas VI sekmadieniui po Sekminių, kuriame aiškino, kam reikalinga kančia, buvo sakytas 1948 m. Panevėžyje ir dar kartą 1955 m. Klaipėdoje. Šiuo laikotarpiu gal kiek dažniau užsiminė apie girtavimo problemą, nors vienu kitu sakiniu apie šią ydą yra kalbėjęs ir anksčiau. Net trimis datomis pažymėtame pamoksle „Tėvai ir vaikai“ kalba: „Svarbiausia tėvai turi saugotis dviejų ydų, kurios ir kūno, ir sielos galias silpnina, būtent: alkoholizmo ir lytinio palaidumo. Tai yra dvi didžiausios ydos, apie kurių žalingumą niekad nebus per daug kalbama“²⁷⁷. Kun. Liudviko Povilonio MIC pamokslų tematika buvo tikėjimo ir dorovinio lavinimo pobūdžio, nebuvo tiesiogiai pavojinga valdžiai, tačiau saugumas vis tiek jam sufabrikavo bylą. Nuo 1957 m. iki 1960 m. L. Povilonis MIC buvo paskirtas vadovauti sankcionuotai Klaipėdos Švč. Marijos Taikos Karalienės bažnyčios statybai. Jis sugebėjo sunkiu Lietuvos tikintiesiems metu surinkti lėšų ir užbaigti didžiausios Klaipėdos krašte bažnyčios statybą. Sovietinei valdžiai, nors ir išdavusiai leidimą, tai

---

²⁷⁶ *Račiūnas P.* Platūs ... L. 2.

²⁷⁷ Tėvai ir vaikai. 1947.01.12 Panevėžys, 1950.02.05 Rukai., 1957.01.06 Klaipėda // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-6144. L. 4.

nepatiko. Kunigas buvo apkaltintas neteisėtu statybinių medžiagų įsigijimu ir įkalintas Pravieniškų sustiprinto režimo priverčiamųjų darbų lageryje. Naujai pastatyta bažnyčia konfiskuota. Tai buvo skaudi pamoka kitiems kunigams ir įpareigojo juos būti dar atsargesnius.

Vienu iš tokių atsargesnių kunigų buvo Vaclovas Aliulis MIC. 1954 m. kunigą marijoną V. Aliulį Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas paskyrė pastoraciniam darbui į Strūnaičio parapiją. Parapija buvo mišriatautė, todėl kunigui teko sakyti pamokslus ir lenkiškai, ir baltarusiškai. „Strūnaityje nemažai skaitydavau. Aušros Vartuose sutiktas kunigas Adamas Savickis, Lodzėje gyvenantis vilnietis, pradėjo siuntinėti religinės literatūros. Iš rajono bibliotekos skolinausi Čechovo ir Gerceno raštų. Savo Bažnyčios pamaldoms pasirašiau Kryžiaus kelio stočių, rožančiaus paslapčių ir Švenčiausio Sakramento adoracijų mąstymėlius. Kelis kartus šį tą parašiau laikraščiams religijos ir kalbos klausimais – neišspausdino, tik paminėjo. Padėjau talkinti kan. dr. Juozapo Stankevičiaus Lietuvos TSR katalikų kalendoriui. Su vyskupu Julijonu Steponavičiumi kūrėme atnaujintų Didžiosios savaitės apeigų paaiškinimus²⁷⁸, – prisimena savo veiklą Strūnaičio parapijoje kun. V. Aliulis MIC. Bedirbant Strūnaičio parapijoje 1956 m. sovietinė valdžia pirmą kartą viešai leido jam vesti rekolekcijas kunigams. Kunigas V. Aliulis MIC pirmosiose viešose kunigų rekolekcijose dalyvavo Švenčionyse, kurioms vadovavo tėvas jėzuitas Praciškus Masilionis. Kadangi vienuoliai paprastai pripažįstami geriau išmanantys dvasinius dalykus už daugumą diecezinių kunigų, todėl dažniausiai jie ir būdavo kviečiami vadovauti kunigų rekolekcijoms. Iš marijonų nepamainomi rekolekcijų vadovai buvo tėvai: Viktoras Šauklys MIC, Jonas Paliūkas MIC, Pranas Račiūnas MIC, Albinas Budrikis MIC, Hiliaras Misiūnas MIC. Tėvas V. Aliulis MIC taip pat vadovavo kunigų rekolekcijoms Raseiniuose, Panevėžyje, Utenoje, Šakiuose ir vieną kartą Turgelių parapijoje. Minėti kunigai daugiausia buvo kviečiami vadovauti ir seselių rekolekcijoms, tėvui V. Aliuliui MIC lenkų ir rusų kalbomis teko vadovauti seselių rekolekcijoms net Jelgavoje (Latvija) ir Lvove (Ukraina)²⁷⁹. Tokia marijonų veikla rodo, kad labiau išryškėjo marijonų tapatybės bruožas – apaštalavimas pagal šv. Apaštalą Paulių. Tačiau nuo 1964 m. sovietinė valdžia jau riboja rekolekcijas kunigams ir parapijiečiams, leisdama jas vesti tik šeštadienio vakarais ir sekmadieniais²⁸⁰.

1962–1967 metais kunigas V. Aliulis MIC buvo Švenčionių Visų Šventųjų parapijos klebonu ir Švenčionių dekanu. Šioje parapijoje vykdyta kunigo pastoracinė veikla sutapo su Sovietų Sąjungos vadovo N. Chruščiovo karjeros pabaiga, kuri paženklinta tuo, kad Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje uždaryta apie 10 tūkstančių cerkvių ir kelios dešimtys bažnyčių. Lietuvoje, kaip minėta, nusavinta ką tik kunigo, marijono L. Povilonio rūpesčiu pastatyta Klaipėdos Švč. Marijos

²⁷⁸ *Aliulis V.* Darbo Švenčionių bažnyčioje dokumentai // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 77. L. 16.

²⁷⁹ *Aliulis V.* Vieno žagsiaganio istorija. Vilnius. 2011. P. 114.

²⁸⁰ Ten pat.

Taikos karalienės bažnyčia. Uždarytos ir kelios kitos bažnyčios, sunaikinta daugybė kryžių bei koplytėlių²⁸¹. Šių įvykių liudininku tapo ir kunigas V. Aliulis MIC, nes jį sovietinė valdžia 1963 m. įpareigojo išnešti Švenčiausiąjį Sakramentą iš Karkažiškių bažnyčios, kurią ateistai nutarė uždaryti todėl, kad ji neturėjo nuosavo Bažnytinio komiteto, o tik bendrą su Pabradės bažnyčios komitetu. Be to, 1964 m. gegužės 18 d. Švenčionyse pasklido gandas, kad bus griauinama Adutiškio ir Vidžių gatvių sankryžoje esanti paminklinė koplytėlė. Visi parapijiečiai buvo įbaurinti, todėl niekas nesiėmė jokių veiksmų, kad koplytėlė būtų išsaugota. Gegužės 19-osios ryte parapijiečiai susijaudinę klebonui pranešė, kad naktį buldozeriu koplytėlė sunaikinta. „Šį įvykį švenčioniškiai priėmė labai sielvartingai“, – prisimena kunigas V. Aliulis MIC²⁸².

„Vietinės valdžios pertvarkymu koplytėlė buvo sugriauta 1964 metų gegužės mėn. 19 dieną. Sulaužytą kryžių kalvis R. Gulevičius sutaisė ir atnešė į bažnyčią, o mūro laužas buvo nuvežtas į miesto šiukšlyną. Dėl architektūrinio paminklo – koplytėlės – nugriovimo Bažnytinis komitetas rašė kelis skundus Religinių kultūrų reikalų tarybos Įgaliotiniui prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, gyventojai – pačiam Ministrų Tarybos Pirmininkui. Rezultatai buvo nežymūs. Įgaliotinis, pasikvietęs kleboną ir Bažnytinio komiteto atstovus, prašė nuraminti žmones, užtikrindamas, kad daugiau tokių dalykų nebus, bet neleido atstatyti koplytėlės nei toje pačioje vietoje, nei šventoriuje, kaip buvo prašoma, o Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos instituto direktorius visiškai neatsakė į Bažnytinio komiteto prašymą patikslinti istorinius duomenis, ar Kultūros ministerijos paminklų skyrius turėjo žinių apie paminklinę koplytėlę“,²⁸³ – prisimena ateistų įvykdytą išpuolį Švenčionių parapijos klebonas V. Aliulis MIC ir priduria, kad tuo metu Religinių kultūrų reikalų tarybos įgaliotiniu buvęs Justinas Rugienis Švenčionių parapijos komiteto pirmininkui Antanui Mikštui ir klebonui neleido atstatyti koplytėlės, motyvuodamas tuo, kad tada bus nepatenkinti ateistai. Kun. V. Aliulis MIC turėjo susitaikyti su esama situacija, garsiai neprotestuoti ir bandyti legaliais būdais patarnauti Gyvajai Bažnyčiai. V. Aliulis MIC dirbo įvairiose parapijose, ypač pasižymėjo vesdamas rekolekcijas kunigams, susirašinėjo su Romos marionais bibliinių ir liturginių vertimų klausimais. Dirbdamas Strūnaičio parapijoje platino kanauninko J. Stankevičiaus maldaknygę, viešai išleistus Maironio raštus. Jo veikla atitiko, nors ir apribota pasaulietinės valdžios, marijonų charizmos elementą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Pasibaigus stalininių represijų laikotarpiui ir prasidėjus sovietiniam „atšilimui“, daugelis kunigų marijonų sugrįžo iš tremčių. Nors legaliai atlikti kunigiškąją tarnystę sovietinė valdžia jiems leido tik nuošaliose parapijose ir riboję jų veiklą, vis dėlto jų sielovada turėjo platesnį

²⁸¹ *Aliulis V.* Darbo Švenčionių bažnyčioje... L. 17.

²⁸² Ten pat.

²⁸³ Ten pat.

pobūdį. Įvairios kunigų, vienuolių ir parapijų rekolekcijos, rašomi ir platinami pamokslai, vaikų ir jaunimo katechizacija – tai buvo pagrindinės priemonės, išreikiančios marijoniškos tapatybės bruožą, – apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Sibiro tremties nepatyrę kunigai marijonai taip pat buvo varžomi dėl sovietinės valdžios vykdomos politikos Bažnyčios atžvilgiu. Nepaisant to, kartu su kitais kunigais neleido religijai išblėsti. Pastebėtina, kad pamokslų ir rekolekcijų turinys mažai kuo skyrėsi nuo ankstesnio laikotarpio. Pagrindinis dėmesys buvo skiriamas tikėjimo ir doros dalykams, vengiant politinių motyvų. Kova persikėlė į moralinę sritį. Alkoholizmo ir palaidumo rykštės buvo siejamos su šalies ateizacija. Kunigai marijonai skatino nepasiduoti „subdievėjimo“ įpročiams priešpastatydami blaivumo, susilaikymo nuo lytinių santykių prieš santuoką, santuokinės ištikimybės svarbą. Blai-vybės bei skaistumo platinimas sietinas su kitu svarbiu šios Kongregacijos bruožu – ypatingu Nekaltojo Mergelės Marijos Prasidėjimo slėpinio gerbimu. Marijinį charakterį atitiko ir išskirtinė galimybė pastatyti naują, didingą Marijos vardo bažnyčią, kokią statė kunigas, marijonas Liudvikas Povilonis. Tačiau sovietiniai pareigūnai neleido jam užbaigti sėkmingai vykdytos užduoties. Areštas ir bažnyčios konfiskavimas ženklino prasidėjusį naują sovietinės valdžios puolimą prieš Katalikų Bažnyčią. Buvo priimti įstatymai, varžantys kunigų pastoracinę veiklą, ribojantys kunigų ir parapijiečių rekolekcijas, draudžiantys vaikų katechizavimą; vėlesniais metais dvasininkams buvo draudžiama organizuoti religinius renginius, lankytis šventose vietose, statyti kryžius. Taip pat sovietiniai pareigūnai reikalavo, kad kunigai vykdytų jų nurodymus, prieštaraujančius Bažnyčios interesams.

4.2. Marijonų sielovados bruožai sovietinės stagnacijos laikotarpiu

Septintojo dešimtmečio antroje pusėje sovietinė valdžia stiprino Bažnyčios administravimo kontrolę, įvairiomis priemonėmis ribojo tikinčiųjų religinį aktyvumą, mažino ir taip menką religinio švietimo galimybę, siekė savo naudai paveikti kunigus. Šiems valdžios tikslams tarnavo Religinių kultūrų reikalų taryba, kurios veiklą sovietiniai įstatymai dar labiau išplėtojo. Atsakingas Bažnyčios pareigas atliekantys vyskupai ar kunigai turėjo išmokti bendradarbiauti su sovietine valdžia ar bent jau parodyti jai lojalumą. Veiklesniems kunigams marijonams taip pat buvo iškilęs pasirinkimas „susitarti“ su valdžia arba rizikuoti būti areštuotiems.

Kunigas Liudvikas Povilonis MIC, iki 1966 m. kalintas Pravieniškių sustiprinto režimo priverčiamųjų darbų lageryje, dėl susilpnėjusios sveikatos po 4 metų buvo amnestuotas. 1966–1969 metais buvo paskirtas į Vilniaus Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčią. Toks skyrimas galėjo būti mažų mažiausiai įtartinas, nes į sostinę, didmiesčius bei svarbesnes parapijas sovietinė valdžia leisdavo paskirti tik lojalius jiems kunigus. 1969 m. paskiriamas Telšių vyskupo Petro Maželio augziliaru (padėjėju) ir gruodžio 21 d. konsekruojamas vyskupu. 1973 m.

paskirtas Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštalinio administratoriaus vysk. Juozapo Matulaičio-Labuko koadjutoriumi – pagalbininku su paveldėjimo teise. 1979 m. vysk. Juozapui Matulaičiui-Labukui mirus, vysk. Liudvikas Povilonis perėmė abiejų vyskupijų administravimą.

Kunigas Stanislovas Mažeika MIC, būdamas Vilniaus vyskupijos kancleris, Vilniaus Šv. Ap. Petro ir Pauliaus parapijos klebonas, 1967 m. paskirtas į Maskvą Šv. Liudviko parapijos klebonu. Atvirai vykdydamas sovietinės valdžios nurodymus, rašė straipsnius apie gerą katalikų padėtį Sovietų Sąjungoje ir kritiškai vertino disidentų pasisakymus apie komunistinį režimą²⁸⁴.

Grįžusius iš tremties aktyvesnius kunigus valdžia stengėsi kontroliuoti, kilnoti iš parapijos į parapiją. 1965 m. rugsėjo 8 d. veiklus ir drąsus kunigas V. Šauklis MIC buvo perkeltas vikaru į Gruzdžius, o nuo 1967 m. vikaro pareigas ėjo ir Šiupyliuose. Gruzdžiuose kunigą nustebino, kad gavėnios laikotarpiu bažnyčioje „neinamos“ stacijos, o sekmadieniais po votyvos nesakomi pamokslai, taip pat niekas neturi supratimo apie kryžines Mišias, per šermenis nevykusiai giedami Kalvarijos kalnai²⁸⁵. Netrukus energingasis vikaras mašinarai išspausdino giesmių tekstus ir gavėnios sekmadieniais vietoj litanijos pradėjo giedoti po keletą Kalnų stočių, taip norėdamas žmones pripratinti prie naujo maldyno pataisytų tekstų. Bičiuliaudamasis su liaudimi kunigas rizikavo patekti sovietinės valdžios nemalonėn – būti išbartas ar net išvarytas iš parapijos, bet suprasdamas, kad tikėjimas yra būtinas išganymui, drąsiai pastoracinę veiklą vykdė toliau ne tik Gruzdžių parapijoje, bet ir Šiupyliuose.

Septintojo dešimtmečio viduryje sovietinė valdžia Lietuvoje ėmėsi visokių priemonių, kad sužlugdytų bažnytinius chorus. „Choristams nebuvo galima mokytis giedoti klebonijoje, nes ateistai galėjo vikarą apkaltinti padarius nelegalų susirinkimą, todėl net žiemos metu choro repeticijas tekdavo daryti bažnyčioje“, – prisimena kunigas V. Šauklis MIC²⁸⁶. Anot kunigo memuarų, septintojo dešimtmečio pabaigoje marijonai kunigai kėlė svarbiausią uždavinį – išugdyti vaikų pamaldumą. Pasitelkęs vasarą į pagalbą seserį vienuolę, kunigas V. Šauklis MIC Šiupyliuose rengė Pirmajai komunijai vaikus, švęsdavo šv. Mišias, skirtas jaunimui, sakė pamokslus, nors pagal sovietines instrukcijas tai daryti buvo draudžiama. V. Šauklis 1970 m. gruodžio 23 d. Šiupylių vaikams parašė kalėdinius sveikinimus, kuriuos paštininkė jiems įteikė mokykloje, ir dėl to buvo tardomas saugumiečių. Nebijodamas užsitraukti sovietinės valdžios nemalonės, kunigas ir toliau katechizavo vaikus, atlaidų metu organizavo procesijas, į kurias kviesdavo jaunimą, todėl 1972 m. balandžio 7 d. buvo iškviestas aiškintis „dėl pažeidimo įsako iš 1966 m. gegužės 12 d.,

²⁸⁴ Katalikai sovietinėse respublikose // Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika. Nr. 68 (1985 m. spalio 16 d.). P. 64.

²⁸⁵ Ten pat. P. 90.

²⁸⁶ Boruta J., Katilius A. Pogrindinė kunigų seminarija // LKMA metraštis. T. 12. 1988. P. 93.

kam mokinius panaudojo bažnytiniais patarnavimams²⁸⁷. Nors sovietiniai įstatymai draudė įtraukti nepilnamečius į kulto tarnybą, taip pat ekskursijas ir ratelius, kunigas V. Šauklys MIC dažnai tuos draudimus pažeisdavo. Tokia drąsi kunigo veikla neleido žmonėms užmiršti savo tikėjimo. Tai liudija ir Šv. Antano atleidai Šiupyliuose 1970 m. birželio 14 d. Į atlaidus vikaras pakvietė dūdų orkestrą iš Akmenės, kuris grojo per votyvą, procesiją ir sumą. „Atėjo į bažnyčią ir tie, kurie šiaip jau nesilankydavo“²⁸⁸, – prisimena kunigas V. Šauklys MIC.

Sovietiniai pareigūnai, dažnai ateistai, visokiais būdais varžė atlaidus, trukdė procesijas, gąsdino, baudė. Tai patvirtina 1971 m. vyskupo Juozapo Labuko raštas, kuriame teigiama: „Neleisti klebonams pamokslauti ar išpažinčių klausyti svetimos vyskupijos kunigams. Buvo grasiinama suspensa“²⁸⁹. Kadangi po minėtu raštu kunigas P. Račiūnas MIC nepasirašė, vyskupas Labukas pagrasino, jog jį pažemins į vikarus²⁹⁰.

Nors ir buvo įvesta apribojimų kunigams vykti į svetimas vyskupijas, atsirado drąsių klebonų, kurie to nepaisė, kaip, pavyzdžiui, Jonišio dekanas kunigas Petras Lažinskas, kuris pakvietė kunigą V. Šauklį MIC atlikti trijų dienų rekolekcijas kunigams. „Mišias laikiau pirmą dieną už rekolektantus, antrą dieną – už bažnyčios tarnus, o trečią dieną – už mirusius dekanato kunigus. Užbaigėme *Te Deum* palaiminimu ir Viešpaties Angelo giesme už mirusius dekanato kunigus. Į konferencijas įpyniau Dievo tarną J. Matulaitį. Patiko. Užprašė ateinantiems metams“²⁹¹, – prisimena kunigas Viktoras. Būdamas labai drąsus ir iškalbus, V. Šauklys MIC rekolekcijas kunigams vedė Anykščiuose, Šiauliuose ir Šakių dekanate. Rėmėsi arkivyskupo J. Matulaičio biografine medžiaga. „Lai populiarėja šventasis *de facto*, kol Roma jį tokiu paskelbs *de jure*“²⁹², – teigė kunigas. Reikėjo keletu metų, kad sovietinė valdžia apsiprastų su vedamomis kunigų rekolekcijomis.

Taip pat V. Šauklys MIC padėjo ugdyti kunigus Pogrindinėje seminarijoje, kuri greta jėzuitų pagrindinės seminarijos pradėjo veikti aštuntojo dešimtmečio pradžioje, parengė keletą pamokslų rinkinių ir populiarių rašinių apie palaimintąjį arkivyskupą Jurgį Matulaitį MIC. Galima teigti, kad kun. Viktoras Šauklys MIC, būdamas charizmatinė asmenybė, labiau išreiškė ir marijonų tapatybę – ne tik dažniausiai pastebimą marijonų apaštalavimą pagal šv. Apaštalą Paulių, bet ir marijinį bei eschatologinį charakterį, ypač savo pamoksluose ir liaudies misijose. Taip pat svarbus

---

²⁸⁷ Šauklys V. Kas patirta... P. 167.

²⁸⁸ Ten pat. P. 164.

²⁸⁹ Ten pat. P. 116.

²⁹⁰ Ten pat.

²⁹¹ Ten pat. P. 116–117.

²⁹² Ten pat. P. 121.

jo marijoniškos tapatybės bruožas buvo palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio MIC dvasin-gumo sklaida ne tik žodžiu, bet ir raštu²⁹³.

Kunigų marijonų pamokslų tematika buvo panaši, kaip ir ankstesniu laikotarpiu. Ir toliau buvo kovojama prieš moralinį nuopuolį, kaip sovietinės ateizacijos pasekmę. Dažnai apie girtavimo ydą savo pamoksluose kalbėjo kunigai marijonai: V. Aliulis, P. Račiūnas, A. Liesis, V. Šauklys. Kun. A. Liesis MIC Velykų pamoksle pateikia 1976 m. suvartoto alkoholio statistiką Utenos rajone. Pamoksle kalba ir apie girtavimo pasekmes: žmogžudystes, abortus, perpildytus kalėjimus, vaikų namus bei venerinių ligų ligonines²⁹⁴. Kituose pamoksluose smerkia įsigalėjusį girtavimo įprotį per laidotuves²⁹⁵. Kun. V. Šauklio MIC pamoksluose girtavimas įvardijamas taip pat ir kaip savižudybių kaltininkas²⁹⁶. Kartais savižudybių priežastimi įvardija tiesiog bedievybę²⁹⁷. Rekolekcijose kunigams kun. P. Račiūnas MIC ragina dvasininkus nuolat kalbėti parapi-jiečiams apie alkoholizmą kaip „importuotą bėdą“: „Karas bei revoliucija mums daug ką impor-tavo, bet ypač nepagailėjo gausiu srautu tekančio alkoholio su visais jo padariniais [...]. Čia kuni-gas [...] kiekviena proga, lig užkimimo, turi šaukti: nevalia! nevalia! nevalia! maudytis alkogoly ir braidyti po irstančių ar suirusių šeimų purvus“²⁹⁸. Pamoksle „Sėja ir pjūtis“ vėl iškeliamos tos pačios problemos: “[...] tikėjimas nyksta, katalikiški dorovės papročiai į šipulius plyšta, girtuok-liavimas bei ištvirkavimas, it koks nepagydomas vėžys, graužia katalikybės bei tautos svei-katą“²⁹⁹. Ir kun. V. Aliulis MIC taip pat metai iš metų kalbėjo apie šią daug blogų padarinių atne-šusią ydą³⁰⁰. 1980 m. šia tema buvo kalbėta kiekvieną advento sekmadienį³⁰¹. Kadangi blaivumas yra būdingas marijonams nuo pat Vienuolijos įsteigimo bei sietinas su Nekaltojo Mergelės Mari-jos Pradėjimo slėpiniu, galima teigti, kad Lietuvos marijonai ne tik kovojo su ateizmo pasekmėmis, bet ir vykdė sielovadą, atitinkančią jų tapatybės bruožus.

Sovietinės stagnacijos laikotarpiu (1964–1985) susiklosčiusios aplinkybės padiktavo ir nau-jas temas pamokslams. Imta kalbėti apie draudimą statyti kryžių kapinėse („[...] kai kas, kas turi

²⁹³ Kunigas Viktoras Šauklys MIC yra išleidęs seriją savilaidos knygų apie pal. Jurgį Matulaitį MIC: Šimtinis Jubi- liejus (1871–1971) nuo Dievo Tarno Jurgio Matulaičio gimimo (metai nenurodyti); Ark. J. Matulevičius. Vienuolijų kūrėjas. 1978; Nukryžiuotojo Pabučiuotas. 1978; Palaimintasis Ark. J. Matulaitis. Šventumo bruožai ir patirtos per jo užtarti malonės (metai nenurodyti); Vadas iš Dievo malonės (metai nenurodyti); Aukos dvasia. Dievo Tarno Jurgio pasisakymuose (metai nenurodyti); Šventasis – laukiantis apiforminimo. Ark. J. Matulevičiaus charakterio bruožai bei per jo užtariamą malonės. III (metai nenurodyti); Kovotojas už gimtąjį žodį. IV (metai nenurodyti); Švyturys vi-siems: Palaimintasis Jurgis Matulaitis. Lietuvos Krikšto 600 metų Jubiliejaus Vainikas. 1987.

²⁹⁴ Ateizmo pasekmės // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-1104. Lapai nenumeruoti.

²⁹⁵ Laidotuvėms // Ten pat. F. 187-1104. Lapai nenumeruoti.

²⁹⁶ Milžinas ir nykštukas. 1971 m. // Ten pat. F. 187-2781. L. 35.

²⁹⁷ Iš Bedievybės į savižudybę. 1967 m. // Ten pat. F. 187-2781. L. 43.

²⁹⁸ Rekolekcijų kunigams turinys. 1973.09.14 // Ten pat. F. 187-826. L. 1.

²⁹⁹ Tema 24 // Ten pat. F. 187-826. L. 4.

³⁰⁰ Pamoksluose: „Girtavimas ir blaivybė“ 1962 m. (LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 24. L. 136), „Už blaivumą ir gyve-nimą“ 1964 m. (Ten pat. B. 24. L. 137), „Mada ir nemada“ – apie madą gerti stiklinėmis 1969 m. Adventas (Ten pat. B. 82. L. 4), „Sveiki ir blaivūs Marijos žemės vaikai“ 1987 m. (Ten pat. B. 32. L. 19).

³⁰¹ „Apie kovą su girtavimu“, „Apie girtavimą“, „Alkoholis ir paveldėjimas“ 1980 m. // Ten pat. B. 82. L. 4.

galią, stengiasi visokiais būdais išstumti iš viešumos mūsų religinius ženklus. [...] Netvirtinami projektai paminklų, kuriuose ryškiai iškaltas kryžius, [...] trukdoma statyti geležinius kryžius³⁰²), apie trukdymą kunigams dirbti su vaikais. Kun. V. Aliulis MIC pamoksle apie šv. J. Bosko lygina Italijos situaciją su Lietuvos: „Nebuvo taip griežtai suvaržyta Bažnyčia, kaip dabar. Visiškai pas mus neleidžiama kunigams vaikų organizuoti, globoti. Ten (Italijoje) šita globą galėjo vykdyti, nors nebe sunkumų³⁰³. Kun. A. Liesis MIC 1980 m. Didžiojo penktadienio pamoksle piktinasi, kad Kristus yra kasdien kryžiuojamas, kai įstatymai leidžia abortų darymą, platina girtavimą, bet draudžia maldos, tikėjimo tiesų mokymą³⁰⁴. Kaip ir pamoksle „Moksleivių dienai“, kalba apie tai, kad mokyklose kovojama ne su moksleivių rūkymu, chuliganizmu, girtavimu, bet su tikėjimu – kviečiami tėvai, gąsdinami³⁰⁵.

Svarbios pamokslų temos buvo ir temos apie sakramentus, atgailą, rūpestį ligoniais ir mirštančiais. Kun. J. Paliūko MIC 1978–1988 metų rekolekcijų kunigams planuose matyti ir eschatologinis motyvas:

1) Raginimas nuolatos siekti šventumo, t. y. niekada neapleisti dvasinių lavybų (pamokslų temos: „Svarbiausioji kliūtis į šventumą“, „Kokiamė stovyje esame?“, „Būkite šventi“, „Jūs – pasaulio šviesa“, „Jūs – pasaulio druska“, „Atmink, jog esi kunigas“). 2) Ruoštis amžinybei (pamokslų temos: „Amžinybe, ką tu reiški?“, „Darykite bičiulių danguje“, „Jūs laukia gausus atlygis danguje“, „Važiuoju ruoštis mirti“)³⁰⁶.

Rūpestis ligoniais, mirštančiais ir malda už mirusiuosius, rengimas mirčiai buvo būdingas to meto marijonų sielovados bruožas. Tai atitiko eschatologinį marijonų charizmos elementą. Kai kurie marijonai, rizikuodami užsitraukti valdžios nemalonę, uoliai atliko kunigiškas pareigas net ne jiems paskirtose parapijose. 1970 m. kunigas P. Račiūnas MIC buvo iškeltas iš Gerdašių parapijos į Paluobių parapiją Šakių rajone. Iškeldinimo aplinkybes kunigas Pranas nurodo šias: „būdamas Gerdašių klebonu nuvykdavau aprūpinti sakramentais ligonius, kartais palaidoti mirusius į Pervalkos kaimą, esantį Baltarusijos Respublikoje. Šios Respublikos Religinių Reikalų Kulto įgaliotinis pareikalavo Lietuvos respublikos Religinių Reikalų Kulto įgaliotinį mane iš Gerdašių parapijos iškelti³⁰⁷. Kadangi sovietiniai įstatymai draudė vykdyti pastoracinę veiklą kitose parapijose, komunistinės valdžios pareigūnai aktyvesnius dvasininkus visokiais būdais stengėsi izoliuoti nuo visuomenės.

³⁰² *Aliulis V.* Apie mirtį, pasiruošimą ir laidojimą. 1978 m. // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 24. Lapai nenumuruoti.

³⁰³ 1981 m. // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 25. Lapai nenumuruoti.

³⁰⁴ *Liesis A.* Didžiosios Savaitės pamokslai. 1980 m. // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-1104. Lapai nenumuruoti.

³⁰⁵ VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-1104. Lapai nenumuruoti.

³⁰⁶ Ten pat.

³⁰⁷ *Račiūnas P.* Platūs... L. 6.

Dėl sovietinės valdžios suvaržymų P. Račiūnas MIC ir kiti kunigai marijonai pradėjo pogrindinę veiklą (ji plačiau bus aptarta kitame poskyryje). Tačiau, nepaisant to, 1979 m. žiemą jis gavo sovietinės valdžios leidimą nuvykti į JAV aplankyti savo sunkiai sergančios motinos. Ten viešėdamas aštuonis mėnesius gerai susipažino su JAV religiniu ir tautiniu gyvenimu. Lietuvos marijonų viceprovincijolui P. Račiūnui MIC beviešint Amerikoje, gegužės mėnesį popiežiumi buvo išrinktas Jonas Paulius II. Kunigas parašė Šventajam Tėvui sveikinimo laišką, kuriame išdėstė, kaip ateistų valdžia riboja ordinarų pastoraciją, todėl jų darbą sunkiomis sąlygomis papildė vienuoliai ir vienuolės. Iš JAV į Lietuvą kunigas P. Račiūnas MIC skrido per Romą, kurioje pirmą kartą ir susitiko su popiežiumi Jonu Pauliumi II, Marijonų vienuolijos vadovybe, prelatu Audriu Bačkiumi. Pokalbio metu su Šventuoju Tėvu P. Račiūnas MIC dar kartą išsamiai nušvietė Lietuvos marijonų būklę, veiklą, galimybes, bažnytinę politiką Lietuvoje, teigė, kad „daugeliui jaunų žmonių tikėjimą apgriovė mokykla, bet į naują bolševikų mokslą jie neįtikėjo“³⁰⁸. Apibendrinant kunigo P. Račiūno MIC vizitą Romoje, galima teigti, kad jo apsilankymas pagyvino Lietuvos marijonų dvasinius ir administracinius ryšius su Bažnytine ir vyriausiąja Marijonų vienuolijos vadovybe.

1980 m. grįžusį iš kelionės JAV ir Romos kunigą P. Račiūną MIC vyskupas Liudvikas Povilonis MIC paskyrė Alytaus Šv. Angelų Sargų bažnyčios klebonu. Tuo metu tai buvo didelė parapija, apimanti visą Alytaus miesto dalį į vakarus nuo Nemuno ir keletą gretimų kaimų. Vėliau šioje teritorijoje buvo įkurtos dar trys parapijos: Šv. Kazimiero, Švč. Mergelės Marijos Krikščionių Pagalbos ir Šv. Brunono Kverfurtiečio. Faktas, kad sovietinė vyriausybė sutiko su šiuo paskyrimu, rodė, jog kunigas P. Račiūnas MIC elgėsi „santūriai“ ir nenusikalto Sovietų Sąjungai; tai kėlė dalies veikliųjų kunigų nepasitikėjimą juo, todėl vykdant pastoracinę veiklą Alytuje devintojo dešimtmečio pradžioje kunigui teko patirti daug skaudžių išgyvenimų³⁰⁹.

Apibendrinant kunigų marijonų sielovados bruožus sovietinės stagnacijos periodu, galima teigti, kad aktyvesni kunigai buvo sovietų valdžios tremiami į vienas nuošaliausių parapijų, kad negalėtų aktyviai dirbti ir būtų izoliuoti nuo visuomenės. Tačiau, nepaisydami šių sovietų valdžios sprendimų, marijonai nuolat aktyviai vykdė pastoracinę veiklą, vadovavo kunigų ir vienuolių rekolekcijoms, rašė vienuolių dvasiniam ugdymui skirtus veikalus, telkė ir ugdė jaunimą ir taip plėtojo apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Svarbios rekolekcijų temos buvo šventumo siekimas bei pasiruošimas mirčiai. Marijonai uoliai patarnavo mirštantiesiems ligoniams, taip pat prašantiems palaidoti savo artimuosius. Nors formos atžvilgiu šie patarnavimai nesiskyrė nuo kitų

---

³⁰⁸ Vienuolis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų šviesoje. Parengė *Aliulis V.* Kaunas. 2015. P. 133–134. Savo veiklos ir gero vardo apgynimui kun. P. Račiūnas MIC skyrė nemažą dalį savo atsiminimų: Autobiografija // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-5635. II. Lapų numeracija nenuosekli.

³⁰⁹ Ten pat. P. 148.

diecezinių kunigų patarnavimo, tačiau atliekamų pareigų uolumas atitiko marijonų eschatologinį tapatybės bruožą.

Pagrindinė Lietuvos marijonų pamokslų tematika išliko tokia, kaip ir ankstesnio laikotarpio: kova su moralinėmis blogybėmis kaip ateizmo pasekmėmis. Tačiau atsirado ir naujų kovos laukų tarp sovietinių draudimų: statyti kryžius ir katalikiškus paminklus, katechizuoti vaikus. Drąsesni pamokslai bei patarnavimai kitose respublikose kėlė riziką, todėl kunigai marijonai turėjo išmokti prisitaikyti prie sovietinės valdžios diktuojamų sąlygų. Nors kai kurie jų įsitraukė į pagrindinę veiklą, bet su laiku užėmė ir svarbias pareigas. L. Povilonis MIC, išleistas iš įkalinimo įstaigos, buvo paskirtas į vieną iš sostinės bažnyčių, po trejų metų pašventintas vyskupu, vėliau paskirtas Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų administratoriumi. P. Račiūnas MIC turėjo galimybę sovietmečiu du kartus išvykti į JAV, vėliau tapti pagrindinės Alytaus bažnyčios klebonu. S. Mažeika MIC buvo Vilniaus vyskupijos kancleris, Šv. Ap. Petro ir Pauliaus parapijos klebonas, 1967 m. paskirtas Vilniaus arkivyskupijos jurisdikcijoje buvusios Maskvos Šv. Liudviko bažnyčios klebonu. V. Aliulis MIC dėstė Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, tapo jos vicerektoriumi, vėliau – Liturginės ir bažnytinės muzikos komisijos sekretoriumi, „Katalikų kalendoriaus-žinyno“ redaktoriumi, kun. Leonas Lešinskas MIC buvo Kapsuko (Marijampolė) parapijos klebonu ir dekanu, todėl disidentų buvo įtarinėjami kolaboravimu su sovietine valdžia. Tačiau tvirtų įrodymų, patvirtinančių išdavikišką veiklą, nenustatyta. Greičiau tokią situaciją galima būtų įvardyti, kaip bandymą tarnauti Bažnyčiai prisitaikant prie esamų sąlygų. Šv. Apaštalo Pauliaus žodžiais tariant: „Visiems tapau viskuo, kad vienaip ar kitaip bent kai kuriuos išgelbėčiau“ (1 Kor 9, 22). Universalus požiūris į žmones, noras juos jungti, o ne priešinti yra savitas apaštalavimui pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią – vienam iš svarbių marijonų tapatybės bruožų.

4.3. Marijonų veikla oficialiojoje ir pagrindinėje seminarijose

4.3.1. Administracinis darbas ir dėstymas

Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje

Reokupacijos pradžioje sovietų valdžia uždarė Telšių, Vilkaviškio ir Vilniaus seminarijas, Lietuvoje liko vienintelė Kauno tarpdiecezinė kunigų seminarija, kurioje nuolat buvo mažinamas klierikų skaičius. Sovietinė valdžia kišosi į seminarijos vidaus tvarką, darė įvairias kliūtis jaunuoliams, norintiems į ją stoti. Šeštajame dešimtmetyje seminarijoje dėstė ir būsimasis kardinolas Vincentas Sladkevičius MIC. Kunigas Leonas Lešinskas buvo dvasios tėvu, taip pat ėjo Kauno

kunigų seminarijoje dėstytojo ir bendrabučio vedėjo pareigas³¹⁰. Nuo 1970 m. iki 1974 m. seminarijos vicerektoriumi ir dėstytoju dirbo kunigas V. Aliulis MIC³¹¹.

Septintojo dešimtmečio pabaigoje kunigas Vaclovas Aliulis MIC buvo pakviestas dirbti į Tarpdiecezinę kunigų seminariją, nes trūko vieno dėstytojo ir buvo atkurtas vicerektoriaus postas. Laiške kunigui J. Paliūkui MIC jis rašė: „prieš kelias dienas buvau pakviestas į Kauną ir ten su Vyskupu ir Rektoriumi apkalbėjome tuos dalykus. Man duoda dėstyti dogminę teologiją šešias savaitines valandas ir tris savaitines valandas pastoralinę teologiją, taip pat dvi savaitines valandas rusų kalbos, nes būsimus kunigus reikia pamokyti rusiškai kalbėti bažnytinėmis temomis, ir vieną savaitinę valandą tarybinės teisės apžvalgos, į kurią įeina konstitucija ir kulto įstatymai. Nuo liturginio darbo neatleidžia, motyvuodami tuo, kad čia turėsiu daugiau laisvo laiko, negu dirbdamas parapijoje. Vyskupai pataria sprendimą priimti, pabandyti jėgas dėstyimo darbe, pabūti su jaunesnės kartos pašauktais mane taip pat traukia, nors mano viltys kuklios“³¹². 1970 m. rugpjūčio 31 d. raštu kunigą V. Aliulį MIC Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkasis administratorius paskyrė Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos vicerektoriumi ir dėstytoju³¹³.

Priėmęs sprendimą užimti Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos vicerektoriaus ir dėstytojo pareigas, kunigas V. Aliulis MIC aštuntojo dešimtmečio pradžioje persikėlė iš Vilniaus į Kauną ir tais pačiais metais rugsėjo 17 d. rašytame laiške savo bičiuliui kunigui J. Paliūkui MIC dalijosi pirmaisiais darbo seminarijoje įspūdžiais: „Jaunikaičiai atsidėję studijoms ir maldai per paskaitas niekas nesimuliuoja, paklausus susigaudo – ko daugiau norėti. Dauguma turi po keletą metų darbo stažo, dažniausiai prie kokios nors technikos. Absolūti dauguma, neseniai tarnavusi kariuomenėje, neišlepinti. Dėstytojų tarpe demokratiška nuotaika, niekas nešokinėja apie rektorius bei vyskopus. Šįmet turim šventą auklėtinių skaičių – 33. Prastos jų gyvenamos patalpos. Nuo ateinančio pavasario prasidės jų kapitalinis remontas, bet ne ką tai pagerins, nes neleidžiama nei sienų paaukštinti, nei langų padidinti – architektūrinis ansamblis“³¹⁴. Remiantis šiuo laišku, galima teigti, kad kunigui rūpėjo ne tik dvasinis ir intelektualinis auklėtinių ugdymas, bet ir jų gyvenimo sąlygos.

Kunigas V. Aliulis MIC seminarijoje dėstė dogminę ir pastoralinę teologiją, pastarajai rašė naujus skriptus, taip pat toliau aktyviai tęsė savo veiklą Liturginėje komisijoje. Tai liudija ir kitas laiškas, rašytas kunigui J. Paliūkui MIC 1971 m. lapkričio 9 d.: „Spalio 20 d. jau įteikta įstaigoms

³¹⁰ Elenchus Prov. Lit. 1964 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946-1993. Provincia Lituana. Elenchus. Fol. 6.

³¹¹ *Aliulis V.* Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai // LCVA. F. R -945. Ap. 1. B. 80. L. 2.

³¹² *Aliulis V.* Laiškai kunigui J. Paliūkui MIC // Ten pat. B. 201. L. 1.

³¹³ Lietuvos TSR Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos Kurija. Paskyrimas. Kaunas. 1970.08.31 // Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai. Ten pat. B. 80. L. 1.

³¹⁴ *Aliulis V.* Laiškas J. Paliūkui MIC. Kaunas. 1970.08.17 // Ten pat.

trys egzemplioriai parašyto Naujojo Testamento ir Psalmyno vertimo. Svajoju, kad Naujasis Testamentas būtų išleistas 1972 m., o Psalmynas – 1973 metais. Naująjį Testamentą numatoma leisti vienu tomu, o Psalmyną – atskirai kitu tomu. Šiuo metu Naująjį Testamentą dar tikslinu, reikia parašyti mariologiją, nes paveldėtieji skriptai per platūs, daug kas rašyta ranka, todėl neįmanoma perskaityti³¹⁵. Kunigas V. Aliulis MIC derino Dievo Žodžio tarnystę su akademinio darbu. Mariologijos dėstymas atitiko marijinį marijonų charizmos elementą.

Iš kun. V. Aliulio pranešimų, kuriuos pateikė Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos vadovybei pasibaigus 1972, 1973, 1974 mokslo metams, galima spręsti, kad jam visada rūpėjo geras klierikų pasirengimas pastoracinei veiklai, moralės normų laikymasis. Kunigas V. Aliulis MIC seminarijos auklėtiniams priminė, kad atostogų metu klierikai savo pavyzdingu elgesiu saugotų seminarijos gerą vardą, o baigusiems palinkėjo atiduoti Dievui, Bažnyčiai ir žmonėms visus savo sugebėjimus, dirbti su meile, tvirtu tikėjimu, skelbiant Dievo žodį, remtis pavyzdžiais iš savo pačių patirties. Taip pat jis teigė, kad Bažnyčia neprieštaruoja, jog netikinčiųjų sluoksniai kvieštų katalikus į įvairią visuomeninę ir kultūrinę veiklą, tačiau pažymėjo, kad tikintieji kviečiami į visuomeninę veiklą su labai aiškiu tikslu atitraukti juos nuo religijos praktikavimo ir pamažu paversti ateistais. Kunigo manymu, Bažnyčia ir kunigai neturėtų taikstyti su tokia padėtimi³¹⁶. Žinoma, tuo metu kiekvienas kunigo pasisakymas ar užuomina apie sovietų vykdomą politiką tikinčiųjų atžvilgiu užkliūdavo sovietinės valdžios pareigūnams.

Kunigui V. Aliuliui MIC dirbant Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, 1974 m. Religinų kultų įgaliotinis prie Lietuvos TSR ministrų tarybos J. Rugienis pasiūlė pasisakyti trimis aktualiomis temomis, kurios „liečia II Vatikano Susirinkimo minčių kultūvavimą Lietuvos katalikų dvasininkų veikloje“³¹⁷. Vicerektorius mėgino išvengti pasisakymo, motyvuodamas, kad gyvena uždarą seminarijos gyvenimą, yra užsiėmęs liturginiais vertimais ir mažai bendradarbiauja su pastoracijos darbininkais, tačiau nepavyko. Šiuo klausimu išdėstyta jo nuomonė vertinga klierikų formavimo Vatikano II Susirinkimo dvasioje procesui įvertinti.

„II Vatikano Susirinkimo mintys, atspindinčios naują Bažnyčios požiūrį į šį pasaulį, nėra plačiai kultivuojamos Lietuvos katalikų dvasininkų veikloje. Pagrindinės priežastys – informacijos nepakankamumas, diskusijų forumo nebuvimas ir pačių dvasininkų konservatyvumas. Mes turime lietuviškai išleisti II Vatikano Susirinkimo nutarimus, bet neturime įvadinės literatūros nei komentarų. Pastebiu aiškų skirtumą Susirinkimo minčių supratime, tarp tų nedaugelio kunigų, kurie dirba Bažnytiniuose centruose (kurijose, seminarijoje) arba lankėsi liaudies demokratijos

³¹⁵ *Aliulis V.* Laiškas J. Paliūkui MIC. 1971.09.09 // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 201. L. 1.

³¹⁶ *Aliulis V.* 1972, 1973, 1974 mokslo metų ataskaita. Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai // Ten pat. B. 80. L. 2.

³¹⁷ Religinų reikalų tarybos prie TSRS ministrų tarybos įgaliotiniui Lietuvos TS Respublikai J. Rugieniui. 1974.05.24. Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai // Ten pat. L. 3.

šalyse ir naudojasi jų religine literatūra, ir visų kitų, kurie turi „Nutarimų“ knygą. Pastarieji, nors nutarimus ir skaito, dažniausiai į naują posakių rūbą velka pasenusį turinį. Dauguma kunigų yra vyresnio amžiaus ir jiems nelengva pasisavinti naujas idėjas, nes jiems buvo įdiegtas įsitikinimas, jog Bažnyčia galinga savo nekintamumu. Vis dėlto Susirinkimo tartas drąsus žodis už žemiškojo gyvenimo ir jo vertybių doringumą, už kultūros pažangą ir taiką, už broliškumą kitaip tikinčiųjų ir netikinčiųjų atžvilgiu per „Nutarimų“ puslapius, tarpusavio pokalbius, radijo pranešimus pasiekia kunigų protus ir juos formuoja. II Vatikano Susirinkimo idėjos vaisingai pritaikomos kunigų seminarijoje dėstant teologines disciplinas. Kaip Lietuvos katalikų dvasininkija aiškina II Vatikano Susirinkimo deklaruojamą tikinčiųjų ir netikinčiųjų bendradarbiavimo idėją, neturiu susidaręs vieningo vaizdo. Praktinėje kasdienio kaimyniškumo ir bendro darbo plotmėje tikintieji mūsų respublikos piliečiai gerai bendradarbiauja su netikinčiaisiais. Kunigai nuolat moko tikinčiuosius, kad gerbtų kitaip manančių nusistatymus, jų neižeidintų ir neverstų praktikuoti religiją prieš jo įsitikinimus. Kolūkiuose, gamylose, gydymo ir mokslo įstaigose bei įvairiuose kituose darbuose tikintieji ir netikintieji darniai sugyvena, darbuojasi, kuria medžiagines ir dvasines vertybes³¹⁸, – teigė seminarijos vicerektorius kunigas V. Aliulis MIC.

Iš šio pasisakymo galime daryti prielaidą, kad klierikų formavimas vyko Vatikano II Susirinkimo dvasioje, naudojantis užsienio literatūra. Būsiami kunigai buvo mokomi sugyventi su skirtingų pasaulėžiūrų žmonėmis. Diegiamas išganyto universalumo supratimas atitiko marijonų apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

Neaišku, dėl kokių aplinkybių kunigas V. Aliulis MIC 1974 m. birželio 1 d. gavo Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkojo administratoriaus pasirašytą raštą, kuriame jam buvo pranešta, kad susiklosčius nepalankioms aplinkybėms tolimesniam darbui Tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje kunigas V. Aliulis MIC atleidžiamas iš seminarijos vicerektoriaus ir dėstytojo pareigų ir grąžinamas dirbti pastoracinį darbą į Vilniaus arkivyskupiją³¹⁹. Kunigas bandė ieškoti priežasčių, kodėl tapo nepageidaujamas sovietinei valdžiai: „Dingstis aiški – kai 1974 m. per Spalio revoliucijos minėjimo metines klierikų šviesti į seminariją atvyko sovietiniai lektoriai, iš kurių buvo ir Česlovas Juršėnas. Įgaliotinis užtikrino: lektoriai įspėti nieko nekalbėti prieš Bažnyčią ir tikėjimą, bet kai Č. Juršėnas palietė marksistų ir krikščionių santykius, uždaviau nereikalingą klausimą, dėl to likau kaltas“³²⁰ – apmąsto atleidimo priežastis, kurių jam niekas taip ir nepaaiškino, kunigas V. Aliulis MIC.

³¹⁸ *Aliulis V.* Religinių reikalų tarybos prie TSRS ministrų tarybos įgaliotiniui Lietuvos TS Respublikai J. Rugieniui. 1974.05.24. Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 80. L. 4.

³¹⁹ *Aliulis V.* Jo prakilnybei Vilniaus arkivyskupijos valdytojui liturginės komisijos sekretoriaus raportas. 1974.06.03. Darbo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dokumentai // Ten pat. L. 6.

³²⁰ *Aliulis V.* Vieno žąsiaganio... P. 43.

Kunigai marijonai dėstė Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje dar prieš sovietų okupaciją. Sovietmečiu marijonai tęsė šią tradiciją. Stengėsi seminarijos auklėtiniams įdiegti sveiką katalikiškąjį mokslą pagal Vatikano II Susirinkimo dvasią, mokė ginti tikėjimo tiesas nuo ateistinės propagandos, skleidė Švč. Mergelės Marijos garbę, ugdė žmogiškąsias ir Dieviškąsias dorybes, rūpinosi klierikų gyvenimo sąlygomis, siekė sustiprinti Tarpdiecezinės kunigų seminarijos autonomiją sovietinės valdžios atžvilgiu. Marijonų švietėjiška veikla atitiko tuos tikslus ir tas priemones, kurias parinko Vienuolijos Atnaujintojas palaimintasis Jurgis Matulaitis MIC. Labiausiai šioje sielovadoje reišėsi apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią, tačiau buvo ir marijinio charizmos elemento raiška. Per mažai buvo pastebimas eschatologinis marijonų tapatybės bruožas. Norėdami apeiti sovietinės valdžios apribojimus, marijonai ėmė kurti Pogrindinę seminariją.

4.3.2. Pogrindinės marijonų seminarijos veikla ir jos auklėtiniai

Antrosios sovietinės okupacijos metais Lietuvoje veikė tik viena Kauno tarpdiecezinė kunigų seminarija. Kandidatus kunigystei atrinkdavo ne seminarijos vadovybė, bet civilinės valdžios pareigūnai, kurie siekė, kad į seminariją patektų kuo daugiau netinkamų kandidatų. Sovietiniai pareigūnai ne vieną stojantį jaunuolį atkalbinėdavo, kad nestotų į Tarpdiecezinę kunigų seminariją, siūlydavo padėti įstoti į kitą aukštąją mokyklą, o nepavykus įtikinti, stengdavosi tokį bent užverbuoti savo agentu. Dėl tokios sovietinės valdžios vykdomos politikos kunigų mažėjo, tad vis labiau buvo keliamas neakivaizdinio jų rengimo klausimas. Todėl kunigo, marijono Prano Račiūno iniciatyva maždaug XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje buvo įkurta Pogrindinė marijonų seminarija (tikslī data nežinoma), kuri gyvavo apie du dešimtmečius. Jėzuitai į šį darbą įsitraukė kiek anksčiau negu marijonai. Kadangi pogrindžio kunigų mokymą organizavo vienuolijos, todėl visa atsakomybė už klierikų teologinį ir dvasinį pasirengimą teko šioms vienuolijoms³²¹. Pradedami pogrindžio studijas jaunuoliai jau būdavo apsisprendę stoti į pasirinktą studijoms vienuoliją, bet ne visada to buvo laikomasi. Abiejų vienuolijų pogrindžio seminarijų esminiai organizavimo principai buvo panašūs, bet marijonai nuo jėzuitų skyrėsi tuo, kad globojo kitų šalių klierikus: iš Ukrainos, Baltarusijos, Estijos³²². Pogrindinėje marijonų seminarijoje dėstė kunigai: Vaclovas Aliulis MIC, J. Grigaitis MIC, Juozas Preikšas, Albinas Deltuva ir Pranas Račiūnas MIC, Lietuvos marijonų provincijolas, kuris ir atliko vadovo pareigas, nors Pogrindinė marijonų seminarija neturėjo oficialaus rektoriaus³²³. Anot P. Račiūno MIC, „pagrindinis kandidatų pogrindinei seminarijai šaltinis yra civilinės valdžios stoti diecezinėn seminarijon sutrukdytieji, pagrinde dėl to, jog

³²¹ Pogrindžio kunigų seminarija. Red. *Boruta J., Katilius A.* Vilnius. 2002. P. 13.

³²² Ten pat. P. 14.

³²³ Ten pat.

jie neatitiko normoms, kurias atitinkant juos norėtų matyti civilinė valdžia. Kandidatų į pagrindinę seminariją nėra gausu, nes priimami tik tokie kandidatai, kurie numatomi būsiant „absoliučiai patikimais“ kunigais ar vienuoliais“³²⁴. Pagrindinės marijonų seminarijos uždavinys turėjo būti ne tik formuoti būsimus kunigus žmogiškuoju, krikščioniškuoju ir kunigiškuoju aspektais, bet ir ugdyti jų vienuolinį pašaukimą. Seminarijoje jaunuoliai turėjo studijuoti šiuos privalomus dalykus: dogminę teologiją, biblistiką, moralinę teologiją, kanonų teisę ir liturgiką. Filosofijos kurso atsisakyta. Marijonų pagrindinė seminarija išsiskyrė savo specifika – buvo atsisakyta akademinio mokymo stiliaus ir pradėta individualiai dirbti su kiekvienu besirengiančiuoju kunigystei. Paprastai kiekvienas besimokantysis Pagrindinėje marijonų kunigų seminarijoje buvo priskiriamas kuriam nors uoliam kunigui, įsidarbindavo toje bažnyčioje, dažniausiai zakristijonu, ir neakivaizdžiai studijuodavo. Taigi jaunuoliai studijuodavo individualiai, seminarijos dėstytojai tik konsultuodavo. Konspektais ir literatūra aprūpindavo šia seminarija besirūpinantys kunigai. Svarbiausias dėstytojo uždavinys buvo patikrinti klieriko žinias. Pagrindinės marijonų seminarijos klierikai studijavo pagal Kauno diecezinės kunigų seminarijos programą ir pagal šios seminarijos vadovėlius, vadinamuosius skriptus.

Sovietiniams pareigūnams Pagrindinė marijonų seminarija kėlė didžiulį susirūpinimą, nes jie nesugebėjo jos kontroliuoti. Valdžia slaptosios seminarijos veiklą stengėsi likviduoti, pasitelkusi vyskupus ir net Vatikaną. Kai kurie vyskupai stengėsi išgauti popiežiaus pritarimą dėl „katakombinės“ seminarijos uždraudimo. Tačiau popiežius rėmė kunigo Prano Račiūno MIC veiklą ir tokio sutikimo nedavė. Pagrindinė kunigų seminarija prie Marijonų vienuolijos „Lietuvai ir Ukrainai parengė apie 20 kunigų“³²⁵. Šią seminariją baigė kunigai marijonai: Kęstutis Brilius, Petras Kavaliauskas, Aušvydas Belickas, Ričardas Repšys, Eduardas Grigorjevas, Ignacas Žeberskis, Kastytis Ramanauskas, Virgilijus Jaugelis, diecezinis kunigas Sigitas Stepšys, keletas jaunuolių, atvykusių iš Ukrainos. „Į Kauno kunigų seminariją stojau iš eilės ketverius metus. Į slaptąją seminariją stojau dėl to, kad norėjau išnaudoti laiką, jeigu nebūčiau priimtas į legaliąją seminariją, kad baigčiau pagrindinę. Į slaptąją seminariją patekau dėka kunigo P. Račiūno MIC, jis mane pasiuntė pas kunigą A. Deltuvą ir paskyrė jį mano studijų vadovu. Nebuvau vienuolis, tačiau turėjau keletą pažįstamų marijonų, todėl su šia vienuolija palaikiau ryšius. Kun. A. Deltuva parinkdavo gana moksliskas knygas, aiškindavo iš eilės visas sunkiau suprantamas temas. Klausinėdavo taip pat labai įdomiai: visą traktatą arba atskiras temas kartu pakartodavome – jis iš eilės klausinėdavo, aš turėdavau atsakinėti“, – prisimena taip pat šioje seminarijoje studijavęs kan. Kęstutis Žemaitis³²⁶.

³²⁴ Iš 1979 m. kovo 22 d. slapto Memorandumo // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-5414. Lietuvos marijonų veiklos dokumentai. L. 2.

³²⁵ Ten pat. L. 3.

³²⁶ Pagrindžio kunigų seminarija... P. 268.

K. Brilius Pogrindinėje marijonų kunigų seminarijoje pradėjo mokytis 1975 m., o baigė ir buvo įšventintas į kunigus 1980 m. „Studijuojant man padėjo kun. A. Deltuva, kun. P. Račiūnas MIC, kun. V. Aliulis MIC. Tuo metu buvęs Vilkaviškio klebonas, o vėliau Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas man duodavo medžiagos ir paaiškindavo Šventąjį Raštą. Toliau Šventąjį Raštą aiškino t. V. Aliulis MIC. Egzaminus laikiau pas kunigus P. Račiūną MIC, V. Aliulį MIC, A. Deltuva ir J. Grigaitį MIC. Mes buvome rengiami misijų darbui Rusijoje, todėl kunigo P. Račiūno MIC pagrindinis lavinimo, ugdymo akcentas buvo teisiniai klausimai, moralinė teologija, pastoracinė teologija. Atsiskaitydavome po vieną klebonijose. Kokių nors bendrų seminarijos renginių nebūdavo dėl konspiracijos, pradžioje net nežinojome vienas apie kitą, kad mokomės toje pačioje seminarijoje. Taip pat kunigas P. Račiūnas MIC rūpinosi, kad mes galėtume skaityti kitomis kalbomis, todėl, vos atėjus į seminariją, pirma jo užduotis – išstudijuoti A. Tankerėjaus asketikos vadovėlio du toms lenkų kalba ir po dviejų mėnesių atsiskaityti. Svetimų kalbų mokėjimas mums buvo būtinas, nes buvome ruošiami misijoms. Baigus mokslo programą ir atlikus rekolekcijas, t. P. Račiūnas MIC gavo leidimą ne tik kunigų vienuolių, bet ir pasauliečių kunigų aktyvo pritarimą, kad jo nurodytą asmenį galima šventinti. Tada kunigas P. Račiūnas MIC kreipėsi į vyskupą Vincentą Sladkevičių. Šventimai buvo gruodžio 7 d., apie 11 valandą vakaro prasidėjo šv. Mišios Paluobių bažnyčioje, čia ir gavau diakono šventimus. Palaukėme, kol išmušė 12 valanda, ir tada jau po dvylikos, nes pagal kanonus turi būti bent paros skirtumas, buvau įšventintas į kunigus, o apie pusę dviejų nakties laikiau savo pirmas šv. Mišias kartu koncelebruojant vyskupui V. Sladkevičiui ir kunigui P. Račiūnui MIC. Tokia praktika buvo taikoma ir kitiems pagrindinės seminarijos auklėtiniams“, – prisimena kunigas K. Brilius MIC³²⁷. Po šventimų dar kurį laiką turėjo slėptis, kad jau esąs kunigas³²⁸.

Tuo metu Lietuvos marijonų viena iš veiklos krypčių buvo misijų kryptis: Vidurio Azijos bažnyčios, Armėnijos ir Gruzijos respublikos, naujų misijų kūrimas vokiečių ir lenkų kolonijose Tadžikijoje, Kirgizijoje, Kazachstane bei aptarnavimas tremtinių Sibire ir Estija.³²⁹ Estijoje prasidėjus politiniam ir dvasiniam atgimimui, Protestantų Bažnyčia slaptai siekė užmegzti santykius su Katalikų Bažnyčia. „Į Estiją buvome siunčiami perduoti jiems Katalikų Bažnyčios dvasinės veiklos patirties, praktikos ir žinių. Rekolekcijas rengdavome tiek katalikų jaunimui, tiek protestantų pastoriams ir jų jaunimui, daugiausia asketikos ir dvasinio gyvenimo temomis“, – prisimena kunigas K. Brilius MIC³³⁰. Taip pat kunigas Kęstutis Kazimieras buvo nuvykęs ir į Tadžikiją, bet ten jam nedavė leidimo darbuotis, nes vietinė valdžia bijojo iš Lietuvos atvykusių kunigų, kadangi

³²⁷ Pogrindžio kunigų seminarija... P. 256–257.

³²⁸ Račiūnas P. Neakivaizdinis kunigų ruošimas Lietuvoje tarybiniais metais // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-878. L. 4.

³²⁹ Pogrindžio kunigų seminarija... P. 258.

³³⁰ Ten pat. P. 259.

kur tik jie dirbdavo, žinios apie pareigūnų savivaliavimus greitai pasiekdavo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ ir per ją užsienio spaudą³³¹. Kunigas K. Brilius MIC buvo siunčiamas pastoracinei veiklai į įvairiausias vietas, visur gerai atliko savo pareigas. Anot P. Račiūno MIC, „jis labai gražiai darbavosi Marijampolėje kaip išmintingas ir uolus kunigas“³³². Taigi galima teigti, kad Pogrindinė kunigų formacija nešė teigiamus vaisius.

Ričardas Repšys su marijonais susipažino per kunigą P. Račiūną MIC, kuris jau turėjo jaunų klierikų būrelį. „Vienuoliu neketinau tapti, nes apie vyrų vienuolynus sužinojau vėliau. Su kunigais pradėjau artimiau bendrauti per Eucharistijos bičiulius, kai teko išgirsti kunigo J. Zdebskio, kunigo S. Tamkevičiaus rekolekcijas jaunimui, teko važinėti po Lietuvos parapijas į atlaidus pas vyskopus tremtinius. Penkerius metus studijavau savarankiškai, beveik visus egzaminus laikiau pas kunigą Albiną Deltuvą Sasnavoje. Iš pradžių kai kuriuos egzaminus laikiau pas kunigą P. Račiūną MIC, t. V. Aliulį MIC. Buvo privalomas teologijos kursas, dėstomas oficialiojoje seminarijoje. Filosofijos dalykų buvau pakankamai skaitęs per jaunimo Eucharistijos bičiulių studijas. Turėjau darbo patirtį su jaunimu Eucharistijos bičiulių sąjūdyje, buvau Eucharistijos bičiulių vadų grupėje, kuri organizavo to judėjimo kryptį, renginius ir kėlė idėjas. Tėvas P. Račiūnas MIC suprato, kad esu neblogai susipažinęs su asketine, filosofine literatūra, kurią gaudavau per Eucharistijos bičiulius. Platinau „LKB Kroniką“. Bendravau su dabartinio vyskupo J. Borutos šeima, vargdienėmis seselėmis Marijampolėje. Rekolekcijas atlikau privačiai, liturgiką mokiausi pats kartu su slaptaisiais klierikais iš Ukrainos. Padėdavo kunigas V. Šauklys, važiuodavau pas jį į Girdžių parapiją“³³³, – prisimena kunigas Ričardas Repšys MIC.

Ričardas Repšys, tapęs marijonu, baigęs Pogrindinę marijonų seminariją, 1981 m. iššventintas į kunigus, taip pat ėmė sėkmingai talkinti pastoraciniame darbe įvairiose Lietuvos parapijose vesdamas rekolekcijas, padėdamas per atlaidus, ypač kunigui P. Račiūnui MIC Alytuje. Iš Alytaus kunigas R. Repšys MIC vykdavo į įvairias misijų keliones. Ypač daug padėjo Armėnijos, Volgogrado ir Estijos katalikams.³³⁴ Taip pat jis prisidėjo prie pogrindžio seminarijos veiklos: vežė teologines knygas į tremtį, organizavo kunigystės šventimus kunigams³³⁵.

Lietuviai kunigai marijonai nedirbo Ukrainoje, bet galima teigti, kad jie irgi netiesiogiai prisidėjo prie katalikybės gaivinimo šiame krašte. Aštuntojo dešimtmečio viduryje dėl ryšių su Latvijos marijonais ir Lietuvoje gyvenusiais unitų kunigais jie tapo kunigystės siekiančių ukrainiečių jaunuolių, dėl valdžios nepatekusių į Rygos kunigų seminariją, slaptų studijų globėjais³³⁶.

³³¹ *Račiūnas P.* Neakivaizdinis kunigų ruošimas... L. 4.

³³² Ten pat.

³³³ Pogrindžio kunigų seminarija... P. 263.

³³⁴ *Račiūnas P.* Neakivaizdinis kunigų ruošimas... L. 4.

³³⁵ Pogrindžio kunigų seminarija... P. 26.

³³⁶ *Streikus A.* Iš sovietinės patirties... P. 93–94.

Pagrindinėje marijonų seminarijoje kunigo P. Račiūno MIC globojami neakivaizdiniu būdu paruošę kunigystei aštuoni jaunuoliai iš Ukrainos: Vladas Cholupekas (Vladislav Chalupiak), Jonas Bieleckis (Jan Bielecki), Viktoras Tkačas (Viktor Tkacz), Antanas Zavalskis (Anton Zawalski)³³⁷, Petras Gubčakevičius (Piotr Gubczakowicz), Olegas Galeckis (Albert-Oleg Galecki), Jurijus Žiminskis (Jurij Ziminski), Jonas Lenga (Jan Lenga). Visi jie (išskyrus A. Zavalskį) buvo marijonų vienuolijos nariais³³⁸. Dauguma jų studijų metu gyveno pas kunigą P. Račiūną MIC Alytuje, arba pas kunigą V. Šauklį MIC Girdžiuose³³⁹. Slapta Lietuvoje marijonų paruošti kunigai sudarė žymią Ukrainos marijonų naujai sukurtos viceprovincijos dalį, kurios vadovas T. Olšanskis MIC buvo paskirtas Ukrainoje Kameneč-Podolski vyskupu. Kitas šios seminarijos auklėtinis J. Lenga MIC tapo Karagandos vyskupu.

Tokiu būdu, Marijonų vienuolijai globojant, buvo paruošta ir keletas kunigų pasauliečių, kuriuos slapta vyskupai sutikdavo išventinti, jei juos pristatydavo šventimams ir sutikdavo globoti Vienuolija. Taip kūrėsi slaptai veikianti Bažnyčios dalis, kurios veiklos nepajėgė kontroliuoti saugumas³⁴⁰. 1978 m. gruodžio 8 d. marijono įžadus padarė ir vyskupas Vincentas Sladkevičius, kuris dažnai ir šventindavo pogrindyje ruoštus kandidatus. Nors valstybės sekretoriatas prieš tai ir nerekomendavo tokio žingsnio, nepaisant to, anot Tėvo P. Račiūno MIC, leidimas buvo gautas iš Lenkijos Primo, kuris tokias galias buvo gavęs asmeniškai iš Šventojo Tėvo. Slaptai paruoštais kunigais dalis Lietuvos vyskupų buvo labai patenkinta, nes buvo juntama jų moralinė, o kartais ir materialinė parama. Toks ruošimo būdas turėjo daug reikšmės Lietuvos religiniam gyvenimui. Atsirado daugiau nei 20 uolių, dorų, pasiaukojančių kunigų, kurie padėjo Lietuvos ir įvairių kitų tautų tikintiesiems³⁴¹. Ši Lietuvos marijonų veikla atitiko švietėjišką Vienuolijos specifiką ir pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią išreiškė misijinį bei universalųjį marijonų tapatybės aspektą.

Nelengva buvo ruošti kunigus neakivaizdiniu būdu, nes Bažnyčios priešai sudarydavo višokias kliūtis. Dažnai tokie jaunuoliai gyveno nepriregristuoti, juos persekiavo vietos pareigūnai, todėl neretai tekdavo keisti gyvenamąją vietą. Taip pat nelengva buvo gauti darbą, kuris netrukdytų studijoms. Slapta išventintų kunigų kartais vengdavo ir oficialiai dirbantys kunigai. Kad nesusilauktų nemalonumų, išventinti kunigai buvo griežtai įpareigoti laikyti paslaptį, kas juos išventino³⁴².

³³⁷ Kartais įvardijamas kaip Baltarusijos kandidatas (*Aliulis. V. Marijonų vadovaujami teologiją studijavo // Lietuvos marijonų veikla. VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-5414. L. 2*). Taip pat šis šaltinis nurodo ir devintą slavą, studijavusį Pogrindinėje marijonų seminarijoje, – Antaną Andruščišną (Antoni Andruszcisin).

³³⁸ *Račiūnas P. Neakivaizdinis kunigų ruošimas... L. 8.*

³³⁹ *Streikus A. Iš sovietinės patirties... P. 94.*

³⁴⁰ *Račiūnas P. Neakivaizdinis kunigų ruošimas... L. 7.*

³⁴¹ Ten pat. L. 8.

³⁴² Pogrindžio kunigų seminarija... P. 92–93.

Atsiradus neakivaizdiniu būdu pasiruošusiems kunigams, sovietų valdžia buvo priversta padidinti Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos auklėtinių skaičių ir nebegalėjo terorizuoti jaunuolių, norinčių būti kunigais. Taip pat sovietinė valdžia XX a. devintajame dešimtmetyje sudarė galimybes neakivaizdiniu būdu baigusiems kunigams per metus Tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje išlaikyti egzaminus, o po jų oficialiai darbuotis. Šia galimybe pasinaudojo penki kunigai, iš kurių ir kunigas K. Brilius MIC³⁴³.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad Pogrindinės kunigų seminarijos prie Marijonų vienuolijos įkūrimas ir jos veikla buvo reikšminga Lietuvos Katalikų Bažnyčiai. Marijonai ne tik patys dėstė joje, bet ir įtraukė į šią veiklą kitus kunigus nemarijonus, bendradarbiavo su Lietuvos ir Ukrainos vyskupais, taip pat globojo kunigus-nelegalus. Labai svarbi veiklos sritis buvo sielovadinio darbo už Lietuvos TSR ribų koordinavimas ir rūpinimasis. Dirbdami tiek Pogrindinėje marijonų seminarijoje, tiek Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijose, marijonai rūpinosi klierikų religiniu ir dalykiniu pasirengimu, taip pat vienuolinio pašaukimo ugdymu, todėl buvo aiškiai pastebimas marijonų savitumas, dėl drąsesnio veikimo išryškėjo apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Šis tapatybės bruožas dėl įvairesnės aktyvios veiklos tapo vyraujančia jų identiteto savybe, pasireiškiančia sielovadoje.

4.4. Marijonų veikla oficialiojoje ir pogrindinėje spaudoje

4.4.1. Liturginių tekstų bei KKŽ leidyba

Lietuvos vyskupijų Liturginė komisija yra sudaryta 1965 m. Ją savo raštu įsteigė Telšių vyskupas Petras Maželis. Liturginės komisijos pirmininku buvo paskirtas monsinjoras Česlovas Krivaitis, o sekretoriumi – kunigas V. Aliulis MIC³⁴⁴. Pirmąjį Liturginės komisijos branduolį sudarė Panevėžio vyskupijos prelatas Leopoldas Pratkėlis, Telšių vyskupijos atstovas kunigas, marijonas, Jonas Paliūkas, kanauninkas Jonas Mintaučkis iš Kaišiadorių ir kunigas V. Aliulis MIC³⁴⁵. Katalikiškosios spaudos leidyba ir platinimas buvo būdinga Lietuvos marijonų apaštalavimo sritis nepriklausomos Lietuvos laikais. „Ėmėmės darbo su noru, nes nevalia praleisti proga ką nors lietuviško katalikiško išspausdinti, galėsime ir didesnę maldaknygę išleisti“³⁴⁶, – prisimena Liturginės komisijos sekretorius kunigas V. Aliulis MIC.

1965 m. lapkričio 6 d. buvo patvirtintas Apeigynas. Darbo ėmėsi nemažai entuziastingų kunigų: kun. Vytautas Rūkas, kun. Jonas Paliūkas MIC, kun. Mykolas Žemaitis MIC (giedamųjų tekstų), kun. Česlovas Kavaliauskas ir kiti. Jie susidūrė su įvairiomis problemomis, nes maldų bei

³⁴³ Pogrindžio kunigų seminarija... P. 93.

³⁴⁴ *Aliulis V.* Prisiminimai apie liturginių tekstų vertimus į lietuvių kalbą // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 43. Atsiminimai. L. 9.

³⁴⁵ Ten pat.

³⁴⁶ Ten pat. L. 10.

giesmių žodžiai, jų nuomone, skambėjo senoviškai. Maldynus leisti galėjo tik Liturginė komisija. Su valdžia visada tardavosi vyskupai ir valdytojai. Liturginės komisijos sekretoriui kunigui V. Aliuliui MIC 1968 m. teko važiuoti su Liturginio maldyno mašinraščiu į spaustuvę. Nors buvo gautas leidimas spausdinti tik maldaknygę, kunigas V. Aliulis MIC kartu su Liturginės komisijos bendradarbiais sudėjo Katekizmo santraukas į tris vietas: prie poterių, prie Mišių eigos ir prie sakramentų. Šiuo darbu kunigas V. Aliulis MIC daug prisidėjo prie tikinčiųjų religinio švietimo bei pagelbėjo kunigams jų pastoracinėje veikloje.

Į aktyvų darbą Liturginėje komisijoje buvo įsitraukęs kunigas J. Paliūkas MIC; parengęs maldyną, pasitraukė iš komisijos. Tada Telsių vyskupijos vadovybė į jo vietą paskyrė kun. Petrą Palšį, kuris siūlė, kad ne tik Evangelija, bet ir Apaštalo raštų skaitinys būtų skaitomas gimtąja kalba, nes jau buvo išleistas Naujasis Testamentas. Liturginės komisijos, kurioje dalyvavo ir kunigai marijonai, rūpesčiu buvo parengtos Atsakomosios psalmės. Nors sovietinė valdžia norėjo, kad liturginės knygos būtų leidžiamos nedideliais tiražais (kunigui, altoriui, vargonams), bet vyskupai ir valdytojai įtikino ją, kad reikia ir maldyno tikintiesiems, ir bent Trumpojo katekizmo.

Mišiolo vertimo darbą dirbo 6 žmonės po 150 puslapių, nes lotyniško teksto buvo 900 puslapių. Kunigas V. Aliulis MIC redagavo visus vertimus. Pagrindinis Mišiolo vertimo darbas buvo atliktas 1974–1978 metais, kai kun. V. Aliulis dirbo Turgelių parapijoje. Kunigas Vaclovas buvo atsakingas už kokybišką Mišiolo vertimą, todėl ne tik redagavo gautus iš kunigų tekstus, bet ir lygino juos su itališkais, prancūziškais, lenkiškais, vokiškais mišiolų tekstais. Kunigui V. Aliuliui MIC giedamuosius tekstus padėjo tobulinti kunigas P. Tamulevičius. „Kai buvo parengtas visas Romos mišiolo vertimas, Skaitiniai sekmadieniams ir šventėms (tomas „ABC“), Skaitiniai šventųjų Mišioms („Š“) ir Geduliniai skaitiniai („G“), vysk. Liudvikas Povilonis nutarė, kad jau galima vežti į Romą patvirtinti. Nuvažiavome trise: vyskupas, aš su vertimais ir kun. dr. Vaičekonis dėl juridinių klausimų. Vyskupo buvo sutarta su valdžia, jog galima prašyti Vatikane, kad padovanotų mišiolui ir antrai maldyno laidai popieriaus. Vatikano spaustuvės direktorius salezietis parinko rūšį bei formatą, paskui per Vatikano Ufficio Mercii (prekių įstaiga) užsakėme atsiųsti popieriaus. Išsiaiškinome, kad Lietuvoje spausdinimas užtruks labai ilgai, tad norėdami turėti greičiau, turėtų patys (išeiviai) leisti. Mes vežame savo vertimą į Romą, kai bus patvirtintas, paliksime egzempliorių Romoje, galėsite imti ir spausdinti. Taigi broliai iseiviai išspausdino mišiolą bei skaitinius sekmadieniams ir šventėms, ir pradėjo vartoti“³⁴⁷ – prisimena kunigas V. Aliulis MIC.

Šventojo Rašto leidyba ir platinimas yra integrali Dievo Žodžio skelbimo dalis. Kunigų marijonų prisidėjimas prie Šventojo Rašto skaitinių leidybos taip pat atitinka marijonų charizmos elementą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

---

³⁴⁷ *Aliulis V.* Prisiminimai apie liturginių tekstų... L. 11.

Savo prisiminimuose kunigas V. Aliulis MIC taip pat teigė, kad Lietuvoje pirmiausia pradėta vartoti Skaitiniai šventadienių Mišioms ir Gedulinis mišiolas su skaitiniais. Kadangi gimtosios kalbos vartojimas šv. Mišių metu buvo Lietuvoje įvedamas lėtai, todėl nebuvo žymesnio pasipriešinimo. Kai Vatikane buvo patvirtintas Mišiolas, jį kirčiuoti padėjo pasauliečiai: lituanistė Natalija Bucevičiūtė, buvusi Leipalingio vidurinės mokyklos direktorė, profesorė Petronėlė Bernadišienė. Apeigyną 1966 m. kirčiavo Jonas Paulauskas iš Lietuvių kalbos instituto. Naujojo Testamento ir Mišiolo vertimus, kunigo V. Aliulio MIC prašymu, tikrino prityrę kalbininkai ir stilistai: dr. Antanė Kučinskaitė, Aleksandras Žirgulytis ir Donata Linčiuvienė³⁴⁸.

Taigi kunigui V. Aliuliui MIC dirbti Liturginėje komisijoje labai padėjo tuometinio Lietuvių kalbos instituto, kuriame jis lankydavosi kaip teisėtas žodyno bendradarbis, stilistikos, frazeologijos, žodžio formos, kirčiavimo specialistai. Liturginės komisijos nariams lengviau buvo dirbti su psalmėmis ir Naujojo Testamento skaitiniais, nes jau buvo išleisti kunigo Česlovo Kavaliausko ir kunigo, marijono Antano Liesio vertimai. Bendradarbiavimas su pasauliečiais bei jų įtraukimas į bažnytinę veiklą buvo dar viena būdinga marijonų apaštalavimo sritis nuo pat Vienuolijos pradžios. Todėl kunigo V. Aliulio MIC veikla, įtraukianti į liturginių tekstų rengimą ir pasauliečius, įtikinamai sielovadoje išreiškė marijonų tapatybės bruožą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

1982 m. kunigo Vaclovo Aliulio MIC iniciatyva prie Liturginės komisijos pradėtas leisti „Katalikų kalendorius-žinynas“. Tapęs vyriausiuoju redaktoriumi, jis siekė jį padaryti ne vien informaciniu žinynu, bet ir įdėti aktualių straipsnių, kiek tai buvo galima sovietinės cenzūros sąlygomis, nes dėl kiekvieno straipsnio tekdavo pakovoti su „globojančiomis institucijomis“.

Taigi sovietmečiu, nors Bažnyčios veikla įvairiais būdais buvo varžoma, gana aktyviai veikė Lietuvos vyskupijų Liturginė komisija, kuri buvo pavaldi Lietuvos Vyskupų Konferencijai ir Apaštalų Sosto Sakramentų ir Dievo Kulto Kongregacijai. Ši komisija, kurios sudėtyje bei bendradarbiais buvo marijonai, daug prisidėjo prie bažnytinių leidinių rengimo ir leidybos bei tikėjimo išsaugojimo reokupuotoje Lietuvoje. Kunigas V. Aliulis MIC gerai išmanė lietuvių kalbą, sutvarkė Liturginės kalbos normavimą, tapo lietuvių religinės terminijos pradininku. Jo redaguoti bei sukurti tekstai padėjo daugeliui kunigų pastoracinėje veikloje ypač tuo metu, kai bažnyčiose šv. Mišios pradėtos aukoti gimtąja kalba.

Dievo Žodžio, liturginių tekstų, katalikiškosios spaudos leidyba ir platinimas, pasauliečių telkimas į šią veiklą gerai išreiškė marijonų identitetą sielovadoje, išryškino jų apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią bruožą.

---

³⁴⁸ *Aliulis V.* Prisiminimai apie liturginių tekstų... L. 11.

4.4.2. Bendradarbiavimas kuriant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ ir „Aušrą“

Dėl sovietų valdžios vykdomos ateistinės politikos, nuolatinių tikinčiųjų, ypač dvasininkų, persekiojimų aštuntojo dešimtmečio pradžioje prasidėjo kunigų sambrūzdis Vilkaviškio vyskupijoje, į kurį įsitraukė ir kunigas, marijonas P. Račiūnas. Jis prisidėjo prie „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ („Kronikos“) įsteigimo. „Kronikos“ tikslas buvo informuoti pasaulį apie tikinčiųjų persekiojimus Lietuvoje ir kad žmogaus teisių gynimo klausimas taptų svarbus tarptautinės politikos veiksnys. Per visą reokupacijos periodą sovietinei valdžiai taip ir nepavyko Katalikų Bažnyčios valdymo perimti į savo rankas. Pagrindinė priežastis – būtinybė SSRS pasauliui rodytis demokratine valstybe, o „Kronika“ atskleidavo sistemos totalitarizmą.

Pagrindinio leidinio „Kronika“ atsiradimo pradžia buvo slapti Pietų Lietuvos kunigų susirinkimai. Per juos sutarta registruoti faktus, kaip Katalikų Bažnyčią įvairiose Lietuvos vietovėse persekioja sovietiniai veikėjai, ypač parsidavę mokytojai. Vėliau ta informacija skelbta užsienio lietuvių laikraščiuose ir per įvairias užsienio informacijos priemones, ypač per Vatikano radiją. Tai bent iš dalies padėdavo tramdyti persekiotojus, kadangi jie nenorėdavo išgarsėti visame pasaulyje. Pareigūnai ėmė vengti žiaurių, net sovietiniams įstatymams prieštaraujančių išpuolių, kadangi gaudavo nurodymų iš Maskvos nedaryti sovietų valdžią kompromituojančių išsišokimų. Taigi šis leidinys virto registruotu sovietinės valdžios nusikaltimų metraščiu, gąsdinysiu partijos veikėjų³⁴⁹.

„Kronikos“ leidėjai ir pagrindiniai platintojai buvo kunigai Sigitas Tamkevičius SJ ir Juozas Zdebskis. Pirmasis „Kronikos“ numeris pasirodė Simne 1972 metais. Leidėjams padėjo visas būrys kunigų, iš kurių buvo ir P. Račiūnas MIC. „Kroniką“ perspausdindavo įvairūs žmonės spausdinimo mašinėlėmis, todėl išleisti didesnę tiražą buvo nelengva. Manoma, kad dalį leidinių ar jų tekstų daugindavo ir platindavo patys skaitytojai.

Dirbdamas Paluobiuose, kunigas P. Račiūnas MIC redagavo ir atnaujino laikraštį „Aušra“, kuris ėjo šalia „Kronikos“. Štai kokias „Aušros“ atsiradimo aplinkybes nurodo Pranas Račiūnas: „Kai atvykau į JAV aplankyti sunkiai sergančios savo motinos, mane sutikęs kunigas P. Pugevičius man kalbėjo, jog Amerikos vyskupai nepageidauja, kad „Kronikoje“ būtų per daug vietos skiriama nacionaliniams klausimams, kad ji būtų daugiau religinis leidinys. Tautiniams klausimams jis pasiūlė leisti kitą laikraštį. Grįžęs į Lietuvą svarsčiau, kokį vardą duoti tam leidiniui, koks turėtų būti jo turinys. Tuo metu daug laiko skyriau Lietuvos Valstybės ir bažnyčios istorijos studijoms. Ypač plačiai buvau išnagrinėjęs carų ir tarybinių ateistų priemones, siekiant Lietuvą

---

³⁴⁹ Šimkevičius Š. Katalikiškos pogrindžio spaudos organizatorius – kunigas Pranas Račiūnas (Tęsinys) // <http://www.aidas.lt/lt/asmenybes/article/6051-10-19-katalikiskos-pogrindzio-spaudos-organizatorius-kunigas-pranas-raciunas-tesinys> (žiūrėta 2015.08.10).

surusinti ir kokias panaudoti pasipriešinimo priemones. Todėl reokupacijos metais norint Lietuvą išgelbėti nuo sunaikinimo reikėjo imtis priešingų priemonių: sustiprinti katalikybę ir tautinį susipratimą. Mano idealu tapo Lietuvos didvyris vyskupas Motiejus Valančius, kuris, būdamas gabus diplomatas, išvengė kalėjimo ir ištrėmimo. Po vyskupo M. Valančiaus Lietuvos atgimimo ruošėja buvo caro okupacijos metu slapta leistas pirmasis lietuviškas laikraštis „Aušra“. Reokupacijos laikų siekiai buvo panašūs su carinės Rusijos okupacijos siekais: Lietuvą nukatalikinti, sugriovus tikėjimą, pakirsti tautos dorovę ir taip paruošti kelią jos sunaikinimui. Todėl ir ėmiausi atgaivinti istorinės reikšmės leidinį „Aušra“. Parašiau naujam leidiniui įžanginį straipsnį ir kitą straipsnį apie vyskupą M. Valančių, kaip apie Lietuvos atgimimo skeleidėją. Tai atlikau Paluobių parapijos klėtelėje. Sutikęs vyskupą S. Tamkevičių išdėsciau savo planą atgaivinti „Aušros“ leidimą ir perdaviau jam dalį medžiagos pirmajam atgaivintos „Aušros“ numeriui. Vyskupas S. Tamkevičius išgirdęs apie JAV vyskupų ir kunigo P. Pugevičiaus pageidavimą, mano pasiūlytam projektui pritarė, sutiko jį leisti ir prisidėjo prie keturių „Aušros“ numerių suredagavimo ir išleidimo³⁵⁰. Taip šalia „Kronikos,“ tos pačios leidėjų grupės pradėjo reguliariai pasirodyti ir naujosios „Aušros“ numeriai (pirmasis išleistas 1975 m. spalio mėnesį, iš viso išleistas 41 numeris). Pirmajame „Aušros“ numeryje, kuriam vedamąjį straipsnį parašė kunigas P. Račiūnas MIC, buvo teigiama, kad pavojuje atsidūrė dvasinės vertybės: tikėjimas, dora, kalba, literatūra ir visa lietuviškoji kultūra: „Mūsų tautos priešai ruošia tautai pražūtį klasta, melu ir apgaule. Planingai ir maskuotai Lietuva dvasiškai žlugdoma ir fiziškai naikinama. Nutylima didvyriška Lietuvos praeitis, mokyklose labai mažai skiriama vietos Lietuvos istorijai, skurdžiai leidžiama istorinė literatūra, kurią negailestingai žaloja cenzoriai, o prieš karą išleisti Lietuvos istorijos vadovėliai rūpestingai naikinami. Klautojant istorinius faktus norima apnuodyti Lietuvos praeitį. Nutylima ne tik tautos praeitis, bet ir tamsiosios šiandieninio gyvenimo pusės. Mažai kas rūpinasi Lietuvos ateitimi, ypač jos dvasinėmis kultūros vertybėmis. Tautos dėmesys nukreipiamas tik į medžiagines kultūros kėlimą, o dvasinės kultūros dirvonai užleidžiami. Mūsų tautą reikia pabudinti iš to dvasinio miego, Maironio žodžiais tariant, reikia naujo Vaidevučio, todėl „Aušros“ uždavinys ir sunkiaisiais laikais gaivinti lietuvių dvasią, ugdyti tautinį susipratimą. „Aušros“ programa lieka tokia kaip ir prieš šimtą metų: parodyti lietuviams praeitį, teisingai įvertinti dabartį ir padėti įsivaizduoti ateities Lietuvą. „Aušra“ nesiekia politinių tikslų. Jos uždavinys – gaivinti lietuvių dvasią, ugdyti tautinį susipratimą, tautos dorovingumą, skatinti visokeriopą pažangą. Anot „Aušros“ leidėjų, lietuvių tauta išsilaikys, jei bus kultūringesnė už pavergėjus. „Aušra“ nekurstys tautinės neapykantos ir pasiryžusi dalintis kultūrinėmis vertybėmis su visų tautų geros valios žmonėmis, kurie Lietuvai linki gero. „Aušra“ tikisi, kad ją rems visi, kurie myli Lietuvą, nepaisant įsitikinimų, pareigų ir

---

³⁵⁰ Vienuolis nenuorama... P. 125.

partiškumo. „Aušra“ nepretenduoja apimti visų Lietuvos problemų „Aušros“ leidėjai tikisi, kad jų skelbiamos mintys paplįs jaunimo tarpe, kad jie pažinę Lietuvos praeitį dar labiau pamiltų savo tėvynę³⁵¹. Tolimesnis „Aušros“ redagavimas buvo pavestas kunigui Lionginui Kunevičiui. Jis buvo ramus, bet principingas kovotojas, daugeliu atvejų susikirtęs su sovietinės valdžios pareigūnais, bet sovietų valdžiai nepavyko pagauti jo redaguojant „Aušrą“. „Jam padėjo kunigas Kazimieras Ambrasas bei vienuolės seserys, kurios daugiausia atliko „Aušros“ dauginimo darbą“³⁵², – prisimena kunigas P. Račiūnas MIC. Toks atnaujinto pagrindyje leidinio pobūdis atitiko marijonų charizmą, gerai išreiškė jų identiteto bruožą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią pastoracinėje veikloje.

1972–1988 metais iš viso ėjo 22 periodiniai pagrindžio leidiniai, iš kurių net 11 – katalikiški³⁵³. P. Račiūno MIC namuose buvo sukaupta biblioteka, kurios pagrindinės spaudos rinkinį sudarė religinė ir pasaulietinė literatūra. Dauguma – religinio turinio, tarp jų yra ir pagrindžio periodinių leidinių: „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“, „Perspektyvos“, „Dievas ir Tėvynė“, „Gyvoji Bažnyčia“, „Kalba Motina“, „Meilės žodis“, „Polemika“, „Rūpintojėlis“, „Tautos ateitis“, „Tiesos kelias“ ir „Viltis“³⁵⁴.

Taigi kunigas P. Račiūnas MIC, dirbdamas Paluobiuose, prisidėjo prie „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ įsteigimo, buvo jos bendradarbis. Šis faktas liudija, kad jis kovojo už tikinčiųjų teises, bendravo su kitais aktyviais kunigais ir pasauliečiais. Kunigas Pranas Račiūnas MIC atnaujino laikraščio „Aušra“ leidimą. Jame buvo rašoma ne tik apie Bažnyčios ir tikinčiųjų reikalus, bet ir visos tautos problemas. Jo parašytas vedamasis straipsnis pirmajam „Aušros“ numeriui nusakė universalųjį sielovadinį šio leidinio pobūdį ir numatė veiklos gaires, atitinkančias marijonų tapatybės bruožą, – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Tačiau galima išvelgti kitų marijonams būdingų sielovadoje bruožų trūkumą. Neišryškėjo ir marijinis bei eschatologinis charakteris.

Reokupacijos 1953–1985 metais Lietuvos marijonų provincija dėl sovietų valdžios vykdomos ateistinės politikos oficialiai neveikė, tačiau prioritetinius apaštalavimo uždavinius turėjo. Sugrįžę iš tremties marijonai vienuoliai nepaisydami sovietinės valdžios draudimų įvairia pastoracine veikla ugdė parapijiečių, ypač vaikų, pamaldumą, daug bendravo su jaunimu, vedė rekolekcijas kunigams ir parapijiečiams. Sovietų valdžia paskirdama pastoraciniam darbui sugrįžusius

³⁵¹ Vienuolis nenuorama... P. 126.

³⁵² Platūs kaimo klebono rūpesčiai 1965–1980. Gerdašiai 1965–1969. // VU Biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-2841. P. Račiūno MIC užrašai. Orig. III. L. 3.

³⁵³ *Vasiliauskaitė V.* Lietuvos ir Rytų Europos šalių periodinė savilaida (1972–1989). Vilnius. 2006. P. 147; *Tamošauskas G.* Obrona wartości patriotycznych i religijno-moralnych w prasie podziemnej na Litwie w latach 1944–1990. Lublin. 2014. S. 115.

³⁵⁴ *Šimkevičius Š.* Katalikiškos pagrindžio spaudos organizatorius – kunigas Pranas Račiūnas (Tęsinys.).

iš lagerių ir tremties kunigus į nuošalias vyskupijų parapijas stengėsi izoliuoti juos nuo visuomenės, tačiau, nepaisydami draudimų, jie aktyviai įsitraukė į Bažnyčios gyvenimą: vadovavo kunigų ir vienuolių rekolekcijoms, rašė vienuolių ir pasauliečių dvasiniam ugdymui skirtus darbus, juos platino savilaidos būdu, kovojo už tikinčiųjų teises, nuolat bendravo su kitais aktyviais kunigais, pasirašė po peticijomis sovietų valdžios institucijoms, nuolat talkino leidžiant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“, pogrindyje atnaujino laikraščio „Aušra“ leidimą. Vienas didžiausių nuopelnų Katalikų Bažnyčiai – Pogrindinės kunigų seminarijos prie Marijonų vienuolijos įkūrimas ir jos veikla, pogrindyje įšventintų kunigų sielovados koordinavimas Lietuvoje ir už jos ribų.

Marijonai taip pat dėstė ne tik Pogrindinėje marijonų kunigų seminarijoje, bet ir Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, talkininkavo jos veikloje, užėmė kitas atsakingas pareigas. Daug prisidėjo prie bažnytinių leidinių rengimo ir leidybos bei tikėjimo išsaugojimo reokupuotoje Lietuvoje. Sovietų lageriuose nekalėję marijonai taip pat patyrė valdžios suvaržymą, tačiau visą reokupacijos laikotarpį kartu su kitais kunigais ir broliais vienuoliais neleido religijai išblėsti: vykdė pastoraciją įvairiose parapijose, ypač pasižymėjo vesdami rekolekcijas kunigams ir seselėms vienuolėms, taip pat dirbo tautiniu atžvilgiu mišriose tikinčiųjų bendruomenėse, vykdė eku-
meninę veiklą bendraudami su Estijos Liuteronų pastoriais, Stačiatikių dvasininkais, bendravo su Armėnų Bažnyčių vadovais, palaikė ryšį su užsienio marijonais, platino katalikiškuosius leidinius, bendradarbiavo žiniasklaidoje religinio švietimo, moralės ir kitais klausimais.

Ši marijonų veikla pastoracijoje labiausiai išryškino jų identiteto bruožą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią, jo misijinį, išganymo ir priemonių universalumo charakterį. Marijinis charakteris atsispindėjo marijonų pamoksluose ir akademinėje veikloje. Eschatologinis charakteris buvo būdingas parapinėje pastoracijoje dirbantiems kunigams, kurie uoliai rūpinosi ligonių sielovada, gedulinių šv. Mišių šventimu. Tačiau pasakytina, kad paskutiniai du tapatybės bruožai nebuvo pabrėžtinai akcentuojami, sielovadoje jų raiškos forma buvo būdinga ir kitiems kunigams nemarijonams.

5. LIETUVOS MARIJONŲ PASTORACIJA XX AMŽIAUS 9 DEŠIMTMEČIO VIDURYJE – 10 DEŠIMTMEČIO PRADŽIOJE

Lietuvos nepriklausomybė buvo lietuvių tautą per visas okupacijas palaikiusi idėja. Daugelis ją suprato ir išgyveno savaip, tačiau neabejota, kad turi būti ir, kada nors bus, atkurta nepriklausoma Lietuvos valstybė. Vieni to bijojo, kiti to vylėsi. Tai buvo nematomos, tačiau visą visuomenę gana aiškiai dalijusios ideologinių atskirčių linijos³⁵⁵. 1985 m. Sovietų Sąjungoje į valdžią atėjęs Michailas Gorbačiovas pradėjo naują politikos kursą į sovietinio režimo demokratizaciją ir ekonominę pertvarką. Nors ekonomikos reformos pirmiausia buvo nukreiptos į pelno didinimą, planinė ekonomika visai nepasidavė pertvarkai, todėl Sovietų Sąjungos vadovas ir jo šalininkai suvokė, kad permainingos ekonomikoje galimos tik keičiantis visuomenei – atsirandant daugiau laisvės. Taip politinėje retorikoje atsirado ir paplito „viešumo“ sąvoka, atvėrusi duris kritinei minčiai³⁵⁶. Į prasidėjusias demokratizacijos permainas Sovietų Sąjungoje greitai buvo sureaguota Lietuvoje, nes antrosios sovietinės okupacijos metais pagrindžio sąlygomis disidentai įvairia veikla siekė nepasiduoti sovietizacijai ir išsaugoti nepriklausomos Lietuvos valstybės idėją. Disidentinėje veikloje reokupacijos metais dalyvavo ir vienuoliai marijonai, kurie buvo išblaškyti po visą Lietuvą ir darbavosi įvairiose sovietinės valdžios kontroliuojamose parapijose. Sąjūdžio iniciatyvinė grupė Lietuvoje susikūrė 1988 m. birželio 3 d., ją sudarė žymūs šios šalies meno ir mokslo žmonės. Steigiamasis Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio suvažiavimas įvyko 1988 m. spalio 22–23 dienomis. Jame buvo priimta Sąjūdžio programa ir įstatai, sukurti valdymo organai – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimas ir Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Taryba. Iš pradžių buvo deklaruojami kultūrinio atgimimo, demokratizavimo ir ekonominio savarankiškumo siekiai, bendradarbiauta su Lietuvos komunistų partija, bet nuo 1988 m. lapkričio mėnesio buvo suformuota savarankiška politinė pozicija.

Steigiamojo suvažiavimo priimtoje Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio programoje septintasis iš devynių skyrių buvo pavadintas „Religija ir visuomenė“. Jame iškeltas tikslas, kad Bažnyčiai būtų garantuota teisė tvarkytis pagal savo vidinius kanonus³⁵⁷. 1989 m. vasario 16 d., pirmą kartą antrosios sovietinės okupacijos metais, Sąjūdis viešai paminėjo Lietuvos nepriklausomybės dieną ir deklaravo, kad Sąjūdžio pagrindinis siekis – Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas. Šiam siekiui pritarė ir į jo įgyvendinimą aktyviai įsitraukė Lietuvos Katalikų Bažnyčia. Ma-

³⁵⁵ Ozolas R. Lietuvos persitvarkymo Sąjūdžio įsikūrimas // Kelias į Nepriklausomybę: Lietuvos Sąjūdis 1988–1991 m. Sud.: Genzelis B., Rupšytė A. Vilnius. 2010. P. 19.

³⁵⁶ Ten pat. P. 26.

³⁵⁷ Subačius P. Dvidešimt penkeri 1988–2013 religinės laisvės metai. I. D. Vilnius. 2015. P. 34.

rijonų veikla, susidarius naujoms politinėms aplinkybėms Sovietų Sąjungoje ir paskelbus Lietuvos nepriklausomybę iki sovietinės kariuomenės išvedimo 1993 m. rugpjūčio mėnesį, yra aptariama šiame skyriuje.

5.1. Kunigų marijonų veikla

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio pradžioje

Michailo Gorbačiovo atšilimo laikotarpiu marijonų Kongregacija Lietuvoje dar negalėjo egzistuoti teisėtai, todėl 1987 m. nebuvo sušaukta formali Provincijos kapitula, juo labiau visų galėjusių atvykti Provincijos narių konventas. Tokio susirinkimo metu buvo išrinkta Provincijos vadovybė. Provincijolu išrinktas kunigas Vaclovas Aliulis MIC, jo pavaduotoju – kunigas P. Račiūnas MIC, kitais tarybos nariais tapo: ilgalaikis provincijolas kunigas Pranas Šulskis MIC, kunigas Viktoras Šauklys MIC ir kunigas Kęstutis Brilius MIC. 1987 m. ir 1988 m. Provincijos taryba rinkdavosi kas du tris mėnesius, kad išnagrinėtų aktualius klausimus: kandidatų į naujokyną priėmimo, vienuolinių įžadų davimo arba atnaujinimo, misijų Rytuose, ganytojiškos veiklos parapijose, kurių klebonais ar kunigais buvo marijonai³⁵⁸. Sunkiausiai marijonams sekėsi su naujokynu. Keliolika klierikų iš Tarpdiecezinės kunigų seminarijos tam tikrą laiką buvo susiję su Kongregacija kaip kandidatai, naujokai arba net davę laikinuosius įžadus, tačiau, neturėdami vienuolinės formacijos, dauguma kandidatų Vienuoliją palikdavo. Tik du klierikai marijonai per šį laikotarpį iki 1992 m. davė amžinuosius įžadus. Tačiau ir jų pašaukimas, kaip parodė laikas, nebuvo tvarus. Į marijonų gretas jungėsi dieceziniai kunigai. 1986 m. pirmuosius įžadus davė Šakių dekanas, monsinjoras, būsimas Vilkaviškio vyskupas Juozas Žemaitis, 1988 m. – Kužių klebonas kun. Vytautas Brilius.

Popiežius Jonas Paulius II 1987 m. birželio 28 d. Romoje, minint Lietuvos Krikšto 600 metų jubiliejų, paskelbė lietuvių arkivyskupą, marijoną Jurgį Matulaitį palaimintuoju. Šis įvykis paskatino lietuvių katalikiškas ir patriotines nuotaikas. Padėkos iškilmės Lietuvoje 1987 m. liepos 10–12 dienomis nulėmė žmonių gausą Marijampolės (tada – Kapsuko) bažnyčioje. Apie tai liudija kunigo L. Lešinsko MIC 1987 m. pateikta suvestinė, kurioje nurodoma, kad Kapsuko bažnyčioje 1987 m. per pasiruošimo dienas, penktadienį ir šeštadienį, išdalyta apie 3 000 komunikantų, o sekmadienį – apie 12 000 komunikantų. Pagrindinių šv. Mišių metu bažnyčioje ir šventoriuje dalyvavo apie 10 tūkstančių žmonių³⁵⁹. Sunku buvo suskaičiuoti visus žmones, netilpusius į šven-

³⁵⁸ Sprawozdanie z życia Litewskiej prowincji księży marianów Świętego Jerzego z okresu lat 1987–1993 // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. Provincia Lituana. S. 1.

³⁵⁹ *Aliulis V.* Susirašinėjimo su bičiuliais užsienio šalyse ir Lietuvoje dokumentai // LCVA. F. R-945. AP. 1. B. 182. L. 25.

torių. Vis dėlto Lietuvos marijonams trūko vienijančios veikimo programos, nebuvo tinkamai pasiruošta Kongregacijos Atnaujintojo paskelbimui palaimintuoju. Atsakomybė už Jo kulto platinimą visų pirma krito Lietuvos vyskupams bei diecezinėms struktūroms, kurios taip pat buvo redukuotos. Iki 1989 m. Vilkaviškio vyskupija, kuriai ir priklausė Marijampolės (Kapsuko) bažnyčia, neturėjo nei savo ordinaro, nei kurijos, nei kitų svarbių institucijų. Kaip liudija kun. Tadas Valianas, tuometinis Marijampolės (Kapsuko) vikaras, 1988 m., praėjus metams po Palaimintojo paskelbimo, dar nebuvo nei Palaimintojo J. Matulaičio litanijos, nei kasmėnesinių minėjimų. Netgi ne visi marijonai atvykdavo į Palaimintojo iškilmes liepos ar sausio mėnesiais.

Kai kurie marijonai jau buvo pagyvenę ar silpnos sveikatos: pavyzdžiui, Bronius Paltanavičius MIC, kuris neseniai, vos 1980 m. buvo įšventintas kunigu, bet jau 1987 m. dėl užpuolimo patyrė rimtų sveikatos sutrikimų. Kaip liudija kunigas Bronius, jis 1987 m. būdamas Kaimelio klebonu, perlaidojo Lietuvos partizanų palaikus. Pamoksle Lietuvos partizanus iškėlė kaip teigiamą pavyzdį, o sovietams talkininkavusius sribus išpeikė. Po kelių dienų savo namuose buvo užpultas ir sunkiai sumuštas³⁶⁰. Tačiau tokie įvykiai patriotinių nuotaikų nemažino, o atvirksčiai – didino norą priešintis okupacinei valdžiai, būrė į Sąjūdį.

1988-uosius popiežius Jonas Paulius II Bažnyčioje paskelbė Švč. Mergelės Marijos metais. Kunigams marijonams tai buvo gera proga kalbėti apie Mergelę Mariją. Iki šiol nelabai kuo išsiskiriantys marijiniai pamokslai įgavo naują pobūdį. Išsamiausias iš Lietuvos marijonų mariologinis pamokslas, skirtas Marijos metų paminėjimui, buvo Vaclovo Aliulio MIC. Iškeldamas Dievo gimdytojos vaidmenį Išganymo istorijoje ir Bažnyčioje, autorius ragino aktyviau praktikuoti marijinį pamaldumą. Galima būtų svarstyti, kaip marijinis pamaldumas lėmė lietuvių tautos apsisprendimą ir jos kelią į nepriklausomybę³⁶¹. Tačiau neabejotinai tie metai buvo išskirtiniai.

Dar vienas svarbus lūžis Bažnyčios ir visuomenės išsilaisvinimo procese įvyko 1988 m. gegužės 29 d., kai popiežius suteikė kardinolo titulą vyskupui Vincentui Sladkevičiui MIC³⁶². Pasinaudodamas išaugusiu autoritetu, kurį suteikė kardinolo titulas, V. Sladkevičius MIC drąsiai pareiškė, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia daugiau nesivadovaus atgyvenusiais sovietiniais įstatymais religijos klausimu, o 1988 m. rugpjūčio 3 d. Kunigų seminarijoje įvykusiame kunigų simpoziume, skirtame Švč. Mergelės Marijos metams, dalyvaujant beveik pusei Lietuvos kunigų, jis „ragino konfratrus nebebijoti, drąsiai katekizuoti jaunimą, vykdyti karitatyvinę veiklą, reikalauti religinės spaudos laisvės“³⁶³. Taip pat simpoziume buvo paskelbta Bažnyčios nepriklausomybės deklaracija. Šis žingsnis reiškė, kad Lietuvos katalikų bendruomenė pritaria Sąjūdžio siekiams.

³⁶⁰ Iš autoriaus interviu su kun. B. Paltanavičiumi MIC. 2016.03.03. Marijampolė // Asmeninis autoriaus archyvas. Garso įrašas.

³⁶¹ *Trimakas K.* Marijos metai ir Lietuvos laisvė. 1988.05.05 // www.laiskailietuviams.lt (žiūrėta 2016.02.17).

³⁶² Krikščionybės Lietuvoje Istorija. Sud. *Ališauskas V.* Vilnius. 2006. P. 548.

³⁶³ Ten pat.

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariai, sužinoję apie ryžtingus Bažnyčios veiksmus, nutarė kviestis katalikų dvasininkus į rengiamą Sąjūdžio steigiamąjį suvažiavimą. Todėl tų pačių metų rugsėjo mėnesį akademikas Antanas Buračas apsilankė pas kunigą V. Aliulį MIC ir perdavė jam Sąjūdžio iniciatyvinės grupės pageidavimą bendradarbiauti su Lietuvos Katalikų Bažnyčia. Kunigas Vaclovas apie šią žinią iškart informavo vyskopus, kurie pritarė šiam bendradarbiavimui, todėl labai greitai buvo suformuota Bažnyčios atstovų grupė Sąjūdyje. Iš šešių vyskupijų valdytojai išrinko po šešis kunigus, dar keli buvo išrinkti rajonuose³⁶⁴. Lietuvai pirmaisiais Atgimimo metais buvo labai reikšminga kunigo Vaclovo Aliulio MIC laikysena, išmintis, asmeninis pavyzdys, tvirta nuosekli pozicija, nes tuo metu jis ėjo Lietuvos Liturginės komisijos pirmininko pareigas, buvo Naujojo Testamento vertimo redaktorius bei patarnavo inteligentų pamėgtoje Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčioje.

Kartu su kunigu V. Aliuliu MIC į Sąjūdžio veiklą aktyviai įsitraukė ir antrosios sovietinės okupacijos metais buvęs marijonų provincijolu kunigas Pranas Račiūnas MIC. Apie tai, kad minėti kunigai marijonai 1988–1992 metais tapo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo nariais, liudija Kauno arkivyskupo augziliaro Sigitto Tamkevičiaus SJ pasirašytas dokumentas Lietuvos Sąjūdžio tarybai, kuriame teigiama, kad Lietuvos Vyskupų Konferencija leidžia kunigams – P. Račiūnui MIC, V. Aliuliui MIC ir kan. Broniui Antanavičiui, dalyvauti Sąjūdžio Seimo veikloje. Paminėti kunigai patys turėtų duoti savo sutikimą³⁶⁵. Tokiomis aplinkybėmis kunigai V. Aliulis MIC ir P. Račiūnas MIC atsirado Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdyje. Abiejų kunigų marijonų tikslas dalyvaujant Sąjūdžio veikloje buvo rūpintis dvasiniu ir moraliniu tautos atgimimu, kviesti inteligentiją ir mokytojus kuo aktyviau įsitraukti į tautos moralinio stiprinimo darbus.

Minėtiems kunigams buvo patikėta sudaryti Sąjūdžio dvasinio ir dorovinio gyvenimo programą, kurią Sąjūdis sieks įgyvendinti savo veikloje. Programoje kunigai akcentavo, kad „šeima yra pagrindinė visuomenės ląstelė, kurioje vaikas gauna pirmuosius doros elgesio ir mąstysenos įgūdžius, todėl Sąjūdis rūpinsis jaunimo rengimu šeimai, santuokos tvirtumu. Mokykla tęsia ir papildoma šeimos pastangas ugdyti vaiko asmenybę, todėl Sąjūdis rūpinsis asmens ugdymu, su dora susijusių dalykų dėstymo tobulinimu, socialinių dorybių – draugiškumo, tarpusavio pagalbos, korektiškumo santykių – kūrimu mokyklose. Sąjūdis bendradarbiaus su religinėmis bendrijomis, padės vystyti savo dvasinę bei moralę ugdančią veiklą, rūpinsis, kad valstybės įstatymai derintųsi su pagrindinio žmonijos moralinio įstatymo – Dekalogo principais. Sąjūdis remia blaivybės akcijas. Rūpinsis nusikaltusių asmenų grąžinimu į doros kelią. Gaivindamas buvusią aukštą Lietuvos žmonių darbo moralę, Sąjūdis sieks, kad ekonomika skatintų sąžiningą darbą. Taip pat Sąjūdis

³⁶⁴ *Petraitiėnė I. V.* Aliulis: „Sąjūdis pagavo nuo pirmų dienų...“ // www.Bernardinai.lt (žiūrėta 2016.05.28).

³⁶⁵ *Tamkevičius S.* Lietuvos Sąjūdžio Tarybos pirmininkui J. Tumeliui. 1992.02.14. Nr. 850 // Marijampolės marijonų archyvas. Kun. V. Aliulio MIC asmens byla. Lapai nenumeruoti.

sieks, kad socialinė rūpyba pasiektų visus negalinčius savimi pasirūpinti: senelius, ligonius, visus apleistus vienišus žmones, rūpinsis, kad jie patektų į rūpestingas šeimas³⁶⁶. Taigi marijonai, įsitraukdami į aktyvią Lietuvos valstybingumo pagrindus atkuriančią Sąjūdžio veiklą, stengėsi vystyti ir palaikyti moralinę šio judėjimo kryptį, atstovavo Katalikų Bažnyčiai svarbiais religijos laisvės, švietimo, šeimos, doros klausimais.

1988 m. spalio 22 d. prasidėjo Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas. Jame kunigas V. Aliulis MIC pagaliau atvirai prabilo ir politine tema: „[...] Stebimės, kad mokytos galvos sakosi negalinčios suprasti, kaip galėjo įsigalėti stalininė savivalė, kur yra jos šaltinis. O šaltinis tas pats, kaip ir hitlerinės savivalės. Vienintelė partija, net be frakcijų, niekuomet negarantuoja demokratiškumo [...]“³⁶⁷. Tokie pasisakymai vis dėlto buvo reti, dažniau vyravo moralinės, religinės temos.

Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime taip pat buvo prabilta ir apie Vilniaus arkikatedros sugrąžinimą tikintiesiems. „Nors sovietai ir jautė spaudimą, bet pasiduoti nenorėjo“, – prisimena kunigas V. Aliulis MIC. „Jie pasiūlė Katedros dvišaldystę – ryte ir sekmadieniais Bažnyčia gali naudotis kunigai ir atlikti apeigas, o kitu laiku ji tarnaus aiškiai neapibrėžtiems tikslams“³⁶⁸. Tokiam sovietinės nomenklatūros pasiūlymui ryžtingai pasipriešino vyskupai, todėl komunistų partijos vyriausybės vadovai suprato, kad daugiau Vilniaus arkikatedros neišlaikys, paskelbė, jog atiduoda ją tikintiesiems³⁶⁹. Ši naujiena buvo paskelbta per Lietuvos Sąjūdžio steigiamąjį suvažiavimą, kuris 1988 m. spalio 22–23 dienomis vyko Vilniaus sporto rūmuose. Tą dieną kunigas V. Aliulis MIC perskaitė ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios Vyskupų Deklaraciją dėl Sąjūdžio programos, kurioje buvo sakoma: „Katalikų Bažnyčia kartu su visuomenės dauguma džiaugiasi pakilusiu mūsų tėvynainių aktyvumu ir pritaria Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio svarbiausiems siekiams“, ir ryžtingai paskelbė, kad kitos dienos ryte 7 val. 15 min. šv. Mišios bus laikomos prie uždarytos Katedros durų (nes tuo metu Katedroje veikė sovietinių paveikslų galerija), o pamaldoms vadovaus kardinolas Vincentas Sladkevičius MIC³⁷⁰. Vilniaus Katedrą tikintieji atgavo tik praėjus metams. 1989 m. vasario 3 d. visoje Vilniaus arkivyskupijoje buvo paskelbta Pasninko ir atgailos diena. Iškilmių dieną nuo pradžios nekantriai laukiančius maldininkus pasveikino primindamas Katedros istoriją, jos reikšmę lietuvių tautai kunigas V. Aliulis MIC. 1989 m. vasario 5 d. po 40 metų trukusio neteisėto atėmimo Lietuvos tikintieji iškilmingai sugrįžo į su lietuviu dvasia nedalomai suaugusią Tautos šventovę – Vilniaus katedrą³⁷¹. Taigi nuo pat Sąjūdžio susikūrimo pradžios Lietuvoje į jo veiklą aktyviai įsitraukęs kunigas marijonas V. Aliulis MIC daug prisidėjo,

³⁶⁶ Račiūnas P., Simanaitis E., Aliulis V. Dora ir dvasingumas. // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. Provincia Litwana. XXI Amžius. 1991 m. gruodžio 19 d. Nr. 51. (kopija). L. 2.

³⁶⁷ Petraitienė I. V. Aliulis: „Sąjūdis pagavo nuo pirmų dienų...“ ...

³⁶⁸ Ten pat.

³⁶⁹ Ten pat.

³⁷⁰ Ten pat.

³⁷¹ Ten pat.

kad Katedra būtų gražinta tikintiesiems, leliamomis akimirkomis kalbėjo visos Lietuvos Katalikų Bažnyčios vardu. Tokia kunigų marijonų veikla rodo ne tik jų vienybę su stiprėjančiu tautiniu judėjimu, bet ir siekį užtikrinti religines tikinčiųjų teises, sustiprinti Katalikų Bažnyčios vaidmenį atsikuriančioje valstybėje. Tikėjimo ir moralinių vertybių užtvirtinimas naujai besiformuojančiame valstybės valdyme atitiko pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią universalumo charakterį. Tačiau ne visi marijonai buvo aktyvūs Sąjūdžio rėmėjai.

Persitvarkymo Sąjūdžio inicijuoti mitingai vyko visoje Lietuvoje. Taip pat ir Marijampolėje 1988 m. pirmasis Sąjūdžio mitingas sutraukė gausią minią į centrinę miesto aikštę. Vietiniams Bažnyčios atstovams taip pat reikėjo reaguoti į įvykius. Tuo metu vienintelės senosios Marijonų parapijos klebonu buvo kun. Leonas Lešinskas MIC, žmonių vertintas už šiltą bendravimą su vaikais ir puošnų bažnyčios remontą. Paklaustas, ką darysias, eiti į mitingą neišdrįso. Pasiuntė ir davė įgaliojimą kalbėti kunigų vardu kunigui Tadu Valianui, kuris šį įvykį atsimena kaip labai svarbų, ne tik įsirašiusį į bendrą Lietuvos nepriklausomybės judėjimą, bet ir davusį pradžią senojo miesto vardo sugrąžinimui³⁷².

Kartu su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio įsteigimu vyko ir laisvos katalikiškosios spaudos atgimimas. Atsileidus saugumo gniaužtams, atsirado galimybė pradėti leisti oficialią katalikiškąją spaudą. Tapęs Sąjūdžio Seimo tarybos nariu, kunigas V. Aliulis MIC buvo iškėlęs dar vieną svarbų uždavinį – įsteigti katalikišką žurnalą „Katalikų pasaulis“; žurnalas pasirodė 1989 m. vasario 5 d., tą pačią dieną, kai tikintiesiems buvo sugrąžinta Vilniaus Katedra. Žurnalo steigėju tapo Lietuvos Vyskupų Konferencija, o leidyba rūpintis buvo pavesta pačiam V. Aliuliui MIC kartu su pagrindžio spaudos bendradarbiais – kunigu Petru Kimbriu, Vytautu Ališkausku, Aušvydu Belicku MIC ir kitais. Tėvas V. Aliulis buvo pripažįstamas kaip įžvalgus redaktorius, talentingas žurnalistas, praskyręs kelią religinei literatūrai. Jis sakydavo: „Literatūra ir religija yra du indai“. Nuo 1989 m. iki 1991 m. buvo žurnalo „Katalikų pasaulis“ vyriausiasis redaktorius, 1990–1993 m. – „Katalikų pasaulio“ leidyklos direktorius. Ne tik buvo tikras profesionalas, bet ir geru žodžiu skatino kitus rašyti, materialiai rėmė spaudos leidinius „Jaunystės vizija“, „Kregždutė“, „Ateitis“, „Naujasis židinys-Aidai“, taip pat Lietuvos Biblijos draugiją, katalikiškas radijo laidas³⁷³. Aliulis MIC taip pat aktyviai dalyvavo diskusijose apie dvasinę kultūrą, ieškojo sutarimo su lenkais, kurstomais prieš lietuvius, rūpinosi bažnytinės muzikos reikalais, dalyvavo vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio steigiamojame konferencijoje, rašė straipsnius paneigdamas propagandinius rašinėjimus bei aiškindamas tikėjimo tiesas³⁷⁴. Šiuo laikotarpiu marijonai ne

³⁷² Iš autoriaus interviu su kun. T. Valianu 2016.06.18. Marijampolė // Asmeninis autoriaus archyvas. Tekstas spausdintas kompiuteriu. L. 1.

³⁷³ Juodėnienė V., Kisieliene B. Vaclovas Aliulis ir jo darbų bibliografijos rodyklė // Mokslo Lietuva. 2011.03.17. Nr. 6 (450). P. 13.

³⁷⁴ Juodėnienė V., Kisieliene B. Vaclovas Aliulis ir jo darbų... Pažymėtina, kad eschatologinio charakterio išraiška

tik stengėsi palaikyti tradicinę Vienuolijos leidybos veiklą, bet ir ją vystė. Atsirado naujų technologinių galimybių. Kaip naujas sielovadinis uždavinys – atsiradusios radijo ir televizijos transliacijos. Reikšmingos veiklos atgimimas ir suklestėjimas labai atitiko marijonų identiteto bruožą – apaštalavimo priemonių universalumą sielovadoje pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią.

V. Aliulis MIC, gavęs bažnytinės vadovybės palaiminimą ir tapęs Sąjūdžio Seimo Tarybos nariu, tapo ne tik aktyviu visuomenės veikėju, bet ir įsitraukė į Ateitininkų federacijos atkuriamąjį darbą, tapo Ateitininkų federacijos komiteto pirmininku. Ateitininku kunigas V. Aliulis MIC buvo nuo 1932 m. iki gyvenimo pabaigos. 1989 m. sausio 7 d. Vilniuje įvyko Lietuvos ateitininkijos atkuriamoji konferencija, kurios metu buvo išrinktas Atkuriamasis komitetas, o jo pirmininku tapo kunigas Vaclovas Aliulis MIC. Anot kunigo, katalikiškojo jaunimo sąjunga „Ateitis“ yra plataus lavinimosi sąjunga, kurios tikslas – brandi asmenybė. „Tai šviesi, nuotaikinga, dainuojanti ir giedanti organizacija. Jos tikrais nariais gali būti tik praktikuojantys katalikai, priėjusios organizacijos ideologijai – kandidatai. Ateitininkai į savo gretas kvies jaunimą, kuriam tikėjimas, humanistiniai siekiai – dora, artimo ir Tėvynės meilė dar neprarado savo tikrosios reikšmės“³⁷⁵. Konferencijoje kunigas Vaclovas perskaitė pranešimą „Kas tai yra ateitininkai, jų istorija, ideologija, siekiai“³⁷⁶. Šiam marijonui teko ir pagrindiniai rūpesčiai bei pasirengimo darbai rengiantis Ateitininkų federacijos atkuriamajam suvažiavimui. Jis pasirūpino ateitininkų simbolikos atkūrimu, įstatų projektų redakcija, katalikiškosios visuomenės informavimu. Šiam tikslui parašė ir „Ateitininko saviuklą“, kuriame išdėstė ateitininkų tikslus ir siekius: „Mes – lietuviškas jaunimas, auklėjamės tautiškai, lietuviškai. Mylėk, ugdyk, kas sava, įvertink, pagerbk ir svetimas, tai bus teisingas, sveikas tautiškumas. Dievas leido mums išvysti saulę šiame gražiame žemės lopinėlyje, kuris vadinasi Lietuva, iš motinos ir tėvo lūpų išgirsti skambią ir turtingą lietuvių kalbą – tai uždavinys mums išlaikyti ir ugdyti šį paveldą“³⁷⁷. Taigi ateitininkų siekiai, anot V. Aliulio MIC, turi būti tautiški, ugdantys patriotizmą. Tautos stiprybės šaknimis kunigas laikė darnias šeimas: „stiprios laimingos šeimos – stipri ir tauta“³⁷⁸. Taip pat „Ateitininko saviukloje“ akcentavo, kad „dora jaunyste rengsimės tvirtai ir darniai šeimai, ugdysimės tiesų, atvirą, drąsų ir užjaučiantį charakterį, savitvardą, tvirtumą ir švelnumą bei pagarbą gyvybės šventam slėpiniui... per mus turi ateiti dvasinis atgimimas“³⁷⁹. Tokiomis mintimis kunigas V. Aliulis MIC užbaigė

---

atsispindėjo ir kun. A. Aliulio MIC straipsniuose spaudoje. Tačiau šis motyvas yra retas ir proginis: *Aliulis V.* Visų mirusiųjų minėjimas // *Vakarinės naujienos*. 1988.10.31. P. 3.

³⁷⁵ *Aliulis V.* Dalyvaujant Lietuvos ateitininkų federacijos veikloje dokumentai // LCVA F. R-945. Ap. 1. B. 140. L. 1.

³⁷⁶ XXI amžius. 2003 m. gruodžio 12 d. Nr. 95 (1199). P. 1.

³⁷⁷ *Aliulis V.* Dalyvaujant Lietuvos ateitininkų federacijos... L. 1.

³⁷⁸ Ten pat.

³⁷⁹ Ten pat.

ateitininkų nuostatas tikėdamasis greitai išvysti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Ateitininkų suvažiavimas prasidėjo 1989 m. lapkričio 25 d. Vilniaus arkikatedroje bazilikoje iškilmingomis šv. Mišiomis, kurių koncelebracijai vadovavo kardinolas Vincentas Sladkevičius MIC. Suvažiavimo darbas vyko Lietuvos moksleivių rūmuose, kurių fasadą puošė šūkis „Dievas yra meilė“. Tais laikais tai buvo nauja, netikėta. Suvažiavimo tikslas buvo pasiektas – Federacija atkurta, o jos pirmininku išrinktas dr. Arvydas Žygas³⁸⁰. Kaip ir ankstesniu laikotarpiu, tęsdamas marijonams būdingą veiklą kunigas V. Aliulis MIC telkė pasauliečius į bažnytinius judėjimus. Uždeganti ir įkvepianti pastoracinė veikla įkūnijo apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Šis marijonų identiteto bruožas atsispindėjo ir kitoje tėvo Vaclovo veikloje.

Šiame etape kun. V. Aliulio MIC pamoksluose, šalia katechetinių temų, atsiranda ir naujų, pasigirsta raginimas atsisukti į savo praeitį ir istoriją, dažnai pamokslų metu analizuojami Senojo ir Naujojo Testamentų tekstai, pristatomos popiežiaus enciklikos. Pati politinė situacija padiktavo pakantumo ir atlaidumo savo artimui temą: „Klaidą smerkti, klystančio gailėti ir mėginti jam padėti kaip broliui – štai krikščioniškoji taktika, privaloma kunigui“³⁸¹. Ankstesniais metais kunigas Vaclovas daugiausia dėmesio skyrė savo parapijos problemoms, o šiuo laikotarpiu jam rūpi jau visa Lietuva – komentuoja spaudą, laidas bei renginius, kuriuose dalyvavo. Nuo 1985 m. jo būta visur: kviečiamas į radijo laidas, dalyvauja pirmuosiuose ateitininkų ir „Carito“ suvažiavimuose. 1988 m. dalyvauja Kapsuke (Marijampolė) vykusioje diskusijoje „Muzika ir religija“. Dėl galimybės mokyti tikybos vaikus bei teisių užtikrinimo visiems, taip pat ir tikintiesiems, 1989 m. derasi Maskvoje Visuomeninių mokslų akademijoje. Mokytojų namuose susitinka su lenkų bendruomene, „Žinijos“ draugijoje – su žydų. Druskininkuose dalyvauja akademiniam seminare Šventojo Rašto tekstų interpretavimo klausimais. Respublikinėje bibliotekoje kalba tema „Krikščionybė Lietuvoje – 600“, Mokslų akademijoje – „Krikščionybė ir kultūra Lietuvoje“ ir t. t. Visur sako pamokslus ar skaito pranešimus.

Nekaltojo Švč. Mergelės Marijos prisidėjimo slėpiniui būdinga skaistumo dorybė marijonų buvo siejama su blaivumu. Kunigui V. Aliuliui MIC šiuo laikotarpiu blaivumo tema ir toliau buvo svarbi jo pamokslų tema. Pamoksle „Ar gali Viešpats mumis džiaugtis?“, sakytame 1989 m., teigia, kad „Pabaltyje pirmajame alkoholio suvartojimu – 15 kartų padaugėjo alkoholikų, 4 kartus padidėjo alkoholio suvartojimas. Pasekmės: sumažėjęs gimstamumas, savižudybės, pirmajame silpnapročiais. Alkoholikų 170000“³⁸². Net vesdamas rekolekcijas kunigams atkreipia dėmesį į šią opią problemą: žiūrėti, kad per laidotuves nebūtų duodama svečiams stipriųjų svaigalų. Ragina

³⁸⁰ *Aliulis V.* Tautos dvasinis atgimimas – svarbiausias ateitininkų tikslas // XXI Amžius. 2003.12.12. Nr. 95 (1199). P. 2.

³⁸¹ Pašaukimų diena. 1985.05.10 // LCVA F. R-945. Ap. 1. B. 25. L. 370.

³⁸² LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 30. L. 182.

nelaidoti tų, kurių mirties priežastis dokumentuose, – apsinuodijimas alkoholiu. Ir daugelyje kitų pamokslų bent keliais sakiniais užsimena apie blaivumo dorybę.

Naujosios epochos aktualijos paskatino ir kitus marijonus kalbėti ir rašyti Lietuvos istorijos ir Lietuvos Bažnyčios temomis. V. Aliulis MIC, V. Šaukllys MIC ir P. Račiūnas MIC šiais klausimais rašė straipsnius į laikraščius, paskutinysis net užsimojo parašyti Lietuvos vyskupų istoriją, rinko ta tema medžiagą, šaltiniams perrašinėti įtraukė talkininkų pasauliečių³⁸³.

Kunigas P. Račiūnas MIC, būdamas Sąjūdžio Seimo nariu, tuo metu buvo ir Tabariškių parapijos Kauno rajone klebonas. Nuo 1987 m. iki 1989 m. buvo marijonų viceprovincijolu. Tuo laikotarpiu jis rūpinosi moterų vienuolynais bei misionierių siuntimu į Armėniją, Sibirą, Vidurio Aziją ir Estiją. 1989 m. į Lietuvą atvykęs tėvas generolas D. Petraitis MIC pamatė, kad provincijolas kunigas V. Aliulis MIC turi labai daug pareigų, todėl negali sutelkti dėmesio naujų pašaukimų ugdymui. Tėvas generolas įvykdė Provincijos vadovybės pertvarkymą ir atnaujinimą. Provincijolu tapo kunigas P. Račiūnas MIC, o tarybos nariais – kunigas V. Aliulis MIC, kunigas Vincas Inkratas MIC, kunigas Kęstutis Brilius MIC ir kunigas Petras Kavaliauskas MIC³⁸⁴. Naujasis provincijolas ėmėsi lankyti brolius marijonus, glaudinti ryšius su jais ir tarp jų, tačiau neilgai, nes netrukus išvyko į Maskvą. Ten pakeitė Maskvos Romos Katalikų Šv. Liudviko parapijos kleboną, marijoną S. Mažeiką³⁸⁵.

Prasidėjus perestrojkos procesui, XX a. devintojo dešimtmečio viduryje marijonai aktyviai įsiliejo į tautinio atgimimo judėjimą, kaip ypač svarbų uždavinį kėlė religinį ir dorovinį atsinaujinimą. Naujos politinės aplinkybės suteikė ir naujų galimybių bei priemonių sielovoje. Aktyvesni kunigai tapo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Steigiamojo Seimo nariais, atstovavo Katalikų Bažnyčiai svarbiais religijos ir moralės klausimais, kūrė Sąjūdžio dvasinio ir dorovinio gyvenimo, ateitininkų, Blaivystės sąjūdžio, „Caritas“ programas. Puoselėjo ir rėmė religinę spaudą, dalyvavo įvairiose radijo laidose, konferencijose, mitinguose.

Galima pasakyti, kad marijoniškas apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią atsiskleidė maksimaliai. Labiau pavyko atskleisti ir marijinį vienuolių marijonų tapatybės bruožą, ypač tai pasakytina apie Švč. Mergelei Marijai skirtus metus. Tačiau tais metais visa Katalikų Bažnyčia daugiau skyrė dėmesio Švč. Mergelei Marijai. Nepamirštas ir eschatologinis tapatybės bruožas, marijonai dangaus ir amžinybės temas vystė rekolekcijų, pamokslų metu. Visgi marijonai mažai kuo išsiskyrė iš kitų aktyvesnių kunigų nemarijonų. Dažnas marijonas individualiai

---

³⁸³ Račiūnas P. Laiškas tėvui Bagdonavičiui V. 1991.11.22 // Marijampolės marijonų archyvas. Kun. P. Račiūno MIC asmens byla. Lapai nenumeruoti.

³⁸⁴ Sprawozdanie z życia Litewskiej prowincji... L. 1.

³⁸⁵ Ten pat.

buvo labai veiklus, tačiau trūko vieningos, planingos marijonų veiklos. Mažai skirta dėmesio pašaukimų, kandidatų ir klierikų vienuoliškam ugdymui, palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasinumo sklaidai.

5.2. Lietuvos marijonų provincijos bei jų pastoracinės veiklos atsinaujinimas Lietuvos nepriklausomybės 1990–1993 metais

1990 m. kovo 11 d. atkūrusi Lietuvos valstybės nepriklausomybę, Aukščiausioji Taryba birželio mėnesį priėmė nutarimą „Dėl Katalikų Bažnyčios padėties Lietuvoje Restitucijos Akto“, kuriame nutarė: 1. Teisiškai sureguliuoti valstybės ir Bažnyčios (religinių konfesijų) santykius; 2. Patvirtinti Katalikų Bažnyčios padėties Lietuvoje Restitucijos aktą; 3. Įpareigoti Lietuvos Respublikos Konkordato atnaujinimo projektą³⁸⁶. Šiuo nutarimu vyraujančiai religijai buvo pripažįstamas vaidmuo, turėtas iki sovietinės okupacijos, valstybė įsipareigojo bendradarbiauti su Bažnyčia. Kardinolo V. Sladkevičiaus MIC ir valstybės vadovo Vytauto Landsbergio 1990 m. birželio 14 d. pasirašytas Lietuvos paaukojimo Švč. Jėzaus Širdžiai aktas simboliškai patvirtino Bažnyčios ir valstybės sutarimą, krikščioniškąją pilietinės raidos orientaciją³⁸⁷.

Remdamasis Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos 1990 m. birželio 12 d. pasirašytu Bažnyčios padėties Restitucijos aktu, Lietuvos marijonų provincijolas kreipėsi į Lietuvos Respublikos Vyriausybę, kad ši įregistruotų Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos vadovybę ir pripažintų Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos tarybą religiniu centru. Pareiškime kunigas P. Račiūnas MIC nurodė, kad „Marijonų Kongregacija, 1909 m. atnaujinta palaimintojo arkivyskupo J. Matulaičio, nepriklausomoje Lietuvoje 1918–1940 m. vykdė plačią auklėjimo, švietimo, labdaros ir sielovados veiklą. 1940 m. ji neteko savo gimnazijos, spaustuvės ir leidyklos, bet toliau dirbo parapijose, kol 1949 m. buvo išsklaidyta ir uždrausta, tačiau bažnytinės teisės požiūriu Marijonų Kongregacijos Lietuvos Provincijos egzistavimas nenutrūko. Ji visą laiką turėjo savo teisėtą vadovybę ir dabar turi ryšį su kitų kraštų provincijomis ir centru Romoje. Pasitelbus Lietuvos Respublikos tęstinumą, prašome Lietuvos Respublikos Vyriausybę užregistruoti šią Marijonų Kongregacijos Lietuvos Provincijos vadovybę: Kunigas Pranas Račiūnas MIC – provincijolas, kunigas Vaclovas Aliulis MIC – viceprovincijolas (pirmasis patarėjas), kunigas Pranas Šulskis MIC – antrasis patarėjas, kunigas Kęstutis Brilius MIC – trečiasis patarėjas ir eko-

³⁸⁶ *Aliulis V.* Dalyvaujant Lietuvos ateitininkų federacijos... L. 3.

³⁸⁷ Krikščionybės Lietuvoje istorija. Sud. *Ališauskas V.* Vilnius. 2006. P. 560.

nomas, kunigas Petras Kavaliauskas MIC – ketvirtasis patarėjas. Vadovybės būstinė – Marijampolė³⁸⁸. Taip pat pareiškime kunigas P. Račiūnas MIC nurodė, kuriose vietose marijonai pirmiausia siekia atkurti savo turėtus vienuolynus. „Marijampolėje – prie Šv. Mykolo bažnyčios, Kaune – prie Šv. Gertrūdės (buvusios Šaričių) bažnyčios, Ukmergėje – prie Švč. Trejybės bažnyčios. Kiek vėliau Vilniuje, šiame mieste marijonams iki reokupacijos priklausė Šv. Ignoto bažnyčia ir namas buvusioje Žygimantų g. nr. 24, Žemaičių Kalvarijoje (Plungės rajone), Patašinės kaime (Marijampolės rajone), Panevėžyje, kuriame marijonai turėjo dvi bažnyčias: Švč. Trejybės ir Nekaltai Pradėtosios Švč. Marijos“³⁸⁹. Pareiškime buvo numatytos ir pagrindinės Marijonų vienuolijos veiklos kryptys: pastoracija, švietimas, auklėjimas, spaudos apaštalavimas³⁹⁰. 1991 m. sausio 31 d., atsižvelgiant į Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos provincijolo kunigo P. Račiūno MIC pareiškimą ir prašymą įregistruoti Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos vadovybę, pripažįstant Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos tarybą religiniu centru, Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas Gediminas Vagnorius pasirašė potvarkį, kuriuo įteisino Lietuvos marijonų kongregaciją juridiniu asmeniu³⁹¹.

1990 m. lapkričio mėnesį buvo paruoštas Religinų bendrijų įstatymo projektas, kurio rengime dalyvavo ir kunigas V. Aliulis MIC. Jis dalyvavo ir rengiant Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymą, kuriame buvo akcentuojama dorinio ir pasaulėžiūros ugdymo svarba Lietuvos mokyklose, buvo teigiama, kad pasaulietinės etikos dėsniai neprieštaruoja religijos principams, o skiriasi tik motyvacija³⁹². Artėjant Lietuvos Respublikos Konstitucijos svarstymui ir priėmimui, Lietuvos Vyskupų Konferencija 1992 m. balandžio 10 d. sudarė komisiją, kuri talkintų Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto rengimui. Komisijos nariais paskirti Vilniaus vyskupas Audrys Juozas Bačkis, Kauno arkivyskupo augziliaras vyskupas Sigitas Tamkevičius SJ, Lietuvos jėzuitų provincijolas kunigas Jonas Boruta SJ ir Lietuvos marijonų viceprovincijolas kunigas V. Aliulis MIC bei teisininkas Povilas Šibas. Komisija 1992 m. gegužės 1 d. apsvarstė svarbiausius tikinčiajai visuomenei rūpimus, su sąžinės laisve ir dorove susijusius konstitucinius klausimus ir pateikė Aukščiausios Tarybos deputatams ir Lietuvos visuomenei apsvarstyti tiek konkrečias formuluotes, tiek bendras pastabas³⁹³. Komisija pasiūlė į Konstituciją įtraukti formuluotę: „valstybė laiko gyvybę pagrindiniu asmens gėriu ir įstatymais ją globoja nuo prasidėjimo iki natūralios mirties“. Taip pat pasiūlė sudaryti sąlygas darniai bendradarbiauti šeimai, mokyklai ir religinėms bei

³⁸⁸ *Marijonų Kongregacijos Lietuvos Provincijos Taryba*. Pareiškimas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei // Marijonų generalinis archyvas. Roma. II. C. LT. 1946–1993. Provintia Lituana. L. 11.

³⁸⁹ Ten pat.

³⁹⁰ Ten pat.

³⁹¹ *Lietuvos Respublikos Vyriausybė*. Potvarkis. 1991 m. sausio 31 d. Nr. 24. Vilnius // Ten pat. L. 12.

³⁹² *Aliulis V.* Dalyvavimo Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymo rengime dokumentai // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B 142. L. 1.

³⁹³ *Aliulis V.* Dalyvavimo Lietuvos TSR Konstitucijos straipsnių pataisų ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos rengime dokumentai // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 143. L. 1.

visuomeninėms institucijomis: „1. Valstybinėse ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigose įstatymo nustatyta tvarka mokoma tikybos ir doros mokslo. 2. Konfesinės ir kitos privačios mokyklos, kurių mokymo lygis atitinka valstybinių mokyklų mokymo lygį, gauna valstybės paramą“³⁹⁴. Svarbiausia, ką komisija pasiūlė įtraukti į Konstituciją, kad „valstybės pripažintos Bažnyčios ir kitos religinės bendrijos turi juridinio asmens teises ir įstatymo nustatyta tvarka gali naudotis valstybinėmis informacijos priemonėmis, taip pat turi teisę laisvai organizuotis ir tvarkytis pagal savus kanonus bei statutus. Be to, jos taip pat turi teisę užsiimti švietimo, auklėjimo ir labdaros veikla“³⁹⁵. Marijonų indėlis į besiformuojantį nepriklausomos Lietuvos įstatytų leidimą siekiant tikėjimo ir doros vertybių užtikrinimo bei Katalikų Bažnyčios tinkamo statuso pripažinimo yra reikšmingas tiek valstybei, tiek Lietuvos Katalikų Bažnyčiai. Taip pat tai integralus apaštalavimo pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią elementas.

Šiuo ypatingu Lietuvai metu marijonams atrodė svarbi veikla ne tik savo tėvynėje, bet ir vis dar labai didelę įtaką turinčioje SSRS sostinėje. Sužinojęs, kad susirgo Maskvoje Šv. Liudviko parapijos klebono pareigas ėjęs Marijonų vienuolijos narys kunigas Stanislovas Mažeika MIC, kunigas P. Račiūnas MIC, 1990 m. liepos 24 d. gavęs Kauno arkivyskupo kardinolo V. Sladkevičiaus MIC ir Vilniaus arkivyskupo raštus, nuvyko į Maskvą. Pristatęs raštus Maskvos bažnytiniam katalikų parapijos komitetui, nuo tos dienos tapo Maskvos Šv. Liudviko parapijos klebonu³⁹⁶. Perimdamas klebono pareigas Maskvoje kunigas P. Račiūnas MIC turėjo parodyti daug gudrumo, nes ten jo nepageidavo KGB atstovai ir Kulto reikalų įgaliotinio įstaiga, nors jos įtaka tuo metu bažnytiniam gyvenimui jau buvo susilpnėjusi. Lietuvos marijonų provincijolas Maskvoje sėkmingai vykdė klebono tarnystę metus laiko. Per tą laikotarpį pradėjo atsigaivinti religinis gyvenimas, padaugėjo atsivertimų³⁹⁷. Klebono teigimu, „Iš 1990 metais 120 pakrikštytų asmenų du trečdaliai – suaugusieji. Visi jie buvo pakrikštyti po katechizacijos“³⁹⁸. Klebonaudamas Maskvoje, jis ėmėsi ryžtingų žingsnių įgyvendinti Vatikano II Susirinkimo liturginę reformą, kuriai priešinosi buvęs klebonas S. Mažeika MIC. Kunigas P. Račiūnas MIC buvo kviečiamas į įvairias konferencijas, taip pat ir tarptautines. Pavyzdžiui, jam būnant Maskvoje, buvo gautas kvietimas, kurį pasirašė vyskupas Varsegis Astrikas (Varsegi Astrik), Vengrijos vyskupų sekretorius, ir diakonas Henrikas Bialeckis (Henrik Bialecki). Kunigas P. Račiūnas MIC buvo kviečiamas dalyvauti tarptautiniame diakonato suvažiavime, kuris vyko Vengrijos sostinėje Budapešte 1991 m. kovo mėnesį³⁹⁹. Kunigas Pranas buvo naudingas Katalikų Bažnyčiai Maskvoje, nes mokėjo keletą užsienio

³⁹⁴ *Aliulis V.* Dalyvavimo Lietuvos TSR Konstitucijos straipsnių... L. 1.

³⁹⁵ Ten pat.

³⁹⁶ Vienuolis nenuorama... P. 167–168.

³⁹⁷ *Sprawozdanie z życia Litewskiej prowincji...* L. 2.

³⁹⁸ *Ambrazas K. J.* Maskvos klebonas – kunigas Pranciškus. Medžiaga Vatikano radijo laidai. 1991.01.24 // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-2837. Lietuvos marijonų veiklos dokumentai. L. 1.

³⁹⁹ Kvietimas // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-5414. L. 1.

kalbų, galėjo patarnauti įvairių tautybių katalikams SSRS sostinėje. Katechizavo, teikė sakramentus ir telkė juos į labdarinę „Caritas“ veiklą⁴⁰⁰. Tokiu būdu pasireiškė misijinis ir universalusis apaštalavimo pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią charakteris. Tačiau nagrinėjant Lietuvos marijonų provincijolo misijos veiklą Maskvoje, reikia pažymėti, kad pritrūko marijonų tapatybei būdingos marijinio ir eschatologinio charakterių išraiškos. Taip pat neabejotina, kad Lietuvos marijonų provincijos vadovo išvykimas iš Lietuvos tokiu svarbiu Kongregacijai momentu, kai išeinama iš pogrindžio, turėjo neigiamų pasekmių jos narių ir kandidatų vienuoliniam gyvenimui.

Iš Maskvos į Lietuvą kunigas P. Račiūnas MIC sugrįžo 1991 m., pirmaisiais atkurtos Lietuvos nepriklausomybės metais, per kuriuos jauna valstybė patyrė daug išbandymų. Atsiradusi Lietuvos marijonų provincijos valdymo spraga, laiko iššūkiai bei aiškus naujų pašaukimų ugdymo poreikis reikalavo daugiau pastangų. Tais pačiais metais į Lietuvą iš Romos vizituoti Lietuvos marijonų provincijos atvyko vyriausiasis Vienuolijos vadovas, kunigas Donaldas Petraitis MIC. Su juo provincijolas P. Račiūnas MIC aplankė drauge ir kai kuriuos pavieniui gyvenančius Marijonų vienuolijos narius. Provincijolui buvo keliami nauji uždaviniai: viešai įteisinti Lietuvos marijonų provinciją bei vienuolynus, atgauti sovietų konfiskuotą Vienuolijos turtą, suburti draugėn išsisklaidžiusius vienuolius bendruomeniniam gyvenimui bei veiklai, užtikrinti tvarkos ir regulos laikymąsi. Iš Vokietijos sugrįžęs kunigas Ričardas Repšys MIC, paskirtas Tabariškių klebonu ir Noreikiškių vidurinės mokyklos kapelionu⁴⁰¹, turėjo provincijolui padėti.

Kunigas P. Račiūnas MIC, kaip Lietuvos marijonų vadovas, ėmėsi iniciatyvos pagal jau nepriklausomos valstybės įstatymus įteisinti Kongregacijos struktūras ir atkurti jai priklausantį turtą. 1991 m. birželio 21 d. Lietuvos marijonų provincijolo P. Račiūno MIC rašytas laiškas iš Tabariškių marijonų generolui Donaldui Petraičiui liudija, kad Marijonų vienuolija Lietuvos Vyriausybės jau yra pripažinta kaip juridinis asmuo. Šiuo laišku marijonų generolas kviečiamas atvykti į palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio pagerbimo iškilmes 1991 m. liepos 14 d. Marijampolėje. Taip pat laiške rašoma, kad provincijolas norėtų pasitarti su atsikuriančios Marijonų vienuolijos generolu pastoracijos klausimais, nes marijonai siekia visiškai savo žinion atgauti Marijampolės vienuolyną, Kauno Šaričių bažnyčią ir vienuolyno pastatus, Ukmergės bažnyčią ir Panevėžyje esančią viešą koplyčią. Be to, šio laiško turinys liudija ir apie numatomas rekolencijas 1991 m. rugpjūčio 27–29 dienomis Marijampolėje⁴⁰². Apie atsikuriančios marijonų Kongregacijos veiklą galima spręsti iš marijonų generolo Donaldą Petraičio rekomendacijos, kurioje jis teigia, kad „atsikuriančiai Lietuvoje Marijonų Kongregacijai reikia kuo greičiau padėti atstatyti ma-

⁴⁰⁰ Ambrasas K. J. Maskvos klebonas – kunigas Pranciškus // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-2837. L. 3.

⁴⁰¹ Vienuolis nenuorama... P. 168.

⁴⁰² Račiūnas P. Laiškas D. Petraičiui MIC. Marijonų generaliniam vyresniajam. Tabariškės 1991.06.21 // LCVA F. 187-5414 L. 4.

rijonų vienuolinį namą ir parapijas Panevėžyje bei tikinčiųjų dvasinei naudai kunigą Petrą Kavaliauską MIC paskirti Panevėžio miesto Švč. Trejybės bažnyčios rektoriumi, priskiriant jam aptarnauti ir Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo koplyčią⁴⁰³. Taip pat atsikūrimo veikla atsispindi ir P. Račiūno MIC parašytuose laiškuose Leonui Lešinskui MIC. Viename jis išreiškia pritarimą, kad „Marijampolės vienuolyno koplyčiai reikia priskirti antrame aukšte esančią salę, nes Bažnyčios kanonai reikalauja, kad vienuolyno name būtų koplyčia su altoriumi, nes joje retkarčiais turi būti aukojamos Šv. Mišios“⁴⁰⁴. Kitame laiške marijonų provincijolas rašo, kad „Vienuolijai tapus juridiniu asmeniu ir atsiradus galimybei atkurti vienuolinį gyvenimą susiduriame su daugeliu sunkumų. Dabar reikalingi nauji brandūs pašaukimai. Todėl noriu paraginti visus Vienuolijos narius pasišventusiu darbu ir malda prisidėti prie greitesnio Vienuolijos atgimimo. Artinantis Švč. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo šventei, prašau visus Vienuolijos narius atlikti noveną į Švč. Mergelę Mariją intencija: už Lietuvos Marijonų Provinciją“⁴⁰⁵.

1991 m. atkurtos Lietuvos marijonų provincijos nariai tęsė pastoracinę veiklą, vadovaudamiesi sielovadinėmis gairėmis, kurias buvo suformulavęs palaimintasis Jurgis Matulaitis. Pažymėtina, kad šioje atsikūrimo veikloje taip pat vyravo apaštalavimo stilius pagal šv. Apaštalą Paulių.

Lietuvos marijonų vienuolijos veiklos koncepcija ir bendrosios jos veikimo gairės, nurodytos palaimintojo Jurgio Matulaičio dokumente „Marijonų vienuolijos vedamoji mintis ir dvasia“, atsikuriančiai Marijonų vienuolijai buvo pritaikytos atsižvelgiant ir į Vatikano II susirinkimo nutarimus, naujųjų kanonų normas bei to laiko sielovados iššūkius. Šio svarbaus strategiškai uždavinio ėmėsi provincijolas P. Račiūnas MIC⁴⁰⁶. Jis rašė, kad, anot Palaimintojo, Vienuolijos įstaugos ir vadovaujamos parapijos turi būti pavyzdys kitiems. Pastoracinė veikla turi būti pavyzdinga: sakant pamokslus, katechizuojant tikinčiuosius, administruojant parapijas, ugdant socialinį teisingumą. Jis ragino išmokti veikti per žmones, įvairias draugijas. Anot provincijolo, svarbu tinkamai paruošti pasaulinius brolius, katechetus. Vienuolijos nariai, įgiję bendrąjį išsilavinimą, turi siekti tapti kokios nors mokslo srities ar praktikos specialistais. Savo veikloje būtina atsižvelgti į Bažnyčios ir Vienuolijos reikalus, iniciatyvą jungti su paklusnumu, veikti su Bažnyčia, Bažnyčioje, per Bažnyčią. Todėl siekta palaikyti glaudžius ryšius su Apaštalų Sostu ir vietos vyskupais. Pirmiausia visas jėgas numatyta nukreipti į savo Tėvynę, bet reikalui esant keliauti ten, kur Bažnyčiai

---

⁴⁰³ *Petraitis D.* Laiškas P. Račiūnui MIC. Lietuvos marijonų provincijolui. Roma. 1992.08.04 // LCVA F. 187-5414. L. 5.

⁴⁰⁴ *Račiūnas P.* Laiškas L. Lešinskui. Marijampolės Marijonų namo Vyresniajam. (Data ir vieta nenurodyta) // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-3361. L. 1.

⁴⁰⁵ *Račiūnas P.* J. M. dr. T. L. Lešinskui MIC. 1992.11.18. Nr. 20 (Vieta nenurodyta) // Marijampolės marijonų archyvas. Marijampolės namo byla. Lapai nenumeruoti.

⁴⁰⁶ *Račiūnas P.* Lietuvos Marijonų Vienuolijos veiklos koncepcija ir pastoracijos planas // VU biblioteka. Rankraščių skyrius. F. 187-5414. Lietuvos marijonų veiklos dokumentai. L. 1.

būtų naudingiausia, tačiau nepasiduoti kraštutiniam tautiškumui, vengti politinių ginčų. Visiems turi rūpėti visos Vienuolijos klestėjimas, palaikant joje drausmę ir susiklausymą. Be to, koncepcija numatė iš naujo prisitaikyti prie laiko ir vietos sąlygų. Tam tikslui numatomos kapitulos. Vienuolija turi būti lanksti neesminiuose klausimuose. Be to, kiekvienas Vienuolijos narys įpareigojamas nuolat rūpintis pašaukimais. Vienuolijos veiklos koncepcija taip pat numato branginti darbštumą, kur reikalinga, išsaugoti paslaptį, be to, numatoma vienuoliams pareiga nuolat domėtis Bažnyčios ir visuomenės gyvenimo reikalais bei mokslo naujovėmis⁴⁰⁷.

Nemažai dėmesio skirta ir vienuolių dvasinei lavybai. Paminėtas ir marijinis bruožas. Anot naujos koncepcijos autoriaus, siekiant tobulumo idealu turi būti Kristaus asmuo ir Švč. Mergelės Marijos pavyzdys. Jis teigia, kad reikia nuolat naudotis Jos globa. Visgi pažymėtina, kad matulaitiškasis susižavėjimas Apaštalo Pauliaus dvasingumu bei apaštališku uolumu išliko vyraujantis marijonų gyvenimo ir veiklos atnaujinimo koncepcijoje, kurioje teigiama, kad viena iš svarbiausių tobulumui siekti priemonių turi būti aukos dvasia, nusiteikimas kęsti šmeižtus, persekiojimus. Kryžius reikia laikyti ypatingos Dievo malonės ženklu. Ištvėringu darbu įrodyti daromų priekaištų tuštumą. Taip pat pažymėta dorybių svarba: „reikia nuolat ugdyti nuolankumo bei tvirtumo dorybes [...], nepamirštant vienuolinio kuklumo ir neturto“⁴⁰⁸. Tačiau bandymas čia įžvelgti senosios marijonų „Dešimties Mergelės Marijos dorybių“ regulos atgarsį būtų pritemptas. Verčiau galima kalbėti apie bendrai Bažnyčioje praktikuojamas dorybes. Autorius rašo: „savo išore laikytis dorų kunigų ir tikinčiųjų papročių“⁴⁰⁹. Anot jo, reikia išsiugdyti jautrią sąžinę, branginti susitelkimą, svarbiausias dvasines pratybas: mąstymą, sąžinės sąskaitą, dvasinių veikalų skaitymą, rekolekcijas, šv. Mišių auką ir rūpestingai priimtą Komuniją, gerai atliktą išpažintį, mėnesines rekolekcijas. Kongregacijos nariai įpareigojami kiekvieną rytą ir vakarą sukalbėti Vienuolijos maldas, kiekvieną dieną atlikti 15–30 minučių mąstymą, vakare atlikti sąžinės sąskaitą, kasdien sukalbėti dalį Rožinio, dalyvauti Vienuolijos metinėse rekolekcijose, pagal galimybę atlikti mėnesines rekolekcijas nustatytu laiku. Laiko naujove tapo įpareigojimas dalyvauti liepos 12 dieną palaimintojo arkivyskupo iškilmėse Marijampolėje⁴¹⁰. Tačiau neminimas dalyvavimas kas mėnesiniame minėjime Marijampolėje bei aiškesnis pamaldumo į palaimintąjį Jurgį Matulaitį praktikuojimas ar sistemingas skatinimas. Pristigo taip pat aiškesnės eschatologinio charakterio išraiškos.

Ši koncepcija rėmėsi atnaujintomis Vienuolijos konstitucijomis, o vėliau tapo Lietuvos marijonų provincijos nuostatų pagrindu, todėl aiškiai numatė provincijolo pareigas ir įpareigojimus kiekvienam Kongregacijos nariui. Provincijos taryba turi susirinkti bent kartą per tris mėnesius

⁴⁰⁷ Račiūnas P. Lietuvos Marijonų Vienuolijos veiklos... L. 1.

⁴⁰⁸ Ten pat. L. 2.

⁴⁰⁹ Ten pat.

⁴¹⁰ Ten pat.

spręsti Vienuolijos klausimų. Provincijolo pareiga bent kartą per metus aplankyti kiekvieną Kongregacijos narį, susipažinti su jo gyvenimo sąlygomis, vienuolinio gyvenimo reikalavimų pildymu, pastoracine veikla. Įvardyti ir konkretūs materialiniai gėriai. Kadangi įvairios materialinės vertybės, tokios kaip namai, automobiliai, juridiskai dar nepriklausė Vienuolijai, svarbu buvo sutvarkyti šią sritį. Konceptijoje rašoma, kad vienas testamentu egzempliorius turi būti pas jo savininką, kitas Provincijos archyve. Norint įsigyti daiktą, vertingesnį kaip 300 rublių, reikia gauti vyresniojo leidimą. Neprisiimti įsipareigojimų nepasitarus su vyresniuoju. Provincijos kasai kas mėnesį duoti po 50 rublių⁴¹¹. Tačiau pritrūko eschatologinio akcento, kuris toks svarbus buvo Vienuolijos Įsteigėjui bei marijonams iki palaimintojo J. Matulaičio reformos. Apsiribota nurodymu atlaikyti šv. Mišias už Vienuoliją ir už jos mirusiuosius. Aiškias nuostatas, kuriomis Lietuvos marijonai turi vadovautis savo Vienuolijos ir pastoracinėje veikloje, provincijolas P. Račiūnas MIC pateikė ne tik atsikuriančios Lietuvos marijonų provincijos nariams, bet ir Generalinei kurijai Romoje.

Lietuvos Marijonų vienuolijos veiklos programoje, išsiųstoje į Romą, P. Račiūnas MIC akcentavo, kad: „Pirmasis Lietuvos marijonų siekis – atkurti turėtus vienuolynus, bažnyčias ir kitas įstaigas. Siekti, kad atkurtuose vienuolynuose būtų palapsniui atkuriamas bendras vienuolių gyvenimas“⁴¹². Toliau autorius išvardija sielovadines priemones: „Kadangi šiuo metu didelę svarbą tautos religiniam atgimimui turi spauda, televizija, radijas, vienuolija sieks tam tikslui paruošti žmones ir ragins kitus vienuolijos narius bendradarbiauti šioje veikloje. Vienuolija stengsis įsigyti nuosavą spaustuvę, ragins savo narius bendradarbiauti katalikiškoje spaudoje: „Katalikų pasaulis“, „XXI amžius“, „Caritas“. Vienuolija sudarys išleistinių knygų sąrašą, tarp jų numatoma išleisti knygą „Šventųjų gyvenimas“ bei veikalus apie palaimintą J. Matulaitį ir vyskupą P. Būčį. Be to, numatoma sistemingai spausdinti brošiūras aktualiais klausimais, atgaivinti žurnalą „Šaltinis“ ir laikraštėlį vaikams „Šaltinėlis“. Taip pat vienuolija sieks turėti savo atstovą radijo ir televizijos laidų redakcijose bei aktyviau dalyvauti Lietuvos televizijos laidose, taip pat sieks sukurti Lietuvos katalikiškąją radijo stotį ir dalyvaus jos veikloje“⁴¹³.

Siekis naudoti šiuolaikiškas technologijas kaip sielovadines priemones atitinka apaštala-vimo stilių pagal šv. Apaštalą Paulių. Knygų leidyboje numatyta pozicija ir apie palaimintą Jurgį Matulaitį. Nemaža reikšmė buvo teikiama ir švietimo sričiai, nuo XVIII a. marijonams tapusia svarbia.

P. Račiūnas MIC rašė: „Marijonų vienuolija vykdys Lietuvos visuomenės religinį švietimą:

⁴¹¹ *Račiūnas P.* Lietuvos Marijonų Vienuolijos veiklos... L. 2.

⁴¹² Lietuvos Marijonų Vienuolijos veiklos programa // *Provintija Lituana 1940–1995.* Marijonų generalinis archyvas. Roma. L. 3.

⁴¹³ Ten pat.

1. Marijampolėje bus atkuriamas Marijonų gimnazija su internatu, kuriame galės gyventi moksleiviai iš visos vyskupijos ir kitų vietų.
2. Buvusiuose Panevėžio noviciato namuose sudaromos sąlygos įsikurti aukštajai katalikų mokyklai, bus dalyvaujama jos veikloje.
3. Bus rūpinamasi, kad kongregacijos nariai būtų kvalifikuotais tikybos dėstytojais mokyklose.
4. Bus ruošiami katechetai vyskupijoms⁴¹⁴.

Svarbu pažymėti, kad visa švietimo veikla buvo siejama su religiniu švietimu. Švietimo prioritetas, atrodo, buvo bendras daugeliui Lietuvos marijonų. Licenciato studijų ėmė siekti R. Gaidys MIC, doktorantūros – V. Brilius MIC, P. Kavaliauskas MIC, R. Repšys MIC. Pakartotinai taip pat deklaruota, kad Vienuolijos nariai sieks pavyzdingai vadovauti jiems patikėtoms parapijoms. Remsis kanonų teisės ir pastoralinės teologijos nurodymais. „Konkrečiai:

1. Galimybės ribose stengsis sudaryti *status animarum* kartoteką, kad galėtų geriau pažinti savo parapijiečius.
2. Stengsis su parapijiečiais palaikyti asmeninį ryšį, ypač kalėdojimų metu.
3. Stengsis paruošti aktualius pamokslus ir jais dalintis su kitais kunigais.
4. Praves įvairias rekolekcijas. Rūpinsis jaunimo organizacijomis, ypač ateitininkais ir skautais.
5. Praves katekizaciją pirmajai išpažinčiai, komunijai, sutvirtinimo sakramentui ir santuokai.
6. Stengsis, kad marijonų vienuolių aptarnaujamos parapijos ir rektoratų bažnyčios taptų dvasinio atgimimo centrais.
7. Kurs prie parapijų ir rektoratų bibliotekas.
8. Dalyvaus įvairių organizacijų veikloje, gins Bažnyčios reikalus ir rūpinsis dora⁴¹⁵.

Galima būtų paklausti: kuo gi skiriasi marijonų parapinės sielovados nuostatos nuo diecezinių kunigų parapijinės sielovados? Atsakymą nesunku būtų įžvelgti žodžiuose: „pavyzdingai“, „dvasinio atgimimo centrais“.

Tolimesnius Lietuvos marijonų provincijos atsikūrimo siekius ir keliamus jiems konkrečius uždavinius Lietuvos marijonų provincijolas P. Račiūnas MIC išdėstė 1992 m. Šventų Velykų proga rašytame rašte: „Mūsų Vienuolija keliasi naujam gyvenimui. Palaipsniui atgauname mūsų atimtas bažnyčias, Vienuolijos namus. Siekiame Marijampolėje atkurti Vienuolijos gimnaziją su internatu, net didesniu, kokį esame turėję tarpukario metais. Atgautas patalpas rengiamės skirti

⁴¹⁴ Lietuvos Marijonų Vienuolijos veiklos programa... L. 3.

⁴¹⁵ Ten pat.

įvairioms bažnytinėms įstaigoms. Norim atkurti savo spaustuvę, knygų ir laikraščių leidyklą. Įvairūs ganytojai laukia mūsų paramos žmonėms, kurių mums labai trūksta⁴¹⁶. Provincijolas Kongregacijos nariams nurodo su nuoširdumu imtis atsakingų pareigų Bažnyčios ir Tėvynės gerovei. Taip pat šiame rašte provincijolas apgailestauja, kad tikėjimui Lietuvoje antroji sovietinė okupacija sudavė didžiulį smūgį. Nemaža Lietuvos inteligentijos dalis yra praradusi tikėjimą, trūksta sąmoningų praktikuojančių inteligentų, todėl į Lietuvą visokiais būdais bando veržtis įvairūs sektantai, siekdami sužlugdyti katalikiškąjį tikėjimą⁴¹⁷. Pasak P. Račiūno MIC, per antrąją sovietinę okupaciją, kai nuolat buvo skiepijamas ateizmas, Lietuvos studentija ir didžioji dalis mokslo jaunimo taip pat labai nutolo nuo Dievo, todėl susilpnėjęs tikėjimui labai smuko ir mūsų tautos dorovė: išplito girtavimas, pornografija, jaunimo palaidumas, skryrybos, negimusios gyvybės naikinimas ir kiti tautai pavojingi nusikaltimai. Todėl Vienuolijos pareiga kovoti žodžiu ir raštu prieš šias negeroves, o uždavinys – gilinti savo tikėjimo žinias ir jas tvirtinti tarp tikinčiųjų⁴¹⁸. Marijonų sielovadiniai tikslai ir uždaviniai įsiliejo į visos Lietuvos Katalikų Bažnyčios siekius, galima būtų pasakyti: sutapo ir problemos.

Atsikūrus marijonų Kongregacijai, jos nariai pastoracinėje veikloje susidūrė su įvairiais sunkumais. Kai susidarė sąlygos dėstyti tikybą įvairiose mokyklose, reikėjo tinkamai paruoštų, pedagoginių gebėjimų turinčių mokytojų. Jų trūko. Trūko ir naujų pašaukimų. Bet taip pat provincijolas ir pasidžiaugė, kad „po šių metų metinių rekolekcijų paskatino [...] visais įmanomais būdais savo malda, pavyzdžiu, apaštališkuoju uolumu laimėti naujus pašaukimus, [...] turime keletą kunigų ir jaunuolių, kurie pareiškė norą būti mūsų vienuolijos nariais“⁴¹⁹. Šis raštas liudija, kad 1992 m. jau buvo atkurtas marijonų noviciatas Kaune, kuriam vadovauti Provincijos taryba paskyrė magistrą tėvą Juozapą Poderį MIC. Provincijolas, remdamasis marijonų Konstitucijos Nr. 98. straipsniu, ragino, „kad tarp vienuolijos provincijų ir namų bei atskirų narių klestėtų broliška meilė bendradarbiaujant vieniems su kitais, informuojant vieni kitus apie atliekamus darbus, vieni kitiems padedant“⁴²⁰, nes, anot provincijolo, per antrąją sovietinę okupaciją Marijonų vienuolija buvo priversta veikti slaptai, todėl vienuoliai nelabai galėdami bendrauti laiškais ar kitokiais būdais nutolo vieni nuo kitų. Taip pat jis paragino visus Kongregacijos narius keturis kartus per metus susitikti, aptarti Vienuolijos reikalus, informuoti apie pastoraciją⁴²¹.

---

⁴¹⁶ Račiūnas P. Lietuvos Marijonų Provincijolas. Aplinkraštis. Tabariškės 1992 m. Velykos // Marijampolės marijonų archyvas. Marijampolės namo byla. Lapai nenumeruoti.

⁴¹⁷ Ten pat.

⁴¹⁸ Ten pat.

⁴¹⁹ Ten pat.

⁴²⁰ Ten pat.

⁴²¹ Ten pat.

Marijonų kunigų veiklos dėka per antrąją sovietinę okupaciją išblaškyta Marijonų vienuolija nenunyko. Tačiau kunigas P. Račiūnas MIC apgailėstavo, kad „iki šiol mes per mažai informavome spaudoje apie savo Vienuoliją ir jos nuveiktus svarbius darbus, ypač Lietuvos katakombinės Bažnyčios veikloje“⁴²², todėl kelia marijonams uždavinį, jog ateityje reikėtų spaudoje plačiau ir objektyviai nušviesti Vienuolijos narių svarbią pastoracinę veiklą. P. Račiūnas MIC džiaugėsi, kad „Apaštalų Sostas įvertino marijonų vienuolijos narių veiklą ir net tris vienuolijos narius paskyrė vyskupais: J. E. vyskupą Juozą Žemaitį MIC Vilkaviškio vyskupu, T. Olšanskį MIC – Ukrainos marijonų vadovą – Kamenec-Podolsko vyskupu ir Joną Lengą MIC, baigusį Lietuvoje slaptą kunigų seminariją ir įšventintą kunigu kardinolo Vincento Sladkevičiaus MIC, Paluobiuose – Azijos keturių respublikų vyskupu“⁴²³. Be to, Šventojo Tėvo nuncijus Lietuvai išreiškė pageidavimą, kad keli marijonų Kongregacijos nariai būtų pasiūsti į Estiją padėti vietos katalikams, kuriems marijonai teikė pagalbą ir sovietmečiu. Taip buvo įgyvendinamas ir tautų evangelizacinės misijos Vienuolijos apaštalavimo pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią charakteris.

Kaip buvo įgyvendinamas Lietuvos marijonų siekis atkurti turėtus vienuolynus, bažnyčias ir kitas įstaigas, bendrą vienuolių gyvenimą, galima spręsti iš dokumentų, išlikusių archyvuose. Marijonų kongregacijos pagrindiniai namai iki antrosios sovietinės okupacijos buvo Marijampolėje, todėl Lietuvos marijonų provincijolas kunigas P. Račiūnas MIC, remdamasis Lietuvos Vyriausybės 1991 m. sausio 31 d. potvarkiu Nr. 24, kuriuo buvo oficialiai įregistruota Marijonų kongregacijos Lietuvos provincija ir pripažinta religiniu centru, pirmiausia aktyviai rūpinosi, kad Marijampolės mieste būtų steigiamas pagrindinis Kongregacijos namas. Susigražinant marijonų Kongregacijos nuosavybėn anksčiau jai priklausiusius pastatus: dviejų aukštų mūrinį namą, pastatą esantį Bendoriaus gatvėje Nr. 3, kuriame sovietmečiu buvo įkurtas V. Mykolaičio-Putino mokyklos-internato vaikų bendrabutis ir apgyvendinta keletas šeimų, gimnaziją, kurioje 1956 m. įkurta V. Mykolaičio-Putino vidurinė mokykla-internatas. Šiuos pastatus atgavus, numatoma atkurti vienuolinį namą, spaustuvę, biblioteką ir katalikišką marijonų gimnaziją⁴²⁴. Vėl patvirtinta nuostata, kad vienas iš svarbiausių marijonų Kongregacijos uždavinių – krikščioniškasis švietimas ir jaunimo auklėjimas. Vienuolijai buvo perduota Marijampolės Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia ir parapija. Iš parapijos buvo atimta jai priklausiusi špitolė, senelių namai ir parapijai statyta parapijos salė. Pritariant parapijos komitetui, parapijos „Caritas“ organizacijai prašoma perduoti šiuos pastatus parapijos naudojimui; vienas iš pastatų būtų panaudotas parapijos „Caritas“ organizacijos būstinei įkurti. Marijonų vienuolija turėjo savo nuosavybėje žemės sklypą, esantį tarp Šešupės upės, Bažnyčios gatvės iki sankryžos su Kriaučiūno gatve ir Javonio upelio iki Šešupės,

⁴²² Račiūnas P. Lietuvos Marijonų Provincijolas...

⁴²³ Ten pat.

⁴²⁴ Račiūnas P. Marijampolės miesto savivaldybei. Marijonų vienuolijos Lietuvos provincijolo Pareiškimas. Marijampolė. 1991.12.13 // Marijampolės marijonų archyvas. Marijampolės namo byla Lapai nenumuoti.

taip pat Marijonų vienuolijai priklausė spaustuvė. Prašoma visą konfiskuotą Marijonų vienuolijos ir parapijos turtą grąžinti. Laiške kun. V. Rimšeliui MIC, JAV Šv. Kazimiero provincijos provincijolui, kun. P. Račiūnas MIC rašė, kad „Atkuriamą Marijonų gimnaziją su maždaug 400 mokinių. Mes turime teisę jai parinkti mokytojus ir mokinius. Mokiniai tebus priimami turintieji vidutinį pažymį 4 ir sutinką lankyti tikybos pamokas“⁴²⁵. Visais tuo tikslu reikalingais juridiniais ir administraciniais veiksmais provincijolas įgaliotoj rūpintis kunigą K. Brilių MIC⁴²⁶.

Pagal vienuolių skaičių marijonai buvo viena gausiausių vienuolių Lietuvoje. 1991 m. Lietuvos marijonų provincijoje buvo apie 30 kunigų: 7 – dar nedavę pirmųjų įžadų, iš jų – 5 kunigai. Tais metais kunigais buvo išventinti du marijonai, kurie paskirti darbuotis Marijampolėje, kur buvo formuojamas centrinis vienuolinis namas. Vyresniuoju paskirtas daktaras kunigas V. Inkrautas MIC⁴²⁷. Tais pačiais metais, kurį laiką padirbėjęs Vilkaviškio vyskupijos kurijos kancleriu, iš Marijampolės į Romą studijuoti Bažnyčios teisės išvyko kun. Vytautas Brilius MIC. Po metų į Romą į moralinės teologijos studijas taip pat buvo išsiųstas neopresbiteris Remigijus Gaidys MIC.

Antrosios sovietinės okupacijos laikotarpiu, 1948 m., dėl sovietų valdžios vykdytos nacionalizacijos marijonai neteko Ukmergės Švč. Trejybės bažnyčios, vienuolyno (Kauno g. 3) ir „Maldos“ knygyno pastato. Atsikūrus Lietuvos nepriklausomybei, Lietuvos marijonų provincijos provincijolas P. Račiūnas MIC 1991 m. vasario 6 d. kreipėsi į Ukmergės miesto savivaldybę, prašydamas, kad sugrąžintų marijonų nuosavybėn ir dispozicijon Švč. Trejybės bažnyčią, kurioje sovietmečiu buvo įrengti Santuokų rūmai, prie jos esantį pačių marijonų statytą vienuolyną bei „Maldos“ knygyną, motyvuodamas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. birželio 12 d. Bažnyčios padėties Restitucijos Aktu ir Lietuvos Provincijos Marijonų kongregacijos Tarybos registravimo aktu⁴²⁸. Rūpintis Bažnyčios, vienuolyno ir kitų pastatų atgavimu provincijolas įgaliotoj Ukmergės dekaną kunigą Jurgį Užusienį ir marijonų Kongregacijos narį, Vėprių kleboną kunigą Vaclovą Ramanauską MIC⁴²⁹. Laišką su įgaliojimu kunigas P. Račiūnas MIC išsiuntė kunigui V. Ramanauskui MIC 1991 m. spalio 25 d., kuriame rašė: „įgaliuju rūpintis mums priklausančių Ukmergėje trobesių ir žemės ploto atgavimu. Mūsų turėtos žemės plote gal jau yra užstatyti įvairūs pastatai, bet svarbu, kad mes laiku pareikštume pretenzijas valdžios pareigūnams į mūsų turėtą nuosavybę, jei to ploto nepavyktų atgauti, turėtume teisę gauti už jį kompensaciją“⁴³⁰. Laiško turinys liudija provincijolo rūpestį, kad nebūtų pavėluota pateikti prašymą dėl

⁴²⁵ Račiūnas P. Laiškas kun. V. Rimšeliui. Tabariškės 1991. 09.10 // Marijampolės marijonų archyvas. Provincijos byla. Lapai nenumuoti.

⁴²⁶ Ten pat.

⁴²⁷ Račiūnas P. Laiškas tėvui V. Bagdonavičiui. 1991.11.22. (Vieta nenurodyta) // Marijampolės marijonų archyvas. Provincijos byla. Lapai nenumuoti.

⁴²⁸ Račiūnas P. Pareiškimas. Ukmergės miesto savivaldybei. Marijampolė 1991.02.06 // Marijampolės marijonų archyvas. Ukmergės namo byla Lapai nenumuoti.

⁴²⁹ Ten pat.

⁴³⁰ Račiūnas P. Laiškas kunigui V. Ramanauskui. 1991.10.25 (Vieta nenurodyta) // Ten pat.

turto gražinimo. Šio laiško turinys atskleidžia, kad provincijolas domėjosi, ar kunigui V. Ramanauskui MIC atkuriamiesiems darbams reikalingas pagalbininkas, kaip sekasi pastoracijos darbai, ar gausiai bažnyčią lanko moksleiviai. Tuo metu kunigas V. Ramanauskas MIC Ukmergėje jau oficialiai vykdė pastoracinę veiklą: tris dienas per savaitę ėjo vesti tikybos pamokų, o po Vakariinių šv. Mišių su koku nors palydovu iš vietinių tikinčiųjų lankė parapijiečius. Be to, laiške P. Račiūnas MIC priminė V. Ramanauskui MIC, kad šiuo metu svarbiausi marijonų Kongregacijos uždaviniai – rūpintis naujais pašaukimais ir marijonų vienuolių glaudesnis tarpusavio bendradarbiavimas⁴³¹.

Sovietmečiu Ukmergėje marijonų vienuolyno name buvo įsikūręs saugumo komitetas ir policija. Ukmergės rajono taryba sprendimą „Dėl marijonų vienuolyno, Švč. Trejybės bažnyčios ir „Maldos“ knygyno gražinimo“ priėmė 1991 m. gegužės 14 d.⁴³², tačiau daugiausia sunkumų marijonams iškilo atsiimant vienuolyno pastatą. Nepriklausomos Lietuvos valdžia saugumo komitetą iš pastato iškėlė, bet neturėjo patalpų, į kurias galėtų iškelti policiją, todėl gana ilgokai teko laukti buto, kuriame galėtų apsigyventi klebonas V. Ramanauskas MIC. Šiuo klausimu P. Račiūnui teko kreiptis ir į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrą, kad jis tarpininkautų ir duotų atitinkamus nurodymus Ukmergės miesto policijos komisarui, kad ši problema būtų abiems pusėms priimtiniu būdu, išspręsta⁴³³. 1991 m. marijonų Kongregacija Ukmergėje atgavo Švč. Trejybės bažnyčios pastato pirmame aukšte esančias patalpas. Klebonas V. Ramanauskas MIC pasirūpino, kad marijonų Švč. Trejybės bažnyčiai būtų sugrąžintos turėtos relikvijos iki antrosios sovietinės okupacijos, ant bažnyčios pagrindinio bokšto buvo iškeltas kryžius, panašus į buvusįjį. Problema buvo dėl kryžiaus, kurį reikėjo iškelti ant kupolo, nes jį reikėjo susigrąžinti iš muziejaus, į kurį buvo atiduotas sovietiniais metais. Artinantis 1991 m. gavėnios laikotarpiui ir Šventų Velykų iškilmėms klebonas pasirūpino, kad bažnyčia būtų papuošta Kryžiaus kelių paveikslais, o iškilmingai Šventų Velykų procesijai užsakė, kad būtų padarytas naujas kryžius, dvi vėliavos, baldakimas ir balta kapa⁴³⁴.

Kaip Ukmergės Švč. Trejybės parapijoje 1992 m. buvo vykdoma pastoracija, liudija ataskaita: „Parapija įsteigta Kauno Arkivyskupo-Metropolito Jo Eminencijos Kardinolo Vincento Sladkevičiaus 1991 metais, birželio 11 dieną ir tų pačių metų birželio 29 dieną, pašventinę pirmajame aukšte atgautas Švč. Trejybės – Marijonų bažnyčios patalpas, pradėjome savo veiklą. Per

⁴³¹ *Račiūnas P.* Laiškas kunigui V. Ramanauskui...

⁴³² LR Ukmergės rajono Taryba. Sprendimas. 1991.05.14. Nr. 25. Tarybos pirmininkas D. Merkliopas // Marijampolės marijonų archyvas. Ukmergės namo byla. Lapai nenumuoti.

⁴³³ *Račiūnas P.* LR. Vidaus Reikalų Ministrui. 1992.04.07 // Marijampolės marijonų archyvas. Provincijos byla. Lapai nenumuoti.

⁴³⁴ *Ramanauskas V.* Laiškas P. Račiūnui. Ukmergė 1992.02.19 // Marijampolės marijonų archyvas. Ukmergės namo byla. Lapai nenumuoti.

1991 metų antrąjį pusmetį turėjome 46 krikštus, 9 jungtuves, katalikiškai palaidojome 6 šešis mirusiuosius. Per 1992 metų pirmąjį pusmetį Šventąją Komuniją priėmė 6429 tikintieji. Šv. Mišios buvo aukojamos kiekvieną dieną, o sekmadieniais ir švenčių dienomis – votyva, suma ir vakarinės Šv. Mišios. 1992 metais atgavome visą Bažnyčią, todėl šiais metais pagrindinės pamaldos vyksta antrame aukšte. Šiais metais krikštų turėjome 71, katalikiškų santuokų 28, katalikiškai palaidojome 32 parapijiečius. Šv. Mišios buvo aukojamos kiekvieną dieną vakarais, o šeštadieniais – rytais ir metinės, sekmadieniais – votyva, suma ir vakarinės Šv. Mišios. Kiekvieną dieną Šv. Mišių aukoje dalyvauja maždaug 30–50 tikinčiųjų, o sekmadieniais gausiau būna per votyvą. Šv. Komuniją šiais metais priėmė 16244 tikintieji, aplankytos 409 tikinčiųjų šeimos⁴³⁵. Iš šios ataskaitos aiškėja, kad religinis gyvenimas parapijoje buvo aktyvus. Klebono, marijono pagrindinis sielovadinis rūpestis buvo užtikrinti sakramentinį parapijiečių aptarnavimą.

Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos tarybai atstovaujantis provincijolas P. Račiūnas MIC 1991 m. rugpjūčio mėnesį kreipėsi ir į Panevėžio miesto savivaldybę bei Panevėžio vyskupą Juozą Preikšą, kad marijonų nuosavybėn būtų sugrąžinta Nekaltai Pradėtosios Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, marijonų statytas vienuolynas ir sodas⁴³⁶. Provincijolas pareiškime Panevėžio miesto merui dėl marijonams turto sugrąžinimo išdėstė šiuos argumentus: „Atgimusiai Lietuvai ypač reikia krikščioniškos kultūros ir dorovės, dvasingumo mene, ekonomikoje ir politikoje – visame žmogaus gyvenime. Šiandien labai trūksta krikščioniškos mąstysenos intelektualų, todėl Marijonų Kongregacija, turėdama patalpas Panevėžyje, Marijonų gatvėje, norėtų jas panaudoti kilniems tikslams. Vienuolyno pastate steigtume koledžą, kuriame pagal sudarytą tinkamą programą, ugdytume jaunuolius Bažnyčios tarnybai, todėl prie koledžo būtina Bažnyčia ar koplyčia. Kadangi ši vieta yra nuošali, turinti sodą, ateityje jis galėtų išaugti į didžiulį botanikos sodą, kuris taptų gražiu Panevėžio miesto kampeliu⁴³⁷. Atsižvelgus į pareiškimą, marijonams buvo sugrąžinta turėta nuosavybė, išskyrus didelį sodą. Netrukus, 1992 m., Panevėžio Švč. Trejybės bažnyčios, vėliau Nekaltojo M. Marijos Prasidėjimo koplyčios rektoriumi buvo paskirtas Petras Kavaliauskas MIC. Taip pat tais pačiais metais jis tapo ir Panevėžio įgulos karo kapelionu. Nuo 1992 m. Panevėžio marijonų bažnyčios ir Koplyčios vikaru buvo paskirtas Kastytis Ramanauskas MIC. Čia jis subūrė įvairias jaunimo maldos grupes, skaitydavo jaunuoliams paskaitas, vadovaudavo rekolekcijoms, buvo visų mylimas ir gerbiamas, kas ypač pasakytina apie jaunuolius ir inteligentus.

⁴³⁵ *Ramanauskas V.* 1992 metų Ukmergės Švč. Trejybės Parapijos Pastoracinis – Liturginis gyvenimas // Marijampolės marijonų archyvas. Ukmergės namo byla. Lapai nenumeruoti.

⁴³⁶ *Račiūnas P.* Panevėžio miesto savivaldybei. Pareiškimas. Marijampolė 1991.08.26. Panevėžio namo byla // Marijampolės marijonų archyvas. Lapai nenumeruoti.

⁴³⁷ Ten pat.

Panašiomis aplinkybėmis Marijonų vienuolija atgavo turėtą nuosavybę Kaune ir Vilniuje. Kauno miesto taryba 1991 m. gruodžio 19 d. sprendimu, atsižvelgdama į Marijonų kongregacijos Lietuvos provincijos tarybos prašymą grąžinti marijonų nuosavybėn, kad ten galėtų apgyvendinti bažnytinį personalą, savo klierikus ir įkurti savo raštinę, grąžino Marijonų kongregacijos Lietuvos Provincijos tarybai Šv. Gertrūdos bažnyčią, buvusį vienuolyno su koplyčia pastatą ir pastatą, esantį Laisvės alėjoje Nr. 101 a., tačiau faktiškas pastatų grąžinimo procesas užsitęsė, išskyrus Šv. Gertrūdos bažnyčią, nes visi jie buvo išnuomoti įmonėms ar organizacijoms⁴³⁸. Kaune veikliu bažnyčios atstatytoju tapo kun. Juozapas Poderis MIC, kuris būdamas ir Kauno vienuolyno vyresnysis rūpinosi pastatų grąžinimu, remontais. Kunigas 1986 m. ką tik buvo įstojęs į marijonų Kongregaciją, neturėjęs galimybės kaip reikiant praeiti visą vienuolinę formaciją, buvo ir noviciato vadovas, todėl nelengvai galėjo vykdyti visas jam patikėtas pareigas. Kun. Zigmas Grinevičius MIC ugdė jaunąją dvasininkų kartą 1992–1993 metais būdamas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos prefektu. Tačiau vargu ar galima būtų kalbėti apie pakankamą jaunų marijonų vienuolinę formaciją. Prefektas turėjo rūpintis visais klierikais ir mažai skyrė ypatingesnio dėmesio marijonų klierikams. Todėl marijonai nusprendė specialiai paruošti naujokyno magistrą, šiam tikslui buvo išsiųstas kun. Kastytis Ramanauskas MIC į JAV Marijonų šv. Kazimiero provinciją. Tačiau netrukus į Lietuvą atvykę pirmieji Lenkijos marijonai kun. Pawel Chuzdik MIC ir Andrzej Gowkielewicz MIC Marijampolėje ėmėsi kandidatų ir jaunų marijonų ugdymo.

Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų kongregacija 1933 m. nusipirko Vilniuje, Žygimantų gatvėje (Nr. 24), žemės sklypą su trimis namais ir ten įkūrė savo vienuolyną. Pirmiausia jame gyveno iš Drujos (Baltarusija) vienuolyno atvykstantys klierikai, vėliau – lenkai bei lietuviai marijonai kunigai, klierikai ir broliai, priklausantys marijonų Kongregacijai. Antrosios sovietinės okupacijos metais minėtas turtas buvo nacionalizuotas. 1991 m. gruodžio 14 d. marijonų provincijolas P. Račiūnas kreipėsi su prašymu į Vilniaus miesto tarybą, kad būtų atkurtos marijonų Kongregacijos teisės į turėtą žemės sklypą ir namus, kuriuos per klaidą Vilniaus miesto taryba 1990 m. spalio 23 d. sprendimu paskyrė Baltarusių kultūros draugijai. Atstovauti marijonų Kongregacijos interesams Vilniuje buvo įpareigotas viceprovincijolas, kunigas V. Aliulis MIC⁴³⁹. Jam pateikus marijonų Kongregacijos nuosavybę liudijančius dokumentus, pavyko susitarti su Baltarusių kultūros bendrija ir atgauti minėtą turtą. Bendraudamas ir su tuometine valdžia, kun. Vaclovas suprato santarvės būtinybę. Todėl santarvės siekė tiek tarp tautų, tiek tarp politinių partijų. Į užmojus uždrausti buvusiems komunistams eiti valstybines

---

⁴³⁸ Vaitkevičius A. Šv. Gertrūdos bažnyčios su koplyčia grąžinimo pastatų perdavimo komisijos pirmininkas. Sprendimas. 1992. 02. 13 // Marijampolės marijonų archyvas. Kauno namo byla. Lapai nenumeruoti.

⁴³⁹ Račiūnas P. Vilniaus Miesto Tarybos Pirmininkui A. Grumadui. 1991 m. gruodžio 14 d. // Marijampolės marijonų archyvas. Vilniaus namo byla. Lapai nenumeruoti.

pareigas ragino vertinant atskirti asmenis ir darbus. Pamoksle Vilniaus katedroje kalbėjo: „Į santarvę einame nepaneigdami tiesos, pasmerkdami klaidą. [...] tačiau neatmesdami iš anksto kiekvieno žmogaus, kuris buvo įsipainiojęs į kokias kitas struktūras, partijas ar ką bebūtų“⁴⁴⁰. Pastangos vienyti, o ne priešinti atitiko palaimintojo J. Matulaičio pamiltą šv. Apaštalo Pauliaus dvasingumą ir atnešė savo vaisių. Marijinis charakteris nebuvo svetimas kun. V. Aliuliui MIC visą kunigystės laikotarpį, jis atspindėjo ir jo, kaip „Katalikų pasaulio“ redaktoriaus, veikloje⁴⁴¹. Tačiau šis marijoniškos tapatybės bruožas niekada nebuvo pagrindinis. Tėvas Vaclovas apie marijonų tapatybę plačiau kalbėjo ir rašė paskutinio sovietų kariuomenės išvedimo iš Lietuvos etapo metu ir vėliau⁴⁴². Dažniausiai akcentavo palaimintojo Jurgio Matulaičio MIC išplėtotą marijonų apaštalavimą spaudoje ir švietimo veikloje.

Lietuvoje marijonai kunigai 1991–1993 metų laikotarpiu susigrąžino buvusią nuosavybę. Vykė pastoracinę veiklą, būdingą ir kitiems aktyviems kunigams nemarijonams: uoliai tarnavo parapijose kaip dekanai, klebonai, vikarai ir altaristos, vedė rekolekcijas kunigams, vienuolėms, pasauliečiams, dalyvavo katalikiškosios žiniasklaidos veikloje, ugdė būsimus kunigus. Kunigų dvasinei formacijai daugiausia pastangų įdėjo kunigai P. Račiūnas MIC, V. Aliulis MIC, V. Šauklysis MIC. Marijonai kunigai taip pat palaikė draugiškus ryšius su vyskupijų kunigais ir kitais vienuoliniais institutais – Jėzuitais, Pranciškonais, Kapucinais, Saleziečiais, Dominikonais, su vienuolių seserų kongregacijomis. Planuodami ateities darbus, marijonai numatė keturias veiklos kryptis:

1. Mokymas ir švietimas – gimnazija arba kitos mokyklos, katechezės kursai, jaunimo judėjimai;
2. Spauda ir kitos informacijos sklaidimo priemonės;
3. Apaštalavimas inteligentų ir darbininkų sluoksniuose – sąmoningų pasaulietinių katalikų parengimas kultūrinei ir visuomeninei veiklai;
4. Pagalba parapijų kunigams ir tiesioginis darbas pavestose parapijose.

Tokie sielovadiniai akcentai buvo būdingi ir palaimintojo Jurgio Matulaičio atnaujintai Kongregacijai ikiokupaciniu laikotarpiu. Vėlgį vyravo apaštalavimo šv. Apaštalo Pauliaus stiliumi bruožas. Pritrūko kitų: marijinio ir eschatologinio – marijonų tapatybės bruožų ryškesnės išraiškos.

⁴⁴⁰ *Aliulis V.* Pamokslas šv. Katedroje. 1992.01.01 // LCVA. F. R-945. Ap. 1. B. 26. L. 11–12.

⁴⁴¹ *Aliulis V.* Tavo apgynimo šaukiamės... (Redaktoriaus skiltis) // Katalikų pasaulis. 1991. Nr. 19. P. 1; *Aliulis V.* Mergelė pagimdys sūsnų // Katalikų pasaulis. 1992. Nr. 17. P. 2–3.

⁴⁴² Marijonai – vakar ir šiandien. Pokalbis su kun. V. Aliuliu. Kalbėjosi A. Žemaitytė // Naujasis dienovidis. 1993.08.27. (Nr. 32). P. 6; Marijonų kongregacijos generalinė kapitula // Apžvalga. 1993.07.23–29. Nr. 29. P. 4–5; *Aliulis V.* Marijonai // Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius. 2008. P. 291–292; *Aliulis V.* Marijonų darbai // XXI amžius. Kaunas. 1993.07.09. (Nr. 52). P. 2.

Į Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veiklą aktyviai įsitraukė kunigai marijonai Vaclovas Aliulis MIC bei Pranas Račiūnas MIC ir tapo Sąjūdžio Seimo nariais. Sąjūdyje dalyvaujantys kunigai žadino dėmesį doriniam atgimimui, neapsiribodami politinių laisvių atkūrimu. Kunigų dalyvavimas Sąjūdyje įnešė taikingumo, bendrų sprendimų ieškojimo dvasią. Jie kvietė inteligentiją kuo aktyviau įsitraukti į šią veiklą. Kunigas V. Aliulis MIC prisidėjo prie Vilniaus arkikatedros sugrąžinimo tikintiesiems, įkūrė ir redagavo katalikišką žurnalą „Katalikų pasaulis“, įsitraukė į Ateitininkų federacijos atkuriamąjį darbą, tapo Ateitininkų federacijos Atkuriamojo komiteto pirmininku, parašė „Ateitininko saviauklą“, kuriame išdėstė ateitininkų tikslus ir siekius. Dalyvavo rengiant Religinių bendrijų įstatymo projektą ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą, kuriame buvo akcentuojama dorinio ir pasaulėžiūros ugdymo svarba Lietuvos mokyklose. Taip pat dalyvavo ruošiant Lietuvos Respublikos Konstitucijos projektą, svarstant svarbiausius tikinčiajai visuomenei rūpimus, su sąžinės laisve ir dorove susijusius konstitucinius klausimus. Kunigas P. Račiūnas MIC rūpinosi moterų vienuolynais, misionierių siuntimu į Armėniją, Sibirą, Vidurio Aziją ir Estiją. Pats buvo išvykęs vieneriems metams apaštalauti katalikams Maskvoje. Tačiau susilpnėjusi įtaka procesams Lietuvoje bei nauji uždaviniai privertė marijonų provinciją sugrįžti. Jis buvo atsakingas už Marijonų vienuolijos atsikūrimą ir marijonams priklausiusios nuosavybės atgavimą Lietuvoje. Numatė pagrindinius atsikuriančios Marijonų vienuolijos uždavinius: sukcentruoti savo jėgas į anksčiau veikusius marijonų namus Marijampolėje, Kaune, Ukmergėje ir Panevėžyje, siekti naujų pašaukimų, tinkamai pasiruošti pastoracinei veiklai, tikybos dėstymui įvairiose mokyklose, katechezei, rekolekcijoms bei žiniasklaidos apaštalavimui. Kiti marijonai darbavosi kaip parapijų klebonai ir vikarai, altaristos. Prisidėjo prie bažnytinių struktūrų ir institucijų kūrimo. Marijonai dažnai gyveno pavieniui ir mažai kuo skyrėsi nuo diecezinių kunigų. Marijonų sielovadoje vyravo vienas jų tapatybės bruožas – apaštalavimas pagal šv. Apaštalą Paulių.

Valstybei įteisinus Lietuvos marijonų provinciją ir grąžinus turėtą nuosavybę, susidarė sąlygos kurti katalikiškąsias švietimo įstaigas, dėstyti tikybą įvairiose mokyklose, vykdyti vaikų katechizaciją, plačiau vesti rekolekcijas suaugusiesiems ir jaunimui, leisti katalikiškosios spaudos leidinius. Marijonai kunigai parapijose vykdė pastoracinę veiklą tokią pat, kaip ir vyskupijų kunigai. Numatė tokius pagrindinius ateities darbus: švietimo, apaštalavimo, katalikiškosios informacijos sklaidos ir darbo tiesioginį darbą pavestose parapijose. Savo išskirtinumą tapatino su pavyzdinga tarnyste bei dvasinio atsinaujinimo centrų kūrimu. Nepakankamai marijonų sielovadoje atsispindėjo kiti du tapatybės bruožai: marijinis ir eschatologinis charakteriai.

6. LIETUVOS MARIJONŲ TAPATYBĖS RAIŠKOS SIELOVADOJE OKUPACIJOS LAIKOTARPIU (1940–1993 M.) EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

6.1. Empirinio tyrimo „Lietuvos marijonų tapatybės raiškos vertinimas sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.)“ metodologija ir metodika

6.1.1. Tyrimo metodologija

Teorinis tyrimas (aprašytas pirmajame skyriuje) leido išskirti **tris požymius**, pagal kuriuos galima vertinti marijonų veiklą, ar ji atitinka marijonų tapatybę:

1. **Marijinis charakteris;**
2. **Eschatologinis charakteris;**
3. **Apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią ir stilių.**

Kiekvienam požymiui priskirti rodikliai, kurie aiškiau apibūdinami subrodikliais:

1. POŽYMIS – **Marijinis charakteris.**

RODIKLIAI:

- a. Pamaldumas į Mariją;
- b. Sekimas Marijos dorybėmis;
- c. Marijos kulto sklaida.

SUBRODIKLIAI:

Ad a. Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją supratimas; Mariją laiko savo globėja, Marija yra gerbiama ir šaukiamasi jos pagalbos; dažnai į ją kreipiamasi.

Ad b. Įsiklausymas ir pritarimas Šventosios Dvasios įkvėpimams, popiežiaus ir vyskupų nurodymams, teisi ir tyra intencija visame kame, blaivumas.

Ad c. Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją gynimas ir sklaida bažnytinių patarnavimų metu (marijinės šventės, pamokslai, rekolekcijos, išpažintys) ir viešojoje erdvėje (knygos, straipsniai, pokalbiai).

2. POŽYMIS – **Eschatologinis charakteris.**

RODIKLIAI:

- a. Teikia viltį gyviesiems liudydami amžinąjį gyvenimą;
- b. Malda ir nuopelnais padeda mirusiesiems, kuriems reikia nuskaistinimo;
- c. Kova su amžinuoju Dievo ir Bažnyčios priešu.

SUBRODIKLIAI:

Ad a. Vienuolinių įžadų, ypač skaistumo laikymasis, geri eschatologiniai pamokslai, ypatingas rūpestis ligoniais ir mirštančiais.

Ad b. Asmeninė malda už mirusiuosius, malda už mirusiuosius iš marijoniško maldyno, atlaidų pelnymas mirusiųjų naudai, geri darbai, apsimarinimas, gedulinės pamaldos.

Ad c. Nuodėmių ir progų vengimas, išpažintis bent kartą per dvi savaites, dažna Šventoji Komunija.

3. POŽYMIS – Apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią ir stilių.

RODIKLIAI:

- a. Išganyto universalumas (*Visiems tapau viskuo*);
- b. Priemonių universalumas;
- c. Paklusti Šventajai Dvasiai.

SUBRODIKLIAI:

Ad a. Apaštalavimas įvairioms tautoms, įvairioms socialinėms, politinėms grupėms, neužsidarymas savyje, savo tautoje, misijos įvairiose šalyse.

Ad b. Pagalba klebonams, vadovavimas pamaldžioms brolijoms, paprastų kaimo žmonių katechizacija, misijos ir rekolekcijos, marijonų bažnyčių administravimas, sakramentų teikimas, pamokslų sakymas, charitatyvinė veikla, mokyklos, parapijos, spauda, švietimas, atvirumas naujoms technologijoms.

Ad c. Atvirumas Bažnyčios poreikiams, paklusnumas popiežiaus ir vyskupų nurodymams, užduočių ir pareigų priėmimas, kurių Bažnyčiai labiausiai reikia.

Pagal paminėtus Marijonų vienuolijos požymius, suskirstytus į rodiklius ir subrodiklius, buvo atlikta empirinio tyrimo analizė.

6.1.2. Tyrimo metodika

Tyrimo duomenų surinkimo metodas

Siekiant patikslinti ir papildyti teorinio tyrimo metu gautus duomenis buvo atliktas empirinis tyrimas – duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja žodžiu į klausėjo pateiktus klausimus⁴⁴³. Šis empirinio tyrimo metodas buvo pasirinktas todėl, kad tyrimo objekto neįmanoma pažinti bei ištirti kitais empirinio tyrimo metodais (pvz., eksperimentu arba stebėjimo). Apklausa buvo atlikta žodžiu – **interview** būdu – tai tyrėjo pokalbis su tiriamuoju siekiant surinkti tyrimui reikalingą informaciją⁴⁴⁴. Tyrėjas (klausėjas) tiesioginio pokalbio metu akis į akį pateikė klausimus tiriamiesiems (respondentams) ir užregistravo jų atsakymus. Pokalbiai buvo sistemiški ir tyrėjo kontroliuojami, susieti su konkrečiais tyrimo

⁴⁴³ *Luobikienė J.* Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika: mokojoji knyga. Kaunas. 2000. P. 68.

⁴⁴⁴ *Tureikytė D.* Socialinių tyrimų metodai. Sociologija. Kaunas. 2004. P. 27.

klausimais bei specifiniais tyrimo tikslais. Tai vienas pagrindinių interviu privalumų. Jei apklausiamam asmeniui buvo neaiški klausimo formuluotė, tyrėjas ją paaiškino. Tyrėjas galėjo papildomai žodžiu motyvuoti respondentą ir taip užtikrinti, kad būtų surinkta visa tyrimui reikalinga informacija. Buvo atlikti **pusiau struktūruoti** interviu: iš anksto numatyti būtini ir galimi klausimai, tačiau interviu procedūra ir klausimai standartizuoti tik iš dalies, kadangi griežtai neformaliizuotas pašnekesys tarp tyrėjo ir respondentų sudaro laisvesnę atmosferą. Pusiau struktūruotas interviu remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų. Papildomus klausimus tyrėjas uždavė esant skirtingoms situacijoms: kai interviu metu respondentai pateikdavo informacijos, kurios nebuvo galima iš anksto numatyti, ir atsiskleisdavo tyrimui svarbios naujos temos; kai tiriamasis neišsamiai atsakydavo į pateiktus klausimus. Interviu klausimyne nenaudoti uždari klausimai su atsakymų formuluotėmis. Buvo iš anksto pasiruošti svarbiausi klausimai – pokalbio gairės, pagal kurias buvo išlaikoma bendra pokalbio tema, struktūra. Tačiau atsižvelgiant į pašnekovo specifiką, pokalbio metu galima buvo užduoti papildomų spontaniškai tyrėjui kylančių klausimų, skirtų patikslinti ir papildyti. Toks informacijos rinkimo būdas buvo pasirinktas dėl jo universalumo ir lankstumo, kadangi tyrimui buvo reikalinga surinkti skirtingą informaciją, nulėmtą pašnekovų priklausomybės marijonams, jų amžiaus, patirties, laikotarpio, kuriuo veikė ir gyveno.

Klausimynas

Pusiau struktūruotiems interviu buvo sukurtas bendras klausimynas, kuriame pateikti svarbiausi klausimai. Bendras klausimyno variantas buvo pagrindas, pagal kurį vėliau buvo sudaromi individualūs klausimynai kiekvienam apklausiamam asmeniui atskirai, atsižvelgiant į jų savybes:

1. Kada susipažinote su marijonais?
2. Ar jie išsiskyrė iš kitų dvasininkų?
3. Jei taip, tai ku?
4. Kokiomis savybėmis pasižymėjo jų sielovada?
5. Kaip dažnai vyko marijonų bendri susitikimai iki 1990 metų?
6. Kuo Jūsų sielovadinė veikla skyrėsi nuo kitų uolių dvasininkų nemarijonų? (Klausimas, skirtas tik marijonams.).
7. Kokių tikslų siekė atsikūrusi oficialiai Marijonų vienuolija Lietuvoje?
8. Kokie saviti marijonų raiškos požymiai buvo pastebimi 1990–1993 metais?
9. Kuo ypatingas yra marijonams Nekaltasis Švč. Mergelės Marijos Prasidėjimas?
10. Kuo ypatinga yra marijonams malda už mirusiuosius?
11. Kaip pasireiškė marijonų pagalba parapijų klebonams?

1 lentelė. Intervijų klausimų pasiskirstymas pagal subrodiklius

POŽY- MAI	RODIKLIAI	SUBRODIKLIAI	KLAUSIMŲ NR.
Marijinis charakteris	Pamaldumas į Mariją	Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją supratimas, Mariją laiko savo globėja, Marija yra gerbiama ir šaukiamasi jos pagalbos; dažnai į ją kreipiamasi.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9
	Sekimas Marijos dorybėmis	Įsiklausymas ir pritarimas Šventosios Dvasios įkvėpimams, popiežiaus ir vyskupų nurodymams, teisi ir tyra intencija visame kame, blivumas.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9
	Marijos kulto sklaida	Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją gynimas ir sklaida bažnytinių patarnavimų metu (marijinės šventės, pamokslai, rekolekcijos, išpažintys) ir viešojoje erdvėje (knygos, straipsniai, pokalbiai).	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9
Eschatologinis charakteris	Teikia viltį gyviesiems	Vienuolinių įžadų, ypač skaistumo, laikymasis, geri eschatologiniai pamokslai, ypatingas rūpestis ligoniais ir mirštančiaisiais.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9
	Malda ir nuopelnais padeda mirusiesiems	Asmeninė malda už mirusiuosius, malda už mirusiuosius iš marijoniško maldyno, atleidų pelynmas mirusiųjų naudai, geri darbai, apsimarinimas, gedulinės pamaldos.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10,
	Kova su piktąja dvasia	Nuodėmių ir progų vengimas, išpažintis bent kartą per dvi savaites, dažna Šventoji Komunija.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9
Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stitimi	Išganymo universalumas	Apaštalavimas įvairioms tautoms, įvairioms socialinėms, politinėms grupėms, neužsidarymas savyje, savo tautoje, misijos įvairiose šalyse.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11
	Priemonių universalumas	Pagalba klebonams, vadovavimas pamaldžioms brolijoms, paprastų kaimo žmonių katechizacija, misijos ir rekolekcijos, marijonų bažnyčių administravimas, sakramentų teikimas, pamokslų sakymas, charitatyvinė veikla, mokyklos, parapijos, spauda, švietimas, atvirumas naujoms technologijoms.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11
	Paklusnumas Šv. Dvasiai	Atvirumas Bažnyčios poreikiams, paklusnumas popiežiaus ir vyskupų nurodymams, užduočių ir pareigų priėmimas, kurių Bažnyčiai labiausiai reikia.	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11

Respondentų atranka

Tyrimo imtis nebuvo iš anksto nustatyta. Todėl apklausiant buvo naudojama teorinio prisotinimo atranka, siekiant apklausti įvairius asmenis, kurie dar gyvi ir gali atsiminti tiriamojo laikotarpio įvykius, susijusius su Lietuvos marijonų tapatybe bei jų veikla. Likusių gyvų marijonų Lietuvoje bei asmenų, gerai pažinojusių juos bei jų veiklą, nėra labai daug, taigi, ir imtis natūraliai yra ribota. Pasirinkti asmenys, priklausantys Marijonų vienuolijai ir jai nepriklausantys. Iš viso

tyrime dalyvavo 10 respondentų. Tyrimo metu pavyko susisiekti ir gauti sutikimą dalyvauti vykdomame tyrime su 7 marijonais, kurių amžius svyravo nuo 62 iki 93 metų. Vienas marijonu tapo dar nepriklausomos Lietuvos laikais, kiti – sovietmečiu. Marijoniško gyvenimo patirtis kiekvieno siekia kelis dešimtmečius. Respondentų, nepriklausančių Vienuolijai, dalyvavo 3. Jų amžius – nuo 50 iki 83 metų. Vienas iš jų buvęs marijonu, kunigu vėlyvučiu sovietmečiu, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, perėjo į dieceziją.

Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio iki 2015 m. rugsėjo mėnesio. Interviu buvo asmeniniai pokalbiai akis į akį be pašalinių žmonių, sukuriant pasitikėjimo atmosferą. Pokalbiai buvo įrašomi išmaniuoju telefonu mp3 formatu. Vėliau klausantis įrašo surinktas tekstas kompiuteriu *Microsoft Word 2013* programa doc formatu.

Tyrimo etika

Dėl etinių motyvų respondentų pavardės neminimos, tačiau iš kiekvieno jų gautas leidimas įrašyti interviu, o vėliau informaciją panaudoti tiriamajame darbe.

Tyrimo duomenų analizės metodas

Tyrimo duomenys apdoroti taikant teksto turinio (*content*) analizės metodą. Šis metodas leidžia išvengti paviršutiniškumo nagrinėjant duomenis. Analizuojant turinį galima diagnozuoti, kaip fenomeną suvokia apklaustieji, koks skirtumas tarp teorinio tiriamojo fenomeno apibūdinimo ir jo gyvenimiškos realybės raiškos⁴⁴⁵. Turinio (*content*) analizė yra kūrybiškas interpretavimo procesas, atliekamas nuosekliais žingsniais. Analizuojant respondentų pasisakymus buvo taikyti šie žingsniai⁴⁴⁶: 1) daugkartinis teksto skaitymas; 2) manifestinių kategorijų – požymių skyrimas, remiantis pagrindinėmis sąvokomis; 3) kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas; 4) kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas teksto teiginiais.

Gauti interviu rezultatai vertinami pagal skalę, suteikiant atitikmenims kiekybines vertes (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Kiekybinių verčių priskyrimas turinio atitikmenims pagal subrodiklius

ATITIKMUO	KIEKYBINĖ VERTĖ
„YRA“	+2
„IŠ DALIES“	+1
„NĖRA“	0

⁴⁴⁵ Žydžiūnaitė V. Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Vilnius. 2006. P. 24.

⁴⁴⁶ Žydžiūnaitė V., Jonušaitė S. Socialinio pedagogo profesinė adaptacija... P. 140.

Tyrimo apribojimai

Atliktas tyrimas yra kokybinio pobūdžio, todėl jo rezultatų negalima absoliutinti ir ekstrapoliuoti marijonų, veikusių Lietuvoje 1940–1993 metais, visumai. Nors tyrime ir pavyko apklausti visus gyvus marijonus, kurie yra nagrinėjamo laikotarpio liudininkai, tačiau jų pasisakymai apriboti amžiumi, sveikata, atmintimi. Todėl empirinio tyrimo rezultatus reikia gretinti su istoriniu tyrimu.

6.2. Empirinio tyrimo „Lietuvos marijonų tapatybės raiška sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.)“ rezultatai ir jų analizė

Apklaustos dalyviai teigė, kad su kunigais marijonais **susipažino** sovietmečiu (1950 m., 1953 m., 1961–1962 m., 1963 m., 1970 m., 1973–1975 m., 1981 m., 1982–1983 m.), išskyrus vieną, kuris susipažino su marijonais mokydamasis Marijampolės marijonų gimnazijoje 1934 m. Tyrėjų susipažinimas ir bendravimas su marijonais atitinka tiriamąjį laikotarpį. Nors kai kurie skundėsi, kad dėl ilgo laiko, kuris jau praėjo, sunku viską atsiminti.

Ne visi apklaustieji patvirtino, kad kunigai marijonai iš kitų pasauliečių tikinčiųjų ar kunigų kažkuo **išsiskyrė**. Buvo teigiančiųjų, kad apie kai kurių marijonų priklausymą Vienuolijai sužinojo tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, o iki to laiko jie niekuo neišsiskyrė.

- Paprašyti patikslinti, respondentai teigė, kad **marijonai buvo:**

demokratiški, vaišingi, apsišvietę, dažnai burdavosi į rekolekcijas, pasitarimus, ligoniai kantriai pakėlė kančią ir vykdė pareigas. Išsilavinę, apsišvietę, daug skaitė, kvietė stoti į Marijonų vienuoliją. Jiems buvo būdinga: katalikiškumas, idealizmas, atsidavimas Bažnyčiai, rūpestis Bažnyčios reikalais, ieškojimas gilesnio dvasingumo, drausmingumas atliekant pareigas parapijose, sąžiningumas klausyklos atžvilgiu. Aktyvūs rekolekcijų sąjūdyje. Uolesni, siekiantys dvasinių dalykų. Pamaldesni. Dvasingi žmonės, veiklūs, geri, nebuvo išgeriantys. Paprasti, draugiški, nuoširdūs, teikė pagalbą, neišpuikę. Tarp išvardytų savybių dažniausiai kartojosi: **dvasingi, apsišvietę, uolūs**. Šias savybes galima būtų priskirti inteligentiškam, uoliam katalikui pasauliečiui ar kunigui, nebūtinai vienuoliui. Todėl galima spręsti, kad ryškių, charizminių, išskirtinių bruožų, lengvai atpažįstamų ir savitų vienuoliams marijonams pritrūko.

- Anot respondentų, patys marijonai **akcentavo šiuos išskirtinius bruožus:**

švietimas, tauta, patarnavimas parapijose. Pagal palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasią patarnauti Bažnyčioje, kur labiausiai reikia, malda už mirusiuosius, jaunimo sielovada. Dieviui, Tėvynei, Bažnyčiai – vedančioji mintis. Pabrėžiamas ypatingas santykis su vyskupais, paklusnumas, paslaugumas jiems, diecezijose nusistovėjusių tradicijų laikymasis, derinimasis prie diecezinės Bažnyčios užduočių, talkinimas Jai. Marijinės teologijos svarba. Buvo Marijos apaštalai.

Neturtas, skaistumas, paklusnumas. Kažkiek akcentuojamas didesnis pamaldumas į Mariją. Reikia prašyti Marijos užtarimo, per Marijos užtarimą eiti... Saviugda, kelti dvasią, lavinti save moksloose, askezė, įžadų laikymasis.

Tačiau teigta, ir kad: pasigesdavome aiškiai nubrėžtos darbo krypties, nepastebėdavome kažkokių ypatingų bruožų, nieko ypatingo, pirmiausia reikia būti geru kunigu.

Apklaustųjų atsakymai apie marijonų savimonę sovietmečiu išsiskyrė. Siekiant įvardyti priežastis, kodėl vieni marijonai geriau žinojo savo tapatybės bruožus, kiti mažiau arba save tapatino vien tik su „geresniu“ kunigu, reikia papildomų duomenų. Tai galėjo nulemti kartų pasikeitimas. Marijonai, kurie buvo praėję formaciją dar prieškario Lietuvoje, aiškiau suvokė vienuolinės tapatybės bruožus. Kaip teigė respondentai, daugumas marijonų sovietmečiu pagrindinę formaciją gavo diecezinėse seminarijose, postulatui ir net noviciatui nebuvo skirtas specialus laikas ir vieta. Todėl sovietmečiu įstojusiems į Vienuoliją savitesni buvo diecezinio kunigo tapatybė ir idealas.

- Į klausimą, **kokiomis savybėmis pasižymėjo jų sielovada?**, atsakyta:

didžiųjų Švč. Mergelės Marijos švenčių minėjimas, Švč. Jėzaus Širdies kultas pirmaisiais mėnesių penktadieniais, Švč. Sakramento adoracija, ligonių lankymas, inteligentų sielovada. Prasmingi ir nuoširdūs pamokslai, stropi tarnyba klausykloje. Ne tiek įvairios formos, kiek kokybė. Aktyvumas sielovadoje, pasitarimai sielovadiniais klausimais, neapsiribojimas vien pastoracija, dalyvavimas kultūrinėje, visuomeninėje veikloje, televizijos laidose, spaudoje, dalyvavimas rengiant katalikiškus leidinius, lankstesni valdžios politikos atžvilgiu, nekovalo prieš tarybų valdžią. Daug dėmesio skyrė vaikų ir jaunimo sielovadai, kasdien sakydavo homilijas. Rašė knygas, spausdino ir platino, dalydavosi pamokslais. Aiški moralinė nuostata, sąžinės pedagogika, žmonių vertybių formavimas ne pagal jausmus, o pagal sąžinę, matyti didelė Tenkerėjaus moralinės teologijos ir dvasingumo įtaka. Pamaldumas, uolumas, taktas. Daug užsiėmė su jaunimu, važinėjo į kitas tarybines respublikas, valstybes, pritraukė ukrainiečių, organizuodavo jaunimo susirinkimus. Vykdamo po tarybines respublikas į misijas, kiti dieceziniai kunigai pastoraciniais tikslais į kitas respublikas nevykdavo. Tačiau teigta, kad ir „Nelabai išsiskyrė nuo kitų kunigų sielovados“.

Anot apklaustųjų, pagrindinės marijonų sielovados savybės buvo: didesnis dėmesys jaunimo sielovadai ir misijos kitose tarybinėse respublikose, katalikiškoji spauda. Vieni teigė, kad aiškiu išskirtinumu marijonų sielovada pasižymėjo savo misijiniu charakteriu, pastoracine veikla už savo krašto ribų. Tačiau buvo manančiųjų, kad marijonų vykdomos sielovados savybės buvo būdingos ir kitiems Lietuvos kunigams nemarijonams. Teisinga atrodo išsakyta įžvalga: ne formos išskirtinumas, bet kokybė apsprendė marijonų sielovados savitumą.

- Apklaustieji marijonai teigė, kad, **kai tapo vienuoliais, jų sielovadinė veikla pasižymėjo:**

suaktyvėjo vidinis dvasinis gyvenimas, nuoširdžiau atlikinėjami mąstymai, dvasiniai skaitymai. Uolus atsidavimas vyskupams, dažnas įvairių rekolekcijų vedimas iki vienuolikos per metus net ir protestantams. Darbas misijose: Estija, Latvija, Baltarusija, Rusija, Armėnija, Kirgizija, Tadžikija, Kazachija, Ukraina. Talkinimas atleidų metu, jų vedimas. Nepolitikuodavo, vengė politinių temų pamoksluose. Ligonų lankymas nemokamas, nereikalavo aukų už patarnavimus ir sakramentus. Viską stengėsi atlikti nuoširdžiai, dėl Dievo garbės, meldavosi marijonų maldomis ryte ir vakare, malda jungė bendryste su vienuolynu. Stengėsi bent vieną dalį Rožinio sukalbėti per dieną, Švenčiamos Marijos šventės švenčiamos truputį iškilmingiau. Ragindavo atlikti nuoširdžią išpažintį, gyventi dvasinį gyvenimą.

Respondentų atsakymai į klausimą: **kuo pasižymėjo jų, kaip marijonų veikla**, dažnai aptaria jų pačių vidinį dvasinį gyvenimą bei asmenines maldingumo formas. Sielovadinis charakteris yra panašus į kitų Lietuvos kunigų nevienuolių. Todėl teigta ir: išorinė veikla nesiskyrė, ypatingo išskirtinumo nebuvo.

Marijonų tapatybę padėjo išlaikyti bendri susitikimai, kurie sovietmečiu buvo slapti.

- Respondentai teigė, kad **marijonų bendri susitikimai iki 1990 metų:**

vyko dažnai, kartą per metus trijų dienų rekolekcijos. Laikytasi konspiratyvių planų, metinės rekolekcijos trijų – šešių dienų trukmės, du trys bendri susirinkimai per metus vienos dviejų dienų trukmės. Susitikimai būdavo kartą per keletą mėnesių. Užtrukdavo valandą kitą. Aptardavo neturto, takto klausimus. Kelis kartus per metus. Taip pat provincijolas lankydavo marijonus. Vieną ar du kartus per metus susitikdavo pas kunigą ligonį, vardo ar gimimo dieną, kad nebūtų kaltinami slaptais susirinkimais. Taip darydavo ir dieceziniai kunigai. Pavyzdžiui, pas kunigą Vasiliauską, Šv. Rapolo bažnyčios vikarą. Temos susitikimų buvo panašios: bažnytinės, kaip darbuotis, ką galima daugiau padaryti, daugiau žmonių pritraukti, slapta veikti. Bent kartą per metus vieni kitus aplankydavo, ne visi turėjo telefonus, todėl siųsdavo laiškus, sveikinimus. Buvo teigiančiųjų, kad rekolekcijose nedalyvaudavo dėl atstumų ir užimtumo.

Reikia pažymėti, kad glaudaus tarpusavio ryšio, kuris galėjo stiprinti marijonišką tapatybę ir bendrą veiklą, sovietmečiu nepavyko užtikrinti. Kliudė sovietinių pareigūnų kontrolė ir persekiojimų baimė, trumpi susitikimai dėl laiko stokos ir didelio užimtumo, kai kuriems atstumai nuo gyvenamosios vietos iki numatytos susitikimo vietos atrodė per dideli, per sudėtinga susisiekti dėl nuosavo transporto, telefono stokos. Atvirai laiškais susirašinėti taip pat buvo pavojinga, todėl jų turinys apsiribodavo bendražmogišku, proginiu charakteriu. Šios aplinkybės neigiamai atsiliepė ypač naujajai marijonų kartai, kuri formavosi sovietmečiu.

- Į klausimą, **kokių tikslų siekė atsikūrusi oficialiai Marijonų vienuolija Lietuvoje?**, atsakyta:

sunku apibūdinti, tapatinosi su visa Lietuvos Katalikų Bažnyčia. Būdingas blaškymasis,

pogrindininkų legalizavimas, situacijos neaiškumas lėmė užduočių neaiškumą, svarstyta, kiek darbuotis vyskupijų kurijose. Marijonų sielovada buvo ne vidutinė, bet aukštesnio lygio kokybės prasme. Pagrindiniai uždaviniai: atkurti vienuolinius namus ir atgaivinti parapijas. Pagalba seserims vienuolėms legalizuotis ir viešai veikti. Vengimas skandalų, keistumų ir revoliucijų. Intelektualiosios telkimas, kadangi sovietmečiu inteligentija buvo nuo Bažnyčios atsiskyrusi. Pirmas tikslas buvo susiburti, nes sovietmečiu buvo išsibarstę. Reikėjo perimti parapijas iš diecezinių kunigų ir dirbti marijonams. Spręsti tarpusavio gyvenimo sunkumus, nes niekas nenorėjo kartu gyventi. Buvo pripratę prie savarankiško individualaus gyvenimo. Atkurti bendruomeninį gyvenimą. Teigta ir kad: nepasižymėjo ypatingai, sielovada kaip ir kitų dvasininkų.

Iš apklaustųjų pasisakymų paaiškėjo, kad pagrindiniai tikslai oficialiai atsikūrusiai Vienuolijai Lietuvoje buvo sutelkti pačią Vienuoliją. Vyravo dėmesys vienuolinėms struktūroms, vienuolynams, bendram gyvenimui ir veiklos legalizavimui. Mažiau dėmesio buvo skiriama savitai marijoniškai veiklai *ad extra*. Nebuvo sutelktas dėmesys į bendrą veiklos programą. Marijonai pagal sovietmečiu nusistovėjusią tvarką labiau buvo linke į individualią veiklą arba kaip bendruomenė kėlė sau uždavinį sudaryti sąlygas ir užtikrinti dieceziniams kunigams būdingą parapinę sielovadą.

- **Apklaustieji teigė, kad 1990–1993 metais buvo pastebimi šie saviti marijonų raiškos požymiai:**

darbštumas, marijiniškumas, pastoracinis uolumas, tradicijų laikymasis, gerumas žmonėms. Nekelta Marija į centrą, bet visur buvo su Marija. Prie šūkio „viską atnaujinti Kristuje“ pridėdavo „su Marija“. Dalyvavimas formuojant palaimintojo Jurgio Matulaičio kulto tradiciją. Nereikalavo konkrečių sumų už patarnavimus. Švietėjiška, leidybinė veikla.

Pasakytina, kad, anot respondentų, pirmaisiais metais po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo iš esmės marijonų sielovadinės raiškos būdai nepasikeitė, lyginant juos su sovietmečiu. Svarbus išliko žmoniškųjų dorybių praktikavimas, pamaldumas į Mariją, vengiant marijacentriškumo, tradicijų puoselėjimas. Prisidėjo spaudos ir švietimo apaštalavimas, kurio taip pat ėmėsi ir kiti kunigai nemarijonai. Naujai iškilo uždavinys skleisti arkivyskupo Jurgio Matulaičio, kurį 1987 m. paskelbė palaimintuoju, kultą. Tačiau konkrečiau savo sielovadinį įdirbį šioje srityje apklaustiesiems buvo sunku įvardyti.

- Į klausimą, **kuo ypatingas yra marijonams Nekaltasis Švč. Mergelės Marijos Prasidėjimas?**, atsakyta:

Nekaltojo Švč. Mergelės Marijos Prasidėjimo šventės minėjimas. Ši išskilmė buvo švenčiama visose Lietuvos Bažnyčiose. Tikėtasi, kad vyskupai paskelbs privaloma. Šventė švenčiama, telkiami pastoraciniai resursai, stengiamasi marijoniškus įvykius, tokius kaip: šventimai, įžadai, rekolekcijos, susitelkimai, susieti su šia švente. Atskirai Nekaltasis Švč. Mergelės Marijos Prasidėjimas kaip dogmatinė tiesa nebuvo nagrinėjama, nors šia tema stengtasi kalbėti dažnai pamokslų ir rekolekcijų metu. Mylėjo Mariją visi, nes įstojo į tokią Vienuoliją. Marijampolės bažnyčioje įrengtas Švč. Mergelės Marijos vitražas, išorėje pastatyta statulėlė. Sunku pasakyti. Nepastebėta. Neteko matyti ar girdėti.

Pasisakymai apie Nekaltąjį Švč. Mergelės Marijos Prasidėjimą leidžia spręsti, kad ši tiesa nebuvo marijonų nuolat nagrinėjama arba ypatingai skleidžiama. Jos reikšmė pasireiškė visoje Bažnyčioje švenčiama švente, liturgijos metu pasakytais pamokslais. Vienuoliai marijonai su šia švente siedavo šventimų, rekolekcijų ar įžadų laiką.

- Respondentai teigė, kad **marijonams malda už mirusiuosius yra ypatinga:**

sąmoningu charizmatiniu pasišventimu marijoniškai mirštančiųjų ir mirusiųjų dvasinei globai nuo pat Vienuolijos įkūrimo, pastoraciniu uolumu tarnaujant ligoniams, mirštantiesiems bei uolesniu pamaldumo liturgijos už mirusiuosius palaikymu diecezijų patikėtose ir marijonų aptarnaujamose parapijose bažnyčiose ir marijinio pamaldumo aktyvinimu mirusiųjų intencijomis. Asmeninėse ir bendruomeninėse vienuolių maldose meldavosi už mirusiuosius. Visada giedamos egzekvijos už mirusiuosius. Už gyvuosius beveik nebūdavo užsakoma šv. Mišių. Gedulinės pamaldos vyravo ir kitose bažnyčiose, pas kitus diecezinis kunigus. Žmonėms kartais egzekvijos buvo svarbesnės nei šv. Mišios. Privačiuose pokalbiuose kalbėdavo eschatologinėmis temomis, apie atlaidus. Taip pat teigta, kad: ypatinga nebuvo, meldavosi taip pat, kaip ir kiti kunigai.

Marijonams eschatologinė dimensija buvo svarbi tiek asmeninio, tiek bendruomeninio pamaldumo prasme. Labiausiai pasireikšdavo maldomis už mirusiuosius liturgijos metu. Respondentai tokio pamaldumo neįvardijo kaip išskirtinio marijonų bruožo. Gedulinės pamaldos vyravo bendrai Lietuvos Bažnyčioje. Uolus ligonių, mirštančiųjų lankymas marijonams taip pat buvo svarbus. Šiuos patarnavimus atlikdavo ir kiti dieceziniai kunigai, todėl apklaustieji neįvardijo ir šios tarnystės kaip marijonų išskirtinės. Vėlgi akcentuojamas buvo uolumas ir dėmesingumas atliekamai tarnystei bei žmonėms.

- Apklaustieji įvardijo, **kokia marijonų pagalba buvo teikiama parapijų klebonams:**

rašė ir perspausdindavo knygas. Nebijojo rekolekcijų vedimo, tiek parapijose, tiek seselių vienuolių, tiek kunigų bei seminarijų. Kaip ir kiti dieceziniai kunigai, vykdavo į aptarnaujamą parapiją. Kaip ir kiti dieceziniai kunigai, talkindavo viskuo: išpažinčių klausymu, pamokslais,

rekolekcijų vedimu. Nelabai buvo galimybių, daug pareigų savose parapijose. Bet stengdavosi neatsakyti, kai prašo pagalbos. Rekolekcijų vedėjų buvo retai, dažniausiai svečias sakydavo pamokslą, aukodavo Mišias, klausydavo išpažinčių. Nuvažiuodavo į Baltarusiją, misijoms tose parapijose, kur trūko kunigų. Organizuodavo ir kviesdavo seselės vienuolės. Tai buvo slapta. Buvo gerų pamokslininkų, gal tai lėmė jų išsilavinimas.

Iš apklaustųjų išsakytų prisiminimų išplaukia, kad marijonams buvo būdingas solidarumas su kitais kunigais. Tai pasireiškėdavo paslaugia pagalba rekolekcijų, atleidų metu, pasakytais ir parašytais pamokslais. Svarbus baras buvo sielovada už savo krašto ribų, ten, kur trūko kunigų.

Analizuojant interviu turinį išskirtos frazės, atitinkančios marijonų tapatybės bei jos raiškos sielovadoje požymius pagal aprašytus subrodiklius. Atitikmenys suskaičiuoti vienetais. Toliau **3 lentelėje** pateikiami rezultatai. Skaičiai nurodo apkaustųjų pasisakymų atitikimą vienetais. Kiekvieno respondento pasisakymo išsamiam subrodiklio atitikimui priskirtas vienetas grafoje „duomenų atitikimas – yra“. Daliniam subrodiklio atitikimui priskirtas vienetas grafoje „duomenų atitikimas – iš dalies yra“. Respondentų pasisakymuose, kuriuose nebuvo subrodikliuose nurodyto turinio, vienetas priskirtas grafoje „duomenų atitikimas – nėra“. Maksimalus atitikimų grafoje skaičius galėjo būti 10. Pasisakymų, prieštaraujančių subrodiklių turiniui, nebuvo, todėl grafos „priešingi duomenys“ neprisireikė.

3 lentelė. Intervijų rezultatų pasiskirstymas pagal subrodiklius

POŽY- MIAI	RODIKLIAI	SUBRODIKLIAI	DUOMENŲ ATITIKIMAS		
			YRA	IŠ DALIES YRA	NĖRA
Marijinis charakteris	Pamaldumas į Mariją	Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją supratimas, Mariją laiko savo globėja, Marija yra gerbiama ir šaukiamasi jos pagalbos; dažnai į ją kreipiamasi.	2	2	6
	Sekimas Marijos dorybėmis	Įsiklausymas ir pritarimas Šventosios Dvasios įkvėpimams, popiežiaus ir vyskupų nurodymams, teisi ir tyra intencija visame kame, blaivumas.	1	7	2
	Marijos kulto sklaida	Tiesų apie Nekaltąją Mergelę Mariją gynimas ir sklaida bažnytinių patarnavimų metu (marijinės šventės, pamokslai, rekolekcijos, išpažintys) ir viešojoje erdvėje (knygos, straipsniai, pokalbiai).	1	4	5
Eschatologinis charakteris	Teikia viltį gyviesiems	Vienuolinių įžadų, ypač skaitumo laikymasis, geri eschatologiniai pamokslai, ypatingas rūpestis ligoniais ir mirštančiaisiais.	1	3	6
	Malda ir nuopelnais padeda mirusiesiems	Asmeninė malda už mirusiuosius, malda už mirusiuosius iš marijoniško maldyno, atleidų pelnytas mirusiųjų naudai, geri darbai, apsimarinimas, gedulinės pamaldos.	1	6	3
	Kova su pik-tąja dvasia	Nuodėmių ir progų vengimas, išpažintis bent kartą per dvi savaites, dažna Šv. Komunija.	1	0	9

Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stiliumi	Išganymo universalumas	Apaštalavimas įvairioms tautoms, įvairioms socialinėms, politinėms grupėms, neužsidarymas savyje, savo tautoje, misijos įvairiose šalyse.	4	3	3
	Priemonių universalumas	Pagalba klebonams, vadovavimas pamaldžioms brolijoms, paprastų kaimo žmonių katechizacija, misijos ir rekolekcijos, marijonų bažnyčių administravimas, sakramentų teikimas, pamokslų sakymas, charitatyvinė veikla, mokyklos, parapijos, spauda, švietimas, atvirumas naujoms technologijoms.	2	8	0
	Paklusnumas Šv. Dvasiai	Atvirumas Bažnyčios poreikiams, paklusnumas popiežiaus ir vyskupų nurodymams, užduočių ir pareigų priėmimas, kurių Bažnyčiai labiausiai reikia.	2	2	6

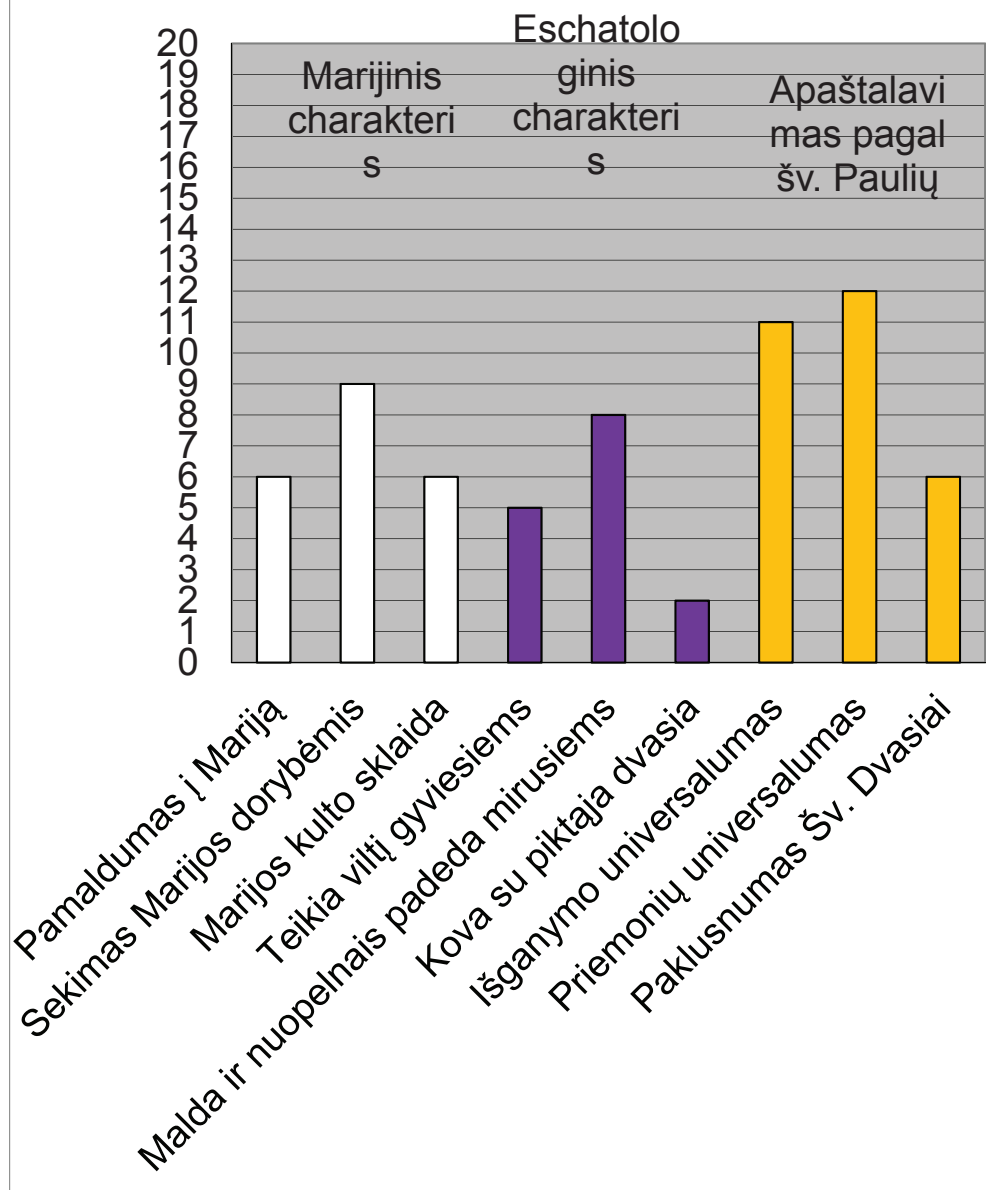
Kadangi buvo apklausta 10 respondentų, todėl, jei kiekvienas apklaustasis būtų pasisakęs visiškai pagal išskirtus subrodiklius, didžiausia vertė vienam rodikliui būtų galima 20.

4 lentelė. Interviu rezultatų pasiskirstymas pagal rodiklius

POŽYMIAI	RODIKLIAI	VERTĖ
Marijinis charakteris	Pamaldumas į Mariją	6
	Sekimas Marijos dorybėmis	9
	Marijos kulto sklaida	6
Eschatologinis charakteris	Teikia viltį gyviesiems	5
	Malda ir nuopelnais padeda mirusiesiems	8
	Kova su piktąja dvasia	2
Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stiliumi	Išganymo universalumas	11
	Priemonių universalumas	12
	Paklusnumas Šv. Dvasiai	6

4 lentelę vizualizuoja grafikas, pateiktas 1 pav.

Kiekybinis pasiskirstymas pagal rodiklius

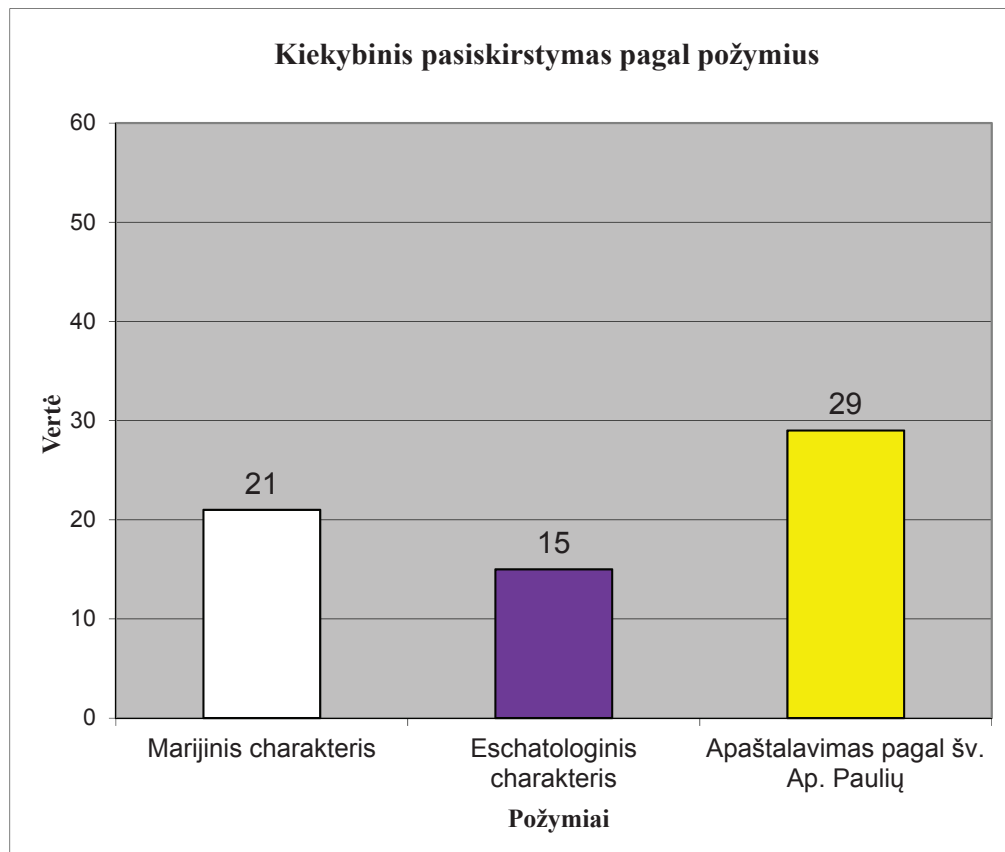

1 pav. Interviu rezultatų pasiskirstymas pagal rodiklius (suteiktais vertės vienetais)

Iš grafiko matyti, kad apklaustieji labiausiai pastebėjo marijonų tapatybės požymio rodiklį „Priemonių universalumas“. Antroje vietoje pagal svarbą – „Išganymo universalumas“. Taip pat

kaip svarbūs rodikliai nurodyti „Sekimas Marijos dorybėmis“, „Malda ir nuopelnais padeda mirusiesiems“. Mažiausiai pastebėtas rodiklis yra „Kova su pikta dvasia“. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nė vienas rodiklis negavo aukščiausio įvertinimo – 20 balų. Net ir labiausiai pastebimas rodiklis „Priemonių universalumas“ gavo 9 balus.

Rodiklių vertes galima sudėti pagal požymius. Kiekvienas požymis, turėdamas po tris rodiklius, maksimaliai gali gauti po 60 balų. Toliau pateiktas grafikas, kuriame pavaizduotas interviu rezultatų pasiskirstymas pagal požymius (žr. 2 pav.).

2 pav. Interviu rezultatų pasiskirstymas pagal požymius

Grafikas, pavaizduotas 2 pav., vizualizuoja tyrimo rezultatą. Galima teigti, kad respondentai Lietuvos marijonų tapatybę bei jos išraišką sielovadoje okupacijos metais labiau sieja su apaštalavimu pagal šv. Apaštalą Paulių ir su marijiniu charakteriu nei su eschatologiniu charakteriu. Taip pat paminėtina, kad nei vienam teoriniu būdu išskirtam požymiui respondentai suteikė ga-

limai didžiausios svarbos. 60 balų vertinimo skalėje verčių reikšmė neperkopė 29. Todėl apibendrinant reikia pažymėti, kad Lietuvos marijonų tapatybės bei jos išraiškos sielovadoje okupacijos metais požymiais respondentai vidutiniškai svarbiais laikė „Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stiliumi“ ir „Marijinį charakterį“. Nustatyta, kad apklaustieji mažiau svarbiu marijonų tapatybės požymiu laikė eschatologinį charakterį.

Rezultatų aptarimas

Pavyko išsiaiškinti, jog marijonai tiriamuoju laikotarpiu savo tapatybę suprato kaip dvasingų, apsišvietusių, uolių kunigų bendriją. Juos vienijo pamaldumas į Mariją ir bendri susitikimai, rekolekcijos. Šias savybes galima būtų priskirti inteligentiškam, uoliam katalikui pasauliečiui ar kunigui, nebūtinai vienuoliui. Todėl galima teigti, kad tyrimo hipotezė pasitvirtino. Ryškių, charizminių, išskirtinių bruožų, lengvai atpažįstamų ir savitų vienuoliams marijonams pritrūko.

Apklaustųjų atsakymai apie marijonų savimonę sovietmečiu išsiskyrė. Vieni marijonai geriau žinojo savo tapatybės bruožus, kiti mažiau arba save tapatino vien tik su „geresniu“ kunigu. Šiam reiškiniui įtakos galėjo turėti kartų pasikeitimas. Marijonai, kurie buvo praėję formaciją dar prieškarinio Lietuvoje, aiškiau suvokė vienuolinės tapatybės bruožus. Daugumas marijonų sovietmečiu pagrindinę formaciją gavo diecezinėse seminarijose, postulatai ir net noviciatai nebuvo skirtas specialus laikas ir vieta, todėl sovietmečiu įstojusiesiems į Vienuoliją savitesnė buvo diecezinio kunigo tapatybė ir idealas. Marijonų tapatybę sovietmečiu turėjo padėti išlaikyti slapti bendri susitikimai, rekolekcijos. Tačiau ne visi ir ne visada galėdavo jose dalyvauti. Tokius susitikimus ir rekolekcijas darydavo ir dieceziniai kunigai. Marijonų susitikimų ir rekolekcijų tematika mažai skirdavosi nuo pastarųjų, buvo nepakankami vienuolinei tapatybei formuoti ir palaikyti.

Anot apklaustųjų, Lietuvos marijonų tapatybė sovietinės okupacijos laikotarpiu sielovadoje reiškėsi didesniu dėmesiu jaunimo sielovadai ir misijoms kitose tarybinėse respublikose, katalikiškąją spauda, vengimu politikuoti. Teigta, kad aiškiu išskirtinumu marijonų sielovadoje buvo misijinis charakteris, pastoracinė veikla už savo krašto ribų. Tačiau buvo manančiųjų, kad marijonų vykdomos sielovados savybės buvo būdingos ir kitiems Lietuvos kunigams nemarijonams. Galima teigti, kad ne formos išskirtinumas, bet dėmesys kokybei apsprendė marijonų sielovados savitumą. Nuo 1990 m. iki 1993 m. marijonai telkė savo pastangas atkurti vienuolinius namus ir bendrą gyvenimą, tačiau pritrūko susitelkimo bendrai koordinuotai sielovadinę veiklą. Ji pasižymėjo chaotiškumu ir individualizmu. Didžioji dalis bendrų sielovadinių pastangų buvo skirta marijonų aptarnaujamų parapijų tradicinei sielovadai užtikrinti. Nepajėgta tinkamai atsiliiepti naujai susiformavusiems po paskelbimo palaimintuoju arkivyskupo Jurgio Matulaičio kulto vystymo poreikiams.

Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos marijonų tapatybės raiška sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.) iš dalies atitiko teorinio tyrimo metu įvardytus marijonų tapatybės požymius. Nei vienas požymis nebuvo įvertintas galimai aukščiausiu laipsniu. Svarbiausias marijonų tapatybės požymis buvo „Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stiliumi“. Tačiau ir šis požymis 60-ties balų vertinimo skalėje buvo įvertintas 29-iais balais. Antras pagal svarbą požymis „Marijinis charakteris“ buvo įvertintas 21 balu. Mažiausiai svarbus buvo „Eschatologinis charakteris“, kurio vertinimas tesiekė 15 balų. Todėl galima teigti, kad marijonams teoriniu būdu išskirti požymiai nebuvo labai svarbūs. Jų svarbą galima įvardyti kaip vidutinę. Marijonai buvo labiau linkę save tapatinti su „geru kunigu“, kurio veikla pasižymi ne formos išskirtinumu, bet kokybe. Okupacijos aplinkybės bei marijonų tapatybės ypatumai lėmė šios Vienuolijos narių supanašėjimą su dieceziniiais kunigais bei identiteto nykimą.

IŠVADOS

1. Išryškinant marijonų tapatybę, išskirti trys pagrindiniai nuo Ordino Įsteigėjo laikų išsaugoti charizmos elementai:

- **Marijinis charakteris**, akcentuojant Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą, vėlesniu laiku formaliai išplėstas Mergelės Marijos dorybių sekimu, marijiniu pamaldumu.
- **Eschatologinis charakteris**, ypač akcentuojant pagalbą skaistyklėje kenčiančioms sieloms.
- **Apaštalavimas pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią**: plačiai suprantamas apaštalavimas, smulkiau neapibrėžtas, remiamasi šv. Apaštalo Pauliaus meilės samprata.

Pirmieji du Vienuolijos tapatybės bruožai labiau turėjo dvasinį pobūdį, nors ir reikalavo tam tikros išraiškos apaštalavime: tiesos apie Nekaltąjį Mergelės Marijos Prasidėjimą supratimas, gynimas ir sklaida. Brolių vienuolių ir pasauliečių telkimas maldai už sielas kenčiančias skaistyklėje (pamokslai, pamaldos, Nekaltojo Prasidėjimo ir Šv. Juozapo brolijos, skirtos padėti skaistyklėje kenčiančioms sieloms). Didelis dėmesys buvo skiriamas sielovadininko asmeniniam dvasiniam tobulumui gyvenant maldos ir askezės dvasioje. Kalbant apie apaštalavimą pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią ir stilių, marijonams būdinga: sielovadinis darbas parapijose, dalyvavimas Katalikiškoje akcijoje.

2. Pirmosios sovietų okupacijos laikotarpiu marijonams, kaip ir kitoms vienuolijoms, sąlygos išsaugoti tapatybę bei ją reikšti sielovadinėje veikloje buvo nepalankios dėl sovietų valdžios politikos religijos atžvilgiu. Sovietų valdžia uždarė visus marijonų vienuolynus, išskyrus Žemaičių Kalvarijos vienuolyną. Marijonai bandė oficialiu keliu protestuoti, kreiptis į civilinę bei bažnytinę valdžią, tikėdamiesi bent iš dalies išsaugoti vienuolynus bei kitą turtą, tačiau vienuolynų pastatai ir žemė buvo nacionalizuoti, uždrausta marijonų globojamų katalikiškųjų organizacijų veikla, katalikiškoji spauda, panaikintos tikybos pamokos mokyklose, prasidėjo kunigų ir vienuolių persekiojimas, taigi, buvo labai apribota galimybė reikšti savo vienuolinį tapatumą.

Nors bendruomeninis gyvenimas bei išplėta nepriklausomos Lietuvos laikais marijonų sielovadinė veikla pirmosios sovietinės okupacijos metu suiro, išblaškyti marijonai, neturėdami galimybės aktyviai vykdyti savitą apaštalavimą, stengėsi palaikyti įmanomą įprastinę parapiinę sielovadą, teikė sakramentus ir, atsiliepdami į vyskupų kvietimą, apėmė naujas parapijas ir rektoratus įvairiose Lietuvos vietovėse. Ypač reikėsi organizuodami rekolekcijas, vesdami atlaidus. Tuo metu marijonams buvo ypač būdingas ypatingas dėmesys vaikų ir inteligentų sielovadai. Negalėdami išsamiai atsiskleisti kaip vienuoliai, Vienuolijos nariai stengėsi būti kuo naudingesni vyskupijų sielovados poreikiuose. Tokiu būdu kunigai marijonai, aplinkybių verčiami, labiau susitapatino su dieceziniais dvasininkais.

Nors nacių okupacijos metais sielovadinei veiklai sąlygos buvo geresnės negu sovietų okupacijos laikotarpiu, nes daugelis sovietinės valdžios draudimų buvo atšaukta, tačiau Bažnyčios ir marijonų veikla buvo nuolat kontroliuojama. Į mokyklas buvo grąžintos tikybos pamokos, taip pat buvo leidžiama skirti kapelionus, tačiau jiems nebuvo lengva atlikti savo pareigas, todėl į pagalbą atėjo švietimo ir ugdymo patirtį turėję marijonai. Vis dėlto nacių draudimai apribojo katalikiškąją spaudą, neatsigavo ir katalikiškosios draugijos bei brolijos. Todėl marijonai liko be jiems įprastų įrankių ir būdingos apaštalavimo dirvos: spaudos, nuosavos gimnazijos, pasauliečių telkimo į katalikiškąsias organizacijas.

1940–1944 metų laikotarpiu vienuoliai marijonai rūpinosi ne tik katalikų dvasiniais reikalais, bet dažniau padėdavo ir kitų tikybų žmonėms, ypač gelbėdami žydus, taip vykdydami šv. Apaštalo Pauliaus dvasingumo nuostatas. Todėl galima teigti, kad marijonai stengėsi veikti slapta, tačiau tai buvo menkos galimybės, verčiančios vienuolius apsiriboti legalia sielovada. Ir nors marijonai kunigai savo galimybių ribose reikšti tapatybę artėjo prie diecezinių kunigų, o broliai vienuoliai prie kitų dorų katalikų pasauliečių, visgi jie išsaugojo marijinį pamaldumą, eschatologinį dvasingumą ir šv. Apaštalo Pauliaus sielovadinį uolumą.

3. Ankstyvosios reokupacijos laikotarpiu Lietuvos marijonų vienuolijai sąlygos pastoracinei veiklai buvo nepalankios dėl sovietinės valdžios politikos religijos atžvilgiu, vienuolynų likvidavimo. Marijonai buvo priversti pasitraukti iš Vienuolijos, tačiau daugelis tai atliko formaliai, taip išsaugodami savo faktinę priklausomybę Kongregacijai, savo vienuolinę tapatybę, Lietuvos marijonų provincijai. Vienuolijos nariai darbuodamiesi sielovados srityje neretai aiškiai pabrėždavo religinį sąmoningumą, glaudžiai siejamą su tautiniu tapatumu. 1946–1948 m., suaktyvėjus represijoms, Lietuvos dvasininkija ir marijonai nebegalėjo reikštis sielovadinėje veikloje, susijusioje su Katalikiškąja akcija. Sovietų valdžia suiminėjo kunigus, taip pat ir marijonus, už „antitarybinius pamokslus“, katalikiškojo jaunimo telkimą, sakramentinę pagalbą Lietuvos partizanams, kaltino išdavikiška veikla. Nepaisydami sovietų valdžios persekiojimų, dauguma Vienuolijos narių, dirbdami įvairiose Lietuvos parapijose, tęsė pastoracinę veiklą: vadovavo tikinčiųjų rekolekcijoms, katechizavo moksleivius, rašė pamokslus, jais dalijosi su kitais kunigais, teikė sakramentus. Įkalinti lageriuose kunigai marijonai neturėjo galimybių vykdyti pastoracinės veiklos, tačiau jie savo laikysena, maldos ir kančios dvasia panašėjo į šv. Apaštalą Paulių, kalinį. Atsidūrę tremtyje, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, savo apaštalinium uolumu priminė Apaštalo uolumą. Likę Lietuvoje marijonai bandė prisitaikyti prie esamų sąlygų ir vengė nelegalių veiklų. Sustiprėjo tapatinimasis su dieceziniiais dvasininkais.

4. Reokupacijos laikotarpiu, 1953–1985 metais, Lietuvos marijonų provincija dėl sovietų valdžios vykdomos ateistinės politikos oficialiai neveikė, marijonai buvo tapatinami su vyskupijų kunigais ir uoliais pasauliečiais, tačiau slapta palaikė vienuolinį bendruomeninį gyvenimą: rengė

susitikimus, rekolencijas. Nors sąlyginio sovietinio atšilimo ir stagnacijos laikotarpis marijonams buvo palankesnis, kunigai patyrė įvairių represijų, tačiau išmoko veikti legaliomis ir pogrindžio sąlygomis. Neatskleisdami savo vienuolinės tapatybės, vykdė veiklą svarbiose Bažnyčiai srityse, tokiose kaip: darbavimasis vyskupijų kurijose ar Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, Liturginėje komisijoje.

Sugrižę iš tremties, vienuoliai marijonai nevengė būti paskirti į nuošalias, daugiau pastangų reikalaujančias vyskupijų parapijas. Sovietinė valdžia stengėsi juos izoliuoti nuo visuomenės, tačiau, nepaisydami draudimų, jie aktyviai įsitraukė į Bažnyčios gyvenimą: vadovavo kunigų ir vienuolių rekolencijoms, rašė vienuolių dvasiniam ugdymui skirtus darbus, vertė ir leido savilaidos knygas, kovojo už tikinčiųjų teises, nuolat bendravo su kitais aktyviais kunigais, pasirašė po pirmaisiais kunigų pareiškimais ir peticijomis sovietų valdžios institucijoms, nuolat talkino leidžiant pagrindinę katalikiškąją spaudą. Vienas didžiausių nuopelnų – Pogrindinės kunigų seminarijos prie Marijonų vienuolijos įkūrimas. Per jos gyvavimo metus įšventinti 25 kunigai sielovadinę tarnystę atliko ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Sovietų Sąjungos respublikose. Taip buvo išreikštas misijinis Vienuolijos charakteris.

Nepatenkinta sovietų valdžia bandė paskleisti nepasitikėjimą vienu ar kitu uoliu kunigu, kad suskaldytų ir suprieštų Lietuvos dvasininkiją. Svarbesnes pareigas Bažnyčioje užėmę marijonai ir buvę lojalesni sovietinei valdžiai kėlė įtarimų rezistencijos dalyviams. Vis dėlto Lietuvos marijonai prisidėjo prie katalikų tikėjimo išsaugojimo reokupuotoje Lietuvoje ir už jos ribų. Buvo vykdoma ekumeninė veikla su Liuteronų, Stačiatikių ir Armėnijos Bažnyčių atstovais. Tokia veikla gerai atitiko marijonų tapatybės bruožą – apaštalavimą pagal šv. Apaštalą Paulių. Marijinį charakterį galima išvelgti skaistumo ir blaivumo dorybių propagavime. Eschatologinė tematika buvo dažnai išryškinama rekolencijų metu.

5. Marijonai XX a. 9 dešimtmčio viduryje – 10 dešimtmčio pradžioje suaktyvino sielovadinę veiklą. Įsitraukė į Lietuvos atgimimo judėjimą, Sąjūdžio Seimą. Ragino stiprinti ne tik tautinę, bet ir moralinę bei religinę savimonę. Dalyvavo rengiant Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Religinių bendrijų įstatymo ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo projektus. Atliko svarbų vaidmenį kuriant katalikiškąją spaudą, atkuriant Ateitininkų federaciją. Atsikūrusiai marijonų Kongregacijai daug pastangų kainavo atgauti turėtą nuosavybę. Priimtas sprendimas atkurti katalikiškąją švietėjišką veiklą. Pradėta dėstyti tikybą įvairiose mokyklose, buvo plačiau vykdoma katechizacija, rengiamos rekolencijos suaugusiesiems ir jaunimui. Marijonai kunigai, patarnaudami parapijose, palaikė draugiškus ryšius su vyskupijų kunigais ir kitais vienuoliniais institutais.

Pagal marijonų tapatybės vertinimo kriterijus galima pasakyti, kad Lietuvos marijonų pastoracija labiau atitiko trečiąjį charizmos elementą – sielovada pagal šv. Apaštalo Pauliaus dvasią. Šiuo laikotarpiu, nors ir atsirado daugiau galimybių plėsti sielovadą, pritrūko ryškesnės marijinio

ir eschatologinio charakterio išraiškos. Kunigų marijonų Žodžio tarnystėje Švč. M. Marijos kulto sklaida dažniausiai pastebima Jos šventėms skirtų pamokslų turinyje, taip pat pirmojo šeštadienio, gegužinių, Rožinio pamaldų progomis. Todėl galima teigti, kad marijonai Dievo Motinos kultą skleidė tradicinėmis formomis, kurios atitiko Lietuvos Katalikų Bažnyčioje susiformavusį pamaldumą. Vengta marijocentriškumo, Mergelė Marija iškeliamą kaip sektinas pavyzdys, ypač moterims, motinoms. Eschatologinės temos svarstomos katalikams įprastomis progomis Vėlinių metu, gedulinėse pamaldose, Grabnyčių dienos pamoksluose, rekolekcijose kunigams ir pasauliečiams. Todėl galima daryti išvadą, kad marijonai per mažai išnaudojo naujai susiklosčiusias galimybes išryškinti savitus tapatybės bruožus: įpratę dirbti individualiai, kaip ir viso sovietmečio metu, savo sielovada panašėjo į aktyvesnius diecezinius kunigus. Nebuvo pakankamai skirta dėmesio vienuolių formavimui, kas apsunkino Vienuolijos narių sugrįžimą į bendruomeninį gyvenimą bei veiklą.

6. Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos marijonų tapatybės raiška sielovadoje okupacijos laikotarpiu (1940–1993 m.) iš dalies atitiko teorinio tyrimo metu įvardytus marijonų tapatybės požymius. Nei vienas požymis nebuvo įvertintas galimai aukščiausiu laipsniu. Svarbiausiu marijonų tapatybės požymiu buvo „Apaštalavimas šv. Ap. Pauliaus dvasioje ir stiliumi“. Tačiau ir šis požymis buvo įvertintas vidutiniškai. Todėl galima teigti, kad marijonams teoriniu būdu išskirti požymiai nebuvo labai svarbūs. Jų svarbą galima įvardyti kaip vidutinę. Marijonai buvo labiau linkę save tapatinti su „geru kunigu“, kurio veikla pasižymi ne formos išskirtinumu, bet kokybe. Okupacijos aplinkybės bei marijonų tapatybės ypatumai lėmė šios Vienuolijos narių supanašėjimą su dieceziniais kunigais bei identiteto nykimą. Archyvinių šaltinių analizės ir interviu kokybinio tyrimo rezultatai sutampa, tai rodo, kad marijonų identiteto tyrimo modelis yra validus.

REKOMENDACIJOS

1. *Marijonų vienuolijos tyrinėtojas*. Marijonų identiteto tyrimo modelis buvo pritaikytas Lietuvos marijonų pastoracinei veiklai 1940–1993 metais įvertinti. Šį modelį galima taikyti tiriant kitas marijonų bendruomenes kitais laikotarpiais.
2. *Katalikų teologijos fakultetui*. Disertacija „Lietuvos marijonų identiteto raiškos pastoracinėje veikloje 1940–1993 metais“ tapo viena iš serijos darbų, parašytų Katalikų teologijos fakultete vienuolių veiklos Lietuvoje okupacijos metais tema⁴⁴⁷. Tolesnis šios temos nagrinėjimas papildys žinias bei leis palyginti vienuolių charizmų skirtingą raišką minėtu laikotarpiu Lietuvoje.
3. *Marijonų vienuolijai*. Siekiant stiprinti marijonų identitetą reikalinga užtikrinti tinkamą pagrindinę ir permanentinę formaciją. Postulato, noviciato metu akcentuoti marijonų tapatybės požymius, išplaukiančius iš Vienuolijos charizmos. Permanentinės formacijos susitikimų, rekolekcijų ir renovacijų metu aptarti temas, susijusias su Vienuolijos charizmos elementais. Daugiau dėmesio skirti marijiniam bei eschatologiniam charakteriui.
4. *Lietuvos marijonams*. Sudaryti Lietuvos marijonų veiklos planą. Prioritetiniais uždaviniais turėtų tapti marijonų išskirtinumą atitinkančios ir stiprinančios veiklos. Skatinti Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos kulto platinimą, išryškinti eschatologinį sielovados charakterį.

---

⁴⁴⁷ *Bytautas S.* Lietuvos pranciškonų (OFM) identiteto raiška pastoracinėje veikloje 1940–1990 metais. Daktaro disertacija. Kaunas. 2011; *Vasiliauskaitė A.* Pastoracinio hermeneutinio-bendravimo modelio pritaikomumo galimybės benediktinių bendruomenėse (Kauno, Otwock'o (Otwock) ir Alexanderdorf'o (Alexanderdorf) Tylos pastoracijos kontekste. Daktaro disertacija. Kaunas. 2014. Paminėtina ir Romoje parašyta monografija: *Dydycz A. P.* Dzieje Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów na Litwie (1756–1993). Rzym. 1994.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS IR LITERATŪRA

Archyviniai šaltiniai

1. Asmeninis autoriaus archyvas:
Tyrimo interviu. Garso įrašai skaitmeniniu formatu. Kompiuterinėje laikmenoje. Marijampolė. 2013–2016 m.;
2. JAV marijonų archyvas. Stockbridge MA.:
Šv. Kazimiero provincijos fondas (perkeltas iš Chicago IL.);
Asmeninis kun. D. Petraičio MIC fondas (perkeltas iš Thompson CT.).
Tyrimo medžiaga, interviu. Rankraščiai, tekstas surinktas kompiuteriu. Marijampolė. 2013–2016 m.
3. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. Vilnius:
Marijampolės marijonų vienuolyno 167 fondas 1909–1948 m.;
Religijų reikalų tarybos prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos R-181 fondas 1944–1990 m.;
Vaclovo Aliulio R-945 fondas 1934–2008 m.
4. Lietuvos marijonų Šv. Jurgio provincijos kurijos ir Marijampolės vienuolyno archyvas:
Asmeninės vienuolių bylos. Marijampolė. 1946–1993 m.;
Vienuolinių namų bylos. Marijampolė. 1946–1993 m.;
Provincijos bylos. Marijampolė. 1946–1993 m.;
5. Lietuvos Ypatingasis archyvas. Vilnius:
Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto K-1 fondas.
6. Marijonų generalinis archyvas. Roma:
F. II. C. LT. 1939-1945; f. II. C. LT. 1946–1993.
7. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius:
Prano Račiūno 187 fondas.

Publikuoti šaltiniai

1. *Aliulis V.* Esu marijonų eilinis. Pokalbis su kun. V. Aliuliu. Kalbėjosi A. Kačerauskienė // *Apžvalga*. 1999. Spalis. Nr. 10. P. 21.
2. *Aliulis V.* Marijonai // *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius. 2008. P. 291–292.
3. *Aliulis V.* Marijonų darbai // *XXI amžius*. Kaunas. 1993.09.09. (Nr. 52). P. 2.
4. *Aliulis V.* Marijonų kongregacijos generalinė kapitula // *Apžvalga*. 1993.07.23–29. Nr. 29. P. 4–5.

5. *Aliulis V.* Mergelė pagimdys sūsnų // Katalikų pasaulis. 1992. Nr. 17. P. 2–3.
6. *Aliulis V.* Tautos dvasinis atgimimas – svarbiausias ateitininkų tikslas // XXI amžius. 2003.12.12. Nr. 95 (1199). P. 2–3.
7. *Aliulis V.* Tavo apgynimo šaukiamės... (Redakatoriaus skiltis) // Katalikų pasaulis. 1991. Nr. 19. P. 1.
8. *Aliulis V.* Vieno žąsiaganio istorija. Vilnius. 2011.
9. *Aliulis V.* Visų mirusiųjų minėjimas // Vakarinės naujienos. 1988.10.31. P. 3.
10. *Belickas A.* Viską Kristuje atnaujinti ir atgaivinti: marijonų vienuolijos istorija // Katalikų pasaulis. 1989. Nr. 13/14. P. 18–20.
11. Biblija, arba Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas. Vilnius. 2000.
12. *Constitutiones Apostolicae Ordinis Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae Clericorum Regularium Marianorum.* Romae. 1787.
13. *Constitutiones Congregationis CC Marianorum.* Romae 1988. *Directorium Congregationis CC Marianorum.* Romae. 1988.
14. *Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae.* Romae. 1930.
15. *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Marianorum 1702–1999.* Ed. *Makoš W.* Puszca Mariańska. 2001 (druk powiel.).
16. *Dokumenty mariańskie XVII I XVIII wieku.* Puszca Mariańska. 2004.
17. *Elenchus Congregationis CC. Marianorum.* Romae. 1967–1993.
18. *Elenchus omnium Ecclesiarum et universi cleri provinciae ecclesiasticae Liluanae pro anno Domini.* Klaipėda. 1938–1940.
19. *Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae.* Petropoli. 1910.
20. *Instructiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae.* Romae. 1959.
21. *Instrukcijos bei Nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai.* Marijampolė. 1928.
22. *Jarzębowski J.* Rekolekcje Magnifikatu. Puszca Mariańska. 2004.
23. *Jonas Paulius II.* Posinodinė apaštališkoji adhortacija *Vita consecrata.* Vilnius. 1996.
24. *Kanonų teisės kodeksas. Codex Iuri Canonici.* Vilnius. 2012.
25. *Konstytucye apostolskie dla Zakonu Niepokalanego Poczęcia Nayświętszey Maryi Panny kleryków regularnych Marianow pod regułą dziesięciu cnot teyze Maryi.* Wilno. 1791.
26. *Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszey Maryi Panny.* Warszawa. 1991.

27. Konstytucje Zgromadzenia Księży Marianów pod wez. Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny. Kraków. 1933.
28. Kristui ir Bažnyčiai! Lietuvos marijonų provincija. 1993. Sausis–rugsėjis. Nr. 1–4.
29. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika. 1972–1983. Nr. 1–60.
30. Marijonai – vakar ir šiandien. Pokalbis su kun. V. Aliuliu. Kalbėjosi *Žemaitytė A.* // *Naujasis dienovidis*. 1993.08.27. (Nr. 32). P. 6.
31. Marijonų (Nekaltai Pradėt. Švč. P. Marijos) Vienuolija Lietuvoje. Marijampolė. 1929.
32. Marijonų Kongregacijos Konstitucija. *Constitutiones Congregationis Clericorum regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Coceptionis Beatissimae Virginis Mariae*. Marijampolė. 1937.
33. *Matulaitis J.* Marijonų Vienuolijos Vedamoji mintis ir dvasia. Marijampolė. 1929.
34. *Matulaitis J.* Užrašai. Vilnius. 1998.
35. *Matulaitis J., Būčys P. P.* Laiškų dialogas. Vilnius. 2016.
36. *Matulaitis-Matulewicz J.* Journal. Stockbridge. 2003.
37. *Matulewicz G.* Scripta Academica. Warszawa. 2002.
38. *Matulewicz J.* Dzienniki. Licheń Stary. 2009.
39. *Matulewicz J.* Konferencje ascetyczne. Warszawa. 2003.
40. *Matulewicz J.* Listy litewskie. Licheń Stary. 2015.
41. *Matulewicz J.* Listy polskie. Licheń Stary. 2012.
42. Norma vitae religiosae Congregationis B.V. Mariae sine labe conceptae [...]. Romae. 1694–1698.
43. Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910 (dokumenty). Warszawa. 1995.
44. *Papczyński S.* Christus Patiens. Varsaviae. 1998.
45. *Papczyński S.* Inspectio Cordis. Varsaviae. 2000.
46. *Papczyński S.* Norma Vitae et alia scripta. Varsaviae. 2000.
47. *Papczyński S.* Orator Crucifixus. Varsaviae. 1998.
48. *Papczyński S.* Prodromus Reginae Artium. Varsaviae. 2000.
49. *Papczyński S.* Scripta Historica. Varsaviae. 1999.
50. *Papczyński S.* Templum Dei Mysticum. Varsaviae. 1998.
51. *Podziawo T.* Wspomnienia. Puszcza Mariańska. 2001.
52. *Račiūnas P.* Pirmieji „Aušros“ spinduliai // *Aušra*. 1975. Nr. 1 (41). P. 1.
53. *Račiūnas P., Aliulis V., Kavaliauskas P.* Kunigų marijonų vienuolijos Lietuvos šv. Jurgio provincijos gyvenimo 1987–1993 m. m. apyskaita // *Kristui ir Bažnyčiai! Lietuvos marijonų provincija*. 1993. Rugsėjis. Nr. 4. P. 6–9.

54. Regula Ordinis Beatae Virginis Mariae. Varsaviae. 1723.
55. Reguła Zakonu Księży Marianów pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Błogosławioney Panny Maryi o naśladowaniu dziesięciu cnót Jej upodobanych. Wilno. 1791.
56. Reguła Zakonu xięży marianow pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Błogosławioney Panny Maryi o naśladowaniu dziesięciu cnot Jey upodobanych. Wilno. 1791.
57. Statuta Patrum Marianorum Ordinis B.M.V. sub titulo Immaculatae Conceptionis. Varsaviae. 1723.
58. Stolica Apostolska a biskup Jerzy Matulewicz. Warszawa. 1995.
59. Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. Roma. 1988; Kaunas. 1999.
60. Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Nurodymai. Roma. 1988; Kaunas. 1999.
61. *Šventoji Vienuolijų ir Pasauliečių Institutų Kongregacija*. Nutarimas. Roma. 1986 m. kovo 25 d. // Švenčiausios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Kunigų Marijonų Vienuolijos Įstatai. Roma. 1988; Kaunas. 1999.
62. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.
63. Vienuolis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų šviesoje. Parengė *Aliulis V.* Kaunas. 2015.
64. Wspomnienia o bł. Jerzym Matulewiczu. Warszawa. 1996.

Literatūra

1. *Aliulis V.* Atodanga. Nenuoramos portreto apmatai // Vienuolis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų šviesoje. Parengė V. Aliulis. Kaunas. 2015.
2. *Aliulis V.* Bažnyčios ir tautų darbininkai – Marijos mylėtojai // *Suvalkija* 2 (22). 2000. P. 5–8.
3. Animados pelo Amor da Imaculada. Materiais da X Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Licheń Stary, 14–17 de abril de 2008). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
4. Animated by the love of Mary Immaculate. Proceedings of the 10 International Conference of the Association of Marian Helpers (Licheń, 14–17 April, 2008). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
5. *Artjomovs D.* Specyfika eschatologicznego wymiaru duchowości w Zgromadzeniu Marianów dzisiaj // *Ephemerides Marianorum* 4(2015). S. 355–373.

6. *Bartecki F.* Rozwój prawa partykularnego Zakonu OO. Marianów w latach 1670–1910. Warszawa. 1967.
7. *Bartecki F.* Rozwój prawa partykularnego Zakonu OO. Marianów w latach 1670–1910, Warszawa. 1967 (mps).
8. *Bytautas S.* Lietuvos pranciškonų (OFM) identiteto raiška pastoracinėje veikloje 1940–1990 metais. Daktaro disertacija. Kaunas. 2011.
9. Błogosławiony Stanisław Papczyński. Ojcem i Przewodnikiem mariańskiego powołania. Materiały z Konwentu Generalnego Rzym, 4–8 grudnia 2008. Ed. *Rokosz J. M.* Warszawa-Rzym. 2009.
10. *Brizgys V.* Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Chicago IL. 1977.
11. *Bukowicz J.* Świadkowie wiary: Marianie prześladowani przez hitlerizm i komunizm. Warszawa. 2001.
12. *Chróściechowski J.* De spiritualitate CC. RR. Marianorum aliquae considerationes. T. 1–3. Romae. 1963.
13. *Chróściechowski J.* Rozważania o duchu zakonnym Księży Marianów. Fawley Court. 1968.
14. *Danilecka L.* Duszy zabić nie mogą. Marianie na Białorusi i w Mandzurii. Warszawa. 2000.
15. *Dydycz A. P.* Dzieje Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów na Litwie (1756–1993). Rzym. 1994.
16. Dla Chrystusa i Kościoła. Przesłanie Założyciela i Odnowiciela. Materiały Międzynarodowych Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Licheń Stary, 7–11 V 2006 – Mariampol, 22–26 IV 2007). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
17. Droga życia. Konferencje duchowe w 20. rocznicę zatwierdzenia odnowionych Konstytucji i Dyrektorium Zgromadzenia Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia NMP. *Studia Spiritualitatis Marianorum* 1. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2007.
18. Encyklopedia Kościelna. Warszawa. 1890.
19. For Christ and the Church. Message of the Founder and the Renovator. Proceedings of the International Conferences of the Association of Marian Helpers (Licheń Stary, May 7–11, 2006 – Marijampole, April 22–26, 2007). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
20. *Garšva P.* Vienuolijos nepriklausomoje Lietuvoje // *Vardys V. S.* Krikščionybė Lietuvoje. Čikaga. 1997. P. 300–320.
21. *Gidžiūnas V.* Lietuvos pranciškonų Amerikoje istorijos bruožai. Brooklyn NY. 1987.
22. *Górski T.* Błogosławiony Jerzy Matulewicz. Warszawa. 2005.
23. *Górski T.* Prowincja św. Stanisława Kostki Zgromadzenia Księży Marianów (Dokumenty z komentarzem). Warszawa. 2003.
24. *Hylla B.* Marinie – skąd przychodzicie i dokąd zdążacie? Drogi interpretacji charyzmatu

- założycyckiego // Błogosławiony Stanisław Papczyński. Ojcem i Przewodnikiem mariańskiego powołania. Materiały z Konwentu Generalnego Rzym, 4–8 grudnia 2008. Ed. *Rokosz J. M.* Warszawa-Rzym. 2009.
25. Imaculada. Dom e inspiração. Materiais da Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Fátima, 2003 – Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
  26. *Jakimowicz B.* A Cloud of Witnesses. Marians Across The Centuries. Stockbridge. 1984.
  27. *Juodėnienė V., Kisielienė B.* Vaclovas Aliulis ir jo darbų bibliografijos rodyklė // Mokslo Lietuva. 2011.03.17. Nr. 6 (450).
  28. *Kałowski J.* Problem zależności jurysdykcyjnej zakonu marianów od braci mniejszych obserwantów // Prawo kanoniczne 1984.27.01–02. S. 119–144.
  29. *Kardelis K.* Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas. 1997.
  30. Kelias į Nepriklausomybę: Lietuvos Sąjūdis 1988–1991 m. Sudarytojai: *Genzelis B., Rupšytė A.* Vilnius. 2010.
  31. *Kosmowski J.* Marianie w latach 1787–1864. Warszawa-Lublin. 2004.
  32. *Kosmowski J.* Mariańska misja obrządku bizantyjsko-słowiańskiego w Harbinie (1928–1948). *Studia Marianorum* 13. Warszawa. 2011.
  33. Krikščionybės Lietuvoje istorija. Sudarytojas *Ališauskas V.* Vilnius. 2006.
  34. *Krzyżanowski C.* Obras de misericórdia nos escritos e na vida do Padre Estanislau Papczyński, fundador dos Marianos // *Ephemerides Marianorum* 4(2015). S. 331-354.
  35. *Kumala J.* Niepokalane Poczęcie Maryi – dar i zadanie w duchowości i apostołacie marianów // Błogosławiony Stanisław Papczyński. Ojcem i Przewodnikiem mariańskiego powołania. Materiały z Konwentu Generalnego Rzym, 4–8 grudnia 2008. Ed. *Rokosz J. M.* Warszawa-Rzym. 2009. S. 60.
  36. *Kumala J.* The Mystery of the Immaculate Conception of the Mother of God as an Inspiration for the Apostolate of the Congregation of Marian Fathers // *Ephemerides Marianorum* 4 (2015). S. 253–264.
  37. *Kumala J., Makoś W., Pires B. d. A.* Materiały konwentu generalnego Zgromadzenia Księży Marianów na temat charyzmatu mariańskiego. Fatima 3–8 maja 1990 r. Fatima. 1990.
  38. *Kurlandzki S.* Identitas Mariana // *Immaculata* 15 (1978). Nr. 2. S. 8–29.
  39. *Kurlandzki S., Danilecka L.* Doświadczenie Kazachstanu. Warszawa. 2002.
  40. *Kurlandzki S., Danilecka L.* Marianie w Czechach i na Słowacji. Warszawa. 2007.
  41. *Kurlandzki S., Danilecka L.* Panie, do kogóż pójdziemy? Marianie na Ukrainie. Warszawa. 2001.
  42. *Kwiatkowski D.* Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny według Stanisława Papczyńskiego (1631–1701). *Studia Marianorum* 8. Warszawa-Lublin. 2004.

43. *Laukaitytė R.* Lietuvos vienuolijos. XX a. istorijos bruožai. Vilnius. 1997.
44. *Luobikienė J.* Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika: mokomoji knyga. Kaunas. 2000.
45. *Makoś W.* O. Stanisław od Jezusa Maryi Papczyński. Badania i refleksje. Warszawa. 1998.
46. Mary Immaculate. The Gift and the Inspiration. Proceedings of the International Conferences of the Association of Marian Helpers (Fatima, 2003 – Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
47. Marianie 1673–1973. Ed. *Bukowicz J., Górski T.* Rzym. 1975.
48. Marianos da Imaculada Conceição. Celebração jubilar dos 250 anos da sua implantação em Portugal e dos 50 anos do seu regresso. Fátima. 2004.
49. Mariański charyzmat niesienia pomocy zmarłym. Materiały XI Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich. Licheń Stary 18–21 maja 2009 r. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
50. *Matulewicz E.* Miłosierdzie Boże w charyzmacie Zgromadzenia Księży Marianów. Lublin. 2007.
51. *Matulis S.* Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC marijonų gaivintojas 1909–1927. Nottingham. 1996.
52. Męczennicy z Rosicy. Ks. Jerzy Kaszyra i ks. Antoni Leszczewicz w 50. rocznicę śmierci, Oprac. *Bukowicz J.* Warszawa. 1993.
53. Memória – gratidão – fidelidade. Conferências espirituais por ocasião do 100 aniversário da renovação e reforma da Congregação dos Padres Marianos (1909–2009). *No caminho mariano I.* Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2010.
54. *Mikus M.* Ewolucja konstytucji Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1910–1930 (studium prawno-historyczne). Lublin. 1990 (mps).
55. Mūsų švyturiai: Trumpos biografijos – nekrologai. Vilnius. 1992.
56. *Navikevičius G.* Stanislao di Gesu Maria Papczyński (1673–1701), Scolopio e fondatore della Congregazione dei PP. Mariani. Roma. 1960.
57. *Nieciecki W.* Główne cechy duchowości Zgromadzenia Księży Marianów w świetle konstytucji mariańskich z 1930 r. Roma. 1965.
58. *Nieciecki W.* W poszukiwaniu mariańskiej drogi. Licheń. 2004.
59. Niepokalana. Dar i inspiracja. Materiały Międzynarodowych Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Fatima, 2003 – Grzybowo, 2004). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
60. O sufrágio pelos falecidos no carisma dos marianos. Materiais da XI Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Licheń Stary, 18–21 de maio de 2009). Ed.

- Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
61. *Orłowski K.* Charyzmat mariański według ks. Witolda Niecieckiego MIC (1925–2003). Licheń Stary. 2009.
  62. Ożywieni miłością Niepokalanej. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich (Licheń Stary, 14–17 IV 2008 r.). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
  63. *Pakuła A.* Duchowość zakonna według Stanisława Papczyńskiego i wczesnej tradycji marianów. Roma. 2009.
  64. *Pakuła A.* Spirituality and A Brief History of the Congregation of Marian Fathers (1673–2011) // *Ephemerides Marianorum* 1 (2012) S. 21–35.
  65. Palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasios sklaida. Trys matulaitiniai simpoziumai. Red. *Aliulis V.* Kaunas. 2003.
  66. Pamięć – wdzięczność – wierność. Konferencje duchowe z okazji 100. rocznicy odnowienia i reformy Zgromadzenia Księży Marianów (1909–2009) (Na mariańskiej drodze, 4). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2009.
  67. *Perz A.* Congregatio CC. RR. Marianorum... indoles mariana. Romae. 1969.
  68. *Petraitienė I. V.* Aliulis: „Sąjūdis pagavo nuo pirmų dienų...” // www.Bernardinai.lt (žiūrėta 2016.05.28).
  69. *Pires B.* Carisma dos Marianos da Imaculada Conceição caracterizado pela misericórdia e pela alegria // *Ephemerides Marianorum* 4 (2015). S. 265–279.
  70. *Pisarszak M.* Maryjna specyfika Zgromadzenia Marianów. Aspekt teologiczno-praktyczny // *Częstochowskie Studia Teologiczne*. 9–10 (1981/1982). S. 281–294.
  71. *Pisarszak M.* Pomoc zmarłym w charyzmacie Marianów. Referat wygłoszony w Rzymie, 5.XII.2008, podczas Konwentu Generalnego ZKM // *Immaculata*. 16 (2008). Nr. 529. S. 50–78.
  72. *Pisarszak M.* Saint Paul, the Apostle in Marian Spirituality. Study of the Patronage // *Ephemerides Marianorum* 4 (2015). S. 281–298.
  73. *Pisarszak M.* Św. Paweł Apostoł w duchowości Marianów (referat wygłoszony na Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Pomocników Mariańskich, Licheń 2011) // *Immaculata*. 50 (2011). Nr. 5–6. S. 102–119.
  74. *Pisarszak M.* Z badań nad elementem eschatologicznym w duchowości i apostołacie Marianów // *Studia Płockie* 5 (1977). S. 57–66.
  75. Pogrindžio kunigų seminarija. Redaktorai *Boruta J., Katilius A.* Vilnius. 2002.
  76. Por Christo e pela Igreja. Mensagem do Fundador e do Renovador. Materiais da Conferência Internacional da Associação dos Auxiliares Marianos (Lichen Stary, 7–11 de maio de

- 2006 – Mariampol, 22–26 de abril de 2007). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary 2009.
77. Powołanie i misja. Sługa Boży o. Kazimierz Wyszyński (1700–1755). Ed. *Kumala J.* Licheń. 2005.
  78. Pro Christo et Ecclesia. W 40. rocznicę zgonu abpa Jerzego Matulewicza., Ed. *Bukowicz J.* Londyn. 1968.
  79. 106. Remembrance – Gratitude – Fidelity. Spiritual Lectures Commemorating 100 Anniversary of the Renovation and Reform of the Congregation of Marian Fathers (1909–2009). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2010.
  80. *Roesch J.* Following the Path of Faith along with Blessed Stanislaus Papczyński (1631–1701) // *Ephemerides Marianorum* 4(2015). S. 299–317.
  81. *Rogalewski T.* Niepokalana nasz charyzmat // *Immaculata*. 16 (1979). Nr. 11–12. S. 46–49.
  82. *Rogalewski T.* Teologiczne podstawy życia chrześcijańskiego w nauczaniu założyciela i odnowiciela Zgromadzenia Księży Marianów. *Studia Marianorum*. 1. Lublin-Warszawa. 1996.
  83. *Rogalewski T.* Żywot Stanisława Papczyńskiego. Warszawa. 2001.
  84. *Sabaliauskas A.* Žemaičių Kalvarijos Švč. M. Marijos Apsilankymo atlaidų tradicijos svarba ir prasmė šiandien // *LKMA metraštis*. T. 28. 2006. P. 241–256.
  85. *Sakaitė V.* Lietuvos kunigai žydų gelbėtojai // *LKMA metraštis*. T. 14. 1999. P. 224–239.
  86. *Sydry S. M., Totoraitis J.* Zgromadzenie księży marianów od założenia do odnowienia. Puszcza Mariańska. 2004.
  87. *Sydry S.* Zgromadzenie księży marianów w XVIII wieku // *Sydry S. M., Totoraitis J.* Zgromadzenie księży marianów od założenia do odnowienia. Puszcza Mariańska. 2004.
  88. *Sikorski A.* Maria marianorum. Problem chrystotypiczności i eklezjotypiczności maryjnego charakteru Księży Marianów. *Studia Marianorum* 2. Lublin-Warszawa. 2001.
  89. *Skinkaitis R.* Palaimintojo J. Matulaičio teologija ir jos ypatumai bei aktualumas nūdienai // *Ephemerides marianorum*. 4 (2015). S. 375–388.
  90. *Steponaitis V.* Laisvės kovų aukos Pietų Žemaitijoje. Kaunas. 1996.
  91. *Streikus A.* Iš sovietinės patirties į laisvės erdvę: vienuolijos Lietuvoje XX a. antroje pusėje. Vilnius. 2015.
  92. *Streikus A.* Lietuvos Katalikų Bažnyčia 1940–1990 m. // *LKMA metraštis*. 1998. T. 12. P. 39–63.
  93. *Streikus A.* Religinė spauda sovietinio totalitarinio režimo sąlygomis 1953–1967 m. // *LKMA metraštis*. 1998. T. 12. P. 149–156.
  94. *Subačius P.* Dvidešimt penkeri 1988–2013 religinės laisvės metai. I. D. Vilnius. 2015.
  95. *Šauklys V.* Ark. J. Matulevičius. Vienuolijų kūrėjas. 1978; Nukryžiuotojo Pabučiuotas.

1978. (Savilaida).
96. Šauklys V. Aukos dvasia. Dievo Tarno Jurgio pasisakymuose. (Savilaida. Metai nenurodyti). Šauklys V. Šventasis – laukiantis apiforminimo. Ark. J. Matulevičiaus charakterio bruožai bei per jo užtarimą malonės. III. (Savilaida. Metai nenurodyti).
  97. Šauklys V. Kovotojas už gimtąjį žodį. IV. (Savilaida. Metai nenurodyti).
  98. Šauklys V. Palaimintasis Ark. J. Matulaitis. Šventumo bruožai ir patirtos per jo užtartį malonės. (Savilaida. Metai nenurodyti).
  99. Šauklys V. Šimtinis Jubiliejus (1871–1971) nuo Dievo Tarno Jurgio Matulaičio gimimo. (Savilaida. Metai nenurodyti).
  100. Šauklys V. Švyturys visiems: Palaimintasis Jurgis Matulaitis. Lietuvos Krikšto 600 metų Jubiliejaus Vainikas. 1987. (Savilaida).
  101. Šauklys V. Vadas iš Dievo malonės. (Savilaida. Metai nenurodyti).
  102. Šepūtienė J. Įmonės identitetas – įmonės įvaizdžio pagrindas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai. 2002.
  103. Šidlauskas A. Lietuvos marijonų pastoracinė veikla ankstyvosios reokupacijos ir tremties laikotarpiu // *Soter* 55 (83). 2015. P. 39–53.
  104. Šidlauskas A. Marijonų sielovadinė veikla Lietuvoje pirmosios sovietinės ir nacių okupacijų metais // *Soter* 52 (80). 2014. P. 31–45.
  105. Šimkevičius Š. Katalikiškos pagrindžio spaudos organizatorius – kunigas Pranas Račiūnas (Tęsiny) // <http://www.aidas.lt/lt/asmenybes/article/6051-10-19-katalikiskos-pogrindzio-spaudos-organizatorius-kunigas-pranas-raciunas-tesiny> (žiūrėta 2015.08.10).
  106. Tajemnica Bożego miłosierdzia w charyzmacie mariańskim. Materiały międzynarodowego sympozjum teologicznego, Licheń, 12–16 maja 2003 r. Ed. *Kumala J.* Licheń. 2004.
  107. Tamošauskas G. Obrona wartości patriotycznych i religijno-moralnych w prasie podziemnej na Litwie w latach 1944–1990. Praca doktorska. Lublin. 2014.
  108. The Marian Charism of Bringing Help to the Deceased. Proceedings of the 11 International Conference of the Association of Marian Helpers (Licheń Stary, May 18–21, 2009). Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2010.
  109. The Renewal of the Marian Order In 1909–1910. Ed. *Bukowicz J., Górski T.* Stockbridge. 2000.
  110. *Tidikis R.* Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Vilnius. 2003.
  111. *Totoraitis J.* Marianie na Suwalszczyźnie. Stockbridge MA. 1966.
  112. *Totoraitis J.* Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas. Marijampolė. 1924.
  113. *Totoraitis J.* Marijonų vienuolija nuo 1864 m. iki atgaivinimui // *Tiesos kelias* 1936. Nr. 9. P. 457–469; Nr. 10. P. 525–542; Nr. 11. P. 605–619.

114. *Totoraitis J.* Sūduvos Suvalkijos istorija. D. I. Kaunas. 1938.
115. *Trimakas K.* Marijos metai ir Lietuvos laisvė. 1988.05.05 // <http://www.laiskailietuviams.lt> (žiūrėta 2016.02.17).
116. *Tureikytė D.* Socialinių tyrimų metodai. Sociologija. Kaunas. 2004.
117. *Vardys V. S.* Krikščionybė Lietuvoje. Čikaga. 1997.
118. *Vasiliauskaitė A.* Pastoracinio hermeneutinio-bendravimo modelio pritaikomumo galimybės benediktinių bendruomenėse (Kauno, Otwock'o (Otwock) ir Alexanderdorf'o (Alexanderdorf)) Tylos pastoracijos kontekste. Daktaro disertacija. Kaunas. 2014.
119. *Vasiliauskaitė V.* Lietuvos ir Rytų Europos šalių periodinė savilaida (1972–1989). Vilnius. 2006.
120. Vienuolis nenuorama. Kunigo Prano Račiūno, MIC, asmuo ir veikla dokumentų ir atsiminimų šviesoje. Parengė *V. Aliulis*. Kaunas. 2015.
121. *Viliūnas D.* Marijampolės Marijonų senovė // *Suvalkija* 2 (22). 2000. P. 9–51.
122. *Viliūnas D.* Užmirštieji apšvietos epochos pedagogikos ir mokyklų siluetai. Bajoro ugdymas XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje Marijampolės marijonų mokykloje // *LKMA metraštis*. T. 30. 2007. P. 59–95.
123. *Za Chrystusa i Kościół.* Materiały z sympozjum historyczno-teologicznego z okazji 100. rocznicy odnowienia i reformy Zgromadzenia Księż-y Marianów (1909–2009), Licheń Stary, 24–28 maja 2009 r. *Studia Spiritualitatis Marianorum* 2. Ed. *Kumala J.* Licheń Stary. 2010.
124. *Zalewski R.* Liturgia i praktyki pobożne w Zgromadzeniu Księż-y Marianów w latach 1673–1909. Lublin. 2004.
125. *Žemaitis K.* Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorija. Kaunas. 2006.
126. *Žydžiūnaitė V.* Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimų metodologija. Kaunas. 2005.
127. *Žydžiūnaitė V.* Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Vilnius. 2006.
128. *Žydžiūnaitė V., Jonušaitė S.* Socialinio pedagogo profesinė adaptacija mokyklos bendruomenėje: Kokybinės diagnostikos rezultatai // *Specialusis ugdymas*. 1 (10). P. 138–148.
129. *Žygelis D.* Antanas Ylius – Vilkas. Dvasininko ir kovotojo kelias // *Karys*. 2014. Nr. 4 (2020). P. 48–53.
130. *Žukauskas P., Pikčiūnas A.* Organizacijos identiteto valdymas organizacijų jungimosi metu // *Inžinerinė Ekonomika – Engineering Economics* 2002. 4 (30): 73.

PRIEDAI

1. Priedas

Dvasininkų marijonų sąrašas

Nr.	Vardas, pavardė	Gimimo metai	Kunigystės šventimo data	Amžinųjų įžadų data	Mirties data	Išvyko iš Lietuvos	Pastabos
1	Pranas Adomaitis	1911-03-16	1934-08-15	1933-08-15	2008-02-26		
2	Jonas Aleksa	1896-09-16	1925-07-05	1923-08-15	1977-12-29		
3	Vaclovas Aliulis	1921-03-14	1944-06-11	1941-08-15	2015-05-26		
4	Pijus Andziulis	1870-04-14	1900-06-09	Apie 1918	1950		
5	Česlovas Auglys	1918-06-24	Po 1936	?	?	?	1936 m. davė pirmuosius įžadus.
6	Adomas Jasenauskas	1884-01-13	1909-03-28	Apie 1925	1944-02-13		
7	Aušvydas Belickas	1961-03-26	1986-12-25	1993-09-29			
8	Pranas Brazys	1918-02-15	1942	1937-08-15	1967-06-09 Romoje	1941	1965-02-14 konsekruotas vyskupu
9	Kęstutis Kazimieras Brilius	1956-05-12	1980-12-08	1980-12-07			
10	Vytautas Brilius	1956-05-12	1982-06-06	1992-08-15			
11	Prosperas Andrius Bubnys	1918-06-25	1994-03-25	1994-08-16	2012-08-05		
12	Albinas Budrikis	1916-08-01	1944-06-11	Po 1939	1983-07-22		
13	Vladas Černiauskas	?	?	?	?		Minimas 1962 m. sąrašė (su klaustuku), 1979 m. Elenchus.
14	Vincentinas Dargis	1870-11-22	1894-07-01	1918 (?)	1945-10-22		
15	Vincas Dvaranauskas	1871-10-30	1899-03-25	1918-12-24	1966-03-13		
16	Domeika ?	?	?	?	?	?	Paminėtas 1941 m. Elenchus. (su klaustuku).

17	Jonas Duoba	1922-03-08	1946-07-21	1943	2014-01-02 Putname	1944	
18	Remigijus Gaidys	1965-07-18	1991-11-28	1991-06-28			
19	Pranas Garšva	1915-01-18	1942-10-04	Apie 1939	1993-01-24 Čikagoje	1944	
20	Vincas Gergelis	1882-05-02	1905-06-24	1923	1959-04-22		
21	Jonas Gyls	1906-04-04	1932-05-21	1932-02-21	1958 arba 1966		
22	Eduardas Grigorjevas	1935-06-13	1981-11-27	1985-08-13			
23	Juozas Grigaitis	1903-07-04	1931-10-25	1926-08-15	1974-07-24		
24	Zigmantas Grinevičius	1938-11-14	1966-04-06	1966 ?	1993-08-09		
25	Jonas Gutaravičius	1883-07-24	1906-12-16	1929-02-13	1967-01-16		
26	Vincentas Inkratas	1916-12-22	1943-05-02	1939-08-15	2003		
27	Antanas Ylius	1909-04-21	1934-06-29	1930	1994-07-08		
28	Virgilijus Jaugelis	1944 Tikroji: 1948-09-09	1978	Apie 1978	1980-02-17		
29	Antanas Jašmantas	1906-12-12	1937-08-15	1934-08-15	1977-04-19		
30	Aloyzas Juknevičius	1928		Ne anksčiau kaip 1943			
31	Klemensas Kačergius	1907-03-10	1931-07-05	1929-08-15	1966-05-16		
32	Pranciškus Karevičius	1861-09-30	1886-05-17	1929-09-07	1945-05-30		
33	Petras Kavaliauskas	1959-06-27	1987-11-03	1993-03-19	2011-04-19		
34	Julianas Kazakas	1886-01-02	1910-05-15	1919	1960-07-18		
35	Antanas Kazlauskas	1907 09 24	1933 06 25	Apie 1926	1976 Ade- laidėj	1944	
36	Juozas Klimavičius	1958-04-08	1985- 04- 14	?			
37	Julijonas Kumpis	1911-07-15	?	Po 1939	?	?	Paminėtas 1941 m. Elen- chus. Daugiau

							informacijos nerasta.
38	Juozas Kupstaitis	1907-02-15	1933-06-25	1930-08-15	1990-01-06		
39	Alfonsas Lapienis	1929	Po 1948 m. ?	Ne anksčiau kaip 1946	?		
40	Leonas Lešinskas	1924-02-14	1950-08-22	1950-11-23	2004-09-16		
41	Arvydas Liepa	1965-05-03	1991-08-22	1991-12-08			
42	Antanas Liesis	1912-01-20	1939-09-17	Po 1939	1991-05-17		
43	Antanas Liesius	1906-09-24	1931-04-01	Po 1937	1973-08-13		1964 m. Elechus yra prierašas: Invalidus in nosocomio.
44	Jonas Malinauskas	1928-11-30	1974-04-09	1965-03-13			
45	Steponas Matulis (iki 1939 m. Matuliauskas)	1918-02-18	1945-07-21	Apie 1941	2003-06-18	1944	
46	Stasys Mažeika	1905-07-10	1932-06-19	1927-12-08	1995-08-23 (Maskvoje)	1967	Nuo 1967 m. gyveno Maskvoje.
47	Vladas Mažonas	1881-06-24	1906-05-29	1924 (?)	1945-01-21	1941-05-15 suimtas ir ištremtas	Mirė Butyrkų kalėjime.
48	Pranas (Pranciškus?) Meškauskas	1869-12-06	1892-12-18	1934-08-15	1947-02-22		
49	Hilarijus Misiūnas	1914-01-17	1943-02-05	Po 1938	1996-12-23		
50	Bronius Miltinis (Miltėnas)	1928	?	Ne anksčiau kaip 1946	?		
51	Justinas Navickas	1885-03-07	1909-03-25	1918-12-08	1973-07-01		
52	Juozas Packevičius	1907-10-17	1936 08 30	(1936) ?	1941-12-21		
53	Jonas Paliūkas	1913-10-24	1942-05-24	Po 1939	1990-02-07		1979 m. Elenchus duomenimis į kunigus įšventintas 1943 m.

54	Bronius Klemensas Pal-tanavičius	1948-04-24	1980-06-01	1978-01-06			
55	Aleksandras Papučka	1914-02-14	1946-06-16	?	1977-06-16		
56	Antanas Pet-rauskas	1881-04-17	1904-07-12	1930-09-08	1944-03-31		
57	Jonas Prapu-olenis	?	?	?	?		Paminėtas 1941 m. Elen-chus prie Ma-rijampolės vienuolyno Viri aggregatis sąrašė.
58	Juozapas Po-deris	1924-01-01	1961-01-14	1989	1994-07-31		
59	Vladislovas Polonskis	1882-12-15	1907-10-28	1935	1960-07-27		
60	Liudvikas Povilonis	1910-08-25	1934-06-29	1932-08-15	1990-08-09		1969-12-21 konsekruotas vyskupu
61	Stasys Puidokas	1948-03-27	1978-05-28	1978-08-12			
62	Petras Purlys	1955-04-16	1983-05-29	?			
63	Pranas Račiūnas	1919-03-28	1943-05-02	1940	1997-08-24		
64	Juozas Radzevičius	1921-09-27	1952-09-21	1928	2001-05-21		
65	Juozas Rakickas	1908-01-12	1934-06-29	1927 (?)	1946-03-18	1946	1946 - 01 išvežtas tardyti į Abezės lagerį Komi ASSR, ten mirė nuo sužalojimų.
66	Kastytis Rama-nauskas	1946-07-24	1987-11-14	?	1996-05-16	X	
67	Vaclovas Ra-manauskas	1921		Apie 1944	1996-01-27	X	
68	Ričardas Repšys	1950-03-16	1981-11-27	1984-01-27	2009-08-10		
69	Kazimieras Rėklaitis	1887-10-22	1913-10-28	Apie 1918	1967-10-21		
70	Andrius Vytau-tas Rimas	1909-04-05	1933-06-25	1930-08-15	1989-05-26		
71	Viktoras Rimšelis	1915-05-11	1943-05-02	1937	2012	1944	

					Putname		
72	Jonas Sakevičius	1907-06-30	1932-06-19	1930		1940 m. spalio mėn.	
73	Jonas Senkus	Apie 1876	Apie 1895	Apie 1930	1941-03-01		
74	Norbertas Skurškis	1904-01-10	1931-06-19	1928-12-08	1972-12-31		
75	Vincentas Sladkevičius	1920-08-20	1944-03-25	1975	2000-05-28		1975-12-25 konsekruotas vyskupu
76	Juozas Stakauskas	Apie 1871	Apie 1896	Apie 1929	1944-08-07		
77	Viktoras Šauklys	1908-01-13	1933-06-25	1941-08-15	2003-04-14		
78	Pranciškus Šulskis	1918-09-01	1943-05-02	Po 1935	1999-02-04		
79	Jonas Totoraitis	1872-12-24	1895	1910	1941-06-21		
80	Juozas Vaitkevičius	1880			1949		1922 m. Elenchus pateikia tik gimimo ir mirties metus.
81	Juozas Vaišnora	1905-01-16	1932-07-24	Apie 1926	1987-03-18 Romoje	1944	
82	Kazimieras Valeikis	1917-12-05	1960-05-25	1942	2010-07-31		
83	Konstantinas Velioniškis	1916-11-12	1942-02-01	Po 1936	2012-07-05		
84	Juozas Žemaitis	1926-08-30	1949-09-25	1989			1989-03-18 konsekruotas vyskupu
85	Mykolas Žemaitis	1907-10-24	1938-09-11	1933-03-25	1986-02-10		

2. Priedas

Brolių marijonų sąrašas

Nr.	Vardas, pavardė	Gimimo data	Amžinųjų įžadų data	Mirties data	Išvyko iš Lietuvos	Pastabos
1	Jonas Adomaitis	?	?	?	?	
2	Antanas Bakšys	1897-05-10	1933-05-25			
3	Jurgis Beresnevičius	1911-06-19	Po 1939	?	?	Minimas 1939 ir 1941 m. Elenchus. 1939 m. įrašytas kaip novicijus (nedavęs dar ir pirmųjų įžadų).
4	Leonas Brasauskas	?	?	?	?	
5	Jonas Budreckas	Apie 1911 m.	?	1941-03-20		Paminėtas 1941 m. Elenchus. Šalia priedas <i>Sanatorija Panemunė</i> (tuberkuliozės susirgimų sanatorija). Gali būti, kad gydėsi nuo džiovos, kadangi tais pačiais metais, būdamas 30-ties, mirė.
6	Kazimieras Černiauskas	1921-05-30	1942 m.	?	1944 m.?	
7	Jonas Daugirdas	1889-12-20	1928-08-15	?		
8	Pranas Dembskis	1903-11-18	1928-09-13	1943-09-25		Mirė Telšių ligoninėje. Mokytojo Marijampolėje.
9	Kostas Grigariavičius	1927 m.	Ne vėliau kaip 1943 m.	?		
10	Antanas Gumauskas	1908-11-19	1932-03-25	?		
11	Antanas Gvazdauskas	1880-09-14	1926-08-15	?		
12	Liudvikas Indrikonis	1913-12-23	Po 1939 m.			1939 m. amžinųjų įžadų dar nebuvo davęs.
13	Bronislovas Ivanauskas	?	?	?	?	
14	Jonas Janušaitis	1886-01-01	1938-12-08	?		
15	Kazimieras Juodelis	?	?	?	?	

16	Vincentas Kalinauskas	1895-11-01	1927-12-08	?		
17	Gintautas Karčiauskas	1959-04-16				1991 m. priimtas į novicijus. Įžadų nedavė.
18	Jonas Karčiauskas	1907-12-27	Po 1936 m.	?		1964 m. Elenchus nenurodo amžinių jų įžadų datos.
19	Albinas Kardokas	1919-01-03	Po 1939 m.	Po 1939 m.		1939 m. tik novicijus (nedavęs dar ir pirmųjų įžadų).
20	Antanas Kaunas (?)	1907-08-13	1931-08-15	?		
21	Juozas Kiburys	1895 m.	Ne anksčiau kaip 1941 m.	?	?	
22	Leonas Krausauskas	1881 m.	Ne vėliau kaip 1927 m.	1963-01-19		
23	Jonas Kuklys	1874-11-13	1929-08-15	1951-02-27		
24	Bronislavas Laukys	1908 m.	Ne anksčiau kaip 1937 m.	?	?	
25	Juozas Lešinskas	1909-12-28	Po 1939 m.	?	?	
26	Antanas Levulis	1916-01-19	Po 1939 m.		?	Paminėtas 1939 m. ir 1941 m. Elenchus. Vėlesniu likotarpiu neminimas. 1939 m. amžinių jų įžadų dar nebuvo davęs (pirmieji įžadai duoti 1935 m.).
27	Feliksas Masilionis (?)	1906-12-03	Po 1939 m.	?	?	
28	Antanas Micikevičius	1910-02-12	1935-03-25			
29	Paulius Misiūnas	1874-03-19	1929-12-08	1953-03-03		
30	Viktoras Mockevičius	1899-11-16	1931-08-15	?		
31	Stasys Morkaitis (Mockaitis)	1910 m.	Ne vėliau kaip 1943 m.	?	?	Minimas tik 1944–1945 m. sąrašuose. Rašoma, kad yra brolis, išsimokslinimas – klierikas ir kad į vienuolyną įstojo 1943 m. Bet ar davė amžinuosius įžadus, informacijos nėra.

32	Anupras Mozūraitis	1925 m.	Ne vēlāu kaip 1943 m.	?	?	Minimas tik 1944– 1945 m. sarakšuosē. Rašoma, kad yra brolis, išsimokslini- mas – klierikas ir kad į vienuolynā įstojo 1943 m. Bet ar davē amžinuosius įžadus, informacijos nėra.
33	Svajūnas Ne- krošius	1972-04-08				1992-04-06 priimtas į novicijus. Įžadų nedavē.
34	Jonas Pakalnis	1911-01-26	1934-03-25	?		Paminētas 1939 ir 1941 m. Elenchus. Daugiau jokios infor- macijos nerasta. 1939 m. duomenimis, amžinųjų įžadų neb- uvo davęs (pirmieji įžadai duoti 1938 m.)
35	Juozas Pekarskas	?	?	?	?	Paminētas 1941 m. Elenchus. Daugiau jokios papildomos in- formacijos nerasta.
36	Matas Pulauskas	Apie 1914 m.	Apie 1930 m.	2000-04-09	Greičiausiai 1944 m.	
37	Kazimieras Račiūnas	1910-03-19	1932-12-08			
38	Vladas Razmantas	1912-03-20	Po 1939 m.			Paminētas 1939 m. ir 1941 m. Elenchus. 1939 m. duomenimis, pirmuosius įžadus davē 1934 m.
39	Jonas Ražukas	1912 m.	Po 1947 m.	?	?	
40	Petras Repčius (Repčys)?	1914-05-06	1937-03-25			1964 m. Elenchus rašoma Repčius, 1979 m. Elenchus – Repčys.
41	Simas Ribickas	1884-03-12	Po 1938 m.	?	?	Paminētas 1939 ir 1941 m. Elenchus. 1939 m. duomenimis, pirmuosius įžadus davęs 1938 m.
42	Leonas Rimėnas	1926 m.	Po 1943 m.	?	?	
43	Rimkevičius ?					1941 m. Elenchus saraše tėra tik pavardē ir klaustukas.
44	Juozas Rutkauskas	1894-10-18	1927-08-15			

45	Stasys Sabulis	1921 m.	Po 1943 m.			Minimas tik 1944–1945 m. sąrašuose. Rašoma tik, kad brolis, išsimokslinimas – klierikas ir kad į vienuolyną įstojo 1943 m. Bet ar davė amžinuosius įžadus, informacijos nėra.
46	Juozas Sauliūnas	1926 m.	Po 1943 m.	1973-08-14 Nottingham'e	1944 m.	
47	Petras Savukaitis	1909 m.	Po 1942 m.	?	?	
48	Antanas Simutis	1915-03-01	1940-03-25	Po 1992 m.		
49	Pranas Smilgevičius	1874-03-29	1924-03-04	1956-02 -10		
50	Antanas Stankevičius	?	?	?	?	
51	Juozas Stanynas	1913-01-03	1937-08-15	?	?	
52	Bronislovas Subačius	?	?	?	?	Paminėtas 1941 m. Elenchus. Daugiau jokios papildomos informacijos nerasta.
53	Petras Steponavičius	1908-07-19	1937-08-15			
54	Juozas Stirbys	1914-03-06	Po 1939 m.	?		Pirmieji įžadai duoti 1934 m., apie amžinuosius įžadus informacijos nėra.
55	Matas Stravinskas	1912-03-21	Po 1939 m.			Paminėtas 1939 m. ir 1941 m. Elenchus. 1939 m. duomenimis, amžinųjų įžadų dar nebuvo davęs.
56	Alfonsas Šerkšnas	?	?	?	?	Paminėtas 1941 m. Elenchus. Daugiau jokios papildomos informacijos nerasta.
57	Vytautas Šimanskis	1921-08-28	1946 m.	1992-02-17	1942 m. ar 1943 m.?	Apie 1942–1943 m. išvežtas priverstinių darbų į Vokietiją.
58	Antanas Švelnys	1889-06-14	1922-11-01			
59	Kazimieras Urbė	1909-03-18	1937-08-15	?	?	
60	Juozas Urbonas	1919-08-20		Greičiausiai 1941 m.		1941 m. Elenchus yra priedas <i>Sanatorija Panemunė</i> (tuberku-

						liožės susirgimų sanatorija). Gydėsi nuo džiovos.
61	Antanas Vaičiūnas	1914-11-16	Po 1939 m.		Po 1964 m.	1939 m. Elenchus duomenimis, jis buvo davęs pirmuosius įžadus. Po to minimas tik 1964 m.
62	Petras Valinčius	1899-01-26	1936-08-15			
63	Pranciškus Venckus	1904-11-26	1935-12-08	?		
64	Povilas Vitkevičius	1928 m.	Ne anksčiau kaip 1946 m.			
65	Juozas Vokietaitis	1897-06-21	Po 1939 m.			Minimas 1939 m. ir 1964 m. Elenchus. Tačiau 1939 m. amžinųjų įžadų dar nebuvo davęs.
66	Juozas Voveris	1908 m.	Ne vėliau kaip 1943 m.	1954-09-05		
67	Nikodemas Žemaitis	1911-01-23	1933-03-25			

Kun. Andrius ŠIDLAUSKAS MIC

**LIETUVOS MARIJONŲ IDENTITETO RAIŠKA
PASTORACINĖJE VEIKLOJE 1940–1993 METAIS**

Mokslo daktaro disertacija

Spausdino – Vytauto Didžiojo universitetas
(S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas)

Užsakymo Nr. K17-032. Tiražas 15 egz. 2017 05 22.

Nemokamai.